

Niko Hatakka, Erkka Railo ja
Sini Ruohonen

Kuntavaalit 2012 mediassa

Kuntavaalit 2012 mediassa

Niko Hatakka, Erkka Railo
ja Sini Ruohonen

Kuntavaalit 2012 mediassa

KAKS — KUNNALLISALAN KEHITTÄMISSÄÄTIÖ

Kunnallisalan kehittämissäätiön
Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 75
© Pole-Kuntatieto Oy ja kirjoittajat

Vammalan Kirjapaino Oy, Sastamala 2013
ISBN 978-952-5801-87-3 (nid)
ISBN 978-952-5801-88-0 (pdf)
ISSN 1235-6956

Sisällys

ESIPUHE	7
TIIVISTELMÄ	9
Niko Hatakka, Erkkä Railo & Sini Ruohonen:	
1 JOHDANTO	11
Niko Hatakka:	
2 VAALIJOURNALISMIN MÄÄRÄT, MUODOT JA NÄKÖKULMAT	22
2.1 Vaalit vahvasti esillä	23
2.2 Paikallisen ja valtakunnallisen rajalla	29
2.3 Valtakunnallisuuteen ohjanneita tekijöitä	34
2.4 Panostusta paikallisuuteen	39
2.5 Kuntalähtöisyys – toimituksellinen valinta?	46
Niko Hatakka:	
3 VAALIEN MEDIAJULKISUUDEN AIHEAGENDA	48
3.1 Asiakysymyksiä ja kampanja-aiheita	50

3.2 Kuntatalous ja palvelut vaalijournalismin ytimessä	63
3.3 Hallituspolitiikkaa vaalien alla	69
3.4 Äänestysaktiivisuuden kiritykset ja selitykset	72
3.5 Vetoava vai luotaantyöntävä agenda?	77

Sini Ruohonen:

4 PUOLUEIDEN VALTAKUNNALLINEN VAALIJULKISUUS	80
4.1 Puolueet ja puheenjohtajat valokeilassa	81
4.2 Eriävät mielipiteet ja rohkeat kannanotot tuovat näkyvyyttä	84
4.3 Vaalikamppailussa mediaa kiinnostavat kilpailuasetelmat	98
4.4 Vastakkainasettelun aika ei ole ohi	114

Erkka Railo:

5 PAIKALLISEN JULKISUUDEN TOIMIJAT: KANSALAISET JA POLIITIKOT	119
5.1 Kansalaisten hajanainen ääni	122
5.2 Puolueet esillä tasapuolisesti	127
5.3 Aiheet eivät tee eroja puolueiden välille	131
5.4 Kriittömyys ohjaa toimitustyötä	137
5.5 Konsensuaalinen julkisuus ja kansalaisten osallistuminen	142

Niko Hatakka, Erkka Railo & Sini Ruohonen:

6 JOHTOPÄÄTÖKSET	149
LÄHTEET	154
KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO	158
LIITTEET	161

Esipuhe

On tärkeää, että tutkimustoiminnassa on jatkuvuutta. Kunnallisalan kehittämissäätiö rahoitti vuoden 2008 kuntavaalien mediajulkisuutta käsitelleen tutkimushankkeemme. Se oli ensimmäinen kuntavaalikamppailun mediajulkisuutta Suomessa tutkinut hanke ja sai laajasti huomiota politiikkaa seuraavien keskuudessa.

Olemme iloisia, että säätiö päätti jatkaa aloitetulla polulla ja rahoittaa tämän, vuoden 2012 kuntavaalikamppailun mediajulkisuutta käsittelevän tutkimuksen. Nyt olemme käyttäneet laajempaa, kaikki maakunnat käsittelevää aineistoa, joten tutkimustulokset ovat edellistä hanketta tarkempia ja vankempia. Nyt selviävät myös kuntavaalijulkisuuden suuret trendit.

Hankkeen tutkijaryhmästä on ensin mainittava VTM Niko Hatakka, joka rakensi aineiston koodauksen periaatteet ja teki sen pohjan, jolle muu ryhmä saattoi nojata. Dos. Erkka Railo toteutti osuutensa ammattimiehen vankalla otteella. VTM Sini Ruohonen kantoi suuren vastuun osatutkimusten harmonisoinnissa samoihin kansiin tutkijaryhmän keskusteluissa ja toimi myös raportin toimitussihteerinä.

Loppuraportissa hankkeen tutkijaryhmän vastuunjako näkyy sisällysluettelosta. Kukin kirjoittaja vastaa omasta osuudestaan. Tekstien kielenhuollossa tutkijaryhmän apuna toimi Ilkka Hemmilä.

Hankkeen palaverit palauttivat virkistävästi kaikkien mukana olleiden mieliin, että tutkimusaihetta voi lähestyä monella hyvin erilaisella tavalla. Sitten näkemykset hiotaan yhtenäiseksi tutkimukseksi – ja se se vasta tärkeä ja vaativa vaihe tutkimuksenteossa onkin.

Hankkeen toteutumisessa suurin kiitos kuuluu KAKSille, joka tutkimusrahoituksen lisäksi päätti ottaa raportin myös julkaistavakseen. Tutkimusaineiston keruussa tärkeää apua antoi Turun kaupunginkirjaston uutistorin henkilökunta sekä Eva Lintunen Ylen televisioarkistosta. Kollegamme Ville Pitkänen auttoi tekstin viimeistelyssä kommentoimalla huolellisesti käsikirjoitusta.

Kaikkien aikojen tärkeimmät kuntavaalit pidettiin vuosi sitten, ja kuntaasiat ovat politiikan mediamarkkinoilla kovemmassa huudossa kuin aikoihin. Sitä on ilo seurata.

Turussa 28.10.2013, jolloin oli juuri kulunut tasan vuosi kuntavaaleista

Ville Pernaa

Hankkeen vastuullinen johtaja

Eduskuntatutkimuksen keskuksen johtaja

Tiivistelmä

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan vuoden 2012 kuntavaalien mediajulkisuutta. Tutkimusaineistona on käytetty 14 päivälehdien ja molempien iltapäivälehtien kuntavaaliaiheisia kirjoituksia, Ylen ja MTV3:n pääuutislähetyksiä sekä television vaaliaiheisiä ohjelmia. Materiaali on kerätty aikaväliltä 20.9.2012–31.10.2012, ja tutkimusmenetelmänä on käytetty aineiston määrällistä erittelyä ja laadullista sisällönanalyysiä.

Tutkimuksen perusteella kuntavaalien journalistinen julkisuus jakautui kahteen kokonaisuuteen. Valtakunnalliset tiedotusvälineet ja osa maakuntalehtien toimituksellisesta sisällöstä käsittelivät kuntavaaleja valtakunnallisesta näkökulmasta. Tällöin painottuivat koko maata koskettavat aiheet ja näkyvyyttä saivat valtakunnallisesti tunnetut poliittiset toimijat. Päivälehtien kirjoituksissa käsiteltiin valtakunnallisten kysymysten lisäksi paikallista politiikkaa, jolloin pinnalle nousivat kuntakohtaiset tai alueelliset kysymykset sekä ehdokkaiden ja kansalaisten mielipiteet.

Kuntavaalien alla tiedotusvälineissä keskusteltiin paljon kuntapalveluista ja niiden järjestämisestä. Myös hallituksen kuntarakenne- ja sote-uudistukset puhuttivat. Eniten julkisuudessa näkyivät kokoomus, SDP, keskusta ja perussuomalaiset. Tutkimuksessa havaittiin, että valtakunnallisesta näkökulmasta laaditussa journalismissa puolueiden ja poliitikkojen välille ra-

kentui vastakkainasetteluja ja ristiriitaisuudet korostuivat. Vastaavasti paikallisessa julkisuudessa toimitukset kirjoittivat poliittisista kysymyksistä useimmiten tyyliin, jossa pyrittiin osoittamaan toimijoiden olevan samanmielisiä.

Vuoden 2012 kuntavaalien kaksijakoinen mediajulkisuus kertoo siitä, että suomalaisten tiedotusvälineiden välillä on havaittavissa melko selkeä työnjako. Siinä missä televisio, iltapäivälehdet, STT, päivälehtien yhteistoimitukset ja Suomen suurin päivälehti *Helsingin Sanomat* tuovat keskusteluun valtakunnallisia politiikan aiheita ja näkökulmia, on maakuntalehtien tehtävänä paikallisten kysymysten käsittely. Maakunnallisten päälehtien tavassa käsitellä kuntavaaleja oli kuitenkin huomattavia eroja.

1 Johdanto

Syksyn 2012 kuntavaalit käytiin kuntien tulevaisuuden ja puolueiden valtasuhteiden kannalta erityisissä asetelmissa. Ensinnäkin Jyrki Kataisen (kok.) kuuden puolueen hallitus oli kirjannut tavoitteekseen toteuttaa hallituskautensa aikana kuntauudistuksen ja sote-uudistuksen, joiden katsottiin vaikuttavan olennaisesti kuntien tulevaisuuteen. Keskustelut näiden uudistusten ympärillä kävivät kuumina kuntavaalien lähestyessä, ja ideologisesti hajanaisen hallituksen toimintakykyä epäiltiin julkisuudessa toistuvasti.

Toinen jännitysmomenttia nostanut tekijä oli perussuomalaisten historiallisen suuri vaalivoitto vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. Perussuomalaiset onnistui tuolloin nousemaan suurten puolueiden joukkoon, ja puolueen menestystarinan jatkumista arvuuteltiin tiedotusvälineissä kuntavaalien alla ahkerasti.

Kolmas erityispiirre muodostui keskustan tilanteesta. Puolue oli eduskuntavaaleissa kärsinyt karvaan tappion, jonka seurauksena se päättyi oppositioon perussuomalaisten rinnalle. Tuoreen puheenjohtajan Juha Sipilän vetämällä keskustalla katsottiin olleen pakko palauttaa kannatuksensa edes lähelle eduskuntavaaleja edeltänyttä tasoa tai vaihtoehtoisesti tippua pysyvästi Suomen suurimpien puolueiden joukosta.

Edellä mainituista seikoista huolimatta vaalien äänestysprosentti jäi alle 60:n (58,3 %). Merkittäviksi ja jännittäviksi nimetyt kuntavaalit houkuttelivat suomalaisia vaaliuurnille sittenkin vähemmän kuin vuonna 2008, jolloin äänestysaktiivisuus kohosi edellisiin vaaleihin nähden. Puolueiden valtasuhteiden muutoksetkaan eivät olleet ennakoitua suurempia. Kokoomus säilytti asemansa maan suurimpana puolueena, SDP pysyi kakkospaikalla, keskusta nousi eduskuntavaalitulokseen verrattuna ja perussuomalaisten vaalivoitto toi valtakunnallisesti 12,6 prosentin kannatuksen.

Kuntavaalit käytiin Suomessa 320 kunnassa ja Ahvenanmaan 16 maakunnassa – ehdokkaita oli yli 37 000. Myös vaaleihin liittyvä julkinen keskustelu oli eloisaa useilla foorumeilla. Media tarjosi äänestäjille vaaliaiheisiä kirjoituksia, uutisia, haastatteluja ja keskusteluja. Tiedotusvälineitä tarkastelemalla voimme analysoida kuntavaalijulkisuuden erityispiirteitä sekä pohtia median ja kuntademokratian suhdetta.

Tutkimustehtävä ja sen perustelu

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan syksyn 2012 kuntavaalien journalistista mediajulkisuutta viiden viikon ajalta ennen vaalipäivää. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, missä määrin kuntavaalit olivat tiedotusvälineissä esillä, millaisista aiheista keskusteltiin, ketkä toimijat saivat äänensä kuuluviin ja miten julkisuus jakaantui puolueiden kesken. Kuntavaalit ovat kuntademokratian merkittävin valintatilanne, jossa valitaan kunnanvaltuustojen rakenne nelivuotiseksi toimikaudeksi. Ideaalimaailmassa kuntalaiset saisivat mediajulkisuuden välittämänä riittävästi tietoa perustellun äänestyspäätöksen tekemiseksi. Vaalien paikallisen luonteen vuoksi voisi olettaa, että vaalien julkisuudessa keskityttäisiin sellaisiin näkökulmiin, aiheisiin ja toimijoihin, jotka ovat kunnanvaltuustojen toiminnan ja sopivimpien ehdokkaiden valikoitumisen näkökulmasta keskeisiä.

Politiikan julkisuuden sisältöön vaikuttavat monet seikat, joiden seurauksena kansalaiset eivät välttämättä saa tarpeeksi olennaista tietoa politiikan asia-aiheista ja poliittisten puolueiden edustamista kannoista. Tällaisessa tilanteessa on äänestämättä jättämisen lisäksi se vaara, että kansalaiset eivät ole politiikan vallankäyttöön vaikuttavia toimijoita vaan vallankäytön

kohteita, joita ohjataan antamaan vaaleissa hyväksyntänsä poliitikoille ja puolueille vailla selkeää kuvaa päätettävistä asioista.

Tiedotusvälineet ovat avainasemassa siinä prosessissa, jossa kansalaisista tulee joko vallankäyttäjiä tai vallankäytön kohteita. 2000-luvun länsimaaisissa yhteiskunnissa tiedotusvälineillä on paljon valtaa, mikä on seurausta monista tekijöistä. Suurten ideologioiden vastakkainasettelun haalistumisen myötä puolueiden ja kansalaisten välinen suora yhteydenpito on vähitellen ohentunut. Tämä ilmenee esimerkiksi siinä, että useimpien puolueiden jäsenmäärät ovat vähentyneet ja puoluelehdet ovat miltei kadonneet. Kehityksen seurauksena vuosituhanen vaihteen Suomessa kansalaiset saavat tietonsa politiikasta ennen muuta sitoutumattomien tiedotusvälineiden välityksellä. Toinen tiedotusvälineiden valtaa lisännyt seikka on ollut politiikan julkisuuden eräänlainen yhdenmukaistuminen. Joukkoviestintävälineiden toiminnassa taloudellisen voiton tavoittelu on korostunut, ja julkisuudessa vallanpitäjiin on suhtauduttu entistä kriittisemmin. Nämä seikat ovat osaltaan lisänneet ihmisten mahdollisuuksia arvioida kriittisesti vallanpitäjien toimintaa.

Muutokset sekä mediakentässä että poliittisessa sitoutuneisuudessa ovat yhdenmukaistaneet suomalaista politiikan julkisuutta. Risto Uimonen on kuvaillut tämän yhtenäisyyden seurauksia termillä ”megafoniefekti”. Kun kaikki tiedotusvälineet puhuvat samasta aiheesta ja näkökulmasta, vaikutuksen teho moninkertaistuu.¹ Joukkoviestimet ovat organisoituneet suuriiksi taloudelliseksi yksiköiksi, mediataloiksi, joissa tuotetaan samoja uutisisältöjä eri tiedotusvälineisiin: televisioon, radioon, printtimediaan ja internetiin. Maakunnalliset päivälehdet ovat luoneet yhteistyöverkostoja, yhteistoimituksia ja tukeutuvat yhteisesti omistetun STT:n uutisiin. Puoluepoliittiset ideologiat ovat vähitellen haalistuneet ja maailmantalouden globalisaatioprosessi on korostanut puhetta kansallisesta yhteistyöstä Suomen kilpailukyvyn ylläpitämiseksi. Kansallinen ja valtiollinen yhtenäisyys on painottunut maakunnallisten tai puolueideologisten ristiriitaulottuvuuk-sien kustannuksella.²

¹ Uimonen 2009.

² Hyvä yhteenveto kehityksestä, ks. Herkman 2011.

Julkisuuden yhtenäisyys ja kaupallisuus eivät pelkästään lisää tiedotusvälineiden valtaa suhteessa poliitikkoihin, vaan ne saattavat tilanteen mukaan lisätä myös poliitikkojen valtaa suhteessa kansalaisiin. Tiedotusvälineet ovat viime kädessä riippuvaisia poliitikkojen antamasta informaatiosta. Joukkoviestimillä on ensinnäkin voimakas yhteiskunnallinen velvoite tuoda julki poliitikkojen mielipiteet, mutta toiseksi myös kaupalliset syyt seurata vaikutusvaltaisia ja siksi kiinnostavia poliitikkoja. Tämä antaa poliitikoille merkittävää valtaa vaikuttaa siihen, mistä julkisuudessa puhutaan. Jos poliitikot kieltäytyvät puhumasta aroista tai hankalista asioista ja puhuvat mieluummin mukavista ja helpoista aiheista, on sillä potentiaalisesti vakavia seurauksia yhteiskunnalliseen keskusteluun. Kun julkisuus on yhtenäistä kautta maan eikä tiedotusvälineiden välillä ole merkittäviä ideologisia eroja, voi valtiollinen poliittinen eliitti merkittävällä tavalla vaikuttaa siihen, mistä asioista maassa puhutaan ja mistä näkökulmasta näitä asioita käsitellään.

Maxwell McCombs ja Donald L. Shaw esittivät 1970-luvun alussa niin kutsutun *agenda setting* -teorian, jonka mukaan vaalitulos riippuu olennaisesti siitä, mistä asioista julkisuudessa vaalien alla keskustellaan. Teorian mukaan tiedotusvälineillä on merkittävä rooli siinä, mitä aiheita ihmiset pitävät tärkeinä.³ Myöhemmin *agenda setting* -teoriaa on täydennetty *issue ownership* -teorialla, jonka mukaan äänestäjien mielikuvat eri puolueista vaikuttavat siihen, minkä puolueiden he ajattelevat olevan sopivia vastaamaan mihinkin haasteisiin. Jos kansalaiset esimerkiksi ajattelevat, että oikeistopuolueet ovat uskottavimpia torjumaan rikollisuutta, ja vaalien alla rikollisuus nousee tärkeäksi teemaksi, menestyvät oikeistopuolueet todennäköisesti paremmin kuin vasemmistopuolueet.⁴

Merkittävä osa politiikan julkisuuden aiheista tulee syötteinä poliittisilta instituutioilta, minkä seurauksena puolueilla ja poliitikoilla on huomattavasti valtaa määritellä julkisuuden agenda. Ne eivät kykene määrittämään sitä täydellisesti, mutta ne voivat kylläkin kieltäytyä keskustelemasta tietyistä aiheista ja nostaa esille toisia siinä toivossa, että toimittajat tarttuvat puolueiden näkökulmasta mieluisampiin aiheisiin. Risto Kunelius, Elina Nop-

³ McCombs & Shaw 1972, 176–187.

⁴ Petrocik 1996, 825–850.

pari ja Esa Reunanen (2009) ovat tutkimuksessaan suomalaisesta mediajulkisuudesta puhuneet suomalaisen poliittisen eliitin ”verkostorationaliteetista”. Sillä he tarkoittavat, että suomalainen poliittinen eliitti puoluekannasta riippumatta jakaa suurin piirtein samat arvot ja asenteet. Näkemyseroja toki on, mutta ne asettuvat suhteellisen pieneen haarukkaan. Ennen kaikkea poliitikoilla on käsitys siitä, mistä aiheista voi julkisuudessa keskustella ja mitkä aiheet toisaalta ovat sellaisia, jotka kannattaa yrittää pitää julkisen keskustelun ulkopuolella. Poliittisen ja taloudellisen eliitin julkisuutta käsitteleviä mielipiteitä tarkastellut Anu Kantola on todennut, että erityisesti talouskysymyksiin liittyvä julkinen keskustelu on mielletty vaaralliseksi ja arvaamattomaksi. Sen vuoksi johtavat poliitikot ovat mieluummin vältäneet niihin liittyvää julkista keskustelua.⁵ Tällä perusteella kuntavaalien mediajulkisuutta on syytä pitää kiinnostavana ja tärkeänä tutkimuskohteena.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, millaista oli kuntavaalien 2012 politiikan julkisuus. Vaalijulkisuutta tarkastellaan sekä paikallisuuden ja valtakunnallisuuden näkökulmista. Käsiteltiinkö kunta- ja poliittiseen liittyviä asiakysymyksiä ja tarkasteltiin niitä kuntien näkökulmasta? Entä mitkä puolueet ja toimijat pääsivät kuntavaalijulkisuudessa esille ja millaisessa valossa? Näihin kysymyksiin esitetään tässä kirjassa vastaukset analysoimalla vuoden 2012 kuntavaalien tiedotusvälinejulkisuutta sekä määrällisin että laadullisin keinoin.

Aiempi tutkimus

Tämä kuntavaalien mediajulkisuutta käsittelevä teos on jatkoa Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskuksessa laaditulle tutkimukselle *Kenen kuntavaalit* (2009), jonka rahoitti Kunnallisalan kehittämissäätiö. Laura Bergin ja Mari K. Niemen toteuttama hanke käsitteli kuntavaalien 2008 mediajulkisuutta ja oli ensimmäinen tutkimus nimenomaan kuntavaalien aikaan tapahtuneesta politiikan journalismista. Tutkimuksessa tarkasteltiin sanomalehti- ja televisioaineistoa ajalta 1.10.2008–31.10.2008. Tutkijoiden mukaan vaalien mediajulkisuuden ongelma ei ollut se, että kuntavaalit oli-

⁵ Kunelius, Noppari & Reunanen 2009; Kantola 2002.

sivat jääneet tiedotusvälineissä liian vähälle huomiolle. Niin lehdistö kuin televisiokin loivat kuntavaalijulkisuuteen informatiivista sisältöä. Tutkijoiden mukaan suurin haaste kuntavaalien kohdalla piilee kansalaisten aktiivoinnissa. Tiedotusvälineet kertoivat kuntavaalien olevan erityisen merkitykselliset yksittäisten kansalaisten ja heidän arkeensa vaikuttavien poliittisten päätösten kannalta. Kansalaiset saivatkin mediassa näkyvyyttä, mutta tutkimuksen mukaan heidän roolinsa olisi suonut olevan moniäänisempi. Lisäksi havaittiin, että valtakunnanpolitiikka oli agendalla voimakkaasti esillä. Vaalijournalismin huomattiin keskittyvän valtakunnallisiin toimijoihin, ministereihin ja kansanedustajiin. Berg ja Niemi esittivät tutkimuksensa johtopäätöksissä, että kuntavaalien mediajulkisuuden tulisi olla jatkossa monimuotoisempaa ja analyttisempää ja että entistä useamman tahon tulisi saada vaalijulkisuudessa äänensä kuuluviin.⁶

Aiempaan tutkimukseen verrattuna tässä tutkimuksessa päivälehtiaineisto on huomattavasti kattavampi. Vuoden 2008 kuntavaalien julkisuutta tarkastelleessa tutkimuksessa oli aineistona viisi sanomalehteä, kun tässä teoksessa kartoitetaan vaalijournalismia 16 sanomalehdestä. Tarkoituksena on analysoida entistä tarkemmin sitä, miten päivälehdet toteuttavat tehtäväänsä paikallisten vaalikysymysten esiintuojina. Myös tutkimusaineiston sisällön erittelyyn on panostettu enemmän, jotta tutkimustuloksissa voidaan tarkemmin esittää arvioita siitä, minkälaiset aiheet ja näkökulmat pääsivät julkisuudessa esille ja miten eri toimijoiden ääni pääsi kuuluviin.

Kuntavaalien mediajulkisuutta tutkitaan nyt toista kertaa, mutta muiden vaalien julkisuutta on käsitelty useissa hankkeissa. Näissä tutkimuksissa on kartoitettu ja analysoitu muun muassa puolueiden välisiä asetelmia, tiedotusvälineiden aiheagendoja sekä kampanjoinnin kulkua.⁷ Kuntavaaleissa valittavien ehdokkaiden, kunnallisten erityiskontekstien, valittavien valtuutettujen ja varteenotettavien paikallisten tiedotusvälineiden suuri määrä vaikeuttaa paitsi toimittajien työtä myös vaalien mediajulkisuuden tutkimista. Julkisuuden analysointi on monimutkaisempaa, sillä kunnissa käytään omia poliittisia debatteja, jotka saattavat olla irrallaan kansallisen ta-

⁶ Berg & Niemi 2009b, 127–131. Kuntavaalien mediajulkisuutta on tutkinut pro gradu -tutkimuksessa myös Windia 2010.

⁷ Ks. esim. Niemi & Pitkänen 2005; Pernaa, Niemi & Pitkänen 2007; Pernaa & Raito 2012.

son tiedotusvälineiden, kuten iltapäivälehtien ja televisiouutisten, agendasta. Tässä tutkimuksessa hyödynnetään aiemmin tehtyjä havaintoja eri vaalien tiedotusvälinejulkisuuksista, mutta otetaan huomioon kuntademokratian erityispiirteet.

Kuntavaaleihin liittyvää tutkimusta on tehty jonkin verran myös muusta kuin julkisuuden näkökulmasta. KAKS – Kunnallisalan kehittämissäätiö on julkaissut useita vuosia *Kansalaismielipide ja kunnat: ilmapuntari* -nimistä raporttia, jossa kartoitetaan kansalaisten näkemyksiä kuntademokratian kehittymisestä. Tätä kyselytutkimusta hyödynnetään myös tässä tutkimuksessa⁸. Lisäksi kuntavaaleihin liittyviä selvityksiä tai tutkimuksia ovat tehneet muun muassa oikeusministeriö, Tilastokeskus sekä yksittäiset järjestöt ja kunnat.

Politiikan julkisuuden tutkimukselle on ominaista, ettei sen avulla edes pyritä osoittamaan yksiselitteisiä syy- ja seuraussuhteita tutkittavien aineistojen, havaintojen ja esimerkiksi vaalien tulosten välillä. Vaikka on tärkeää ottaa huomioon, että mediavälitteisellä julkisella keskustelulla on vaikutusta myös siihen, minkälaisia asioita esimerkiksi eduskunnan tai kunnanvaltuustojen käsittelyyn nousee, tässä teoksessa keskitytään median rooliin nimenomaan politiikan julkisuuden näkökulmasta.

Kuntavaalien tarkastelu mediajulkisuuden näkökulmasta on perusteltua, sillä politiikanteko on muuttunut yhä mediavälitteisemmäksi, jolloin myös äänestyspäätöksiin vaikutetaan entistä enemmän tiedotusvälineiden kautta. Poliitiikan journalismilla on myös omanlaisensa tehtävä parantaa kuntademokratian tilaa. Sanomalehtien ja television sisällön analysoinnilla päästään käsiksi siihen, millaisia journalistisia valintoja kuntavaaliuutisoinnissa on tehty ja millaisia vaihtoehtoja toimituksilla on käsissään tulevaisuutta ajatellen.

Aineisto, menetelmät ja käsitteet

Tässä tutkimuksessa vuoden 2012 kuntavaalien mediajulkisuutta tarkastellaan monipuolisen tiedotusvälineaineiston avulla. Suomalaista sanomalehdistöä aineistossa edustavat Manner-Suomen jokaisen 13 vaalipiirin levikil-

⁸ KAKS 2011; KAKS 2012a; KAKS 2012b.

tään suurin päivälehti, suurin ruotsinkielinen päivälehti *Hufvudstadsbladet* sekä molemmat iltapäivälehdet. Sanomalehtiä aineistossa on yhteensä 660 kappaletta. Lehtiaineistoon on valittu kaikki vaaleihin liitetty journalismi pääkirjoitussivuilta, kotimaansivuilta ja paikallissivuilta. Aineistoon sisältyy myös Ylen ja MTV3:n tv-uutisten 84 tarkastelujaksolla esitettyä päälähetystä, kanavilla esitetyt vaalikeskustelut ja puheenjohtajatentit sekä Ylen ajankohtaisohjelmat *A-studio* ja *Ajankohtainen kakkonen*. Taulukko tutkimuksessa käytetystä aineistosta löytyy liitteestä 1. Aiemmissa kuntavaalien mediajulkisuudesta tehdyissä tutkimuksissa on tarkasteltu suoraan kunta-vaaleihin sidottua uutisointia⁹. Näin on toimittu myös tässä tutkimuksessa. Perustelut juttujen valikoitumisesta mukaan aineistoon löytyvät liitteestä 3.

Aineisto on kerätty aikaväliltä 20.9.–31.10.2012. Neljäkymmenen päivän pituisen tarkastelujakson alku ajoittui kampanjoiden viralliseen alkamiseen, jonka symbolina lähetettiin television ensimmäinen vaalikeskustelu¹⁰. Television vaalitentit ovat useissa vaaleissa saaneet mediajulkisuudessa symboliarvon vaalikamppailun alkupisteenä ja eräänlaisena lähtölaukauksena¹¹. Toinen syy valitulle aikarajaukselle oli se, että sanomalehdissä kuntavaaliuutisointi alkaa useimmiten kiihtyä noin kuukautta ennen vaalipäivää, ja kymmentä päivää pidemmällä rajauksella haluttiin varmistaa kuntavaalien kannalta oleellisen julkisuuden mukaan saaminen. Tarkastelujakso päättyy siten, että myös tulosuutisointi valikoitui aineistoon kolmelta vaalien jälkeiseltä päivältä.

Aineiston määrällisessä analyysissä oleelliset mitattavat muuttujat olivat juttujen journalistiset näkökulmat, käsitellyt aiheet sekä puolueiden ja eri toimijoiden näkyvyys¹². Sisältöjen määrällisessä erittelyssä on käytetty mittarina artikkelien määriä eli frekvenssejä. Juttujen kokoa ei otettu aineiston määrällisessä erittelyssä huomioon, koska palstamillimetrejä työläästi mittaamalla ei päästä paljoakaan tarkempaan lopputulokseen kuin artikkelien määriä erittelemällä¹³. Jokainen otsikollinen lehtijuttu kuitenkin

⁹ Berg & Niemi 2009a; Windia 2010.

¹⁰ Lähtölaukaus, Yle TV1 20.9.2012.

¹¹ Esim. Pitkänen 2012b.

¹² Ks. muuttujien tarkemmat kuvaukset liitteestä 3.

¹³ Aiemmin frekvenssejä mittarina ovat käyttäneet esimerkiksi Berg, Niemi, Pernaa, Pitkänen & Railo 2009; Windia 2010; Railo & Välimäki 2012a.

koodattiin erikseen – toisin kuin esimerkiksi *Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta* -raporteissa¹⁴. Tämän ansiosta esimerkiksi samalla sivulla aihetta käsittelevä STT:n uutinen, paikallispolitiikon kommenttihaastattelu ja toimittajan näkökulmallinen kainalojuttu merkittiin aineistoon omina juttuinaan ja kukin koodattiin yhtä perusteellisesti¹⁵. Kukin koodattu juttu sai yhden tai useamman koodeista, joilla avulla pyrittiin erittelemään esimerkiksi politiikan julkisuudessa esiintyneitä aiheita ja toimijoita. Useissa laajoissa lehdistötutkimuksissa on tyydytty otsikkotason analyysiin, mutta tässä tutkimuksessa myös uutistekstit on käyty läpi.

Koodaus oli aineistolähtöinen ja puoliksi avoin, eikä sitä tehty minkään valmiin teoreettisen viitekehyksen perusteella. Koko aineiston läpikäyntiä varten tehtiin koekoodaus kahden eri päivälehdessä¹⁶ aineistolla. Näiden pohjalta muokattiin koodauksen perusrunko. Runko itsessään pysyi muuttumattomana koodauksen loppuun saakka. Laadulliselle tutkimukselle tyyppillisesti koodauksen edetessä kuitenkin esille nousi aiheita ja toimijoita, joita ei tullut esille koekoodauksessa. Näin ollen aineiston koodauksen jälkeen tehtiin tarvittava määrä korjaus- ja uudelleenkoodauksia.

Tutkimuksessa käytetyistä käsitteistä on syytä tuoda esiin juttujen näkökulmiin liittyvä jaottelu. Koodauksen yhteydessä kukin kirjoitus ja uutisjuttu merkittiin joko kunnallisesta, alueellisesta tai valtakunnallisesta näkökulmasta laadituksi. Osassa teoksen luvuissa kunnallinen ja alueellinen näkökulma on yhdistetty käsitteen paikallinen näkökulma alle. Näkökulmien tarkemmat selitykset havainnollistavine esimerkkeineen on selostettu luvussa ”Vaalijournalismin määrät, muodot ja näkökulmat”.

Tutkimuksen rakenne ja kysymyksenasettelu

Tutkimuksessa pureudutaan kuntavaalien mediajulkisuuteen. Laajaa tutkimusaineistoa käsitellään neljästä eri näkökulmasta, jolloin saavutetaan kattava käsitys siitä, millaista vaalijournalismi kokonaisuudessaan oli vuoden 2012 kuntavaaleissa. Ensimmäisessä luvussa ”Vaalijournalismin määrät,

¹⁴ Esim. Suikkanen & Syrjälä 2010.

¹⁵ Sen sijaan esimerkiksi kuvitusta ja kuvituksen ohessa olevia tietolaatikoita ei erikseen koodattu.

¹⁶ Helsingin Sanomat ja Etelä-Saimaa.

muodot ja näkökulmat” esitellään aineisto määrällisen analyysin avulla. Luvusta käy ilmi, millaisia panostuksia eri tiedotusvälineet käyttivät kuntavaaliuutisointiin. Painottuiko julkisuudessa valtakunnallinen näkökulma, ja mitkä tekijät ohjasivat julkisuutta tähän suuntaan? Entä millaisten journalististen valintojen seurauksena mediassa käsiteltiin vaaleihin liittyviä kysymyksiä kunnallisesta tai alueellisesta näkökulmasta?

Luvussa ”Vaalien mediajulkisuuden aiheagenda” käydään läpi, millaisista aiheista journalismissa käytiin keskustelua. Puhuttiinko aiheista, jotka kuuluivat kuntien päätösvallan piiriin? Vai nousivatko esille teemat, jotka liittyivät ennemmin hallituksen ja valtiovallan harjoittamaan politiikkaan? Missä määrin vaalijournalismi keskittyi vaaleihin itsessään kuvailemalla kampanja-aiheisissa jutuissa ehdokasasettelua, kannatusmittauksia ja vaalien kulkua? Luvussa tarkastellaan myös, missä määrin eri toimijat saivat julkisuutta osakseen. Vaalien äänestysvilkkauteen pureudutaan tässä luvussa tarkastelemalla aineistoa kahdesta näkökulmasta. Miten kansalaisten aktivointia pyrittiin lisäämään ennen vaalipäivää, ja kuinka vaalituloksista kertovissa kirjoituksissa selitettiin alhaiseksi jäänyttä äänestysprosenttia?

”Puolueiden valtakunnallinen vaalijulkisuus” -luvussa tarkastellaan sitä osaa vaalijournalismista, joka oli laadittu valtakunnallisesta näkökulmasta. Luvussa tarkastelun painopiste on puoluepolitiikassa, sillä valtakunnallisessa julkisuudessa suurimmat eduskuntapuolueet olivat hyvin esillä ja puolueiden puheenjohtajat selvästi näkyvimpiä toimijoita. Luvun problematiikka liittyy eri puolueiden saaman julkisuuden määrällisiin ja laadullisiin vaihteluihin. Millaisissa aiheissa kukin puolue pääsi esille? Kuinka tiedotusvälineet kuvasivat puolueiden välisiä kilpailuasetelmia? Miten puheenjohtajien roolit heijastelivat puolueiden julkisuutta? Kiinnostavaa on selvittää myös sitä, kuinka hallituksen ja opposition välinen asetelma näkyi kunta-vaalien julkisuudessa ja miten aiempien vaalitulosten ja syksyn mittaan julkaistujen kannatusmittausten katsottiin vaikuttavan puolueiden menestymiseen.

”Paikallisen julkisuuden toimijat: kansalaiset ja poliitikot” -luvussa aineisto on rajattu paikallisesta näkökulmasta laadittuun vaalijournalismiin, jolloin painopiste on päivälehdistössä. Toimijoiden näkyvyyttä tarkastellaan sekä määrällisen että laadullisen analyysin keinoin. Millaista julkisuutta eri toimijaryhmät saivat? Kuinka yksittäisten ehdokkaiden ja kansalais-

ten ääni kuului kuntavaalien alla, ja syntyikö puolueiden välille sellaisia asettelmia, joita on totuttu näkemään valtakunnallisessa julkisuudessa? Luvussa pohditaan, millaisia seurauksia ja vaikutuksia paikallisen julkisuuden erityispiirteillä saattaa olla kuntademokratian kehityksen kannalta.

”Johtopäätökset”-luvussa esitetään tiivistettynä työn keskeiset tutkimustulokset. Viiden tutkimushavainnon kautta osoitetaan, millaista julkisuutta tiedotusvälineet tuottivat vuoden 2012 kuntavaaleista. Loppuluvussa koetaan yhteen määrällisen ja laadullisen aineistoanalyysin tuottamat havainnot vaalijulkisuuden erityispiirteistä ja niiden selityksistä.

2 Vaalijournalismin määrät, muodot ja näkökulmat

Journalismilla on parlamentaarisisissa demokratioissa yhteiskunnallinen tehtävä edistää kansalaisten riippumatonta, monipuolista ja riittävää tiedonsaantia. Tämän erityisesti vaalien aikaan korostuvan tehtävän tavoitteena on tarjota kansalaisille mahdollisimman hyvät edellytykset perustellun äänestyspäätöksen tekemiseksi¹⁷. Kuntavaalit ovat kattavan ja äänestäjiä palvelevan vaalijournalismin tuottamisen näkökulmasta haasteelliset vaalit. Jokaisessa kunnassa on omat erityiset poliittiset asetelmansa ja polttavimmat kuntapoliittiset kädenvääntönsä. Kun ehdokkaita on kymmeniä tuhansia ja poliittisia konteksteja periaatteessa yhtä monia kuin kunnanvaltuustojakin, kuntavaalien raportointi poikkeaa väistämättä muista kansallisista vaaleista.

Tiedotusvälineet eivät tietenkään voi raportoida kunkin Suomen kunnan poliittisista erityispiirteistä. Moninaisten tapahtumapaikkojen, lukuisten toimijoiden ja mediajulkisuuden rajallisuuden ongelmallinen yhtälö oli kuitenkin ratkaistava toimituksissa myös kuntavaaleissa 2012. Tässä luvussa eritellään, minkälaisin journalistisin panostuksin eri tiedotusvälineet to-

¹⁷ Journalismin yhteiskunnallisesta tehtävästä, ks. esim. Nieminen, Aslama & Pantti 2005, 3–5, 23–25; Pitkänen 2009a, 79–82, 104–106.

teuttivat oman kuntavaaliuutisointinsa ja minkäläisten journalististen muotojen ja näkökulmien kautta vaaleja käsiteltiin.

Kuinka voimakkaasti kuntavaalit täyttivät politiikan journalismin agenda syksyllä 2012? Minkälaista vaalijournalismi oli muodoltaan? Keskittyivätkö suurimmat tiedotusvälineet valtakunnallisiin näkökulmiin jättäen yksittäisten kuntien politiikan käsittelyn maakuntalehdistölle? Minkälaiset tekijät vahvistivat kuntavaalijournalismin painotusta valtakunnallisiin näkökulmiin? Entä minkäläisten juttutyyppejen ja kuntavaalijournalismin muotojen kautta korostuivat kuntien paikalliset näkökulmat?

Erittelemällä kuntavaalijournalismin määriä, muotoja ja näkökulmia luvussa vastataan kysymyksiin, minkälaisena eri tiedotusvälineiden välinen ja sisäinen työnjako kuntavaalien uutisoinnissa näyttäytyi ja minkälaiset tekijät tähän työnjakoon keskeisimmin vaikuttivat. Käytetty aineisto sisältää kunkin vaalipiirin levikiltään suurimman päivälehdet, iltapäivälehdet sekä Ylen ja MTV3:n pääuutislähetykset ja vaaleja käsitelleet ajankohtaisohjelmat aikavälillä 20.9.–28.10.2012. Sanomalehtiä aineistossa on yhteensä 660 kappaletta, ja niissä julkaistiin koko tutkimusajalla yhteensä 2 915 kuntavaaliaiheista juttua. Aineistoon valittuja pääuutislähetystyksiä lähetettiin tarkastelujaksolla 84 kappaletta, joissa oli yhteensä 107 vaaliaiheista uutisjuttua.

2.1 Vaalit vahvasti esillä

Vaaleja edeltäneinä viitenä viikkona aineiston sanomalehdissä julkaistiin yhteensä lähes kolmetuhatta vaaleihin tavalla tai toisella liittynyttä lehtijuttua. Lehdet eivät kuitenkaan kirjoittaneet vaaleista samoissa määrin. Uutisoinnin määrät vaihtelivat lehdittäin *Aamulehden* 255 jutusta *Hufvudstadsbladetin* runsaaseen sataan juttuun (Taulukko 1). Päivälehdistön kokonaisjuttumäärä on aineistossa kokonaisuutena huomattavasti suurempi kuin television tai iltapäivälehtiaineiston, koska päivälehtiä oli tarkastelussa määrällisesti enemmän. *Iltalehdessä* ja *Iltä-Sanomissa* julkaistiin kuitenkin keskimäärin huomattavasti vähemmän juttuja kuin yksittäisissä päivälehdissä, tosin suhteellisen pienilevikkisten ja enimmäkseen toimitustensa omaan tuotantoon tukeutuvien *Etelä-Saimaan* ja *Hufvudstadsbladetin* juttumäärät olivat vielä iltapäivälehtiäkin pienempiä.

Taulukko 1.

Vaalijournalismin määrä sanomalehdittäin 20.9.–28.10.2012 (N = juttujen määrä).

Sanomalehti	N
Aamulehti	255
Keskisuomalainen	241
Ilkka	225
Savon Sanomat	220
Satakunnan Kansa	210
Helsingin Sanomat	201
Lapin Kansa	201
Turun Sanomat	190
Karjalainen	177
Etelä-Suomen Sanomat	176
Länsi-Savo	167
Kaleva	155
Iltalehti	141
Iltta-Sanomat	133
Etelä-Saimaa	114
Hufvudstadsbladet	109
Yhteensä	2 915
Päivälehdistö	2 641
Iltapäivälehdistö	274

Kuntavaaliutisoinnin määrä alkoi lisääntyä useimmissa lehdissä vasta vajaata kuukautta ennen vaalipäivää. Tätä aiemmin aloitetun aktiivisen vaaliutisoinnin on havaittu aiheuttavan lukijakunnassa vaaliväsymystä, minkä vuoksi vaaliaiheisen uutisoinnin volyymia pyrittiin lisäämään vasta vaalipäivää lähestyttäessä¹⁸. Vaaleja edeltäneeseen uutisointiin määrällisesti panostaneet lehdet kunnostautuivat myös tulosuutisoinnissa: kuten taulukko 2 osoittaa, *Aamulehti* tuotti eniten kuntavaalisisältöjä niin ennen vaalipäivää kuin sen jälkeenkin.

¹⁸ Eduskuntatutkimuksen keskuksen ”Mediajulkisuuden agenda vuoden 2008 kuntavaaleissa” -hankkeen toimittajahaastattelut.

Taulukko 2.

Tulosuutisoinnin määrä sanomalehdittäin 29.10.–31.10.2012 (N = juttujen määrä).

Sanomalehti	N
Aamulehti	86
Satakunnan Kansa	78
Keskisuomalainen	74
Helsingin Sanomat	72
Lapin Kansa	72
Ilkka	70
Savon Sanomat	62
Karjalainen	60
Turun Sanomat	60
Kaleva	59
Iltalehti	57
Ilta-Sanomat	53
Etelä-Saimaa	51
Länsi-Savo	46
Etelä-Suomen Sanomat	44
Hufvudstadsbladet	33
Yhteensä	977
Päivälehdistö	867
Iltapäivälehdistö	110

Vaikka vaalit olivat näkyvästi esillä, ne eivät täysin hallinneet politiikan journalismin agendaa. Kun lasketaan mukaan myös vaaleihin liittymättömät politiikan journalismin jutut, huomataan esimerkiksi *Helsingin Sanomien* julkaisseen pääkirjoitus-, kotimaa- ja kaupunkisivuillaan vaaleja edeltäneellä viiden viikon mittaisella jaksolla kaikkiaan 466 kotimaanpolitiikkaa käsitellyttä juttua. Näistä jutuista 201 eli alle puolet liitettiin suoraan kuntavaaleihin. Vastaavasti esimerkiksi *Etelä-Saimaan* 307:stä politiikan uutisesta 114:ssä eli runsaassa kolmanneksessa jutuista käsiteltiin kuntavaaleja tavalla tai toisella.¹⁹ Vaaleihin liittymättömiä suurehkoja uutistapah-

¹⁹ Määrä selvitettiin Helsingin Sanomista ja Etelä-Saimaasta samalta aikaväliltä kuin muukin aineisto.

tumia olivat esimerkiksi liikenneministeriön virkamiehen Juhani Tervalan erottaminen, Suomen jäsenyysskampanja YK:n turvallisuusneuvostossa, Raha-automaattiyhdistyksen rahoitusotkut sekä Euroopan unionissa valmistelussa ollut rahoitusmarkkinavero. Toimittajat eivät kuitenkaan sitoneet näitä aiheita suoraan kuntavaaleihin, eivätkä myöskään haastatellut ehdokkaat ja poliitikot nostaneet aiheita esiin tiedotusvälineissä. Näin ollen tämä osa politiikan journalismista jäi kuntavaalien keskusteluagendan ulkopuolelle.

Erilaiset toimitusten mielipiteelliset ja analyttiset tekstit, kuten kolumnit, pääkirjoitukset, uutisanalyysit ja toimittajien kommenttipuheenvuorot, kattoivat runsaan viidenneksen sanomalehtijournalismista²⁰ (Taulukko 3). Mielipiteellisiä sisältöjä julkaistiin päivä- ja iltapäivälehdissä melkein samassa suhteessa. Toimituksissa tuotetuista mielipiteellisistä teksteistä suurin osa oli kolumneja ja pääkirjoituksia. Noin neljä prosenttia jutuista oli puolestaan niin sanottuja kainalojuttuja, joissa toimittaja lyhyehköllä kommentilla tai analyysillä sitoi yhteen useamman samaa aihetta käsitelleen ja samalle sivulle taitetun jutun. Uutisanalyysit, joissa toimittajat erittelivät paljon huomiota saaneita uutistapahtumia valitsemastaan näkökulmasta, olivat melko harvinaisia.

Taulukko 3.

Vaalijournalismin jakautuminen juttutyypeittäin sanomalehdissä (N = juttujen määrä).

Juttutyyppi	Päivälehdistö (N)	Iltapäivälehdistö (N)
Uutinen tai artikkeli	2 065	211
Kolumni	211	20
Pääkirjoitus	210	21
Kainalojuttu	113	14
Uutisanalyysi	42	8
Yhteensä	2 641	274

²⁰ Kolumnien, pääkirjoitusten, kainalojuttujen ja uutisanalyysien osuus oli iltapäivälehdissä 23 % ja päivälehdissä 22 %.

Iltaapäivälehdet tuottivat vaaleja käsitelleet juttunsa suurimmaksi osaksi itse, mutta päivälehtien jutuista joka neljäs oli peräisin omien toimitusten ulkopuolelta (Taulukko 4). Tämä on seurausta päivälehtien omistuksen keskittymisestä ja itsenäisten lehtien sisältöyhteistyön lisääntymisestä. Omistuksen keskittymisen seurauksena samoihin konserneihin kuuluvat tiedotusvälineet ovat alkaneet hyödyntää yhä enemmän sisarlehtiensä sisältöjä omissa julkaisuissaan²¹. Itsenäisten toimitusten yhteistyö puolestaan on tarkoittanut paitsi yksittäisten juttujen ja valmiiksi taitettujen sivujen vaihtamista, myös kokonaisten uutiskokonaisuuksien ulkoistamista alueellisille yhteistoimituksille²². Kaikesta päivälehtien kuntavaalijournalismista noin kymmenesosa oli konsernien sisällä tapahtuvan tai yhteistoimituksiin perustuvan sisältöyhteistyön tulosta. STT:ltä peräisin olleet jutut kattoivat vaalijournalismista vielä tätäkin suuremman osuuden.

Taulukko 4.

Päivälehtien vaalijournalismin laatijat (N = juttujen määrä).

Jutun laatija	N	%
Lehtien oma toimitus	2 002	76 %
STT	343	13 %
Yhteistoimitus	296	11 %
Yhteensä	2 641	100 %

Kuntavaalien aikaan syksyllä 2012 päivälehtien laajimman yhteistyöverkoston muodostivat Väli-Suomen sanomalehdet, johon aineiston lehdistä kuuluivat *Keskisuomalainen*, *Ilkka*, *Savon Sanomat* ja *Karjalainen*. Kyseisillä lehdillä oli myös yhteinen Helsingin toimitus *Turun Sanomien* ja *Kalevan* kanssa. Tämän lisäksi *Etelä-Suomen Sanomat* vaihtoi juttuja *Keskisuomalaisen*, *Savon Sanomien* ja *Karjalaisen* kanssa, mutta ei ollut mukana mainittujen lehtien yhteisessä Helsingin toimituksessa. Juttujen kierrätystä tapahtui myös Alma Median lehtien kesken *Satakunnan Kansassa*, *Lapin Kansas-*

²¹ Esim. Herkman 2005, 71–78; Herkman 2011, 133–134.

²² Sederholm 2002.

sa ja *Aamulehdessä*. Sisältöjen tuottamisen suhteen päivälehtiaineiston lehdistä itsenäisimpiä olivat *Helsingin Sanomat*, *Hufvudstadsbladet*, *Etelä-Saimaa* ja *Länsi-Savo*. Kaikki lehdet ostivat osan kuntavaalijournalismistaan STT:ltä, eli yksikään toimitus ei ollut uutisoinnissaan täysin omavarainen.

Vaalit olivat näkyvästi esillä myös televisiossa. Ylen pääuutislähetyksessä lähetettiin tarkastelujaksolla 59 ja MTV3:n *Kymmenen Uutisissa* 48 vaaleihin liittynyttä uutisjuttua. Kummankin kanavan pääuutislähetyksissä lähetettiin keskimäärin yksi vaalijuttu päivittäin, joskin uutisoinnin tahti kiihtyi vaalipäivää lähestyttäessä. Uutislähetysten lisäksi kuntavaalit olivat televisiossa esillä puolueiden vaalikeskusteluissa ja puheenjohtajien vaaliteissa. Vaalikeskusteluissa esiintyi useampia poliitikkoja, joiden välistä debattia johti kaksi toimittajaa. Vaaliteissa puolestaan haastateltiin yhtä puoluejohtajaa kerrallaan. Vaalikeskustelut käynnistyivät Ylen Isossa pajasjärjestetyllä suurella keskustelulla, johon oli kutsuttu kaikkien puolueiden puheenjohtajat. Muuten päähuomion kuitenkin saivat eduskuntapuolueet ja niiden johtajat. (Taulukko 9, Liite 1.) Siinä missä Ylen lähettämistä neljästä vaalikeskustelusta pienpuolueet olivat esillä kahdessa, MTV3:n lähetyksissä eduskunnan ulkopuoliset puolueet jäivät täysin ilman lähetysaika. Puolueita edustivat etupäässä puolueiden puheenjohtajat, joskin syyskuun lopussa Salossa järjestetyssä Ylen vaaliväittelyssä puolueet olivat itse saaneet valita edustajansa. Muutamia päiviä ennen vaalipäivää sekä Yle että MTV3 lähettivät omat väittelynsä, joihin osallistuivat pelkästään eduskuntapuolueiden puheenjohtajat.

Television vaalikeskustelut olivat syksyllä esillä myös sanomalehdistössä, jolle on vaalien yhteydessä tyypillistä raportoida ohjelmissa esiintyneiden puoluejohtajien kommentteja sekä analysoida heidän esiintymistään²³. Ennen vaalipäivää aineiston lehdissä julkaistiin yhteensä 91 juttua, joissa television vaaliohjelmat nousivat esiin. Niin päivä- kuin iltapäivälehdissäkin television vaalikeskusteluiden käsittelyssä keskityttiin tarkemmin politiikan asiakysymyksistä käydyn keskustelun sijaan puoluejohtajien pärjäämi-

²³ Ks. esim. Pitkänen 2012a; Pitkänen 2012b.

seen ja henkilöiden väliseen dynamiikkaan²⁴. Odotetusti kuitenkin puolueväittelyt nousivat päivälehdissä esiin iltapäivälehtiä useammin analysoitaessa varsinaisia asiakysymyksiä ja poliittisia linjoja²⁵.

Vaalikeskusteluiden lisäksi sekä Yle että MTV3 käsittelivät vaaleja omis- sa aamuohjelmissaan: *Aamu-tv*:ssä ja *Huomenta Suomessa* lähetettiin kun- kin eduskuntapuolueen puheenjohtajan yksilöhaastattelut. Yle TV1 lähetti lokakuun aikana puheenjohtajien pidemmät, noin puolituntiset vaalitentit. (Ks. tarkemmat tiedot puheenjohtajatenteistä: Taulukko 10, Liite 1.) Kun- tavaalit olivat tarkastelujaksolla esillä myös jokaisessa, kahdesti viikossa lä- hetettävässä Ylen *A-studio*ssa ja kahta lähetystä lukuun ottamatta viikoit- tain esitettävässä *Ajankohtaisessa kakkosessa*. Lähetyksissä käsiteltiin kam- panjoinnin ja vaalien etenemisen lisäksi esimerkiksi kuntien tehtäviä, kun- tapalveluiden ulkoistamista sekä hallituksen kunta- ja sote-uudistuksia²⁶. Vaalipäivän jälkeen kummassakin ohjelmassa keskityttiin vaalien tuloksen ja vaalien aikaan käydyn keskustelun analyysiin²⁷. Vaalipäivän tuloslähetyk- siä lukuun ottamatta muut vaaliaiheiset tv-ohjelmat eivät juuri lehdistön agendalla näkyneet.

2.2 Paikallisen ja valtakunnallisen rajalla

Kuntavaalijournalismia tehtäessä toimituksissa tehdään päätöksiä siitä, ote- taanko juttujen keskiöön yksi tai useampi levikkialueen kunta vai käsitel- läänkö vaalien aiheita koko Suomeen yleistettävästä näkökulmasta. Tämä ei aina välttämättä ole tietoinen toimituksellinen valinta, mutta sen vaikutuk- set kuntavaalijournalismin sisältöihin ovat selvät. Kuntavaalien mediajulki-

²⁴ Vrt. esim. Lapin Kansa 26.10.2012: ”Innostunut, itsevarma ja kansantribuuni”; Aamulehti 21.9.2012: ”Vaalitaisto sai jo ärhäkkyyttä ja oppositio hiillosti”; Ilta-Sano- mat 21.9.2012: ”Räiskyvä sanasota”; Iltalehti 21.9.2012: ”Kuntavaalitentit leijonat ja lampaat”.

²⁵ Esim. Helsingin Sanomat 21.9.2012: ”Hallitus selitti kuntaliitosten tarvetta”; Ete- lä-Suomen Sanomat 13.10.2012: ”Kovaa peliä isoilla panoksilla” (pääkirjoitus); Turun Sanomat 25.10.2012: ”Kinastelu kuntapalveluista varasti vaalikeskustelun”.

²⁶ Ajankohtainen kakkonen, Yle TV2 2.10.2012; Ajankohtainen kakkonen, Yle TV2 23.10.2012; A-studio, Yle TV1 24.10.2012; Ajankohtainen kakkonen, Yle TV2 25.9.2012; A-studio, Yle TV1 24.10.2012; Ajankohtainen kakkonen, Yle TV2 16.10.2012; A-studio, Yle TV1 24.9.2012.

²⁷ Ajankohtainen kakkonen, Yle TV2 30.10.2012; A-studio, Yle TV1 31.10.2012.

suudessa esiintyi kolme selvästi erottuvaa toimituksellista painotusta, joita tässä tutkimuksessa kutsutaan kunnalliseksi, alueelliseksi ja valtakunnalliseksi näkökulmaksi²⁸. Näitä journalistisia näkökulmia voidaan havainnollistaa nostamalla aineistosta kolme esimerkkiä kuntapalveluiden ulkoistamista käsitelleestä vaalijournalismista.

Kunnallisen näkökulman jutuissa käsittelyssä olivat lähinnä yksittäisiä kuntia koskettavat kysymykset, ja jutuissa olivat esillä ensisijaisesti paikalliset kuntatason toimijat. Palveluiden ulkoistamiskysymystä käsiteltiin kunnallisesta näkökulmasta esimerkiksi *Keskisuomalaisessa* analysoimalla lehden vaalikoneeseen vastanneiden jyvaskyläläisten kuntavaaliehdokkaiden mielipiteitä kaupungin vuokratalojen rakentamisen muuttamisesta ostopalveluksi²⁹.

Alueellisen näkökulman jutuissa vaaleissa esillä olleita aiheita käsiteltiin koko vaalipiirin, maakunnan tai useamman kunnan näkökulmasta, ja juttujen lähteinä käytettiin useimmiten kuntatason toimijoiden kommentteja kootusti yhtä kuntaa laajemmalta alueelta. Alueellisen näkökulman esimerkiksi käy *Länsi-Savon* juttu, jossa tilastolliseen tutkimukseen tukeutuen eriteltiin, kuinka halukkaita Etelä-Savossa asuvat henkilöt ovat ulkoistamaan kuntiensä palveluita³⁰.

Valtakunnallisen näkökulman vaalijournalismissa puolestaan pyrittiin siihen, että jutut säilyttäisivät relevanttiutensa riippumatta siitä, missä päin Suomea ne julkaistaan. Kuntapalveluiden ulkoistamiskysymystä käsiteltäessä valtakunnallisen näkökulman journalismissa voitiin esimerkiksi analysoida kuntapalveluiden ulkoistamisen hyötyjä ja haittoja abstraktilla tasolla³¹ tai antaa puolueiden puheenjohtajien argumentoida oman puolueensa kannan puolesta³². Valtakunnallisen näkökulman vaalijournalismissa saatettiin myös käsitellä aiheita, jotka eivät kuulu kunnanvaltuustolle³³.

²⁸ Samanlaista jaottelua ovat käyttäneet Berg & Niemi 2009.

²⁹ Keskisuomalainen 2.10.2012: ”Vuokrataloille yksityinen pyörittäjä”.

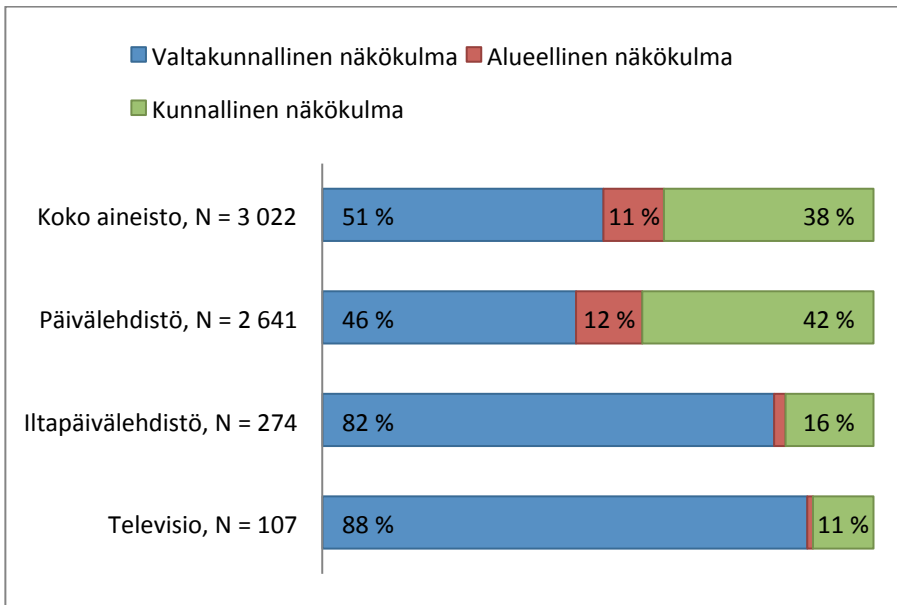
³⁰ Etelä-Savo 9.10.2012: ”Palveluita ei haluta turvata lainarahalla”.

³¹ Esim. Satakunnan Kansa 23.9.2012: ”Valtuustoihin lisää yrityselämän ymmärrystä” (pääkirjoitus).

³² Esim. Karjalainen 25.10.2012: ”Puheenjohtajien kiistely kuntien palveluista varasti vaalikeskustelun” (yhteistoimitus).

³³ Ks. teoksen luku ”Vaalien mediajulkisuuden aiheagenda”.

Yksittäisten kuntien poliittiset asetelmat ja kuntakohtaiset poliittiset kiistakysymykset pääsivät parhaiten esille kunnallisen ja alueellisen näkökulman journalismissa, joiden yhdessä muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan tässä tutkimuksessa kuntavaalien paikalliseksi julkisuudeksi. Toisin kuin voisi olettaa, kunnalliset ja alueelliset näkökulmat eivät suinkaan dominoineet suomalaista kuntavaalijournalismia.



Kuvio 1. Vaalijournalismin näkökulmien jakautuminen mediatyypeittäin (%) (N = juttujen määrä).

Kuntavaalijournalismi jakautui kahteen suurin piirtein yhtä suureen kokonaisuuteen, jossa toinen puoli pyrki yleistettävyyteen ja toinen paneutui paikallisuuteen. Tarkasteltaessa koko aineistoa huomataan, että kuntavaalijournalismin sisällöistä hieman yli puolet keskittyi valtakunnallisiin näkökulmiin (Kuvio 1). Tämä tarkoittaa sitä, että puolet kuntavaaleja käsitelleistä jutuista toisaalta säilytti kiinnostuksensa Inarista Hankoon, mutta niistä puuttuivat täysin paikalliset kontekstit. Toinen puoli kuntavaalien julkisuudesta kuitenkin keskittyi paikallisiin näkökulmiin paneutuen kuntatason kysymyksiin ja pyrkien tuomaan esille yksittäisten kuntien poliittisia ase-

telmia³⁴. Huomattavaa on, että vain kymmenesosassa vaalijournalismista painotettiin maakuntien, vaalipiirien tai useampien kuntien alueellisia näkökulmia.

Uutisoinnissa oli huomattavissa näkökulmapainotusten eroja sekä mediatyyppien että yksittäisten välineiden välillä. Valtakunnallisissa tiedotusvälineissä, joita edustivat tässä tutkimuksessa iltapäivälehdet ja kahden televisiokanavan pääuutislähetykset, keskityttiin luonnollisesti vain harvoin yksittäisiin kuntiin, maakuntiin tai vaalipiireihin. Televisioutisten ja iltapäivälehtijournalismin mielenkiinto kohdistui yhden tai useamman kunnan tasolla tapahtuvan politiikan sijaan koko maata koskettaviin aiheisiin tai ilmiöihin. Televisioutisten vaalijournalismista 88 prosenttia ja iltapäivälehtien journalismista 82 prosenttia keskittyi valtakunnallisiin näkökulmiin (Kuvio 1).

Niissäkin melko harvoissa tapauksissa, joissa iltapäivälehtien tai televisioutisten juttujen tapahtumapaikkoina käytettiin yksittäisiä kuntia, toimittajat pyrkivät tuomaan esiin maan kaikkiin kuntiin yleistettäviä ilmiöitä. Esimerkiksi *Ilta-Sanomissa* pyrittiin kuvaamaan yleisesti kuntatalouden rapautumista analysoimalla Kemijärven taloustilannetta sekä haastatteleamalla kemijärveläisiä poliitikkoja ja kuntalaisia³⁵. Television ja iltapäivälehdistön valtakunnallinen rooli näkyi myös juttujen aihevalikoimassa, sillä niissä käsiteltiin päivälehtiä enemmän eduskunnalle ja hallitukselle kuuluvia politiikan aiheita³⁶. Samankaltainen valtakunnallinen painotus oli nähtävissä myös vuoden 2008 kuntavaaleissa³⁷.

Televisioutisten ja iltapäivälehtien valtakunnallista painotusta selittää ennen kaikkea välineiden kohdeyleisön laajuus: niiden rooli suomalaisen journalismin kentällä on raportoida politiikasta kaikille suomalaisille. Iltapäivälehdillä ja valtakunnallisilla televisiouutisilla ei ole varsinaisesti mahdollisuutta käsitellä yksittäisten kuntien politiikkaa; niillä ei ole taloudellista tai muutenkaan motiivia palvella erikseen esimerkiksi espoolaisia tai

³⁴ Paikallisista politiikan kysymyksistä, ks. teoksen luku ”Vaalien mediajulkisuuden aiheagenda”.

³⁵ *Ilta-Sanomien* 3.10.2012: ”Kemijärvi kuihtuu hiljaa”.

³⁶ Ks. teoksen luku ”Vaalien mediajulkisuuden aiheagenda”.

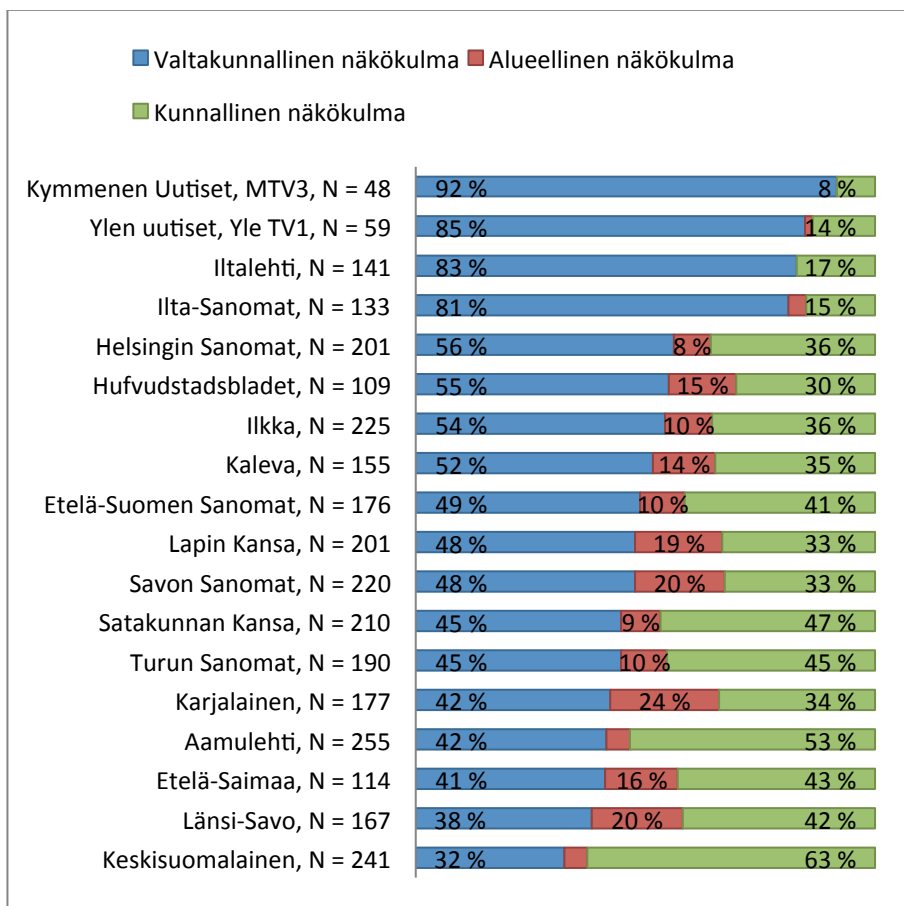
³⁷ Berg 2009, 39, 45, 52. Vuoden 2008 vaaleissa juttujen journalistiset näkökulmat jakautuivat samassa suhteessa huomattavasti suppeammasta aineistosta huolimatta.

mäntsäläläisiä yleisöjä. Lisäksi televisio- ja iltapäivälehtijournalismi on voimakkaasti henkilöitynyt valtakunnantason toimijoihin, joita ovat ennen kaikkea ministerit, puolueiden puheenjohtajat sekä tunnetut kansanedustajat³⁸.

Päivälehdillä oli vuoden 2012 kuntavaaleissa merkittävä rooli siinä, että kuntavaalien mediajulkisuuden agendalla käsiteltiin paikallispolitiikkaa yksittäisten kuntien näkökulmasta. Päivälehtien journalismista yli puolet keskittyi lehtien omien levikkialueiden näkökulmiin: 42 prosentissa jutuista käsittelyn kohteena olivat yksittäiset kunnat ja 12 prosentissa useampi kunta tai koko levikkialue. Päivälehdet eivät olleet toimituksellisilta linjoiltaan kuitenkaan keskenään täysin samanlaisia. Vertailtaessa eri tiedotusvälineiden näkökulmapainotuksia keskenään voidaan vaihtelua huomata sekä eri mediatyyppeiden välillä että niiden sisällä.

Kuviossa 2 on kuvattu tiedotusvälineittäin kuntavaalijournalismin juttujen toimituksellisten näkökulmien painottumista valtakunnallisiin, alueellisiin ja kunnallisiin näkökulmiin. Kuten aikaisemmin jo todettiin, televisiouutiset ja iltapäivälehdet olivat valtakunnallisuudessaan omassa luokassaan. Niiden lisäksi myös *Helsingin Sanomien*, *Hufvudstadsbladetin*, *Ilkan* ja *Kalevan* kuntavaalijuttujen näkökulmat olivat hieman useammin valtakunnallisia kuin paikallisia. Ottaen huomioon, että *Helsingin Sanomat* on paitsi pääkaupunkiseudun paikallislehti myös valtakunnan merkittävin päivälehti, lehti onnistui tasapainoilemaan hyvin journalistisessa roolissaan valtakunnanpolitiikan ja kuntapolitiikan rajalla. *Hufvudstadsbladetin* valtakunnallinen linja ei myöskään yllätä – onhan lehti Suomen ruotsinkielisen väestön valtakunnallinen ykköslehti. Puhtaasti alueellisista päivälehdistä valtakunnallisimpia painotuksiltaan olivat *Kaleva* ja *Ilkka*. Voimakkaimmin paikallisia näkökulmia puolestaan esillä pitivät *Keskisuomalainen*, *Länsi-Savo*, *Etelä-Saimaa*, *Aamulehti* ja *Karjalainen*. Seuraavaksi paneudutaan siihen, miten toimitukselliset valinnat ohjasivat journalismin näkökulmia.

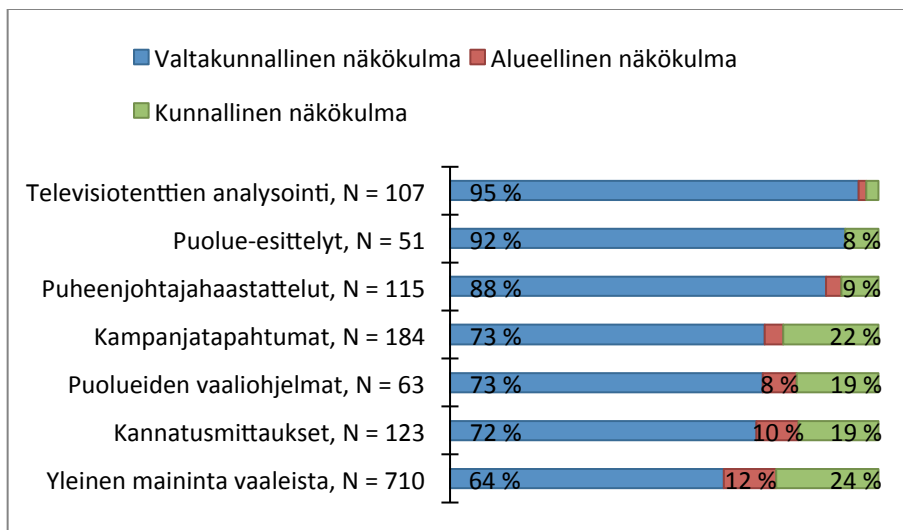
³⁸ Toimijoiden näkyvyydestä eri välineissä, ks. taulukko 12 (Liite 2). Ks. myös teoksen luvut ”Vaalien mediajulkisuuden aiheagenda” ja ”Puolueiden valtakunnallinen julkisuus”.



Kuvio 2. Vaalijournalismin näkökulmien jakautuminen tiedotusvälineittäin (%) (N = juttujen määrä).

2.3 Valtakunnallisuuteen ohjanneita tekijöitä

Juttujen journalistiset formaatit vaikuttivat merkittävästi siihen, mitkä näkökulmat pääsivät journalismissa eniten esiin. Kuviossa 3 on eritelty, minäikälaisten uutisointimuotojen kautta vaalijournalismissa korostuivat voimakkaimmin valtakunnalliset näkökulmat. Näkökulmiltaan valtakunnallisia olivat sisällöt, joissa juttujen lähtökohtana ja formaattina oli puolueohjelmien, puolueiden kampanjoiden ja vaalien kilpailullisten asetelmien analyysi. Myös vaalien käsittely puheenjohtajahaastattelujen, televisiotenttien ja verkkokampanjoinnin kautta usein johti valtakunnallisten näkökulmien korostumiseen.

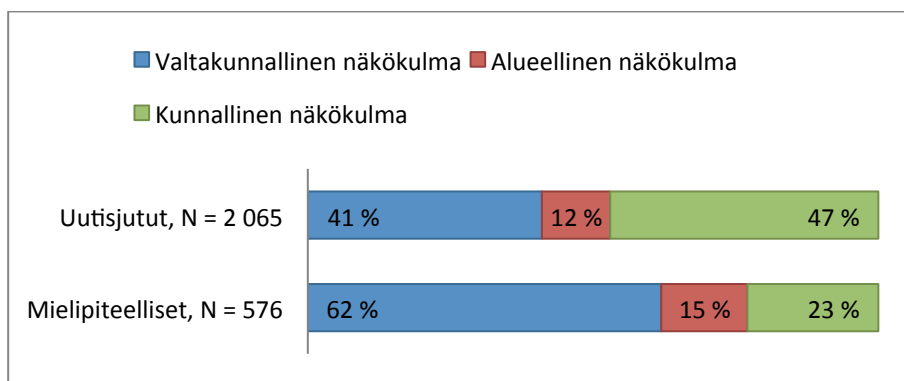


Kuvio 3. Voimakkaimmin valtakunnallisiin näkökulmiin ohjanneet uutisointitavat sanomalehdistössä ja televisiossa (%) (N = juttujen määrä).

Valtakunnallisten näkökulmien näkyvyyttä lisäsi kuitenkin määrällisesti kaikkein voimakkaimmin se, että kuntavaaleja käytettiin hyvin usein valtakunnantason päivänpoliittisten tapahtumien taustoittamiseen. Kaikista aineiston jutuista 710 liitettiin vaaleihin mainitsemalla kuntavaalit jossain kohtaa tekstiä tai uutista (Kuvio 3). Kuntavaalit nousivat esille sisäpolitiikan uutisointia kontekstoineena tekijänä esimerkiksi käsiteltäessä eduskunnan välikysymyskeskusteluita, puolueiden voimasuhteita ja hallituksen valmistelemaa suuria rakenneuudistuksia. Valtakunnallisen näkökulman jutut olivat siis usein tyypillisiä päivänpolitiikan arkea käsitelleitä lehtijuttuja, joissa toimittajat tai haastateltavat nostivat vaalit esiin tavalla tai toisella. Vaalien läheisyys houkuttikin sekä toimittajat että politiikan toimijat analysoimaan ajankohtaisia keskustelunaiheita vaalien näkökulmasta usein riippumatta siitä, liittyivätkö aiheet ylipäätään kunta- tai valtakunnalliseen politiikkaan, vaalikampanjoihin tai kuntademokratiaan.

Myös toimitusten mielipiteellisissä sisällöissä eli pääkirjoituksissa, kolumneissa, kinalojutuissa ja uutisanalyseissä oli tavallisia uutisjuttuja voimakkaampi painotus valtakunnallisiin näkökulmiin (Kuvio 4). Siinä missä jopa 62 prosentissa kuntavaaleihin liitetystä mielipiteellisistä teksteistä nä-

kökulma oli valtakunnallinen, uutisjutuissa valtakunnallinen näkökulma oli vain runsaassa kolmanneksessa. Ainoastaan joka neljännessä pääkirjoituksessa ja kolumnissa käsiteltiin yksittäisten kuntien näkökulmia. Saman-suuntaisen huomion ovat tehneet myös Laura Berg ja Mari K. Niemi edellisten kuntavaalien mediajulkisuutta käsittelevässä tutkimuksessaan³⁹.



Kuvio 4. Näkökulmien jakautuminen päivälehtien uutisjutuissa ja mielipiteellisissä sisällöissä (%) (N = juttujen määrä).

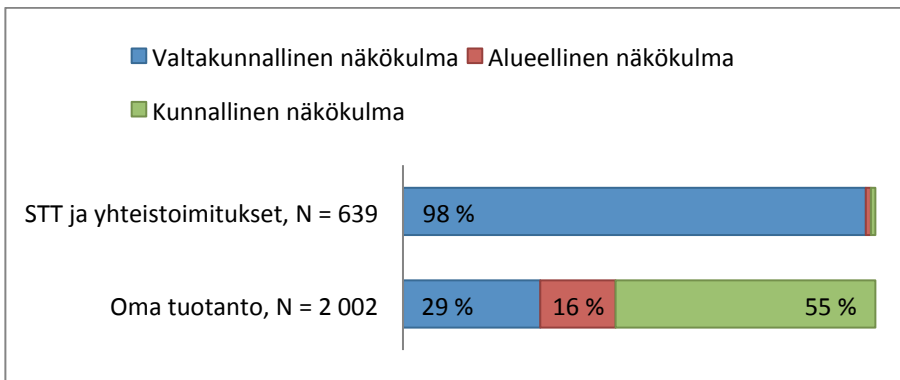
Mielipiteellisten tekstien valtakunnallinen näkökulmapainotus johtui osittain siitä, että vaalien aikaan hallituksen ja eduskunnan käsittelyssä olleet kunta- ja sote-uudistukset puhuttivat erityisesti pääkirjoitus- ja kolumnitoimittajia⁴⁰. Mielipiteellisten tekstien valtakunnallista painotusta selittää myös se, että puolueiden valtakunnallisen kannatuksen vaihteluiden seuraaminen ja vaalien esittäminen tietynlaisena analyysia kaipaavana kilvoitteluna on yleisintä erityisesti pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa. Esimerkiksi kannatusmittauksista uutisoitaessa vain viidesosassa jutuista keskityttiin puolueiden kunnallisiin valtasuhteisiin (Kuvio 3).

Journalismin valtakunnallisten näkökulmien voimakasta esiintyneisyyttä selitettäessä yksi huomionarvoisimmista tekijöistä on päivälehdissä yleisty-

³⁹ Berg & Niemi 2009b, 129.

⁴⁰ Ks. teoksen luvut ”Vaalien mediajulkisuuden aiheagenda” ja ”Puolueiden valtakunnallinen julkisuus”.

nyt juttukierrätys. Toimitusten välisen sisältöyhteistyön lisääntymisen myötä yhä suurempi osa vaalijournalismin jutuista julkaistaan lähes tai täysin samanlaisena useissa lehdissä, ja tällä on omat vaikutuksensa toimitusten toimintakulttuurin lisäksi myös journalismin sisältöihin. Kuvio 5 osoittaa, että toimitusten omaan journalistiseen tuotantoon verrattuna sisältöyhteistyönä tuotetuissa ja STT:ltä ostetuissa kuntavaalijutuissa oli erittäin voimakas painotus valtakunnallisiin näkökulmiin.



Kuvio 5. Näkökulmien jakautuminen päivälehtien oman tuotannon sekä yhteistoimitusten ja STT:n juttujen välillä (%) (N = juttujen määrä).

Juttukierrätykseen päätyneet päivälehtien jutut olivat näkökulmiltaan täysin valtakunnallisia. Aivan kuten iltapäivälehtien ja tv-uutisten tapauksessa, julkaisualueiden laajuus ohjasi toimituksesta toiseen kierrätettäviä juttuja laatineita toimittajia käsittelemään vaaleja helposti yleistettävistä näkökulmista ja välttämään paikallisesti erityislaatuisia poliittisia konteksteja. Esimerkiksi *Kalevan*, *Turun Sanomien* ja Väli-Suomen sanomalehtien yhteistoimituksen tuottamat mielipiteelliset kolumnit, kainalojutut ja uutisanalyysit julkaistiin käytännössä identtisinä Turussa, Hämeenlinnassa, Oulussa, Joensuussa, Jyväskylässä ja Seinäjoella. Samoin Alma Median vaalijuttuja julkaistiin sisällöllisesti identtisinä niin Pirkanmaalla, Satakunnassa kuin Lapissa. Kuten kuvio 5 osoittaa, näin laajoilla alueilla julkaistavissa jutuissa ei voitu keskittyä tarkastelemaan yksittäisiä kuntia tai alueita.

STT:n jutut olivat useimmin pikku-uutisia, joissa esimerkiksi käsiteltiin eduskuntakeskusteluja tai kerrottiin ennakkoäänestyksen valtakunnallisesta etenemisestä. Myös kokonaisia STT:n juttusarjoja julkaistiin: kuusi päivälehteä esimerkiksi julkaisi osia STT:n tuottamasta kahdeksanosaisesta eduskuntapuolueiden puheenjohtajien vaalihaastattelusarjasta, jonka näkökulmat olivat täysin valtakunnallisia⁴¹. Myös yhteistoimituksissa tuotettiin juttusarjoja: esimerkiksi Väli-Suomen sanomalehtien verkostoon kuuluvissa lehdistä julkaistiin ”Kuntatuntija”-sarja, jossa haastateltiin puolueiden valtakunnallisesti tunnettuja hahmoja. Vaikka kyse oli monessa lehdestä julkaistusta identtisestä sarjasta, useat toimitukset olivat nimenneet sarjan omakseen.

Yhteistoimituksista tulleet jutut olivat useasti mielipiteellisiä sisältöjä, kuten vaalien laajempia asetelmia analysoineita kolumneja ja kommenttipuheenvuoroja. Siinä missä päivälehtien omissa toimituksissa tuotetuista jutuista mielipiteellisiä tai analyttisiä oli noin neljäsosa (24 %), yhteistoimitusten jutuista miltei joka toinen (47 %) oli kolumni, kainalojuttu tai uutisanalyysi. Lehtiyhteistyön laajuutta ja seurauksia kuvaa hyvin se, että Väli-Suomen sanomalehtien yhteistoimituksen toimittaja Vesa Somppi sai tuottaa lähes yksin suuren osan viiden merkittävän päivälehdessä vaaleihin liittyneistä mielipiteellisistä teksteistä.

Lehdet perustelevat yhteistyötään ja juttuvaihtoaan usein päällekkäisten kustannusten välttämiseksi. Voimistunutta yhteistyötä on arvosteltu siitä, että sen on esitetty johtavan mediasisältöjen samankaltaistumisen myötä tarjolla olevien näkökulmien pelkistymiseen⁴². Paikallislehtien toimittajat ja lukijat ovat kokeneet, että yhteistyö vie tilaa paikallisilta uutisilta⁴³. Erityisesti freelancereina työskentelevät toimittajat ovat kritisoineet kehitystä, jossa jutusta saatetaan maksaa sama palkkio kuin aikaisemmin, vaikka teksti julkaistaisiin puolessa tusinassa merkittävässä päivälehdessä⁴⁴.

Toimitukset ja lehtitalot ovat perustelleet juttujen kierrätystä sillä, että kii-ristyvässä taloustilanteessa toimitusten rajalliset voimavarat voidaan koh-

⁴¹ Sarja julkaistiin Turun Sanomissa, Keski-suomalaisessa, Kalevassa, Savon Sanomissa, Karjalaisessa ja Ilkassa.

⁴² Raittila & Kupari 1999, 15, 23–25.

⁴³ Heikura 2012, 39.

⁴⁴ Airaksinen 2010.

dentaa palvelemaan lehtien alueellista tehtävää, kun esimerkiksi valtakunnantason uutispalvelutoimintaa voidaan kattaa yhteistoimitusten juttujen avulla. Valtakunnallisten aiheiden käsittelyn vastuun jakamisen on siis myös argumentoitu vapauttavan resursseja paikallisista aiheista raportointiin⁴⁵. Tämän tulkinnan ja perustelun mukaan yhteistyötoimitusten ja juttuvaihdon lisäämisen tulisi siis pelkästään vahvistaa lehtien paikallista ja alueellista agenda, joskin toimituksellisen itsenäisyyden puolestapuhujat suhtautuvat tähän väitteeseen skeptisesti. Epäilevää näkökantaa perustellaan usein sillä, että yhteistyöllä säästettyjä resursseja ei saada suoraan siirrettyä journalistiseen laatuun, vaan säästöillä pikemminkin pyritään maksimoimaan rakennemuutoksessa elävän media-alan tuottoja ja taloudellista kannattavuutta⁴⁶.

On kiistatonta, että siinä missä lehtien omista toimituksista peräisin olleet jutut olivat näkökulmiltaan enimmäkseen paikallisia, yhteistoimituksissa tuotetut ja STT:ltä ostetut vaalijutut olivat luonteeltaan vahvasti valtakunnallisia. Tämän perusteella ei kuitenkaan voida suoraan vetää johtopäätöstä siitä, että toimituksellista yhteistyötä ja juttuvaihtoa harjoittaneiden päivälehtien kuntavaalijournalismi olisi kokonaisuutena ollut näkökulmapainotuksiltaan valtakunnallisempaa kuin sisällöllisesti itsenäisemmissä toimituksissa. Esimerkkinä voidaan pitää esimerkiksi *Aamulehteä* ja *Keskisuomalaista*, joiden kuntavaalijournalismi oli näkökulmiltaan paikallista ja kuntalähtöistä huolimatta voimakkaasta sisältöyhteistyöstä yhteistoimitusten ja samaan konserniin kuuluneiden lehtien kanssa⁴⁷. Tietyissä tapauksissa myös yhteistyöverkostoissa ja konserneissa toimineiden lehtien aihe- ja näkökulmavalinnat siis olivat pitkälti kiinni päätoimittajien ja toimitusten esimiesten valitsemasta journalistisesta linjasta.

2.4 Panostusta paikallisuuteen

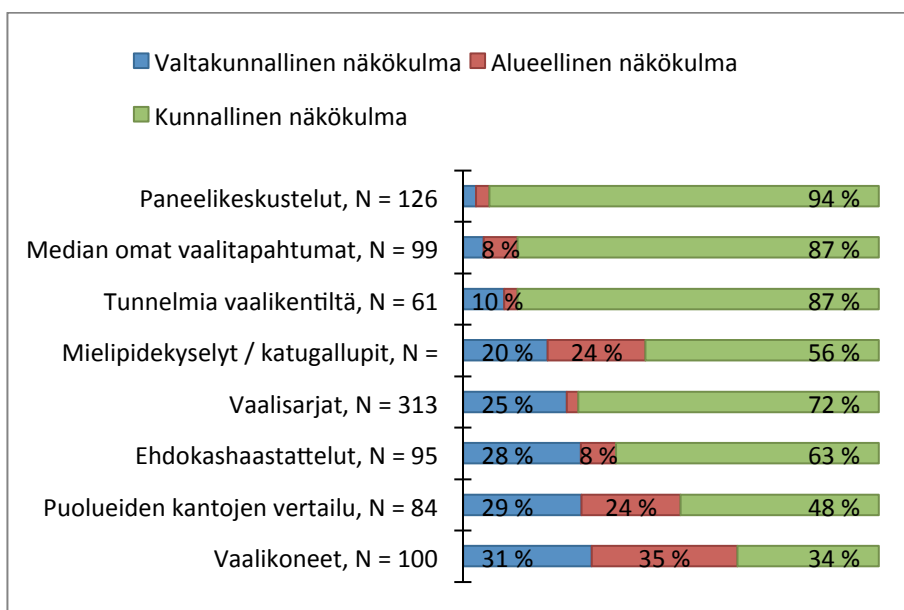
Päivälehdet voivat toimituksellisilla valinnoillaan vaikuttaa huomattavan paljon siihen, kuinka voimakkaasti kuntavaalijournalismissa painottuvat

⁴⁵ Hirvonen 2011, 17–18.

⁴⁶ Niemi 2010.

⁴⁷ Ks. kuvio 2. Keskisuomalainen ja Aamulehti olivat kaksi voimakkaimmin kunnallisiin näkökulmiin keskittyntä suomalaista tiedotusvälinettä.

paikalliset näkökulmat. Kuviossa 6 on eritelty, minkälaisten vaalijournalististen muotojen ja uutisointitapojen kautta tuotiin esille ennen kaikkea leikkialueen kuntien polttavia poliittisia kysymyksiä ja pidettiin esillä paikallisia toimijoita. Paikalliset näkökulmat pääsivät voimakkaasti esille etenkin silloin, kun toimittajat jalkautuivat kuntiin esimerkiksi haastattelemalla ehdokkaita vaalitoreilla, tekemään katugallupeja ja kyselemään kuntalaisten näkemyksiä paikallisista poliittisista kysymyksistä. Kuntalähtöisen vaalijournalismin kannalta ehkä olennaisimmassa osassa kuitenkin olivat tiedotusvälineiden itse järjestämät vaalitapahtumat ja erikseen kuntavaaleja varten laaditut vaalisarjat.



Kuvio 6. Voimakkaimmin paikallisiin näkökulmiin ohjanneet uutisointitavat sanomalehdistössä ja televisiossa (%) (N = juttujen määrä).

Toimituksissa kehitettyjen erilaisten vaaliformaattien kautta pyrittiin tuomaan esiin kuntademokratian kannalta merkittäviä aiheita ja näkökulmia sekä mobilisoimaan kuntalaisia äänestämään. Nämä toimituksellisesti etukäteen suunnitellut vaalitapahtumat ja -sarjat muodostivat kuntalähtöisen kuntavaalijournalismin selkärangan, ja ne kattoivat yli neljänneksen

kaikesta päivälehtien kuntavaalijournalismista. Tässä osassa journalismia kuntavaalit toimivat paitsi juttujen viitekehyksenä myös motiivina niiden tuottamiselle. Tyypillisimmin toimitukset tuottivat vaaleja paikallisista näkökulmista tarkastelleita erikoisjuttuja, jotka useasti merkittiin erityisellä vaalilogolla. Logon tarkoituksena oli erottaa ne muusta journalismin perusvirrasta. Lehdet myös tuottivat pidempiä vaalisarjoja, joissa etukäteen suunniteltuja juttuformaatteja sovellettiin useammassa levikkialueen kunnassa.

Päivälehdistä julkaistiin yhteensä 560 artikkelia, jotka olivat joko osia laajemmista vaalisarjoista tai vaalilogolla varustettuja yksittäisiä juttuja. Niistä jopa 466 jutun näkökulma oli paikallinen. Näiden lisäksi vaalisyksynä julkaistiin huomattava määrä juttuja, jotka perustuivat tiedotusvälineiden itse järjestämiin vaalitapahtumiin ja paneeleihin. Yli neljässä viidestä toimitusten tuottamista formaattijutuista käsiteltiin erityisesti lehtien levikkialueisiin kuuluvien kuntien asioita. Sellaisissa lehdissä, joissa tuotettiin paljon erilaisia vaalisarjoja ja -juttuja, oli myös voimakkain paikallinen painotus⁴⁸. Yleisimpiä tällaisia formaatteja olivat kuntavaalikiertueet, paneelikeskustelut ja kansalaiskyselyt.

Vaaleihin keskittynyt formaattijournalismi vaatii toimituksilta tarkkaa ennakkosuunnittelua, ja se on hoidettava jokapäiväisen uutispalvelu toiminnan ja vaalien tapahtumien analysoinnin ohessa. Lehtien näkökulmasta vaalisarjojen tuottamisessa on kyse kansalaisten aktivoinnin lisäksi kaupallisista motiiveista, sillä alueellisille tiedotusvälineille on hyödyllistä tarjota levikkialueellaan asuville ihmisille sellaista sisältöä, mitä valtakunnalliset tiedotusvälineet eivät kykene tarjoamaan⁴⁹.

Laajimmat omat vaalitapahtumansa järjestivät *Aamulehti*, *Helsingin Sanomat*, *Länsi-Savo* ja *Satakunnan Kansa*. Vaalitilaisuuksien miljöönä toimivat useimmiten torit ja kauppakeskukset, jotka näyttäytyivät symbolisina paikkoina kuntalaisten kokoontumiselle ja keskustelulle. Suurimmat tiedotusvälineet, kuten *Helsingin Sanomat*, järjestivät vaalitapahtumansa itsenäi-

⁴⁸ Vrt. Taulukko 11 (Liite 1) ja Kuvio 2.

⁴⁹ Eduskuntatutkimuksen keskuksen ”Mediajulkisuuden agenda vuoden 2008 kuntavaaleissa” -hankkeen toimittajahaastattelut.

sesti tai oman konserninsa tiedotusvälineiden kanssa yhteistyössä⁵⁰. Pienemmät sanomalehdet järjestivät tilaisuutensa usein yhteistyössä muiden paikallisten tahojen kanssa. Esimerkiksi levikiltään pieni *Länsi-Savo* järjesti kaupunginvaltuutettujen, ehdokkaiden ja kansalaisten keskustelutilaisuuden Mikkelin torilla yhdessä *Yle Etelä-Savon*, Etelä-Savon liikunta ry:n ja Etelä-Savon maakuntaliiton kanssa⁵¹. Suurilevikkisten tiedotusvälineiden tilaisuuksissa esiintyivät useimmiten kansallisestikin tunnetut paikallispoliitikot⁵², kun taas pienemmissä alueellisissa tapahtumissa keskusteluun osallistuivat lähinnä paikalliset kuntapäättäjät ja valtuustokandidaatit.

Tilaisuuksia järjestämällä päivälehdet pyrkivät paitsi edistämään paikallisdemokratiaa myös saamaan imagollista ja taloudellista hyötyä. Tapahtumien järjestäminen on lehdille keino profiloitua paikallisesti merkittävänä ja kuntademokratiasta välittävänä yhteiskunnallisina toimijoina, jotka ovat kiinnostuneita levikkialueidensa kuntalaisten tiedonsaannista.⁵³ *Helsingin Sanomat* perusteli oman ”Kuntatori”-tapahtumasarjan järjestämistä sillä, että se ”helpottaa ehdokkaiden ja äänestäjien kohtaamista”⁵⁴. *Länsi-Savon* pääkirjoituksessa tapahtumien järjestämisen motiiviksi puolestaan esitettiin, että ”kuntavaaliehdokkaiden lisäksi myös median tehtävä on vaaleissa herätellä ja pitää yllä keskustelua kuntalaisille tärkeistä asioista”⁵⁵. Kuntalaisten äänestysinnostuksen lisääminen olikin useimmin lehdissä esiintynyt perustelu tapahtumien järjestämiselle⁵⁶. Tapahtumat myös helpottavat journalistien työtä: niiden järjestäminen takaa yksinoikeuden kirjoittaa paikallisista politiikan kysymyksistä yhdessä kompaktissa tilaisuudessa, jossa useimpien puolueiden edustajat esittävät mielipiteensä puhuttavimmista paikallispolitiikan aiheista.

⁵⁰ Helsingin Sanomat järjesti oman ”Kuntatori”-tapahtumansa yhteistyössä samaan omistukseen kuuluvan Nelosen kanssa. Helsingin Sanomat 14.10.2012: ”Kuntatorilla tapaavat ehdokkaat ja äänestäjät”.

⁵¹ Länsi-Savo 21.9.2012: ”Mikkelin torilla puhutaan lauantaina kuntapolitiikasta”.

⁵² Esim. Helsingin Sanomat 17.10.2012: ”Sipilä korvensi Urpilaista kuntauudistuksesta”; Helsingin Sanomat 24.10.2012: ”Niinistö ja Räsänen kiistelivät päivähoitosta”.

⁵³ Eduskuntatutkimuksen keskuksen ”Mediajulkisuuden agenda vuoden 2008 kuntavaaleissa” -hankkeen toimittajahaastattelut.

⁵⁴ Helsingin Sanomat 16.10.2012: ”Ehdokkaita voi tavata sisätiloissakin” (pääkirjoitus).

⁵⁵ Länsi-Savo 24.9.2012: ”Tavataan yhteisten asioiden äärellä” (pääkirjoitus).

⁵⁶ Esim. Länsi-Savo 16.10.2012: ”Vaalitoreja sävytti hyvä ilmapiiri”.

Yleisin formaatti tiedotusvälineiden järjestämille tapahtumille oli paneelikeskustelu, jossa ehdokkaat väittelivät toimittajien asettamista aiheista. Paneelien pohjalta tuotettujen juttujen tyyli oli useimmiten reportaasi, jossa toimittajat pyrkivät kuvaamaan paneelikeskustelun sisällön lisäksi tilaisuuksissa vallinnutta tunnelmaa, keskustelijoiden osallistumista ja yleisön reaktioita. Vaalitulaisuuksien raportointi oli tyyliltään samanlaista kuin valtakunnallisten televisiotenttien uutisoinnissa⁵⁷, joskin jutuissa esiintyneet paikallispoliitikot sitoivat analyysin yksittäisiin kuntiin. Varsinaisten puheenvuorojen lisäksi vaalitulaisuuksien raportoinnin yhteydessä julkaistiin usein kansalaisten haastatteluja, joissa yleisöä pyydettiin kommentoimaan politiikan asiakysymyksiä ja esimerkiksi perustelemaan, kuka ”keskustelijoista vakuutti”⁵⁸.

Paneelien suosiota selittää esimerkiksi se, että ehdokashaastatteluiden tekeminen on kuntavaalien suuren ehdokasmäärän vuoksi toimituksille ongelmallista. Ensimmäinen haaste on tasapuolisuuden säilyttäminen puolueiden välillä: tulisiko lehtien haastatella kaikkia vaalipiirissä ehdokkaita asettaneita puolueita vai keskittyä alueen merkittävimpiin puolueisiin? Toinen haaste liittyy siihen, miten valita haastateltavat ehdokkaat saamatta negatiivista palautetta esimerkiksi haastattelelta jääneiltä ehdokkailta. Näistä syistä kovinkaan moni toimitus ei tuottanut perinteisiä haastattelu-sarjoja. Ehdokkaiden mielipiteet pyrittiinkin tuomaan esille nimenomaan vaalipaneeleissa ja medioiden järjestämissä vaalitulaisuuksissa, joissa haastateltavien valinta ulkoistettiin puolueille ja ehdokkaille. Paikallista mediajulkisuutta oli tarjolla siis enimmäkseen yleisötilaisuuksiin saapuneille ehdokkaille ja puolueille.

Journalistisesti ansiokkaimman paneelien sarjan tuotti tamperelainen *Aamulehti*. Lehden ”Kuntavaalikiertue”-sarja oli erityisen ansiokas paitsi laajuudeltaan myös siinä, miten se korosti paikallisia kuntapolitiikan aiheita ja näkökulmia. *Aamulehden* vaalisarjassa oli poikkeuksellista se, että siinä oli yhdistetty piirteitä monista eri vaalijournalismin juttutyypeistä, jotka saatiin esitettyä journalistisesti yhtenäisessä vaalipäivään huipentuneessa kokonaisuudessa. Kaikkiaan 48 lehtijuttua kattaneessa sarjassaan *Aamuleh-*

⁵⁷ Ks. esim. Pitkänen 2012b.

⁵⁸ Esim. Länsi-Savo 2.10.2012: ”Gallup”.

ti oli järjestänyt paneelin miltei jokaisessa levikkialueensa kunnissa. Kuta-kin paneelia edeltäneen päivän lehdessä oli haastateltu esimerkiksi kunta-laisia tai paikoistaan luopuvia valtuutettuja ja kysytty, mihin kunnan asioi-hin pitäisi paneelissa kiinnittää huomiota. Näiden aiheiden pohjalta oli laa-dittu seuraavan päivän paneeliin väittelyn agenda.

Keskusteluraportin lisäksi *Aamulehden* paneelisarjalle omistetulla sivulla oli esitettyä paneelin yleisön vastauksia kolmesta kullekin kunnalle tär-keäksi määritellystä kuntapolitiikan aiheesta. Paneelijuttujen yhteydessä oli lisäksi toimittajan laatima lyhyehkö analyttinen kinaloteksti sekä kunkin panelistin lyhyet vastaukset paikalla esitettyihin yleisökysymyksiin. Vaali-päivän jälkeen laaja paneelien ja kansalaiskierrosten sarja vedettiin yhteen näyttävällä aukeaman kokoisella katsauksella, joissa pyrittiin analysoimaan, mitä vaalitulos merkitsee Pirkanmaan kunnille. Kyseessä oli toimitukselli-sesti kunnianhimoinen sarja, joka lisäsi huomattavasti *Aamulehden* kunta-vaalijournalismin painotusta paikallisiin näkökulmiin.

Myös perinteisiä haastattelumuotoisia vaalijuttuja ja -sarjoja julkaistiin, joskin määrällisesti melko vähän. Esimerkiksi *Turun Sanomat* julkaisi seit-semänosaisen haastattelusarjan nimeltä ”Tähtäimenä valtuusto”, jossa haas-tateltiin satunnaisesti Turun seudun kunnissa ehdolla olevia ehdokkaita. Lisäksi *Savon Sanomissa*, *Karjalaisessa*, *Ilkassa*, *Turun Sanomissa* ja *Keski-suomalaisessa* julkaistiin kahdeksanosainen sarja, jossa haastateltiin kusta-kin eduskuntapuolueesta kunta-asioihin perehtynyttä kansanedustajaa. Kaikki vaalitapahtumat eivät olleet formaatiltaan selkeästi vaalipaneeleja, vaan ne muistuttivat eräänlaisia torikokoontumisia, joissa toimittajat haas-tattelivat useampia ehdokkaita ja kansalaisia. Esimerkiksi *Satakunnan Kan-sa* järjesti laajahkon vaalikiertueen, jonka puitteissa toimittaja kävi kahden viikon aikana Satakunnan jokaisessa kunnassa. Kunnioitettavan laajassa ja pitkäkestoisessa sarjassa julkaistiin ehdokas- ja kansalaistapaamisten poh-jalta aukeaman verran juttuja päivittäin.

Laajojenkaan tapahtumasarjojen järjestäminen ei aina johtanut sisällöl-tään ja aihekirjoltaan rikkaaseen vaalijournalismiin. *Etelä-Saimaan* ”Kun-tavaalikiertueella” painopiste oli toimittajan ja kansalaisten kohtaamisessa, ja sarjan jokaisessa osassa pyrittiin tuomaan esiin Etelä-Karjalan kuntien asukkaita ”huolestuttavia” ja ”mietityttäviä” kuntapolitiikan aiheita. Kym-menosaisen sarjan asetelma toistui samanlaisena paikkakunnasta toiseen –

jutuissa jopa nousivat esille täsmälleen samat huolenaiheet kunnasta ja haastattelusta kuntalaisesta riippumatta. Kuntalaisten huolenaiheissa korostui kuntapalvelujen – erityisesti terveyspalveluiden – rapautuminen⁵⁹. Lehden järjestämissä vaalitapahtumissa paikalla oli juontaja ja satunnaisesti valikoitunut otos julkisuudesta kiinnostuneita kuntavaaliehdokkaita. Ajoittain tapahtumiin ei saapunut ehdokkaita kuin parista puolueesta.

Kansalaisten jututtamiseen perustuneiden sarjojen asiasisältö jäi valitettavan vähäiseksi. Tapahtumasarjojen ongelmana oli useimmiten se, että kun kansalaisilta kysyttiin esimerkiksi mikä heitä ”huolettaa”⁶⁰ tai ”askarruttaa”⁶¹, lyhyessä tuhannen merkin jutussa saatettiin joutua käsittelemään joskus kymmentäkin eri kuntopoliitiikan aihetta. Kahta–kolmea useamman aiheen käsittely kuitenkin väistämättä pienentää mahdollisuuksia kyseisten kysymysten taustoittamiseen ja ratkaisuvaihtoehtojen esittelyyn. Vaalisarjojen formaatin keskeneräisyyksien vuoksi kuntopoliittisen keskustelun raportointi typistyi usein luettelomaiseksi kuvaukseksi siitä, mitä politiikan kysymyksiä vaalitulaisuuksissa oli noussut esille.

Vaalikoneilla oli kohtalaisen merkittävä rooli paikallisiin näkökulmiin keskittyneessä kuntavaalijournalismissa. Vaalikoneet ovat vakiintuneet osaksi suomalaista vaalikulttuuria, ja ne vaikuttavat yhä enemmän kansalaisten ehdokkaan valintaan⁶². Tiedotusvälineet eivät kuitenkaan teetä vaalikoneitaan pelkästään lukijoidensa palvelemiseksi ja mielenkiinnon herättämiseksi. Vaalikoneista on tullut merkittävä tietolähde myös toimituksille itselleen. Ennen vaalikoneita ehdokkaiden mielipiteiden kokoaminen helposti esitettävään muotoon oli toimituksille huomattavasti hankalampaa. Koska ehdokkaille on äänten toivossa hyödyllistä vastata vaalikoneiden kysymyksiin – ja useimmat ehdokkaat myös vastaavat⁶³ – lehdet saavat vaalikoneen pystyttämisen hinnalla käyttöönsä kootusti tietoa alueensa ehdokkaiden mielipiteistä. Vaalikoneet ovatkin oleellisessa osassa siinä, että toi-

⁵⁹ Esim. Etelä-Saimaa 3.10.2012: ”Palvelut pitäisi säilyttää”.

⁶⁰ Etelä-Saimaa 2.10.2012: ”Kuntaliitokselle täystyrmäys”; Etelä-Saimaa 4.10.2012: ”Huolta vanhuspalveluista”; Etelä-Saimaa 6.10.2012: ”Perusturva on ykkösasia”.

⁶¹ Etelä-Saimaa 5.10.2012: ”Uusia yrityksiä tarvittaisiin”.

⁶² Haukio 2012, 5–8; Suojanen & Talponen 2007; Hatakka 2009.

⁶³ Esim. Helsingin Sanomien vaalikoneeseen vastasi 84 % pääkaupunkiseudun ehdokkaista. Helsingin Sanomien kuntavaalikone 2012.

mittajat voivat analysoida ja esitellä puolueiden paikallisedustuksen mielipiteitä kussakin kunnassa ajankohtaisista poliittisista kysymyksistä.

Omat vaalikoneensa kuntavaaleissa 2012 avasivat *Savon Sanomat*, *Helsingin Sanomat*, *Karjalainen*, *Ilkka*, *Keskisuomalainen*, *Turun Sanomat*, Yle ja MTV3. *Etelä-Saimaa* teetti oman vaalikoneensa yhdessä *Kymen Sanomien* ja *Kouvolan Sanomien* kanssa. Iltaapäivälehdistä, *Hufvudstadsbladetilla* sekä *Alma Median* päivälehdistä – *Satakunnan Kansalla*, *Aamulehdellä* ja *Lapin Kansalla* – ei poikkeuksellisesti ollut omaa tai edes konsernin yhteistä kuntavaalikonetta. Kuitenkin myös sellaiset lehdet, joilla ei omia vaalikoneita ollut, käyttivät vaalikoneita lähteinä journalismissaan. Tämä oli mahdollista, sillä esimerkiksi Ylen vaalikoneessa oli omat kysymyksensä jokaiselle suomalaiselle kunnalle.

2.5 Kuntalähtöisyys – toimituksellinen valinta?

Kuntavaalit olivat paljon esillä suomalaisessa televisiossa ja sanomalehdistössä ennen ja jälkeen vaalien. Tiedotusvälineillä oli hyvin erilaiset roolit kuntavaalijournalismin tuottamisessa. Iltaapäivälehdistön ja television ote kuntavaaleihin oli päivälehdistöön verrattuna huomattavan valtakunnallinen; päivälehdistö taas toi enemmän esiin kuntavaalien paikallisia näkökulmia ja kunnallisia konteksteja.

Kuntavaalien journalistinen julkisuus koostui kahdesta osajulkisuudesta. Noin puolet kuntavaalien journalismista raportoi vaaleista usein valtakunnallisen politiikan tapahtumana vailla alueellisia ja kunnallisia näkökulmia. Tässä valtakunnallisessa osassa kuntavaalien julkisuudesta vaaleilla oli ennen kaikkea yleispoliittista merkitystä, jota ei sidottu yksittäisiin kuntiin ja alueisiin tai edes välttämättä kuntopoliittikkaan. Kuntavaalijournalismin valtakunnallisuutta lisäsivät lehtien välinen sisältöyhteistyö, toimituksellisten mielipidekirjoitusten korkea abstraktion taso, taipumus käsitellä vaaleja puolueiden välisenä valtakunnallisena kilpailuna sekä kuntavaalien käyttäminen päivänpoliittisten valtakunnantason uutisaiheiden taustoittavana tekijänä.

Kuntavaalijournalismin toisessa puoliskossa, paikallisessa julkisuudessa keskityttiin yksittäisten kuntien ja alueiden näkökulmiin. Välineissä oli sitä voimakkaampi paikallinen agenda, mitä enemmän toimitukset olivat luo-

neet erilaisia vaalisarjoja ja järjestäneet omia vaalitapahtumiaan. Sen sijaan lehtien turvautuessa paljon juttujen ostamiseen ja vaihtamiseen paikalliset näkökulmat jäivät vähemmälle huomiolle. Muutamissa toimituksissa runsasta juttukierrätystä kuitenkin kompensoitiin omilla vakuuttavilla vaalisarjoilla. Vaalisarjoissa oli kuitenkin formaatillisia ongelmia, jotka liittyivät esimerkiksi juttujen vähäiseen palstatilaan, yksinkertaiseen kysymyksenasetteluun tai ehdokkaiden tavoittamiseen, minkä vuoksi osa kirjoituksista jäi asiasisällöltään keveiksi. Paikallisuus ja kuntalähtöisyyskään eivät ole hyveitä ilman journalistista laatua.

3 Vaalien mediajulkisuuden aiheagenda

Kunnallisalan kehittämissäätiö teetti kuntavaalien jälkeen kansalaiskyselyn, jossa vastaajia pyydettiin arvioimaan, missä määrin politiikan eri aiheilla oli merkitystä heidän äänestyspäätöksiinsä kuntavaaleissa. Tutkimuksen mukaan äänestyspäätöksissä painoivat eniten kuntien palvelut, kuntatalouden tasapainottaminen, työllisyys, koulutus ja julkinen liikenne. Myös hallituksen laajat kuntarakenteen sekä sosiaali- ja terveystalouden uudelleenjärjestelyhankkeet olivat kansalaisten ratkaisuihin eniten vaikuttaneita tekijöitä. Kansalaisten mukaan vähiten vaikutusta äänestyspäätökseen puolestaan oli maahanmuutolla, EU:n talouskriisillä ja puoluekannatusmittauksilla.⁶⁴

Maxwell McCombsin kehittämä *agenda setting* -teoria esittää, että mediajulkisuudella on keskeinen rooli sen määrittämisessä, mitä politiikan aiheita kansalaiset pitävät kulloinkin huomionarvoisina ja tärkeinä⁶⁵. Sillä, mitä politiikan aiheita ihmiset pitävät tärkeinä, on puolestaan suoria vaikutuksia äänestysvalintoihin⁶⁶. Tiedotusvälineet toisin sanoen pääsevät määrittelemään sitä, mikä on kuntavaalien ja kuntademokratian kannalta huomion-

⁶⁴ KAKS 2012b, 82.

⁶⁵ McCombs & Shaw 1972; McCombs 2004.

⁶⁶ Esim. Scheufele 2000.

arvoista. Koska mediajulkisuus on erittäin vahvassa roolissa määrittämässä sitä, mitkä politiikan aiheet ovat äänestäjillä vaalipäivänä päällimmäisinä mielessä, on olennaista kysyä, kenelle kuuluvaa politiikkaa kuntavaalien julkisuudessa käsitellään. Käsiteltiinkö kuntavaalijournalismissa kuntien määräysvaltaan kuuluvaa politiikkaa vai täyttivätkö mediajulkisuuden agendan muut aiheet? Entä mitkä toimijat saivat äänensä kuuluviin aiheista käydyssä keskustelussa?

Ei ole mitenkään poikkeuksellista, että vaalien mediajulkisuudessa keskustellaan aiheista, joihin poliittisiin luottamustehtäviin valittavilla henkilöillä ei tosiasiallisesti ole valtaa. Esimerkiksi eurovaalien aikaan journalismin agenda täyttivät usein kansallisen politiikan kysymykset, jotka eivät europarlamentin vallankäytön näkökulmasta ole välttämättä relevantteja⁶⁷. Vaalijulkisuuden näkyvyydellä on myös usein taipumus keskittyä tietyille toimijoille, joilla on merkittävää parlamentaarista valtaa⁶⁸. Myös kuntavaalien yhteydessä on havaittu viitteitä siitä, että valtakunnanpolitiikan toimijat saavat kuntatason toimijoita enemmän julkisuutta⁶⁹.

Tässä luvussa tarkastellaan, mistä kuntavaalien 2012 mediajulkisuuden aiheagenda koostui. Mitä aiheita vaalijournalismissa käsiteltiin? Ketkä pääsivät ääneen ja esille? Mitkä aiheet ja ketkä toimijat toisin sanoen määriteltiin kuntavaalien mediajulkisuudessa tärkeimmiksi ja huomionarvoisimmiksi? Miten toimittajat perustelivat eniten käsiteltyjen aiheiden relevanttiutta äänestämisen kannalta? Entä miten toimittajat pyrkivät aktivoimaan kuntalaisia äänestämään, ja toisaalta miten matalaksi jäänyttä äänestysprosenttia selitettiin?

Vaalijournalismin aiheet on jaoteltu kolmeen kategoriaan. Poliitiikan asia-aiheet kuuluvat joko valtakunnallisen tason aiheisiin tai kunnallisen tason aiheisiin, ja vaaleihin itsessään liittyvät aiheet on nimetty kampanja-aiheiksi. Valtakunnallisen tason aiheet- ja kunnallisen tason aiheet -käsitteet viittaavat tässä tapauksessa siihen, millä tasolla aiheesta päätetään. Näin ollen esimerkiksi kuntauudistus kuuluu kategoriaan valtakunnallisen tason aiheet, koska kuntarakennelakia koskevat muutokset ovat viime kä-

⁶⁷ AIM Research Consortium 2007; de Vreese, Lauf & Jochen 2007; de Vreese 2003.

⁶⁸ Berg et al. 2009, 56–64; Railo & Välimäki 2012c, 143–145.

⁶⁹ Berg 2009, 55.

dessä eduskunnan päätettävissä. Vastaavasti esimerkiksi kuntien terveyspalvelut kuuluvat kunnanvaltuustojen päätäntävällän alle ja ovat siten nimetty kunnallisen tason aiheeksi. Myös luvussa esiintyviä toimijoita on jaoteltu samalla logiikalla valtakunnallisen tai kunnallisen tason alle.

Aiheiden ja toimijoiden määrällisessä erittelyssä tarkastellaan päivä- ja iltapäivälehdistön sekä televisiouutisten vaalijournalismia vaaleja edeltäneellä tarkastelujaksolla 20.9.2012–28.10.2012. Vaalien puheenaiheiden ja tiedotusvälineiden aktivointipyrkimysten tarkemmassa laadullisessa analyysissä on hyödynnetty etupäässä toimitusten mielipiteellisiä ja analyttisiä sisältöjä keskittyen päivälehdistön pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuuteen sekä ennen että jälkeen vaalipäivän.

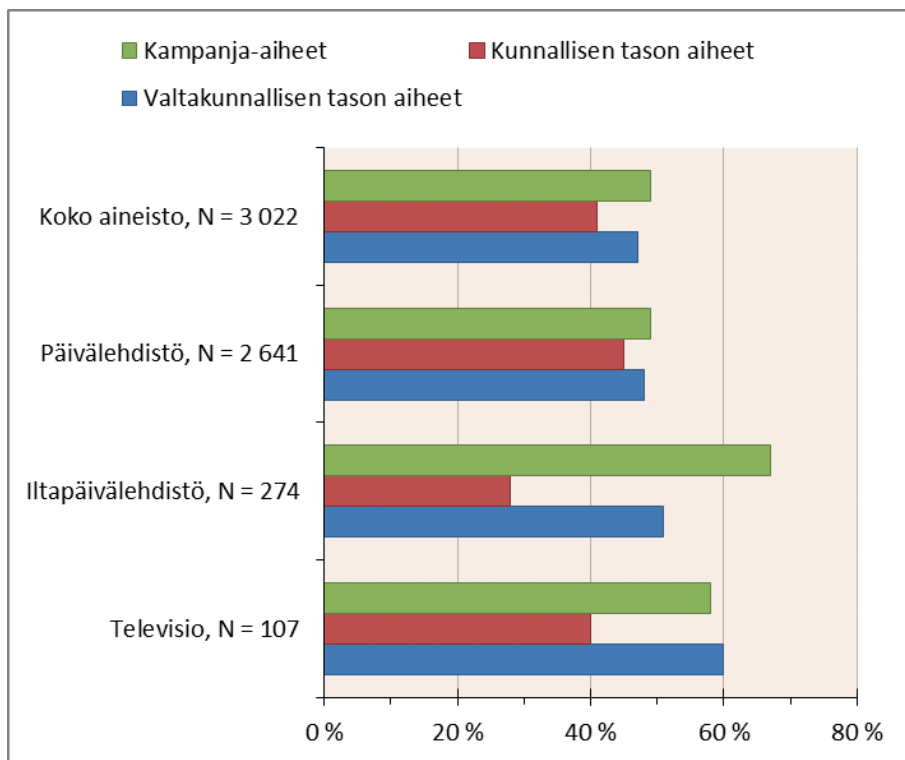
3.1 Asiakysymyksiä ja kampanja-aiheita

Kuviossa 7 tarkastellaan vaalijournalismissa esiintyneitä aiheityyppejä eri välineissä. Kuntavaalien agendalla oli kolmenlaisia aiheita: kampanja-aiheita, kunnallisen tason aiheita sekä valtakunnallisen tason aiheita. Koska juttujen sisällä voidaan käsitellä monenlaisia aiheita limittäin, kuviossa esitettävät prosenttiluvut kuvaavat aiheiden suhteellisen osuuden sijaan sitä, kuinka monessa prosentissa eri välineiden jutuista kukin aiheityyppi oli esillä.

Kampanja-aiheilla viitataan julkisuudessa esiintyneisiin puheenaiheisiin, jotka oleellisesti liittyivät itse vaaleihin ja niiden kulkuun, mutta eivät kuitenkaan olleet varsinaisia politiikan asiakysymyksiä. Kampanja-aiheet olivat esillä noin puolessa kaikista jutuista: esimerkiksi vaalien etenemistä, kannatusmittauksia, äänestysaktiivisuutta ja puolueiden välisiä kilpailullisia asetelmia käsiteltiin joka toisessa vaalijournalismin jutussa.

Vaikka vaalien kulku ja kampanjoiden asetelmat olivat itsessään usein keskustelun aiheina, journalismin aiheagendalla esiintyi kuitenkin määrällisesti eniten varsinaisia politiikan asiakysymyksiä: noin kahdessa jutussa kolmesta käsiteltiin jotain politiikan asia-aihetta. Asiakysymyksiksi on määritelty kaikki sellaiset mediasisällöissä esille nousseet aiheet, joista tehdään varsinaisia poliittisia päätöksiä joko eduskunnassa tai kunnissa. Valtakunnallisella tasolla tehdään myös kuntiin liittyviä päätöksiä koskien esimerkiksi valtionosuuksia tai kuntalain sisältöä. On kuitenkin muutamia sellaisia politiikan aiheita, jotka eivät rajaudu yksinomaan valtakunnallisel-

le tai kunnalliselle tasolle. Esimerkiksi työllisyyspolitiikkaa toteutetaan niin kunnissa kuin valtiollakin, samoin kuin kieli- ja maahanmuuttopolitiikkaa. Tällaisten aiheiden saamat osumamäärät olivat kuitenkin niin vaatimattomia, etteivät ne vääristä vaalijulkisuuden analyysin kokonais kuvaa. Liitteessä 3 on eritelty tarkemmin, miten aiheet jaoteltiin valtakunnallisen tason ja kunnallisen tason aiheisiin.



Kuvio 7. Vaalijournalismissa käsitellyt aihetyypit (%) (N = juttujen määrä).

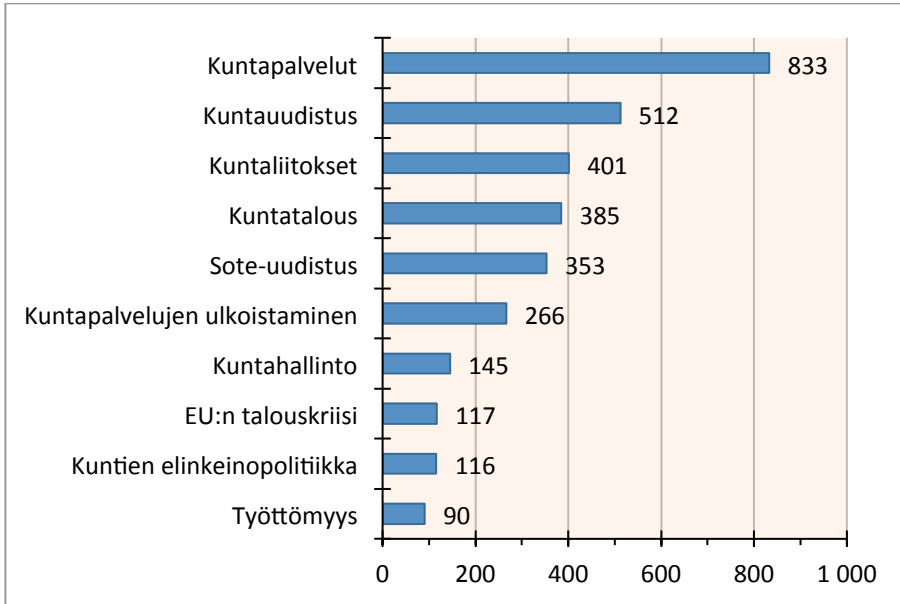
Kunnille kuuluvat politiikan asiakysymykset pääsivät esille kaikkiaan 42 prosentissa vaalijournalismin jutuista (Kuvio 7). Päivälehdistöllä oli kunta-vaaleissa merkittävä rooli valtuustoille kuuluvien asiakysymysten esillä pitämisessä. Päivälehdissä julkaistiin sekä suhteellisesti että absoluuttisesti eniten sellaisia juttuja, joissa pureuduttiin pelkästään kunnallisen tason kysymyksiin, kun taas iltapäivälehdistössä ja televisiossa eri aihetyypit olivat

esillä usein rinnakkain juttujen sisällä. Päivälehdissä yksinomaan kunnallisen tason aiheisiin keskityttiin joka viidennessä ja rinnakkain valtakunnallisen tason aiheiden kanssa joka neljännessä jutussa. Kunnallisen tason aiheet olivat heikoimmin esillä iltapäivälehdissä: ainoastaan viidessä prosentissa iltapäivälehtien jutuista käsiteltiin pelkästään kuntapolitiikkaa. Vaikka lukuun lisättäisiin jutut, joissa käsiteltiin sekä valtakunnallisen tason että kunnallisen tason aiheita, jäi kunta-aiheiden osuus iltapäivälehdissä alle 30 prosentin. Iltapäivälehtien sivuilla käsiteltiin huomattavasti päivälehdistöä ja televisiouutisia enemmän vaalien asetelmia politiikan varsinainen asiakysymysten sijaan.

Paikallisen kuntapolitiikan lisäksi kuntavaalien alla keskusteltiin huomattavissa määrin myös sellaisista politiikan asiakysymyksistä, jotka eivät teknisesti ottaen kuulu kunnanvaltuustojen toimivaltaan. Valtakunnallisen tason aiheita käsiteltiin kokonaisuutena tarkasteltuna jopa hieman enemmän kuin kunnallisen tason aiheita: yli puolessa kaikista kuntavaalijournalismin jutuista käsiteltiin kysymyksiä, joista vastuussa ovat hallitus ja eduskunta. Suhteellisesti eniten valtakunnallisen tason aiheisiin keskityttiin televisiossa, tosin tv-uutisissa käsiteltiin iltapäivälehtiä enemmän kuntapolitiikan kysymyksiä.

Mediajulkisuuden näkökulmasta kuntavaaleissa ei siis ollut kyse pelkästään kunnalliselle tasolle kuuluvista politiikan asiakysymyksistä. Kunnissa alkavalla vaalikaudella tehtävien päätösten lisäksi vaalien aiheagenda täyttivät niin hallituksen ja eduskunnan tasolla harjoitettava valtakunnanpolitiikka kuin vaali-innon kasvattamiseen pyrkinyt kampanjajournalismi, jossa mielenkiinnon kohteena olivat itse vaalit omine järjestelyineen ja sisäisine kilpailuasetelmineen. Seuraavaksi eritellään, mistä nämä vaalijulkisuudessa käsiteltyjen aiheiden kolme pääkokonaisuutta tarkemmin ottaen koostuivat.

Vaikka kunnanvaltuustoille kuuluvat politiikan aiheet olivat esillä ainoastaan reilusti alle puolessa kaikista kuntavaalijournalismin jutuista, valtaosaa eniten käsitellyistä yksittäisistä politiikan asia-aiheista voidaan pitää kuntapolitiikan ydinkysymyksinä. Kuviossa 8 on eritelty kymmenen mediajulkisuudessa eniten esillä ollutta politiikan asiakysymystä. Näiden eniten puhuttaneiden aiheiden joukosta seitsemään kunnanvaltuutetuilla oli myös päätösvaltaa.



Kuvio 8. Vaalijournalismin (N = 3 022) käsitellyimmät asia-aiheet (N = juttujen määrä).

Ylivoimaisesti käsitellyimmän politiikan asiakokonaisuuden muodostivat kuntapalvelut ja niiden järjestäminen: palvelut nousivat esiin vähintään maininnan arvoisesti miltei joka kolmannessa vaalijournalismin jutussa. Huomattavan voimakkaasti esillä oli myös keskustelu jo tapahtuneista ja tulevista kuntaliitoksista, mitä voimisti kuntien kireän taloudellisen tilanteen lisäksi valtakunnanpoliittinen keskustelu kuntarakenteen uudelleenjärjestämisestä. Kunnalliselle tasolle kuuluvista politiikan kysymyksistä kymmenen eniten käsitellyn asia-aiheen joukkoon mahtuivat myös keskustelu kuntapalveluiden ulkoistamisesta ja kuntien elinkeinopolitiikan kehittämisestä sekä kysymys siitä, kuinka demokratiaa tulisi kunnissa hallinnollisesti toteuttaa. Myös työttömyyden torjunta puhutti toimittajia niin valtakunnallisesta kuin kunnallisesta näkökulmasta. Kuntapolitiikan käytännönläheisistä aiheista huomattavasti vähemmälle huomiolle jäivät esimerkiksi kulttuuri-, asumis- ja kaavoituspolitiikka sekä kuntien omaisuuden hallinnointi.

Kymmenen käsitellyimmän politiikan asiakysymyksen joukossa oli kolme aihetta, joihin kunnilla ja kunnanvaltuustoilla ei faktisesti ollut suoraa

sananvaltaa. Nämä aiheet olivat hallituksen kunta- ja sote-uudistukset sekä EU:n talouskriisi. Hallituksen ajama hanke kuntarakennelain muuttamiseksi oli kuntapalveluiden järjestämisen jälkeen toiseksi eniten esillä ollut politiikan aihe kuntavaalijulkisuudessa. Myös sosiaali- ja terveyspalvelurakenteiden uudistus oli näkyvimpien aiheiden joukossa: aihetta käsiteltiin jopa 13 prosentissa kaikista jutuista. Vaikka kyseisistä hankkeista ei päätetä kunnanvaltuustoissa, hankkeiden toteutumisella nähtiin olevan suoria vaikutuksia kuntiin ja kunnissa tulevaisuudessa tehtävään politiikkaan. Tämän vuoksi on ymmärrettävää, että journalistit ja poliitikot halusivat pitää hallituksen hankkeita voimakkaasti esillä.

Kolmanneksi eniten käsitelty valtakunnallisen tason aihe oli EU:n talouskriisi, jonka kuntapoliittiset liittymäkohdat olivat kunta- ja sote-uudistuksia vaikeammin perusteltavissa – ja tämän toimittajat myös toivat esiin. Toisin kuin journalistit ja muut politiikan kommentaattorit ennakkoon olivat arvioineet⁷⁰, EU:n talouskriisistä ei tullut vuoden 2012 kuntavaaleissa aihetta, joka olisi karauttanut perussuomalaiset eduskuntavaalien kaltaiseen suurvoittoon. Poliitiikan asia-aiheista käydyin keskustelun keskittymistä kuntapalveluiden, kuntatalouden ja hallituksen uudistusten ympärille kuvaakin hyvin se, että EU:n talouskriisi nousi kymmenen eniten käsitellyn politiikan asia-aiheen joukkoon huolimatta siitä, että aihe oli esillä vain alle neljässä prosentissa jutuista. EU-politiikkaa käytettiin lähinnä vaalien asetelmia taustoittaneena tekijänä, eikä EU:n talouskriisin selvittämisen keinoja tai sen vaikutuksia kuntiin juuri käsitelty vaalien kontekstissa.

Huomionarvoista ja ehkäpä ironista myös on se, että EU-kysymykset olivat esillä enimmäkseen yhteyksissä, joissa toimittajat ja poliitikot pyrkivät muistuttamaan äänestäjiä siitä, että EU-politiikka ei ole kuntademokratian kannalta oleellisin aihe⁷¹. Toisin sanoen toimittajat pyrkivät vaalien alla määrittelemään suoraan myös sitä, mikä ei ole vaalien kannalta tärkeää.

⁷⁰ Esim. Helsingin Sanomat 26.9.2012: ”Kuntavaaleissakin ’jyty’ tulossa” (pääkirjoitus); Länsi-Savo 30.9.2012: ”Timo Soinin kunto kestää” (kolumni, Tapio Honkamaa); Aamulehti 3.10.2012: ”Taas äänestetään väärin” (uutisanalyysi, Kari Huoviala).

⁷¹ Helsingin Sanomat 29.9.2012: ”Kuntaudistus on tasa-arvouudistus” (STT); Lapin Kansa 17.10.2012: ”Verojen korotus ei ainoa vaihtoehto” (pääkirjoitus); Aamulehti 14.10.2012: ”Sadan kunnan Suomi” (kolumni, Jorma Pokkinen); Etelä-Saimaa 24.9.2012: ”Eurokriisi ei ole valtuustojuttu”.

Kun keskustelu kääntyi eurokriisiin, tämä tulkittiin esimerkiksi ”ajautumiseksi harhapoluille”⁷². Tulkintaa perusteltiin ennen kaikkea sillä, että kunnanvaltuustoilla ei nähty olleen ”tipan vertaa vaikutusvaltaa”⁷³ eurokriisiin. Kuntatason kampanjoissa EU-politiikka nousi esille ainoastaan satunnaisesti, kun yksittäiset kuntalaiset tai perussuomalaiset ehdokkaat nostivat EU-politiikan esille heitä huolestuttavana politiikan ilmiönä. Hallituksen uudistusten ja EU:n talouskriisin lisäksi muita valtakunnallisen tason aiheita käsiteltiin vain satunnaisesti, ja kokonaisuuteen suhteutettuna niiden rooli oli vaalien näkökulmasta vähäinen.

Kuten sanottua, noin puolessa kaikista vaalijournalismin jutuista esiintyi puheenaiheita, joita ei varsinaisesti voida pitää politiikan asiakysymyksinä. Kuviossa 9 on eritelty, mitkä olivat vaalipäivää edeltäneellä tarkastelujaksolla eniten esiintyneet kampanja-aiheet. Toimittajien työlistoja kuormittivat erityisesti uutisointi ehdokasasettelusta, puolueiden valtasuhteiden ja niiden mahdollisten muutosten analysointi, käytännönläheinen vaaleista tiedottaminen, äänestysaktiivisuuden analysointi sekä äänestämiseen kannustaminen.

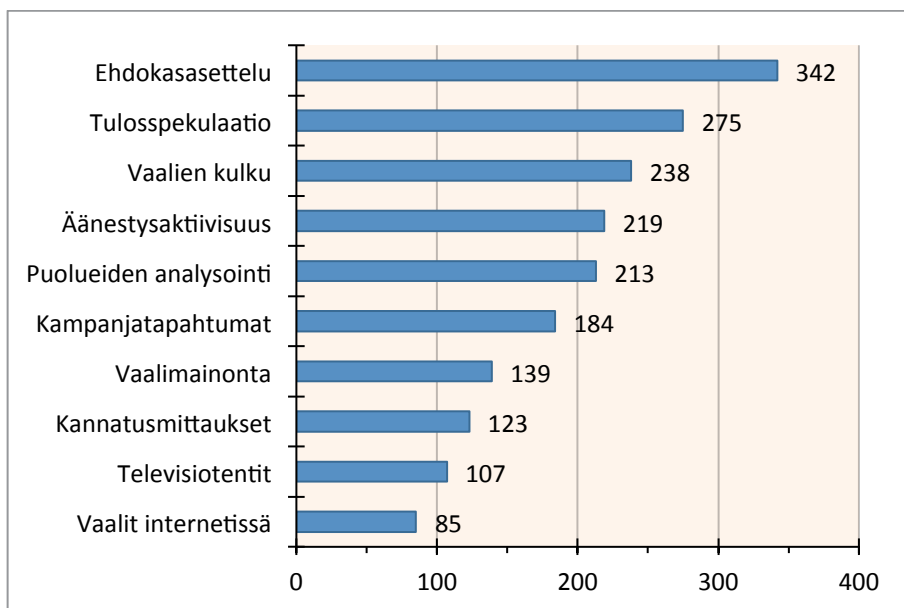
Koska tiedotusvälineillä on tehtävänänsä informoida kansalaisia lähestyvistä vaaleista, myös merkittävä osa vaalijournalismista koostuu suoravii-
vasta tiedottamisesta. Noin kahdeksan prosenttia kaikesta kuntavaalijournalismista keskittyi vaalien etenemisestä tiedottamiseen (ks. Kuvio 9, ”Vaalien kulku”). Tämänkaltaisilla jutuilla pyrittiin lisäämään tietoisuutta vaalien lähestymisestä ja informoimaan kansalaisia esimerkiksi ennakkö-
äänestyksen alkamisesta⁷⁴. Lehdissä myös tarjottiin käytännönläheisiä neu-
voja esimerkiksi äänestyspaikoilla toimimisesta, äänestyspaikkojen sijain-

⁷² Lapin Kansa 9.10.2012: ”Valtuusto ei päättä Eurooppa-politiikasta” (pääkirjoitus); Satakunnan Kansa 22.10.2012: ”Kakku pitää ensin leipoa” (kolumni, Sampsa Kataja).

⁷³ Satakunnan Kansa 27.10.2012: ”Mikä on tärkeää, kun valitset?”. Ks. myös Savon Sanomat 15.10.2012: ”Valtuustot pesevät kasvonsa”; Etelä-Saimaa. 27.9.2012: ”Tarjolla tuhat hyvää ehdokasta. Valitut tekevät vaikeita päätöksiä.” (uutisanalyysi, Timo Laita-kari).

⁷⁴ Esim. Etelä-Saimaa 18.10.2012: ”Äänestys alkoi pikku jonoilla”.

nista ja aukioloajoista⁷⁵. Tiedotusvälineet toteuttivat tämänkaltaista uutistoimintaansa usein tukeutuen STT:n ja yhteistoimitusten juttuihin. Tämän lisäksi toimituksissa myös tuotettiin kiitettävissä määrin juttuja, joissa esimerkiksi pyrittiin kootusti avaamaan ja graafisesti selittämään kunnanvaltuustojen toimintaa ja valtuustoissa päätettävien politiikan kysymysten sisältöä. Lisäksi lehdet muistuttivat erityisesti vaalipäivää edeltäneissä pääkirjoituksissa äänestämisen tärkeydestä ja rohkaisivat ihmisiä käyttämään äänioikeuttaan⁷⁶.



Kuvio 9. Vaalijournalismin (N = 3 022) käsitellyimmät kampanja-aiheet (N = juttujen määrä).

Ennen kampanjoiden käynnistymistä politiikan journalistit kiinnittivät paljon huomiota puolueiden ehdokasasettelun etenemiseen ympäri Suo-

⁷⁵ Esim. Helsingin Sanomat 17.10.2012: ”Ennakkoäänestys alkaa tänään keskiviikkona – katso pääkaupunkiseudun äänestyspaikat”; Helsingin Sanomat 17.10.2012: ”Näin toimit äänestyspaikalla”. Helsingin Sanomat 23.10.2012: ”Äänestyskopista ei saa soittaa ja tarkistaa ehdokkaan numeroa”.

⁷⁶ Helsingin Sanomat 27.10.2012: ”Huomenna voit vaikuttaa kotikuntasi asioihin” (pääkirjoitus).

men. Tätä tehtiin esimerkiksi vertailemalla puolueiden ehdokasmääriä edeltäneisiin kuntavaaleihin sekä tarkastelemalla kuntapolitiikasta jättäytyneitä merkittäviä paikallispoliitikkoja ja valtuustoihin pyrkineitä mielenkiintoisia uusia ehdokkaita⁷⁷. Ehdokasasettelun käsittelyllä mediajulkisuudessa luotiin ennakoasetelmia alkavaan vaalikampanjointiin ja myös analysoitiin puolueiden menestymisen mahdollisuuksia. Ehdokasasettelun onnistumisella arvioitiin olevan vaalien tuloksen kannalta erityisen paljon merkitystä⁷⁸. Kuntavaalien ehdokasasettelu siis näyttäytyi mediajulkisuudessa tyypilliseen tapansa eräänlaisena puolueiden lähtökuoppiin asettumisena.

Samankaltaiseen vaalien kilpailullisia asetelmia korostaneeseen vaalijournalismin genreen lukeutuivat myös kannatusmittauksista uutisointi ja niihin perustunut tulosspekulointi. Vaaleja edeltäneinä viitenä viikkona julkaistiin yhteensä yhdeksän valtakunnallista kannatusmittausta⁷⁹. Kustakin mittauksesta kirjoitettiin vähintään viidessä sanomalehdessä – kaikkein suurimman huomion sai *Iltalehden* 20.10.2012 julkaisema gallup, josta kirjoitettiin 10 päivälehdessä. Lokakuun alkupuoliskolla ei julkaistu ainuttakaan valtakunnallista kannatusmittausta, mutta vaaliviikolla gallupeja teetivät jopa viisi eri tiedotusvälinettä. Kuten luvussa ”Puolueiden valtakunnallinen vaalijulkisuus” osoitetaan, puolueiden analysoinnilla oli merkittävä rooli siinä, millaisina puolueet ja niiden ajamat poliittiset linjat näyttäytyivät vaalijulkisuudessa.

Vaalikamppailun käynnistyttyä vaalijournalismissa alettiin keskittyä voimakkaammin puolueiden kampanjoiden kommentointiin. Jutuissa uutisoitiin useimmiten puolueiden järjestämistä vaalitilaisuuksista, analysoitiin puolueiden ominaisuuksia ja eriteltiin puolueiden mainontaa. Vaalimainonnan sisältöjen analysoinnilla ei kampanjoiden käsittelyssä kuitenkaan ollut läheskään yhtä suurta roolia kuin esimerkiksi vuoden 2007 edus-

⁷⁷ Esim. Länsi-Savo 15.10.2012: ”Luottamustehtävässä on hyvät ja huonot puolensa”; Lapin Kansa 15.10.2012: ”Valtuustot uudistuvat”.

⁷⁸ Esim. Karjalainen 20.9.2012: ”Perussuomalaisten ehdokasasetanta ratkaisee nyt paljon” (pääkirjoitus).

⁷⁹ Gallupien teettäjät ja julkaisupäivät: Yle 20.9.2012, Iltalehti 22.9.2012, Ilta-Sanomat 22.9.2012, Helsingin Sanomat 26.9.2012, Ilta-Sanomat 20.10.2012, Iltalehti 20.10.2012, Helsingin Sanomat 23.10.2012, MTV3 24.10.2012 ja Yle 25.10.2012.

kuntavaaleissa⁸⁰. Tämä johtui ennen kaikkea siitä, että eduskunta- ja presidentinvaalien jälkeen puolueilla ei ollut kuntavaaleissa varoja laajaan omaraahoitteiseen mainontaan. Vaalijournalismissa mainonnan vähäisyys näkyi kuvaavasti siinä, että puolueiden ja ehdokkaiden viestin sijaan uutisoinnissa käsiteltiin usein esimerkiksi julistemainosten sijaintia ja niihin kohdistunutta ilkivaltaa⁸¹.

Internetin ja sosiaalisen median roolia on pidetty vaali vaalilta merkityksellisempänä vuoden 2007 eduskuntavaaleista saakka. Blogien ja muiden verkkolähteiden käyttö on yleistynyt osana toimittajien lähdekäytäntöjä⁸², ja internetissä käytävällä poliittisella keskustelulla on alkanut olla vaikutusta myös valtajulkisuudessa esiintyviin politiikan aiheisiin ja keskustelussa käytettäviin äänenpainoihin⁸³. Kuntavaalien 2012 journalistisessa julkisuudessa sosiaalisen median puheenvuoroilla ei kuitenkaan ollut kovinkaan merkittävää asemaa. Vuoden 2012 kuntavaaleissa sosiaalinen media oli kasvanut ulos asemastaan poliittisen kampanjoinnin uutuuksena ja kuriositeettina, ja huomattavissa oli ehkä jopa tietynlaista väsymistä internet-kampanjointiin uutisaiheena.

Sosiaalinen media oli laajemmin esillä ainoastaan lokakuun alussa, jolloin Per-Looks-niminen kuvablogi ja siitä käyty keskustelu ylitti uutiskynnyksen koko maassa ja aiheita käsiteltiin jokaisessa aineiston välineessä. Verkossa käydystä paikallispoliittisesta keskustelusta tiedotusvälineet eivät löytäneet käytännössä mitään uutisoitavaa. Ehdokkaiden verkkokirjoittelusta uutiskynnyksen ylittivät käytännössä vain perussuomalaisten kotkalaisen ehdokkaan ”uhkaaviksi ja rasistisiksi” tulkitut Facebook-kirjoitukset⁸⁴. Television vaalitenteissä käytettiin sosiaalista mediaa toimituksellisesti hyödyksi, joskin melko pinnallisesti. Lähetyksissä lähinnä luettiin kansalaisten lähettämiä lyhyitä Twitter-kommentteja niitä sen enempää keskustelussa syventämättä.

⁸⁰ Ks. esim. Pernaa et al. 2007.

⁸¹ Esim. Savon Sanomat 11.10.2012: ”Mainokset tulivat katukuvaan”; Karjalainen 11.10.2012: ”Ehdokkaiden naamat näkyville”; Kaleva 26.10.2012: ”Tienvarsimainos ärsyttää”.

⁸² Pitkänen 2009b, 126–132.

⁸³ Hatakka 2013.

⁸⁴ Esim. Helsingin Sanomat 25.9.2012: ”Kuntavaaliehdokas kirjoitti ministerien tappamisesta”.

Vaalien julkisuudessa ei puhuttu paljoakaan vaalirahoituksesta. Keväällä 2008 alkanut vaalirahakriisi oli saanut puolueet välttämään uusia rahoitus-sotkuja, ja koska suuria väärinkäytöksiä ei vaalien alla paljastunut, vaalirahoitusta käsittelevissä jutuissa lähinnä tyydyttiin erittelemään paikallisten ehdokkaiden budjetteja⁸⁵. Yhtenä selittäjänä vaalirahakeskustelun vähäisyydelle voidaan pitää myös sitä, että keskustelu vaalirahoituksen reunaehdoista oli käyty melko pitkälti jo ennen vuoden 2011 eduskuntavaaleja⁸⁶. Syksyn 2012 vaaliagendan ulkopuolella kuitenkin uutisoitiin edelleen käynnissä olleesta Raha-automaattiyhdistyksen oikeudenkäynnistä, jossa mukana keskeisenä hahmona oli keskustan kansanedustaja Antti Kaikkonen⁸⁷. Aihetta ei kuitenkaan sidottu osaksi kuntavaaleja, mikä selittää myös sen, ettei julkisuudessa juurikaan puhuttu poliitikkojen väärinkäytöksistä. Myöskään poliitikkojen yksityiselämää ja muita politiikan pintajulkisuuden aiheita ei vaalien alla merkittävässä määrin käsitelty.

Toimijoiden näkyvyys

Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että merkittävä asema valtakunnan politiikassa tuo mukanaan usein myös valtaosan vaalien mediajulkisuudesta⁸⁸. Taulukossa 5 on kuvattu yhteiskunnan eri toimijoiden näkyvyyttä syksyn 2012 kuntavaalijournalismissa. Vanha säännönmukaisuus poliittisen vallan takaamasta näkyvyydestä toteutui suurelta osin myös kuntavaaleissa. Huomattavasti eniten näkyvyyttä saaneiden valtakunnallisen tason ja kunnallisen tason toimijoiden lisäksi esille pääsivät käytännössä ainoastaan kansalaiset. Yksittäisistä toimijoista ylivoimaisesti eniten näkyvyyttä kuitenkin saivat ministerit, kansanedustajat ja ehdokkaat.

Valtakunnallisen tason toimijoiden ylivoimaisen näkyvyyden takasivat ennen kaikkea ministerit ja kansanedustajat. Heidänkin tapauksessaan valtaosa huomiosta kohdistui ministereinä ja kansanedustajina toimineisiin

⁸⁵ Esim. Turun Sanomat 13.10.2012: ”Kärkiehdokkailla riittää yhä kampanjarahaa Turussa”; Helsingin Sanomat 14.10.2012: ”Vihreät ovat avanneet ahkerimmin vaalirahoitustaan”.

⁸⁶ Kantola, Vesa & Hakala 2011.

⁸⁷ Helsingin Sanomat 25.9.2012: ”Kaikkonen puolusti vaalirahan jakamista”.

⁸⁸ Berg 2009, 55–59; Berg et al. 2009, 56–64; Railo & Välimäki 2012c, 143–145.

Taulukko 5.

Vaalijournalismissa esiintyneet toimijat (N = juttujen määrä).

Toimija	N
Valtakunnallinen taso	1 198
Ministerit	817
Kansanedustajat	689
Ministeriöiden virkamiehet	77
Presidentti	33
Ministeriöiden virastojen virkamiehet	24
Kunnallinen taso	891
Ehdokkaat	548
Kunnanvaltuutetut	189
Kunnanjohtajat	144
Kunnanhallituksen jäsenet	68
Kuntien hallintovirkamiehet	64
Kuntien edunvalvontajärjestöjen edustajat	45
Kuntien suorittavat virkamiehet	41
Lautakuntien jäsenet	24
Kansalaisyhteiskunta	417
Kansalaiset	390
Kansalaisjärjestön edustajat	35
Politiikan ulkopuoliset toimijat	279
Asiantuntijat	180
Yritys- ja pankkimaailman edustajat	59
Entiset poliitikot	44
Puolueet	268
Puolueen työntekijät: keskustuomisto	146
Puolueen työntekijät: paikallistaso	80
Puolueen työntekijät: piiritaso	64
Työmarkkinajärjestöt	33
Palkansaajajärjestöjen edustajat	26
Työnantajajärjestöjen edustajat	8
Valtion alueellinen ja paikallinen taso	22
Maakuntatason muut virkamiehet	10
Paikallishallintotason virkamiehet	9
Maakuntahallituksen tai -valtuuston jäsen	3
Maakuntaliittojen edustajat	1
Euroopan unioni	13
Europarlamentaarikot	12
Komission edustajat	1
Oikeusjärjestelmä	0

puoluejohtajiin. Neljässä tapauksesta viidestä vaalijutussa esiintynyt ministeri oli hallituksessa istunut puoluejohtaja⁸⁹. Vastaavasti oppositiossa istuneet keskustan Juha Sipilä ja perussuomalaisten Timo Soini esiintyivät yhteensä jopa 57 prosentissa kaikista jutuista, joissa mainittiin kuka tahansa kansanedustaja⁹⁰. Tasavallan presidentin rooli kuntavaalijournalismissa oli ministeriöiden virkamiehistöäkin pienempi. Valtakunnallisen tason toimijat olivat kokonaisuutena erityisen voimakkaasti esillä television uutisissa (72 %) ja iltapäivälehdistössä (53 %)⁹¹. Päivälehtien jutuista valtakunnallisen tason toimijat esiintyivät kuitenkin vain noin kolmanneksessa.

Valtakunnallisen tason jälkeen toiseksi eniten esille pääsivät kunnallisen tason toimijat, joskin kuntien valtaapitävien sijaan eniten esillä olivat valtuustokandidaatit. Kuntapolitiikassa jo entuudestaan toimineista tahoista edustetuimpina olivat kunnanvaltuutetut ja kunnanjohtajat. Kunnanhallitusten jäsenet, kuntien virkamiehistö ja lautakuntien jäsenet jäivät kokonaisuutena tarkasteltuna vähälle huomiolle. Iltapäivälehtien ja television huomion kiinnittyessä valtakunnallisen tason toimijoihin kunnallispoliitikot ja kuntien virkamiehistö pääsivät esille käytännössä ainoastaan päivälehdistössä⁹².

Myös kansalaiset olivat vaalijournalismissa voimakkaasti esillä. Kansalaisyhteiskunnan ääni pääsi esille lähinnä omana itsenään jutuissa esiintyneiden kuntalaisten kautta, sillä kansalaisjärjestöjen ja esimerkiksi asukas-yhdistysten rooli vaalijulkisuudessa oli hyvin marginaalinen⁹³. Laura Bergin ja Mari K. Niemen tutkimuksen mukaan vuoden 2008 kuntavaaleissa kansalaiset olivat kaikkein näkyvin toimija⁹⁴. Tutkimuksen aineisto ja mitaustapa olivat kuitenkin erilaiset, minkä vuoksi tulokset eivät ole vertailukelpoisia. Kansalaisten näkyvyys kuntavaalijournalismissa ei kuitenkaan

⁸⁹ Hallituksessa puoluejohtajista istuivat Paavo Arhinmäki, Carl Haglund, Jyrki Katainen, Ville Niinistö, Päivi Räsänen ja Jutta Urpilainen.

⁹⁰ Puolueiden ja yksittäisten henkilöiden saamaa julkisuutta käsitellään tarkemmin luvuissa ”Puolueiden valtakunnallinen julkisuus” ja ”Paikalliset julkisuuden toimijat: kansalaiset ja poliitikot”.

⁹¹ Ks. Taulukko 12 (Liite 2).

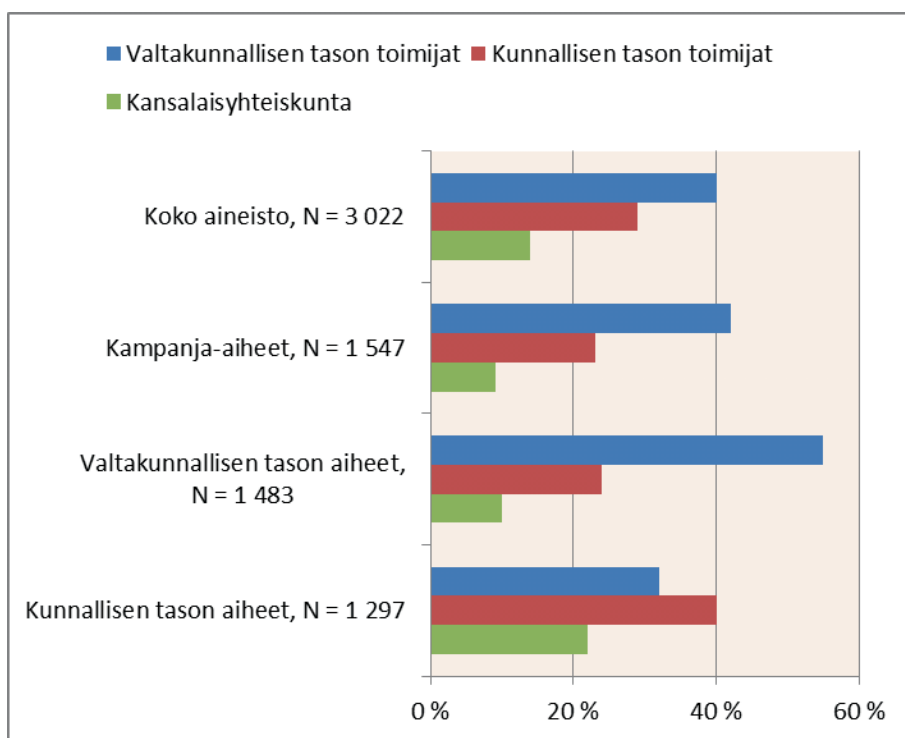
⁹² Ibid.

⁹³ Kuntalaisten roolista julkisuudessa tarkemmin luvussa ”Paikallisen julkisuuden toimijat: kansalaiset ja poliitikot”.

⁹⁴ Vrt. Berg 2009, 56.

mitä todennäköisimmin ole merkittävästi vähentynyt vuoden 2008 vaaleista.

Puolueiden työntekijöistä eniten julkisuutta saivat puoluesihteerit ja kampanjapäälliköt, mutta myös piiri- ja paikallistason puolue työntekijät olivat julkisuudessa esillä erityisesti käsiteltäessä kunnalliselle tasolle kuuluvaa politiikkaa. Poliitiikan ulkopuolisista toimijoista näkyvimällä paikalla olivat asiantuntijat. Sen sijaan työmarkkinajärjestöjen, valtion alueellisen ja paikallisen tason, Euroopan unionin sekä oikeusjärjestelmän toimijoiden rooli oli kuntavaalien mediajulkisuudessa joko hyvin vähäinen tai jopa täysin olematon.



Kuvio 10. Kolmen suurimman toimijaryhmän näkyvyys eri aiheissa (%) (N = juttujen määrä).

Kuviossa 10 kuvataan, kuinka suuressa osassa journalismin jutuista eri toimijaryhmät esiintyivät valtakunnallisen tason aiheita, kunnallisen tason aiheita ja kampanja-aiheita käsiteltäessä. Valtakunnallisen tason toimijoi-

den näkyvyyttä kuntavaalijournalismissa lisäsi ennen kaikkea se, että vaalien yhteydessä voimakkaasti esillä olleita kunta- ja sote-uudistuksia käsiteltiin journalismissa lähes yksinomaan ministereiden, kansanedustajien ja puheenjohtajien kautta. Valtakunnallisen tason toimijat saivat runsaasti huomiota kuitenkin myös vaalien asetelmia käsitelleiden ja valtakunnalliseen tasoon kuuluvien aiheiden ulkopuolella. Siinä missä kunnallisen tason toimijat esiintyivät 40 prosentissa kunnallisen tason aiheita käsitelleistä jutuista, valtakunnallisen tason toimijat olivat näistä jutuista läsnä jopa 32 prosentissa.

Kunnallisen tason ja kansalaisyhteiskunnan toimijat olivat puolestaan suhteellisen pienessä roolissa käsiteltäessä valtakunnan tason aiheita ja kampanja-aiheita, mutta nousivat arvattavasti paremmin esiin paikallistason kunta- ja poliittista käsiteltäessä. Erityisesti ehdokkaiden, kunnallispoliitikkojen ja kansalaisten näkyvyys keskittyi voimakkaasti kunnallisen tason aiheiden käsittelyn yhteyteen. Poliitiikan ulkopuoliset toimijat ja puolueiden työntekijät puolestaan olivat eniten esillä käsiteltäessä valtakunnanpolitiikkaa ja vaalien asetelmia.

3.2 Kuntatalous ja palvelut vaalijournalismin ytimessä

”Kun ennen vaaleja puhutaan kunnallisista vanhuspalveluista, puhutaan oikeasti siitä, millaista elämää sinulle läheinen vanhus elää. – – Kunta vaikuttaa siihenkin, onko sinulla ylipäänsä töitä, joihin lähteä. Vaaleissa valitaan ihmisiä, jotka miettivät sinun puolestasi, miten kaikki nämä sinun kotinurkillasi järjestetään.”⁹⁵

Kuntavaalien paikallispoliittisella agendalla oli kaksi aihetta, jotka sitoivat yhteen lähes kaikkea julkisuudessa käytyä kunta- ja poliittista keskustelua. Käsitellyimmän aihekokonaisuuden muodostivat kuntapalvelut, joiden järjestämiseen kytkeytyi vaalien mediajulkisuudessa miltei poikkeuksetta kuntatalous. Vaalien merkittävimmiä määriteltyjä keskustelunaiheita useimmi-

⁹⁵ Aamulehti 14.10.2012: ”Tunnevaalit” (kolumni, Riikka Lehtovaara).

ten palautuivat kysymykseen resursseista ja siitä, miten niitä voidaan saada lisää, jotta kuntapalveluiden riittävä taso voitaisiin varmistaa: ”Helppoja ratkaisuja ei ole edessä missään kunnassa. Rahasta on kyse kun ratkotaan paikallisia hankkeita, päiväkotien ja vanhushuollon asioita, terveyskeskusten ja liikuntapalvelujen tulevaisuutta.”⁹⁶ Vaalien paikallispoliittinen keskustelu keskittyikin julkisuudessa juuri tähän kuntatalouden tasapainottamisen ja palvelutason turvaamisen rajankäyntiin.

Palvelutason ja kuntatalouden tasapainottelu näyttäytyi ennen kaikkea seuraavien teemojen kautta: Ensinnäkin keskustelussa oli kyse siitä, mihin kuntapalveluihin jo olemassa olevia resursseja tulisi kohdentaa. Toisin sanoen julkisuudessa määriteltiin eri kuntapalveluiden tärkeyttä. Toiseksi keskustelua käytiin paikallistason elinkeinopolitiikasta ja siitä, kuinka kuntiin saadaan luotua lisää työpaikkoja verotulojen lisäämiseksi. Kolmanneksi julkisuutta täytti keskustelu siitä, ovatko kuntaliitokset ratkaisu kuntatalouden pelastamiseksi ja miten palveluiden saatavuus voidaan varmistaa myös uusien liitoskuntien syrjäseutujen asukkaille. Ainoat kuntavaalijournalismin agendalla käsitellyt kunnallisen tason aiheet, joihin kuntatalous ja -palvelut eivät suoraan liittyneet, olivat kuntien hallinnolliset kysymykset sekä asumis- ja kaavoituspolitiikka, jota kuitenkin käsiteltiin hyvin vähän⁹⁷. Myös kuntapolitiikan ulkoistamisesta käydystä keskustelusta useimmiten puuttuivat taloudelliset näkökulmat, koska aiheen käsittelyssä keskityttiin voimakkaimmin puoluepoliittiseen keskusteluun siitä, onko ulkoistaminen ideologisesti hyväksyttävää vai ei⁹⁸.

Kuntatalouden tila esitettiin mediajulkisuudessa usein suorastaan täysin lohduttamana tai ainakin hyvin haasteellisena: ”Uusi valtuusto joutuu tekemään isoja päätöksiä. Velkaantuminen pitäisi pysäyttää, mutta samalla pitäisi löytyä rahaa kehittämiseen.”⁹⁹ Taloudellisen tilanteen pelastamiseksi ei pelkän veroäyrin nostamisen ja esimerkiksi kuntien omaisuuden myymi-

⁹⁶ Etelä-Saimaa 27.10.2012: ”Neljä kymmenestä” (kolumni, Juha Oksanen).

⁹⁷ Ks. koodauksessa käytetyt aiheet liitteestä 3.

⁹⁸ Ulkoistamiskeskustelusta tarkemmin, ks. teoksen luku ”Puolueiden valtakunnallinen julkisuus”.

⁹⁹ Etelä-Saimaa 20.10.2012: ”Elämme vaikeita aikoja, ystävä hyvä” (uutisanalyysi, Timo Laitakari).

sen nähty riittävän: ”Rahapula pakottaa karsimaan palveluja.”¹⁰⁰ Säästöjen näkökulmasta oleellisessa osassa olikin määrittely siitä, mitkä kuntapalvelut ovat kaikkein tärkeimpiä.

Kuntapalvelut olivat eniten käsitelty tai käsitellyimpiä aiheita jokaisessa tiedotusvälineessä, ja niiden asemaa kuntavaalien ydinkysymyksenä korostettiin niin paikallisen näkökulman vaalisarjajutuissa kuin valtakunnallisen näkökulman pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessaakin: ”Suomen sadoilla äänestyspaikoilla ratkaistaan kaikkien suomalaisten aivan perustavanlaatuisen arkielämään seuraavien vuosien ajan läheisesti vaikuttavia asioita.”¹⁰¹ Vaikka palveluiden järjestämisestä käydyin keskustelun journalistisena taustana toimi ennen kaikkea kiristynyt kuntatalous, poliitikot kuitenkin vain harvoin esittivät julkisuudessa palveluiden leikkaamista. Tämä siitä huolimatta, että toimittajat jatkuvasti vaativat ehdokailta käytännön ratkaisuja säästöjen löytämiseksi: ”Hei te 329 Rovaniemen kuntavaaliehdokasta. Teillä pitää olla uskottava suunnitelma siitä, miten Rovaniemen talous saadaan raiteilleen.”¹⁰²

Kansalaisten arvioiden mukaan eniten äänestyspäätökseen vaikuttanut tekijä oli kotikunnan palvelutaso¹⁰³. Tärkeimmiksi mielletyt kuntapalvelut – terveyspalvelut, vanhustenhoito ja koulutus – koettiin suurin piirtein yhtä tärkeiksi jokaisen puolueen kannattajien keskuudessa. Vähiten tärkeinä palveluina pidettiin liikuntapalveluita, vaikuttamismahdollisuuksia kotikunnan asioihin sekä kulttuuripalveluita, kuten teattereja.¹⁰⁴ Toimituksissa koettiin, että kuntapalveluita korostamalla kuntavaalijournalismissa kyettiin käsittelemään ihmisiä lähellä olevia poliittisia kysymyksiä, jotka konkreettisesti näkyvät ja tuntuvat kuntalaisten arjessa: ”Kuntavaali on paikallisvaali ja kiinnostavimmat kysymykset ovat lähellä”¹⁰⁵. Keskustelu kunta-

¹⁰⁰ Etelä-Saimaa 28.10.2012: ”Vaikuttaja käy äänestämässä” (pääkirjoitus); Lapin Kansa 23.9.2012: ”Säästämään” (kolumni, Antti Kokkonen).

¹⁰¹ Karjalainen 28.10.2012: ”Äänestäminen on parasta tukea uusille valtuutetuille” (pääkirjoitus).

¹⁰² Lapin Kansa 23.9.2012: ”Säästämään” (kolumni, Antti Kokkonen).

¹⁰³ KAKS 2012b, 82.

¹⁰⁴ KAKS 2012b, 42.

¹⁰⁵ Lapin Kansa 23.9.2012: ”Säästämään” (kolumni, Antti Kokkonen).

palveluista muodosti kuntavaalijournalismin ytimen ja selkärangan, ja toimittajat toivoivat palvelurakenteen ylläpitämisen painavan tärkeimpänä kansalaisten mielissä äänestyskoppeihin marssittaessa. Kaikkia kuntapalveluja ei kuitenkaan saamansa näkyvyyden ja arvostuksen näkökulmasta määritelty yhtä tärkeiksi.

Taulukko 6.

Kuntapalveluiden käsittely kuntavaalijournalismissa.

Palvelu	Juttujen määrä (N)	Osuudessa kuntapalveluja käsitellessä jutuista (N = 833)	Osuudessa kaikista jutuista (N = 3 022)
Terveydenhoito	428	51 %	14 %
Koulutoimi	238	29 %	8 %
Vanhustenhoito	153	18 %	5 %
Infrastruktuuri ja tekniset palvelut	122	15 %	4 %
Liikuntapalvelut	106	13 %	4 %
Päivähoito	100	12 %	3 %
Kulttuuripalvelut	69	8 %	2 %
Julkinen liikenne	65	8 %	2 %
Nuorisotoimi	28	3 %	1 %
Toimeentulotuki	25	3 %	1 %

Taulukossa 6 on kuvattu määrällisesti, mihin toimintoihin mediaajulki-suudessa käyty kuntapalvelukeskustelu keskittyi. Ylivoimaisesti eniten vaalijournalismissa käsiteltiin terveydenhoitoa. Koko tarkasteluaikana aihe oli esillä jokaisessa tiedotusvälineessä lähes päivittäin. Kunnallisen terveydenhuollon asemaa tärkeimpänä kuntapalveluna pidettiin itsestään selvänä: riittävien terveyspalveluiden tärkeyttä korostivat niin toimittajat, haastatellut kansalaiset kuin poliitikotkin. Terveyspalveluiden ohella myös vanhus-tenhoito oli vaalien aikaan käsitellyimpiä asiakysymyksiä.

Kuntapalveluista toiseksi eniten käsiteltiin koulutoimea. Suurimmiksi ongelmiksi nousivat erityisesti koulurakennusten heikko kunto sekä koulujen lakkauttamisen ja yhdistämisen mukanaan tuoma koulumatkojen pite-

neminen¹⁰⁶. Koulutuksen näkyvyyttä lisäsi eittämättä se, että koulutoimi koskettaa useimpia lapsiperheitä kaikissa Suomen kunnissa. Toinen lapsiperheille läheinen ja paljon käsitelty aihe oli päivähoidon järjestäminen, jota kuitenkin käsiteltiin huomattavasti koulupalveluita vähemmän. Kuntien tekniset palvelut, kunnallinen infrastruktuuri sekä liikuntapalvelut olivat myös eniten puhuttaneiden aiheiden joukossa.

Kun verrataan eri palveluiden saamaa mediajulkisuutta KAKSin tekemään tutkimukseen äänestäjien merkittävimmiksi arvioimista kuntapalveluista, huomataan kansalaisten pitäneen tärkeimpinä niitä palveluita, joita käsiteltiin vaalien mediajulkisuudessa eniten¹⁰⁷. Sama ajatus voidaan kuitenkin esittää myös toisin päin niin, että mediajulkisuudessa käsiteltiin eniten aiheita, joita kuntalaiset pitivät tärkeimpinä. Riippumatta syy-seuraussuhteen luonteesta huomataan, että mediaa ja kansalaisia puhuttelevimmat palvelut olivat sellaisia, joihin koetaan liittyvän eniten ongelmia. Vaikka tutkimusten mukaan kuntapalveluihin ollaan vähintään jokseenkin tyytyväisiä, myös tyytymättömyyden aiheita löytyy. Esimerkiksi vain joka toinen kuntalainen pitää vanhuspalveluita riittävinä, ja terveyspalveluihin tyytyväinen on vain joka kolmas¹⁰⁸. Nämä riittämättömimmiksi koetut palvelut nousivat merkittävimmiksi aiheiksi niin toimittajien kuin kansalaisten arvioissa¹⁰⁹.

Kulttuuripalvelut, julkinen liikenne, nuorisotoimi ja sosiaalitoimen tukipalvelut puolestaan olivat vaalien mediajulkisuuden vähiten käsiteltyjä aiheita. Kyseisten kuntapolitiikan alueiden vähäinen arvostus näkyi ajoittain myös lehtien kirjoituksissa. Esimerkiksi arvotettaessa saneerauskohteiden tärkeysjärjestystä kulttuurikohteet jäivät usein häntäpäähän: ”Jokikeskus ja teatteritalo ovat varmasti nekin tarpeellisia hankkeita, mutta niitä voidaan lykätä eteenpäin. Nykyisessä teatterissa pystytään elämään.”¹¹⁰ Myös KAKSin tutkimuksen mukaan kulttuuripalvelut olivat kirjastopalveluita lu-

¹⁰⁶ Länsi-Savo 19.10.2012: ”Koulujen kunto nopeasti syyniin” (pääkirjoitus); Etelä-Saimaa 20.10.2012: ”Elämme vaikeita aikoja, ystävä hyvä” (uutisanalyysi, Timo Laitakari); Lapin Kansa 23.9.2012: ”Säästämään” (kolumni, Antti Kokkonen).

¹⁰⁷ KAKS 2012b, 42.

¹⁰⁸ KAKS 2012b, 11–12; KAKS 2011, 35–36.

¹⁰⁹ KAKS 2012b, 42.

¹¹⁰ Satakunnan Kansa 18.10.2012: ”Pori sinnittelee niukkaslinjalla” (pääkirjoitus).

kuun ottamatta vähiten tärkeinä pidettyjä kuntapalveluita¹¹¹. Kuntavaalijulkisuus siis heijasteli vallalla olevaa ajatusta siitä, että kulttuuripalveluista leikkaaminen on helpoiten hyväksyttävissä. Kaikkein vähiten julkisuudessa käsiteltiin sosiaalitoimen palveluita, kuten toimeentulotukea ja lastensuojelua. Vaikka näihin kohteisiin harvoin esitetään leikkauksia, toimeentulotukea koskevat kysymykset eivät näyttäytyneet merkityksellisenä sen enempää mediajulkisuudessa kuin kansalaisten arvioissa.

Kuntapalveluiden järjestäminen ja kuntatalouden tasapainottaminen täyttivät median agenda, joka puolella Suomea. Alueellisissa päivälehdissä esiintyi kuitenkin joitain paikallisia erityisaiheita, jotka olivat erityislaatuista ja ajankohtaisia käytännössä vain yksittäisissä kunnissa. Esimerkiksi *Aamulehti* kirjoitti aktiivisesti Tampereella ajankohtaisesta pormestarikeskustelusta¹¹², jota kiihdytti ensimmäisen pormestarihallinnon viettämän vaalikauden tuleminen päätökseensä. Vaaleja edeltäneenä keväänä Tampereen kunnanvaltuustossa oli esillä Rantaväylän tunneli¹¹³, joka vielä vaalien allakin herätti poikkeuksellisen kiivasta kaavoituspoliittista debattia. Helsingissä puolestaan pidettiin esillä keskustelua lääkärimaksuista¹¹⁴ ja Helsingin Energian uudesta voimalaluvasta¹¹⁵. Satakunnassa vaaliaiheiksi nousivat JVP-Eura-jätevedenpuhdistamon epäselvyydet ja Eurajoen veden huono laatu¹¹⁶. Oulussa puolestaan puhuttiin lapsiperheille myönnettävä Oululistästä¹¹⁷ ja ruotsinkielisillä alueilla kaksikielisten palveluiden turvaamisesta¹¹⁸.

Kokonaisuutena aiheagendoilla esiintyi kuitenkin melko vähän paikallisia erityispiirteitä. Vaikka tietyissä tapauksissa kunnanvaltuustoissa oli kä-

¹¹¹ KAKS 2012b, 42.

¹¹² *Aamulehti* 22.9.2012: ”Kortit esiin, sanoo kolme neljästä tamperelaisesta”; *Aamulehti* 30.9.2012: ”Hyvä pormestari hyvään kaupunkiin” (kolumni, Kari Häkämies).

¹¹³ *Aamulehti* 14.10.2012: ”Tunnelia ei kannata peruuttaa” (pääkirjoitus); *Aamulehti* 23.10.2012: ”Nyt myös väärinasuja” (kolumni, Matti Mörttinen).

¹¹⁴ *Helsingin Sanomat* 3.10.2012: ”Lääkärimaksuista kyttee taas riita”; *Hufvudstadsbladet* 9.10.2012: ”Stadstyrelsen oenig om hvc-avgift”.

¹¹⁵ *Helsingin Sanomat* 24.10.2012: ”Rahakone odottaa investointeja”.

¹¹⁶ *Satakunnan Kansan* 12.10.2012: ”Tunteet kuumina”; *Satakunnan kansa* 12.10.2012: ”Kuikaisissa kiukuista väkeä”; *Satakunnan Kansan* 13.10.2012: ”Eurajoella ei eripuraa”.

¹¹⁷ *Kaleva* 9.10.2012: ”Oulu-lisälle vankka tuki”; *Kaleva* 11.10.2012: ”Oulu-lisä panee perheen miettimään”.

¹¹⁸ Ks. esim. *Hufvudstadsbladet* 27.10.2012: ”En värdeladdad valkampanj”.

sittelyssä edellä mainittuja paljon puhuttaneita aiheita, eivät ne kuitenkaan päässeet nousemaan hallitseviksi teemoiksi alueellisissa päivälehdissä – valtakunnallisista välineistä puhumattakaan. Tämä johtuu erityisesti siitä, että huolimatta alueellisen päivälehdistön painotuksesta kunnallisiin näkökulmiin¹¹⁹ ja aiheisiin¹²⁰, lehtien levikkialueet ovat usein niin laajoja, että yksittäisten kuntien poliittisten debattien laaja seuraaminen on toimituksellisesti vaikeaa.

3.3 Hallituspolitiikkaa vaalien alla

Valtakunnallisen tason aiheet olivat voimakkaasti läsnä vuoden 2012 kuntavaalijournalismissa ensisijaisesti siitä syystä, että valtiovarainministeriön valmisteleva kuntauudistus sekä sosiaali- ja terveysministeriön sote-uudistus täyttivät paitsi eduskunnan työjärjestystä myös mediajulkisuuden agenda. Huolimatta siitä, että valittavilla valtuustoilla ei ollut valtaa päättää hallituksen uudistusten sisällöstä, niiden keskeistä asemaa kuntavaalijournalismin ja vaalikeskustelun ydinkysymyksinä pidettiin mediajulkisuudessa itsestään selvänä¹²¹. Hankkeiden keskeistä asemaa vaalien agendalla perusteltiin esimerkiksi sillä, että kyse oli ”paikallishallinnon perussuunnasta” tai että hankkeilla oli huomattavaa ”yleispoliittista merkitystä”¹²². Kahden uudistushankkeen voimakas asema vaalijulkisuudessa ei kuitenkaan johtanut kuntademokratian läpinäkyvyyden näkökulmasta parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen.

Suomen kuntamäärä oli keskeisiä puheenaiheita jo eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuudessa¹²³, mutta erityisen ajankohtainen keskustelu kuntarakenteesta oli syksyllä 2012. Kuntien hallinto- ja palvelurakenteen uudistamisella viitataan jo pitkään valmisteltuun hankkeeseen, jossa kuntia on ohjattu yhdistämään rakenteitaan ja palvelutoimintaansa entistä suurem-

¹¹⁹ Ks. teoksen luku ”Vaalijournalismin määrät, muodot ja näkökulmat”.

¹²⁰ Ks. kuvio 7.

¹²¹ Länsi-Savo 15.10.2012: ”Vaalikampanjoinnin loppusuora aukeaa” (pääkirjoitus); Lapin Kansa 17.10.2012: ”Verojen korotus ei ainoa vaihtoehto” (pääkirjoitus).

¹²² Keskisuomalainen 28.10.2012: ”Kysymys on paikallishallinnon perussuunnasta” (pääkirjoitus); Savon Sanomat 24.10.2012: ”Erikoinen äänestys” (kolumni, Aulikki Elo).

¹²³ Railo & Välimäki 2012a, 40.

miksi yksiköiksi kuntapalveluiden ja -talouden turvaamiseksi. Vanhasen I hallitus käynnisti vuonna 2006 hankkeen kunta- ja palvelurakenteen uudistamiseksi, mikä merkitsi Suomen kuntamäärän vähentymistä Vanhasen II hallituksen aikana 336 kuntaan. Hankkeen läpiviemisen hallitusohjelmaansa kirjannut Kataisen hallitus puhui ”vahvoihin peruskuntiin” perustuvasta uudistuksesta, joka vaatisi toteutuessaan pienempien kuntien liitoksia alueellisesti merkittävämpiin kaupunkeihin ja kuntiin aiempaa laajemmassa mittakaavassa. Suuressa osassa kuntia uudistuksen pelättiin pakottavan kuntia yhdistymään vastoin niiden tahtoa.

Kuntauudistuksen rinnalla Kataisen hallituksessa valmisteltiin myös sosiaali- ja terveydenhoitopalvelurakenteen uudelleenjärjestelyä. Niin sanotussa sote-uudistuksessa oli kyse siitä, kenen hallinnolliselle vastuulle sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä erikoissairaanhoidon järjestäminen määriteltäisiin kuuluvaksi. Vaikka erityisesti kuntauudistus oli pitkälti riippuvainen siitä, minkä kokoisiksi sote-alueet muodostuisivat, hankkeiden valmistelu oli eriytetty kahteen eri ministeriöön. Tämän vuoksi toisiinsa voimakkaasti liitoksissa olleet uudistukset etenivät omiin tahteihinsa, joskin kuntavaalien julkisuudessa niistä usein puhuttiin yhdessä. Osittain hankkeiden eritahtisen etenemisen vuoksi kummankaan uudistuksen yksityiskohdista ei vielä vaalien aattona ollut julkista tietoa, vaikka hallitus oli luvanut lähettää molemmat hankkeensa lausuntokierrokselle kuntiin jo ennen vaaleja.

Uudistusten sisältöjen ja vaikutusten sijaan julkisuudessa jouduttiin käsittelemään hankkeiden valmistelun hidasta etenemistä. Valmistelun keskeneräisyyden vuoksi vaaleissa valittavien kunnanvaltuutettujen roolista kummassakaan hankkeessa ei tiedetty kuntavaalien lähestyessä käytännössä mitään. Kun kunnanvaltuustojen roolista hankkeiden toteuttamisessa kirjoitettiin, käsittelyn taso oli hyvin kaukana käytännöstä: ”valittavat päättäjät pääsevät tekemään suuria ratkaisuja, jotka myllertävät kuntapalveluja ja -rakenteita ennen näkemättömällä tavalla”¹²⁴.

Vaalipäivän lähestyessä toimittajat kuitenkin alkoivat vaatia hallitukselta voimallisesti käytännönläheistä tietoa uudistusten sisällöstä. Toimittajia

¹²⁴ Karjalainen 23.10.2012: ”Laiska kannattaja syö varmaa vaalivoittoa” (kolumni, Jouko Kempas).

olisi kiinnostanut esimerkiksi se, missä määrin terveydenhoitopalvelujen järjestäminen tulisi olemaan kuntien ja missä määrin sote-alueiden vastuulla: ”Mitä palveluja ’vahva peruskunta’ ylipäättään tarjoaisi?”¹²⁵ Journalistit myös kuvasivat kaipaavansa ”kuin kuuta nousevaa”¹²⁶ vastausta kysymykseen, kuinka suuri väestöpohja yhdistetyn terveydenhoidon ja erikoissairaanhoidon järjestämiseksi tarvittaisiin. Kun esimerkiksi näitä tietoja ei ennen vaaleja kuitenkaan saatu, toimittajien pettymys purkautui voimakkaana kritiikkinä sekä kunta- että erityisesti sote-uudistuksen valmistelua kohtaan. Koska uudistukset olivat toimittajien sanojen mukaan ”levällään”¹²⁷ ja ”sekasorron vallassa”¹²⁸, epäselvää tilannetta pidettiin paitsi ilmeisen sieämättömänä myös epädemokraattisena. Tämä taas luonnollisesti nähtiin epärealistisena niin äänestäjiä, ehdokkaita kuin kunnallishallintoa kohtaan¹²⁹. Kritiikki tiivistyi hyvin vaalisyksynä usein toisteltuun, Unto Hämäläisen ensimmäisenä lanseeraamaan ilmaukseen ”vaaleihin mennään valot sammutettuina”¹³⁰.

Koska kummallakin uudistuksella oli oletettavan laajoja johdannaisseurauksia esimerkiksi niin koulutuksen, terveydenhoidon, vanhustenhoidon, päivähoitoon, verotuksen kuin elinkeinoelämän järjestämisessä, uudistukset taipuivat julkisuudessa tietynlaisiksi kuntien tulevaisuutta kuvaaviksi kattokäsitteiksi. Myös kuntien mahdollisiin pakkoliitoksiin liittyneet voimakkaat ideologiset-sentimentaaliset argumentit lisäsivät aiheen puhuttele-

¹²⁵ Satakunnan Kansan 4.10.2012: ”Poliittinen ote kirposi” (uutisanalyysi, Kirsi Hölttä, yhteistoimitus).

¹²⁶ Helsingin Sanomat 19.10.2012: ”Ministeri kampanjoi” (kainalojuttu, Heli Suominen).

¹²⁷ Esim. Ilta-Sanomat 5.10.2012: ”Ei kuluttajansuojaa” (kolumni, Diileri).

¹²⁸ Ilkka 26.9.2012: ”Kuntauudistuksen sekasorto” (kolumni, Kyösti Virrankoski); Savon Sanomat 14.10.2012: ”Paha poliittinen valuvika” (kolumni, Mauri Liukkonen); Helsingin Sanomat 28.9.2012: ”Terveyspalvelujen remontin aika loppuu” (uutisanalyysi, Heli Suominen).

¹²⁹ Lapin Kansan 16.10.2012: ”Hallitus ei voi enää pantata aikeitaan” (pääkirjoitus); Etelä-Suomen Sanomat 28.10.2012: ”Vaalipöhinää on riittänyt” (kolumni, Ari Helminen).

¹³⁰ Länsi-Savo 25.10.2012: ”Sammutetuista lyhyin kohti kuntavaaleja” (pääkirjoitus); Länsi-Savo 29.10.2012: ”Hallitusrintama kesti opposition rynnäkön” (pääkirjoitus). Ks. myös Länsi-Savo 30.10.2012: ”Vaisu vaalikampanja jätti kansan kylmäksi” (pääkirjoitus).

vuutta. Näistä syistä hankkeiden merkityksellisyyttä ja asemaa ydinkysymyksinä korostettiin saatavilla olleen tiedon vähäisyydestä huolimatta: ”Vaikka hallituksen kuntarakenne- ja sote-uudistuksesta ei ehkä saadakaan lisävalaistusta lähiviikkoina, ovat ne kuitenkin tärkeimmät ja keskeiset puheenaiheet ennen kuntavaaleja.”¹³¹

Tiedotusvälineet eittämättä olisivat halunneet tiedottaa uudistusten sisällystä ja analysoida sitä, minkälainen vaikutus kunta- ja sote-uudistuksilla on kunnissa tehtäviin poliittisiin päätöksiin. Koska tietoa uudistusten sisällystä ei ollut saatavilla, jäi kuntatason analyysi usein epäkonkreettiseksi kuvailuksi esimerkiksi ”ennakkoluulottoman yhteistyön tarpeesta”¹³² tai ”kokonaisuuden katsomisesta kauas eteenpäin”¹³³. Jos hallituksen uudistusten linjaukset olisivat olleet avoimesti pöydällä, olisi kumpikin uudistus tarjonut hyviä ja käytännönläheisiä eväitä vaalikamppailuun siitä, miten kunnissa tullessaan uudistusten sallimissa rajoissa poliittisesti toimimaan. Näin ei kuitenkaan käynyt. Toimittajille ja koko kuntademokratialle voidaan sanoa hankkeiden ajankohtaisuuden vuoksi käyneen hieman huono tuuri, sillä uudistuksia jouduttiin pitämään jatkuvasti esillä kuitenkin pystymättä sanomaan niistä mitään konkreettista.

3.4 Äänestysaktiivisuuden kiritykset ja selitykset

Usein julkisuudessa esitetyn tulkinnan mukaan vuoden 2012 vaalit olivat ”kaikkien aikojen tärkeimmät kuntavaalit”¹³⁴. Vaalien keskeisimmiksi aiheiksi oli määritelty kuntapalveluiden turvaamiseksi vaadittava kuntatalouden tasapainottaminen sekä kaksi hallituksen suurhanketta. Vaalit näyttäytyivät vaalien mediajulkisuudessa siis paitsi ”kotikunnan asioihin vaikut-

¹³¹ Karjalainen 7.10.2012: ”Ratkaisut omissa käsissä” (kolumni, Jouko Kempas).

¹³² Länsi-Savo 15.10.2012: ”Vaalikampanjoinnin loppusuora aukeaa” (pääkirjoitus).

¹³³ Karjalainen 7.10.2012: ”Ratkaisut omissa käsissä” (kolumni, Jouko Kempas).

¹³⁴ Satakunnan Kansa 8.10.2012: ”Älä niele purematta vaalilupauksia” (kolumni, Sini Kuvaja); Etelä-Suomen Sanomat 29.10.2012: ”Perussuomalaisten menestys veti muut miinukselle” (pääkirjoitus); Karjalainen 29.10.2012: ”Isoa jytkyä ei tullut, mutta tuli neljäs pyörä rattaisiin” (pääkirjoitus); Etelä-Suomen Sanomat 30.10.2012: ”Miksi demokratia ei kiinnosta?” (pääkirjoitus).

tamisena”¹³⁵ myös hallituspolitiikan suosion mittauksena: ”Saavatko hallituspuolueet politiikalleen kansalaisten tuen, vai onko opposition viesti väkevämpi?”¹³⁶ Perustuivatpa toimittajien puheet tärkeimmistä vaaleista siten paikallispolitiikan polttavuuteen, rakennemuutosten mullistavuuteen tai käsitykseen kuntavaaleista yleispoliittisena välivaalina, toimituksissa pyrittiin innostamaan kuntalaisia käyttämään äänioikeuttaan: ”Vähemmän tärkeää on, millä perusteilla äänensä antaa. Tärkeintä on, että äänestää.”¹³⁷

Mediajulkisuudessa käsiteltyjen kampanja-aiheiden tehtävänä oli osaltaan lisätä vaalien kiinnostavuutta. Alueelliset tiedotusvälineet tekivät suurelta osin erinomaista työtä tiedottaessaan vaalien käytännöistä ja tarjotessaan tietoa niin paikallisista kysymyksistä kuin esimerkiksi ohjatessaan äänestäjiä tutustumaan ehdokkaisiin vaalikoneidensa välityksellä. Toimituksissa median vastuu paikallisesta äänestysinnosta koettiin painavana, ja tätä vastuuta pyrittiin myös täyttämään järjestämällä vaalitapahtumia ja erilaisia vaalikiertueita¹³⁸. Niiden mahdollista vaikutusta äänestysaktiivisuuteen arvioitiin kuitenkin realistisesti: ”Yksittäiset tapahtumat eivät muuta maailmaa, mutta toivottavasti niiden avulla kuitenkin saadaan hinnattua kuntavaalien äänestysprosenttia edes hieman ylöspäin.”¹³⁹

Sen lisäksi, että kuntalaisille tarjottiin tietoa äänestämisen käytännöistä, erityisesti pääkirjoituksissa ja kolumnijulkisuudessa pyrittiin kirittämään aktiivisuutta vetoamalla kansalaisten kansalaisylpeyteen: ”Ääni kenelle tahansa ehdokkaista on samalla ääni demokratialle ja vapaudelle.”¹⁴⁰ Ennen vaalipäivää toimittajat korostivat vaaleja ”kansanvallan juhlanä”¹⁴¹ ja äänestämistä ”perusoikeutena”, josta kansalaisten pitäisi ehdottomasti pitää kiin-

¹³⁵ Helsingin Sanomat 27.10.2012: ”Huomenna voit vaikuttaa kotikuntasi asioihin” (pääkirjoitus).

¹³⁶ Länsi-Savo 28.10.2012: ”Vaaleista vauhtia Mikkelle” (kolumni, Tapio Honkamaa).

¹³⁷ Helsingin Sanomat 27.10.2012: ”Huomenna voit vaikuttaa kotikuntasi asioihin” (pääkirjoitus).

¹³⁸ Ks. myös teoksen luku ”Vaalijournalismin määrät, muodot ja näkökulmat”.

¹³⁹ Savon Sanomat 30.9.2012: ”Nyt on vaikuttamisen aika” (pääkirjoitus); Länsi-Savo 24.9.2012: ”Tavataan yhteisten asioiden äärellä” (pääkirjoitus).

¹⁴⁰ Lapin Kansa 28.10.2012: ”Äänestä sinäkin”.

¹⁴¹ Savon Sanomat 7.10.2012: ”Vinksallaan joka suuntaan” (kolumni, Mauri Liukkonen).

ni¹⁴². Äänestämättä jättäminen puolestaan esitettiin jopa ”nolona” ja ”huonona”¹⁴³ päätöksenä, jonka seurauksena kuntalainen ”menettää puheoikeutensa seuraavaksi neljäksi vuodeksi”¹⁴⁴. Jopa niitä kansalaisia, jotka eivät olleet löytäneet sopivaa ehdokasta tai jotka olivat menettäneet uskonsa kunnalliseen demokratiaan, kehoitettiin äänestämään: ”Pelissä ei ole enempää eikä vähempää kuin kotikunnan tulevaisuus”¹⁴⁵.

Pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuuden ajoittaisesta holhoavasta ja pateettisesta sävyistä huolimatta toimittajien pyrkimystä vaalien kiinnostavuuden lisäämiseksi ja kuntalaisten innostamiseksi voidaan pitää myönteisenä. Kuntavaalien äänestysprosentti jäi aktivointipyrkimyksistä huolimatta kuitenkin poikkeuksellisen alhaiseksi. Koko maassa äänestysprosentti putosi edellisistä vaaleista kokonaiset kolme prosenttiyksikköä jääden 58,3:een. Eniten äänestysprosentti putosi Pohjois-Savossa, jossa mitattiin 4,3 prosenttiyksikköä matalampi äänestysprosentti vuoden 2008 vaaleihin verrattuna. Matala äänestysaktiivisuus tulkittiin tappioksi paitsi kuntademokratialle ja suomalaiselle kansanvallalle myös tiedotusvälineille. Tulosta pidettiin esimerkiksi niin ”kiusallisenä”, ”hävettävänä” kuin ”surkeanakin”¹⁴⁶.

Vaalipäivän jälkeisten tulosanalyysien yhteydessä toimittajien yksi keskeisistä pyrkimyksistä oli selittää, mistä äänestysprosentin mataluus johtui. Ennen vaalipäivää pääkirjoitustoimituksissa arveltiin, että koska kunta- ja sote-uudistukset tulisivat tarkoittamaan kuntien toimintojen perusteellista uudelleenjärjestelyä, tämän olisi jo itsessään pitänyt lisätä äänestysintoa. Hieman naiivina, joskin harvinaisena tulkintana esitettiin, että uudistushankkeet olisivat saaneet kansalaiset ”suorastaan ryntäämään vaaliuurnille”¹⁴⁷. Tämänkaltaiset spekulatiot kunta- ja sote-uudistuskeskusteluiden

¹⁴² Savon Sanomat 24.10.2012: ”Loppukiristä tulee armoton” (pääkirjoitus).

¹⁴³ Satakunnan Kansa 8.10.2012: ”Älä niele purematta vaalilupauksia” (kolumni, Sini Kuvaja).

¹⁴⁴ Etelä-Saimaa 27.10.2012: ”Neljä kymmenestä” (kolumni, Juha Oksanen).

¹⁴⁵ Länsi-Savo 15.10.2012: ”Vaalikampanjoinnin loppusuora aukeaa” (pääkirjoitus); Savon Sanomat 12.10.2012: ”Päätöksiä tekemään” (kolumni, Riikka Muhonen); Savon Sanomat 24.10.2012: ”Erikoinen äänestys” (kolumni, Aulikki Elo).

¹⁴⁶ Savon Sanomat 29.10.2012: ”Kansa palautti kärkeen entiset kolme suurta” (pääkirjoitus).

¹⁴⁷ Keskisuomalainen 31.10.2012: ”Ja voittaja on – nukkuvat!” (kolumni, Anita Kärki).

mobilisoivasta voimasta olivat kuitenkin poikkeuksellisia, etenkin ottaen huomioon uudistusten vaalipäivään asti jatkuneen epäselvän tilanteen. Useasti toimittajien syyttävä sormi kohdistuikin päähallituspuolueiden kykenemättömyyteen julkistaa keskeisessä asemassa olleet hankkeensa.

Kunta- ja sote-uudistukset sekä niiden hidas valmistelu tulkittiin suuressa osassa lehtiä suorana syynä surkeaan äänestysaktiivisuuteen, sillä suurten ja sekavien muutosten katsottiin hämmentäneen ihmisiä¹⁴⁸. Useissa pääkirjoituksissa ja kolumneissa esitetyn tulkinnan mukaan syyllinen huonoon tulokseen oli abstrakti ja epäkonkreettinen julkinen keskustelu hallintomalleista: ”Sammutetuin lyhdyin käyty vaalikeskustelu hämmensi kansalaiset, ja he jäivät sankoin joukoin kotiin”¹⁴⁹. Huomionarvoista on, että selitys kansalaisten passiivisuudesta löydettiin nimenomaan poliitikoista, ei niinkään tiedotusvälineistä, jotka yhtä lailla olivat pitäneet keskeneräisiä hankkeita esillä. Kirjoituksissa poliitikkojen puutteelliseen toimintaan puututtiin paitsi ”vaalikeskustelun laimeuden”¹⁵⁰ myös politiikan sekavan kielen osalta. Äänestysaktiivisuuden pohdinnoissa toistettiinkin jo usein kuultu kritiikki poliitikkojen puheen monimutkaisuudesta, ja heiltä toivottiin selkeämpää ulosantia ja ammattislangin säästeliäämpää viljelyä¹⁵¹.

Paikallisista asiakysymyksistä löydettiin harvoin selityksiä äänestyspassiivisuuteen. Poikkeus löytyi *Aamulehdestä*, jossa Tampereen matalalle 56,2:n äänestysprosentille esitettiin syyksi vaalien viimeisinä parina viikkona voimakkaasti julkisuudessa käyty keskustelu Rantaväylän tunnelin rakentamisesta¹⁵². Lehdessä yllyttiin jopa itsekritiikkiin, kun mediassa käytyä paikallispoliittista keskustelua kuvailtiin ”hillittömäksi jankutukseksi” ja ihmeteltiin, miksi lehti oli antanut keskustelulle niin paljon tilaa¹⁵³.

¹⁴⁸ Lapin Kansa 17.10.2012: ”Verojen korotus ei ainoa vaihtoehto” (pääkirjoitus).

¹⁴⁹ Länsi-Savo 29.10.2012: ”Hallitusrintama kesti opposition rynnäkön” (pääkirjoitus); Länsi-Savo 30.10.2012: ”Vaisu vaalikampanja jätti kansan kylmäksi” (pääkirjoitus).

¹⁵⁰ Esim. Savon Sanomat 21.9.2012: ”Unilukkarit puuttuvat” (kolumni, Aulikki Elo).

¹⁵¹ Ilkka 30.10.2012: ”Räyhämisestä rakentavaan keskusteluun” (kolumni, Panu Laturi).

¹⁵² Aamulehti 29.10.2012: ”Valtapeli vasta alkaa Tampereella” (pääkirjoitus); Aamulehti 29.10.2012: ”Suurkunnat uhka demokratialle” (kolumni, Jouko Jokinen).

¹⁵³ Aamulehti 29.10.2012: ”Suurkunnat uhka demokratialle” (kolumni, Jouko Jokinen).

Kenties yleisimpänä selityksenä passiivisuudelle kuitenkin esitettiin, että kansalaisilla ei eduskunta- ja presidentinvaalien jälkeen enää yksinkertaisesti riittänyt kiinnostusta kuntapäätäjien valitsemiseen: ”väki kärsii vaaliväsymyksestä presidentinvaalin ja eduskuntavaalien jälkitunnelmissa”¹⁵⁴. Myös kuntien taloudellisen tilanteen harmauden tulkittiin saaneen kansalaiset tietoisesti ”sulkemaan korvansa politiikalta”¹⁵⁵. Lehdissä säilytettiin vastuuta matalasta äänestysprosentista kansalaisille argumentoiden syyllistävasti, että äänestäjät olivat laiskoja ja demokratiasta piittaamattomia, vaikka aiheiden puolesta kyseessä nähtiin olleen jopa ”kaikkien aikojen tärkeimmät kuntavaalit”¹⁵⁶. Toimituksissa oltiin suorastaan ymmällään siitä, mikseivät äänestäjät jaksaneet kiinnostua ”oman arkensa kannalta kaikkein tärkeimmistä vaaleista”¹⁵⁷. Toimittajien puheessa korostettiin, että kansalaiset eivät ”vaivautuneet”¹⁵⁸ äänestämään, vaikka ”tapetilla oli aiheita, jotka koskettavat ihmisten arkista elämää mitä suurimmissa määrin”¹⁵⁹ ja ”nimenomaan kunnallisella tasolla päätetään monista ihmisläheisistä ja arkisista asioista, kuten koulutuksesta ja terveydenhuollosta”¹⁶⁰.

Vaalipäivää seuranneina kolmena päivänä pääkirjoitus- ja kolumnijulkisuudessa kuitenkin tarjottiin vain vähän keinoja kuntavaalien äänestysinnon kohottamiseksi. Koska vähäisen vaali-innostuksen syiksi oli tarjottu kansalaisten passiivisuutta ja keskeisten aiheiden vaikeaa ymmärrettävyyttä, äänestysaktiivisuuden parantamishdotukset suuntautuivat ensi sijassa kansalaisten aktivointiin ja politiikan toimijoiden viestinnän yksinkertaistamiseen. Toimittajat pohtivat myös esimerkiksi Virossa jo käytössä olevaa

¹⁵⁴ Savon Sanomat 21.9.2012: ”Unilukkarit puuttuvat” (kolumni, Aulikki Elo).

¹⁵⁵ Savon Sanomat 21.9.2012: ”Unilukkarit puuttuvat” (kolumni, Aulikki Elo).

¹⁵⁶ Etelä-Suomen Sanomat 30.10.2012: ”Miksi demokratia ei kiinnosta?” (pääkirjoitus); Karjalainen 29.10.2012: ”Isoa jytkyä ei tullut, mutta tuli neljäs pyörä rattaisiin” (pääkirjoitus).

¹⁵⁷ Kaleva 29.10.2012: ”Kohti vaikeaa vaalikautta” (pääkirjoitus).

¹⁵⁸ Etelä-Suomen Sanomat 29.10.2012: ”Perussuomalaisten menestys veti muut miinukselle” (pääkirjoitus).

¹⁵⁹ Keski-suomalainen 31.10.2012: ”Ja voittaja on – nukkuvat!” (kolumni, Anita Kärki).

¹⁶⁰ Savon Sanomat 12.10.2012: ”Päätöksiä tekemään” (kolumni, Riikka Muhonen).

sähköistä internetissä tapahtuvaa äänestämistä¹⁶¹. Sanomalehdissä pakollisen äänestämisen sijasta arveltiin olevan järkevämpää, jos vaalien kiinnostavuutta pyrittäisiin lisäämään vähemmän radikaalein keinoin¹⁶². Yhtenä mahdollisuutena pidettiin äänestysikärajan laskemista kahdeksastatoista kuuteentoista¹⁶³. Toimituksissa selitykset matalaksi jääneelle äänestysprosentille löytyivät siis muualta kuin aiheagendalta.

3.5 Vetoava vai luotaantyyöntävä agenda?

Tiedotusvälineet osallistuivat kuntavaaleissa oleellisella tavalla sen määrittelyyn, mitkä aiheet olivat kuntavaaleissa merkittäviä ja mitkä toimijat näytettyivät keskustelussa oleellisina. Tämän kautta luotiin käsitystä siitä, mille kansalaiset äänensä vaaleissa antavat. Vaalipäivän jälkeisessä *Turun Sanomien* pääkirjoituksessa esitettiin, että kuntavaalien kampanjoissa paikallisen ja valtakunnallisen politiikan tasojen välinen raja ”liukeni kuin veteen piirretty viiva”¹⁶⁴. Kuvaus oli sinänsä osuva, sillä vaalien agenda jakautui puoliksi valtakunnallisen ja paikallisen välillä niin aiheiden kuin toimijoiden osalta. Hallituksen kaksi suurta kuntapoliittista hanketta nostettiin vaalien tärkeimpien asiakysymysten joukkoon siitä huolimatta, että valtuustoilla ei niihin ollut faktisesti mitään sananvaltaa. Myös valtaosa kuntavaaleissa tarjolla olleesta näkyvyydestä kohdistui valtakunnallisiin toimijoihin. Kuntavaalien mediajulkisuuden tarjoama näkyvyys ja palstatila keskittyivät vaalien paikallisesta luonteesta huolimatta suureksi osaksi puolueiden puheenjohtajille, ministereille ja kansanedustajille. Ehdokkaat olivat kuntavaalien julkisuudessa vasta neljänneksi näkyneimpiä toimijoita.

Mediajulkisuuden kannalta kuntavaaleissa ei siis ollut kyse pelkästään kunnanvaltuustoissa tehtävästä käytännön kuntapolitiikasta, vaikka toimittajat usein korostivatkin vaalien merkitystä nimenomaan kunnissa harjoi-

¹⁶¹ Helsingin Sanomat 30.10.2012: ”Kuinka vaaleista saisi kiinnostavammat? (pääkirjoitus); Satakunnan Kansa 17.10.2012: ”Äänestäminen on osa toimivaa demokratiaa” (pääkirjoitus); Kaleva 26.10.2012: ”Nettiäänestys tarpeellinen” (pääkirjoitus).

¹⁶² Länsi-Savo 30.10.2012: ”Vaisu vaalikampanja jätti kansan kylmäksi” (pääkirjoitus).

¹⁶³ Länsi-Savo 30.10.2012: ”Vaisu vaalikampanja jätti kansan kylmäksi” (pääkirjoitus); Savon Sanomat 12.10.2012: ”Päätöksiä tekemään” (kolumni, Riikka Muhonen).

¹⁶⁴ Turun Sanomat 29.10.2012: ”Hallituspuolueille näpätys” (pääkirjoitus).

tettavan politiikan sekä kunnanvaltuutettujen ja ehdokkaiden näkökulmasta. Journalismin aiheagenda kuvaa hyvin *Keskisuomalaisen* pääkirjoitus, jossa korostui toimittajien kiperä asema valtakunnallisen tason suurten linjojen ja kunnallisen mikrotason välissä: ”Kuntavaalikeskustelun teemat ovat olleet paikallishallinnon ydinasioita tilanteessa, jossa maan hallitus valmistelee kuntauudistusta ja siihen liittyen sosiaali- ja terveystalouden järjestämistä uudelleen.”¹⁶⁵ Kunta- ja sote-uudistusten julkisuus keskittyi hallinnollisiin teknisyyksiin, byrokraattisiin yksityiskohtiin ja ennen kaikkea hallituksen hidasteluun hankkeiden kanssa. Kuntalaisten, ehdokkaiden ja koko kuntademokratian näkökulmasta näiden aiheiden keskeinen asema oli tappio.

Itse vaaleja käsitelleessä kampanjajulkisuudessa tiedotettiin vaalien etenemisestä, raportoitiin ehdokasasettelusta sekä analysoitiin puolueiden kampanjoita ja kilpailuasetelmia. Viime vuosikymmeninä vaalijournalismin painotukset ovat siirtyneet yhä voimakkaammin varsinaisista politiikan asiakysymyksistä vaalien asetelmien ja puolueiden voimasuhteiden raportointiin ja analyysiin. Kampanja-aiheita käsitelleessään toimittajilla oli kuitenkin usein pyrkimys lisätä vaalien kiinnostavuutta ja pyrkiä aktivoimaan kansalaisia osallistumaan kuntademokratiaan.

Vahvan paikallisen päivälehdistön merkitystä kuntalähtöisen kuntavaalijournalismin ylläpitäjänä ei voida aliarvioida. Jos paikallinen päivälehdistö heikentyy, kuntavaalit ovat jatkossa luonteeltaan entistä voimakkaammin yleispoliittiset välivaalit, joissa mitataan hallituspolitiikan suosiota. Muutoksen havainnoimiseksi olisikin mielenkiintoista selvittää laajemmalla aikavälillä, kuinka voimakkaasti kuntavaalien mediajulkisuus on ohjautunut käsittelemään kuntapolitiikan asiakysymysten sijaan valtakunnanpolitiikkaa ja vaalien asetelmallisia tekijöitä. Vai onko kuntavaalien aiheagenda aina täytetty kunnanvaltuustoille kuulumattomilla aiheilla?

Journalisteja ei kuitenkaan voida syyttää siitä, etteivät he olisi pitäneet agendalla kuntademokratian näkökulmasta oleellisia aiheita. Toimittajien näkökulmasta kunta- ja sote-uudistusten voimakas rooli olivat perusteltavissa, vaikka loppujen lopuksi niiden runsaasta käsittelystä huolimatta

¹⁶⁵ Keskisuomalainen 28.10.2012: ”Kysymys on paikallishallinnon perussuunnasta” (pääkirjoitus).

äänestäjät eivät vaalipäivänäkään voineet tietää uudistusten sisältöä. On myös muistettava, että journalisteilla on vain rajallinen valta määrittää, mistä aiheista kuntavaalien alla keskustellaan. Journalistit ovat lähdekäytännöiltään edelleen voimakkaasti riippuvaisia käsittelemänsä yhteiskunnallisen ilmiön toimijoiden eli poliitikkojen ja virkamiesten syötteistä. Journalismin agenda rakentuu osittain sen kautta, mitä aiheita poliittinen eliitti pitää esillä ja mihin suuntaan vallitseva yhteiskunnallis-poliittinen tilanne ohjaa aihevalikoimaa. Ei siis voida väittää, että vastuu kuntavaalien alla käydyn poliittisen keskustelun aihevalinnoista olisi täysin toimituksilla, vaikka ne tuottavatkin vaaleja edeltävän mediajulkisuuden sisällöt.

Mediajulkisuudessa muistutettiin toistuvasti, että kuntavaalit ovat tavallisen ihmisen kannalta tärkeimmät vaalit, joissa päätetään kuntalaisten arjen kannalta keskeisistä paikallisista kysymyksistä. Silti kuntavaalien agenda täyttyi puoliksi valtakunnanpolitiikan aiheilla ja valtakunnan ykköspoliitikoilla. Valtakunnallista politiikan agenda painottava kuntavaalijulkisuus voi tehdä kuntavaaleista muiden kansallisten vaalien jatkeen, joissa kunnissa tehtävillä varsinaisilla päätöksillä on vain vähän merkitystä. Kuntademokratian edustuksellisuus siis edellyttää, että journalistit pyrkisivät ohjaamaan kuntavaalijournalismissaan huomiota kohti paikallisdemokratian kysymyksiä, kuntopoliittisia asetelmia ja paikallisia toimijoita. Kuntavaalien 2012 mediajulkisuudessa oltiin kunnallisen ja valtakunnallisen tason rajalla – tiedotusvälineiden käsissä on, miten asia on vaaleissa 2016.

4 Puolueiden valtakunnallinen vaalijulkisuus

Vuoden 2008 kuntavaalien mediajulkisuudesta on tehty havainto, jonka mukaan vaaleja käsiteltiin tiedotusvälineissä tuolloin kahdella tavalla. Valtakunnalliset aiheet ja näkökulmat korostivat puoluejohtajien asemaa, kun taas paikallisten ja alueellisten kysymysten yhteydessä yksittäiset ehdokkaat saivat paremmin äänensä kuuluviin.¹⁶⁶ Luvussa ”Vaalijournalismin määrät muodot ja näkökulmat” kävi ilmi, että myös vuoden 2012 kuntavaaleissa media tuotti journalismia sekä valtakunnallisesta että paikallisesta näkökulmasta. Tämän ja seuraavan luvun kesken aineisto onkin jaettu kahtia sen mukaan, mistä näkökulmasta vaaliaiheinen kirjoitus tai uutinen on laadittu. Laadullisen analyysin avulla tarkastellaan erikseen valtakunnallista ja paikallista julkisuutta sillä oletuksella, että myös vuoden 2012 kuntavaaleissa media tuotti kahdenlaista kuvaa vaalikamppailusta.

Tässä luvussa tarkastellaan vaalijulkisuutta puoluepolitiikan näkökulmasta. Luvun keskeinen tutkimuskysymys on, millaiset puolueiden väliset asetelmat olivat valtakunnallisesta näkökulmasta laaditussa journalismissa. Luvussa keskitytään erityisesti neljän suurimman ja eniten julkisuutta saaneen puolueen ja niiden puheenjohtajien julkisuuteen. Määrällisen analy-

¹⁶⁶ Berg & Niemi 2009b, 128–129.

sin jälkeen siirrytään tarkastelemaan laadullisesti puolueiden näkyvyyttä ensin asia-aiheissa ja toiseksi kampanja-aiheissa.

4.1 Puolueet ja puheenjohtajat valokeilassa

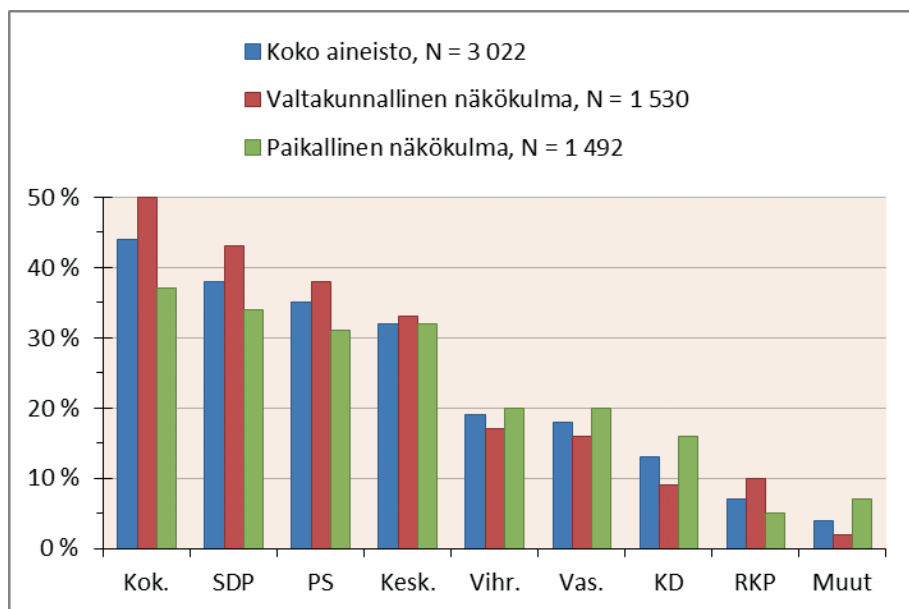
Tutkimusaineisto koostuu tässä luvussa niistä kirjoituksista, uutisjutuista ja televisio-ohjelmista, joissa näkökulma oli valtakunnallinen. Tällä tarkoitetaan sitä, että journalististen valintojen seurauksena jutun olisi voinut julkaista missä tahansa suomalaisessa tiedotusvälineessä, eikä aiheen käsitteilyyn liitetty kunnallisia tai alueellisia kysymyksiä tai näkökohtia. Päivälehdissä painottuvat yhteistoimitusten laatimat kirjoitukset, STT:n uutiset ja tietyiltä osin mielipiteellinen aineisto – esimerkiksi noin puolet sanomalehtien kampanja-aiheisista pääkirjoituksista käsitteli kuntavaaleja valtakunnallisesta näkökulmasta. Yhteensä päivälehtiaineistosta valtakunnallisesta näkökulmasta laadittuja kirjoituksia oli 1 211 kappaletta. Televisiossa ja iltapäivälehdissä suurin osa jutuista oli laadittu valtakunnallisesta näkökulmasta.¹⁶⁷ Laadullisen analyysin kohteena ovat päivälehtien, iltapäivälehtien ja televisiouutisten lisäksi television vaaliohjelmat sekä Ylen *A-studio* ja *Ajankohtainen kakkonen*.

Kuviossa 11 näkyy, miten puolueiden määrällinen näkyvyys vaihteli sen mukaan, laadittiinko juttu valtakunnallisesta vai paikallisesta näkökulmasta. Neljän suurimman puolueen hallitseva asema korostui pienempiin puolueisiin nähden, ja puolueiden väliset erot näkyvyydessä olivat selkeämmät valtakunnallisessa kuin paikallisessa julkisuudessa.

Puolueiden keskinäinen järjestys ei kuitenkaan vaihdellut eri näkökulmista laadituissa jutuissa paria poikkeusta lukuun ottamatta. Perussuomalaiset näkyi keskustaa enemmän valtakunnallisessa julkisuudessa, mutta vähemmän paikallisessa. Samoin RKP keräsi useampia mainintoja kuin kristillisdemokraatit valtakunnallisissa jutuissa, mutta jäi paikallisessa julkisuudessa määrällisesti jopa eduskunnan ulkopuolisten puolueiden yhteismäärän taakse (Kuvio 11). Puolueiden saama määrällinen julkisuus painottuu kuvion osoittamalla tavalla neljään suurimpaan eduskuntapuolueeseen,

¹⁶⁷ Ks. teoksen luku ”Vaalijournalismin määrät, muodot ja näkökulmat”.

joten myös tässä luvussa päähuomio keskittyy lähinnä kokoomuksen, SDP:n, perussuomalaisten ja keskustan vaalikamppailuun.

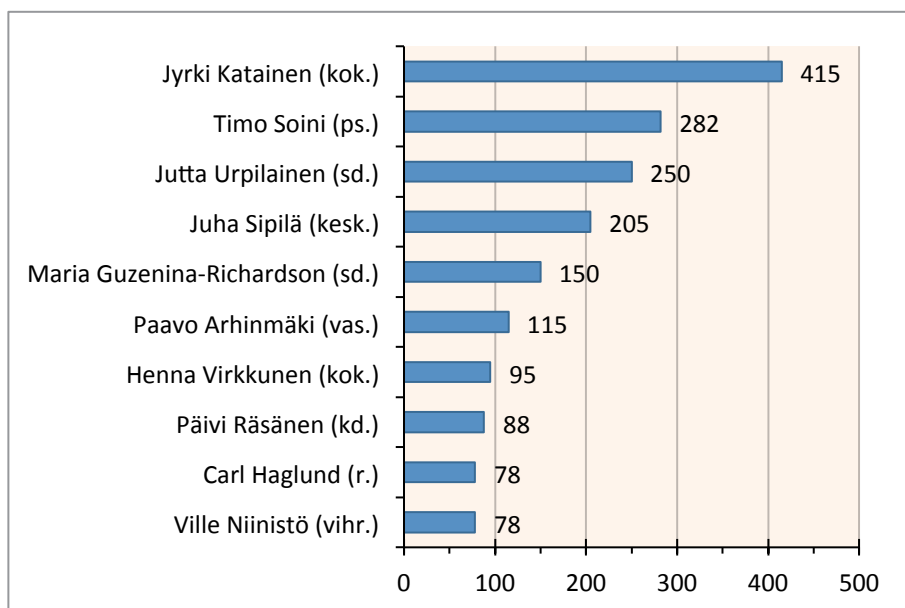


Kuvio 11. Puolueiden näkyvyys eri näkökulmista laaditussa vaalijournalismissa (%) (N = juttujen määrä).

Päivälehtien valtakunnallisesta näkökulmasta laadituissa kirjoituksissa puolueet olivat läsnä noin 80 prosentissa jutuista. Suurin osa kirjoituksista, joissa ei mainittu ainuttakaan puoluetta, sisälsi tietoa vaalien etenemisestä. Paikallisessa journalismissa puolueet esiintyivät 60 prosentissa jutuista. Tämän luvun tarkastellessa valtakunnallista julkisuutta on luvussa ”Paikallisen julkisuuden toimijat: kansalaiset ja poliitikot” aineistona puolestaan paikallisesta näkökulmasta laaditut kirjoitukset ja uutisjutut. Seuraavassa luvussa tarkastellaan lähemmin, miten toimijoiden näkyvyydet erosivat toisistaan valtakunnallisessa ja paikallisessa julkisuudessa. Paikallisen näkökulman jutuissa ehdokkaat ja kansalaiset olivat näkyvästi esillä. Sen sijaan valtakunnallisessa julkisuudessa esiintyivät ennen muuta puolueiden puheenjohtajat ja ministerit eli valtakunnallisesti tunnetut poliitikot.

Puolueet ja toimijat näkyivät siis eri tavalla journalismissa sen mukaan, mistä näkökulmasta vaalijuttu oli toimitettu. Tämän vuoksi on tarkoituksenmukaista tarkastella omissa luvuissaan valtakunnallista ja paikallista vaalijulkisuutta. Lukujen johtopäätöksistä käy ilmi, miten nämä vaalijulkisuuden kaksi puolta erosivat toisistaan ja miten syntynyttä tilannetta voi selittää ja ymmärtää.

Kuviosta 12 näkyy, miten julkisuus jakaantui kymmenen näkyvimmän poliitikon kesken valtakunnallisissa vaalijournalismissa. Eduskuntapuolueiden puheenjohtajien lisäksi kärkijoukkoon mahtuivat sosiaali- ja terveysministeri Maria Guzenina-Richardson (sd.) sekä hallinto- ja kuntaministeri Henna Virkkunen (kok.).



Kuvio 12. Kymmenen näkyvintä poliitikkoa vaalijournalismissa (N = 3 022) (N = juttujen määrä).

Eniten mainintoja keränneet poliitikot näkyivät ennen kaikkea niissä kirjoituksissa ja uutisjutuissa, joissa vaaleja käsiteltiin valtakunnallisesta näkökulmasta. Esimerkiksi pääministeri Katainen keräsi päivälehtien paikallisen näkökulman 1 430 kirjoituksessa yhteensä 32 mainintaa ja vihreiden puheenjohtaja, ympäristöministeri Ville Niinistöön viitattiin näissä teks-

teissä vain kuusi kertaa. Vaikka perussuomalaiset oli puolueista kolmanneksi näkyvin (Kuvio 11), oli puheenjohtaja Timo Soini useammin esillä kuin SDP:n puheenjohtaja ja valtiovarainministeri Jutta Urpilainen. Tämä kertonee siitä, että perussuomalaiset henkilöityi vielä muitakin puolueita voimakkaammin puheenjohtajaansa, kuten aiemmissakin tutkimuksissa on esitetty¹⁶⁸.

4.2 Eriävät mielipiteet ja rohkeat kannanotot tuovat näkyvyyttä

Puolueen vaalimenestyksen on katsottu osittain riippuvan siitä, millaiset aiheet nousevat julkiseen keskusteluun. *Issue ownership* -teorian mukaan kullekin puolueelle on suotuisaa päästä ääneen sellaisissa aiheissa, jotka tuovat heille uskottavuutta¹⁶⁹. Kokoomuksen vahvuusalueeksi on perinteisesti katsottu talouskysymykset, SDP:n sosiaali- ja terveysalan asiat ja keskustan aluepoliittiset aiheet¹⁷⁰. Vuoden 2011 eduskuntavaalien julkisen keskustelun perusteella on esitetty, että perussuomalaisilla on uskottavuutta EU:ta käsittelevissä keskusteluissa¹⁷¹. Suurimmilla puolueilla ja niiden johtajilla on katsottu olevan valtaa vaikuttaa politiikan julkisuuteen¹⁷². Toisaalta vaihtumahdollisuudet riippuvat paljon aiheesta, ja toimittajat pystyvät valinnoillaan vaikuttamaan eri teemojen käsittelytapoihin.

Kuvio 13 esittää eduskuntapuolueiden saamaa näkyvyyttä politiikan asia-aiheissa. Prosenttiluvut kertovat, millaisessa osuudessa jutuista kukin puolue tuli mainituksi. Kuviosta 13 näkyy, kuinka puolueiden näkyvyys vaihteli runsaasti aiheittain. Tietyissä teemoissa, kuten kunta- ja sote-uudistuksissa, kuntapalvelujen ulkoistamisessa, Euroopan unionin talouskriisissä, veronkierrossa ja sairauskarensialoitteessa puolueiden välille kertyi selviä eroja. Sen sijaan kuntapalvelujen, kuntatalouden, kuntaliitosten ja kuntahallinnon käsittelyssä puolueiden väliset vaihtelut tasoittuivat.

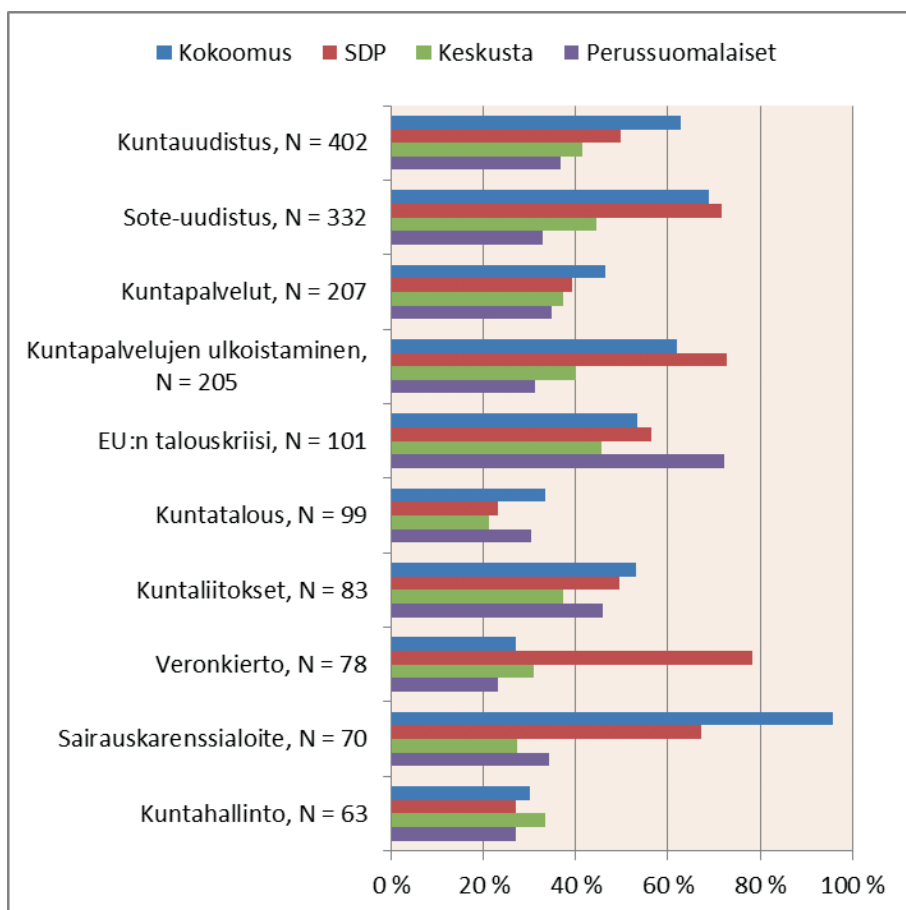
¹⁶⁸ Niemi 2012.

¹⁶⁹ Petrocik 1996.

¹⁷⁰ Borg 2012, 248.

¹⁷¹ Railo & Välimäki 2012c, 123.

¹⁷² Railo & Välimäki 2012c, 158.



Kuvio 13. Neljän suurimman puolueen näkyvyys valtakunnallisen vaalijulkisuuden käsitellyissä asia-aiheissa (N = 1 530) (N = juttujen määrä).

Hallituksen hankkeet esillä – salkulla on väliä

Jyrki Kataisen (kok.) johtaman kuuden puolueen muodostaman hallitusohjelman tavoitteiksi kirjattiin keväällä 2011 kunta- ja sote-uudistusten toteuttaminen. Kuten luvussa ”Vaalien mediajulkisuuden aiheagenda” tuotiin esiin, näissä hankkeissa oli kyse rakenteellisista koko Suomea koskevista uudistuksista. Hallituksen kaksi suurinta puoluetta, kokoomus ja SDP, saivat uudistusten vastuuministerien salkut itselleen: Henna Virkkusesta teh-

tiin hallinto- ja kuntaministeri ja Maria Guzenina-Richardsonista sosiaali- ja terveysministeri. Hallituksen sisäinen työnjako osoittautui kuntavaalien julkisuuden muodostumisen kannalta merkittäväksi, sillä uudistushankkeiden ollessa vaalien ykkösteemoja¹⁷³ myös avainasemassa olevat ministerit puolueineen pääsivät erityiseen valokeilaan.

Kuntauudistuksen käsittely toi näkyvyyttä erityisesti kokoomukselle, jonka hallussa olivat siis sekä pääministerin että hallinto- ja kuntaministerin salkut. Henna Virkkunen näkyi vaalijulkisuudessa kaikkiaan suunnilleen yhtä paljon kuin vihreiden, kristillisdemokraattien ja RKP:n puheenjohtajat. Virkkusta ei kritisoitu henkilönä, vaikka hanketta ja ministeriöiden välisiä erimielisyyksiä muuten arvosteltiin¹⁷⁴. Vaikka itse kuntauudistuksesta oltiin lehtikirjoituksissa monta mieltä, onnistui vastuuministeri samaan toimittajalta jopa sympatiaa osakseen: ”Kuntaliitokset ovat toki yhä kuntaministeri Henna Virkkusen (kok.) työlistalla, mutta hallituskumppanit ovat keränneet häneltä työkalut aika tarkkaan pois.”¹⁷⁵ Myös A-studion kuntauudistusta käsittelevän jutun aluksi Virkkusesta rakennettiin kuvaa ahkerana ministerinä käyttäen hänestä nimitystä ”hallituksen uskollinen työjuhta”¹⁷⁶.

SDP:stä välitettiin kuvaa puolueena, joka hankaloitti kuntauudistuksen etenemistä: ”Sdp haluaa, että Virkkunen on kuntauudistuksen kasvot, ja opposition maalitaulu.”¹⁷⁷ Kokoomuksen ja SDP:n väliset erimielisyydet liitettiin julkisuudessa laajan ja monimutkaisen lakimuutoksen yksittäisiin kysymyksiin, kuten kuntapalvelujen järjestämisvastuuseen, verotusratkaisuihin ja kuntaliitoksiin. Näin ollen päähallituspuolueet näyttivät olevan keskenään erimielisiä uudistukseen liittyvistä sisältökysymyksistä. Koska

¹⁷³ Ks. teoksen luku ”Vaalien mediajulkisuuden aiheagenda”.

¹⁷⁴ Ks. esim. Helsingin Sanomat 25.9.2012: ”Ministereillä on kaksi totuutta” (uutisanalyysi, Teija Sutinen).

¹⁷⁵ Länsi-Savo 25.10.2012: ”Sammutetuin lyhdyin kohti kuntavaaleja” (pääkirjoitus).

¹⁷⁶ A-studio, Yle TV1 24.9.2012.

¹⁷⁷ Turun Sanomat 7.10.2012: ”Sdp haaveilee paluusta ykköseksi” (kainalojuttu, Heikki Vento, yhteistoimitus).

kokoomus oli hankkeesta päävastuussa, tuntuivat SDP:n tekemät muutosehdotukset vaikeuttavan uudistuksen etenemistä.¹⁷⁸

Oppositio puolue keskusta esitettiin haastamassa koko kuntauudistushanketta. Puolue tarjosi vaihtoehtona omaa maakuntamalliaan, ja kampanjaviesti näkyi kohtuullisen hyvin tiedotusvälineissä. Keskusta oli nimennyt päävastustajakseen kokoomuksen nimenomaan kuntauudistukseen liittyvien näkemyserojen vuoksi¹⁷⁹. Keskusta näyttäytyi julkisuudessa asiakkeena toimijana, joka onnistui haastamaan hallitusta. Silmiinpistävän usein käsiteltäessä eduskunnan kuntauudistuskeskusteluja Yle TV1:n pääuutislähetyksessä näytettiin oppositiosta vain keskustalaisten puheenvuoroja, eikä perussuomalaisia päästetty ääneen lainkaan¹⁸⁰. Samaa viestiä välitettiin myös lehdissä: ”Perussuomalaiset jäi jalkoihin omassa välikysymyksessään kuntauudistuksessa.”¹⁸¹

Tiedotusvälineaineiston määrällisen tarkastelun perusteella kuntauudistus oli siis yksi kuntavaalien ykköskysymyksistä ja hallituksen tärkein hanke. Kun kokoomus asemoitui kahden ministerin voimin uudistuksen vetäjäksi, rakentui julkisuuteen tilanne, jossa kokoomuksella oli eräänlainen herruus kuntavaalien kärkiteemassa. Muut puolueet haastoivat kokoomusta kyseenalaistamalla koko kuntauudistuksen tarpeellisuuden tai kritisoiden siihen liittyneitä yksittäisiä kysymyksiä.

Kuntauudistuksen rinnalla hallituksen toinen merkittävä hanke, sote-uudistus, toi näkyvyyttä varsinkin SDP:lle. Sosiaali- ja terveysministeri Maria Guzenina-Richardson oli vaalijulkisuudessa viidenneksi näkyvin poliitikko

¹⁷⁸ Aamulehti 21.9.2012: ”Kokoomus avaisi jo kuntalain, demarit painavat vielä jarrua” (yhteistoimitus); Helsingin Sanomat 25.9.2012: ”Ministereillä on kaksi totuutta” (uutisanalyysi, Teija Sutinen); Savon Sanomat 4.10.2012: ”Suuri kuntauudistus on pahasti tuuliajolla” (pääkirjoitus); Länsi-Savo 13.10.2012: ”Kuntaremontista pitää saada jo jotain selkoa” (pääkirjoitus); Aamulehti 13.10.2012: ”Paniikin partaalla” (pääkirjoitus); Yle Uutiset, Yle TV1 11.10.2012.

¹⁷⁹ Huomenta Suomi, MTV3 15.10.2012.

¹⁸⁰ Yle Uutiset, Yle TV1 4.10.2012; Yle Uutiset, Yle TV1 8.10.2012; Yle Uutiset, Yle TV1 11.10.2012; Yle Uutiset, Yle TV1 18.10.2012; Yle Uutiset, Yle TV1 21.10.2012, Yle Uutiset, Yle TV1 23.10.2012; Yle Uutiset, Yle TV1 25.10.2012.

¹⁸¹ Satakunnan Kansa 4.10.2012: ”Pekkarinen haastoi, Katainen yritti vastata” (yhteistoimitus). Ks. myös esim. Karjalainen 4.10.2012: ”Välikysymyksiä suolletaan liukuhihnalta” (pääkirjoitus); Turun Sanomat 13.10.2012: ”Oppositio on saanut hieman otetta hallituksesta” (kolumni, Heikki Vento).

(Kuvio 13): sote-uudistuksen eteneminen ja takkuaminen henkilöitiin usein häneen. Verrattuna hallinto- ja kuntaministeri Henna Virkkuseen Maria Guzenina-Richardson sai päivälehdissä lähes kaksi kertaa enemmän näkyvyyttä. Sote-uudistuksen vastuuministerin julkisuus oli suurimmalta osin sävyiltään negatiivista: ”Valmistelua on leimannut epävarmuus, johon vähäisin syyppä ei ole Guzenina-Richardson.”¹⁸²

Kuntauudistus ja sote-uudistus eivät olleet täysin erillisiä asiakokonaisuuksia, kuten jo luvussa ”Vaalien mediajulkisuuden aiheagenda” tuotiin esiin. SDP:n puheenjohtaja Jutta Urpilainen muotoili Ylen tentissä: ”Jos kuntauudistus on vähän niin kuin veli, niin sosiaali- ja terveystuudistus on vähän niin kuin sisko, ne kulkee käsi kädessä eteenpäin ja tavoitteet on tehdä päätökset tämän vaalikauden aikana.”¹⁸³ Lakiuudistusten liittyminen toisiinsa tuotiin esiin myös lehtikirjoituksissa: ”Sote-sotku pysäytti kuntauudistuksen”¹⁸⁴.

Vaikka koko kuuden puolueen hallitus oli antanut lupauksen siitä, että sote-uudistus lähtisi lausuntokierrokselle ennen vaaleja, katsottiin nimenomaan SDP:n olleen vastuussa hankkeen takkuamisesta: ”Viivästys meni demareiden piikkiin”¹⁸⁵. Lokakuun lopun lähentyessä puolueesta kerrottiin, että vaalien ei pitäisi lainkaan määritellä näin tärkeän uudistuksen aikataulua¹⁸⁶. SDP:n kannan muuttuminen hallituksen aiemmin antamiin lausuntoihin nähden huomioitiin mediassa laajalti. Toimittajat olivat yksimielisiä siitä, että SDP oli syylistynyt vaalien alla sote-uudistuksen viivästyttämiseen.

¹⁸² Länsi-Savo 25.10.2012: ”Sammutetuin lyhdyin kohti kuntavaaleja” (pääkirjoitus).

¹⁸³ Ylen puheenjohtajatentti, Yle TV1 18.10.2012.

¹⁸⁴ Ks. esim. Satakunnan Kansa 25.10.2012: ”Sote-sotku pysäytti kuntauudistuksen” (uutisanalyysi, Juha Stähle).

¹⁸⁵ Aamulehti 25.10.2012: ”Jumiin jämähtänyt sote pysäytti” (uutisanalyysi, Juha Stähle). Ks. myös esim. Savon Sanomat 7.10.2012: ”Urpilainen luottaa aikalisää”; Etelä-Saimaa 12.10.2012: ”Sote selväksi ennen vaaleja”; Etelä-Saimaa 20.10.2012: ”Terveyspalveluiden uudistus jumittui” (STT); Aamulehti 20.10.2012: ”Demarit pelaavat aikaa” (kainalajuttu, Anita Simola, yhteistoimitus); Lapin Kansa 22.10.2012: ”Metakka sote-uudistuksesta jatkuu” (STT); Helsingin Sanomat 25.10.2012: ”Vaalit sotkivat terveystuudistuksen” (pääkirjoitus).

¹⁸⁶ Ks. esim. Yle Uutiset, Yle TV1 24.10.2012; Ylen puheenjohtajatentti, Yle TV1 18.10.2012.

Kokoomuksen rooli sote-uudistuskeskustelussa liittyi puolueen asemaan hallituksen johdossa. Jyrki Katainen kommentoi, ettei halua puuttua hallituksen sektoriministerin toimiin¹⁸⁷, ja hänen toiveensa hyväksyttiin tiedotusvälineissä lähes täydellisesti. Esimerkiksi television vaaliohjelmissa Kataiselta ei kysytty juuri lainkaan kokoomuksen kantaa sote-uudistukseen, vaan häntä haastateltiin tässä asiassa ennemmin pääministerinä kuin puolueen puheenjohtajana. Ylen puheenjohtajatentissä toimittaja totesi SDP:n jumittavan sote-uudistusta ja kysyi Kataiselta: ”Te olette pääministeri, mitä te haluatte?”¹⁸⁸ Myös MTV3:n vaalikeskustelussa toimittaja asemoi Kataisen ennen muuta hallituksen johtajaksi: ”Pitäisikö pääministerin ottaa ohjat sote-uudistuksesta?”¹⁸⁹

Hallituksen epäonnistumisen sote-valmistelussa katsottiin olevan vaalikamppailussa hyödyksi keskustalle ja perussuomalaisille: ”Oppositiolle herkkupala.”¹⁹⁰ Tarkempi aineistoanalyysi paljastaa kuitenkin, että todellisuudessa oppositiolla tarkoitettiin näissä teksteissä lähinnä keskustaa. Useissa eri uutisissa tuotiin esiin, kuinka keskustan kansanedustajat olivat eduskunnassa hyökänneet hallituksen kimppuun sote-kysymyksissä¹⁹¹. Myös kaikissa vaalikeskusteluissa kysyttiin erityisesti Juha Sipilän kantaa hallituksen sote-uudistukseen. Perussuomalaisten linjaukset jäivät vähemmälle huomiolle. Esimerkiksi Ylen vaalikeskustelussa toimittaja antoi Timo Soinille puheenvuoron, koska tällä alkaisi muuten ”höyry nousta päästä”¹⁹². Vaikka kuvio 13 näyttää, että perussuomalaiset keräsivät sote-uudistuksen käsittelyssä lähes yhtä paljon mainintoja kuin keskusta, sisältö oli hyvin erilaista. Todellisuudessa perussuomalaiset vain mainittiin sote-uudistuksen

¹⁸⁷ Ks. esim. Yle Uutiset, Yle TV1 22.10.2012.

¹⁸⁸ Ylen puheenjohtajatentti, Yle TV1 11.10.2012.

¹⁸⁹ Suuri kuntavaalitentti, MTV3 24.10.2012.

¹⁹⁰ Lapin Kansa 24.10.2012: ”Oppositiolle herkkupala”.

¹⁹¹ Esim. Savon Sanomat 26.9.2012: ”Keskinäistä sättimistä”; Aamulehti 4.10.2012: ”Mauri Pekkarinen repi ja haastoi, pääministeri Katainen yritti vastata” (yhteistoimintus); Helsingin Sanomat 12.10.2012: ”Keskusta ärtyi terveysuudistuksen viipymisestä”; Kaleva 15.10.2012: ”Sipilä: Hallitus pitää kansaa sumussa” (STT); Aamulehti 24.10.2012: ”Terveyspalvelutorso tuli kuin tarjottimella oppositiolle”; Ilkka 25.10.2012: ”Välikysymyskeskustelu kiritti keskustan kuntavaalikampanjaa” (pääkirjoitus); Satakunnan Kansa 25.10.2012: ”Hallituksen viivyttely sote-asiassa ärhäköitti keskustan” (yhteistoimintus).

¹⁹² Loppukiri, Yle TV1 25.10.2012

kanssa samassa kirjoituksessa, mutta puolueen kantoja ei tuotu esiin. Lehdissä kerrottiin, kuinka keskusta hyötyi hallituksen uudistusten takkuamisesta ja ”Timo Soinin väki on avittanut laittaessaan kaikki roponsa Espanjan ja europelin kaatumiseen”¹⁹³.

Hallituksen sisäinen salkkujako vaikutti olennaisesti siihen, miten puolueet saivat näkyvyyttä kuntavaalien mediajulkisuudessa. Hallituksen ykköshankkeet saivat julkisuudessa eniten näkyvyyttä, joten määrällinen näkyvyys kasaantui niille poliitikoille ja puolueille, joilla oli päävastuu uudistusten etenemisestä. Niin kunta- kuin sote-uudistuksessa puolueiden välinen roolijako kuvattiin mediassa varsin yhdenmukaisesti: kokoomus vei uudistuksia eteenpäin ja SDP jarrutti hankkeita. Muut hallituspuolueet eli eduskunnan neljä pienintä puoluetta jäivät keskustelun ulkopuolelle, sillä näiden puolueiden ministerien ei ollut välttämättä syytä ottaa voimakkaasti kantaa toisten ministeriöiden vastuulla oleviin hankkeisiin. Oppositio-
puolueista vain keskusta kuvattiin hallituksen uskottavana haastajana, asiapuolueena, jolla oli esittää vaihtoehto hallitukselle. Perussuomalaisten kantoja ei sen sijaan ollut julkisuudessa esillä juuri lainkaan. Puoluepolitiikan näkökulmasta uudistuskeskusteluista tuli pitkälti kolmen kauppa.

Vasemmiston ja oikeiston tiet erkanevat

Hallituspuolueiden välille syntyi jakoa erityisesti kuntapalvelujen ulkoistamiseen liittyvästä keskustelusta. Ylen ensimmäisen vaalikeskustelun alussa toimittaja Katri Makkonen määritteli kuntavaalien avainteemat: ”Näissä kuntavaaleissa päätetään, mikä kunta pysyy itsenäisenä, mikä kunnista liittyy naapuriin, ja kuinka palvelut pysyvät teitä lähellä.”¹⁹⁴ *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa kuntapalvelujen keskeisyys vaaliteemana tiivistettiin kahteen kysymykseen: ”Miten tarvittavat palvelut järjestetään, ja mistä niihin hankitaan rahat?”¹⁹⁵ Vaalien alla pidettiin siis erityisen tärkeänä kuntapalvelujen järjestämiseen liittyviä kysymyksiä.

¹⁹³ Ks. esim. Satakunnan Kansa 25.10.2012: ”Six pack pelaa ässää keskustan käteen” (kainalojuttu, Toni Viljamaa, yhteistoimitus).

¹⁹⁴ Lähtölaukaus, Yle TV1 20.9.2012.

¹⁹⁵ Helsingin Sanomat 29.9.2012: ”Kuntavaaleissa on kyse rahasta ja palveluista” (pääkirjoitus).

Kuntapalvelujen ulkoistaminen oli aihe, joka toi valtakunnallisessa julkisuudessa näkyvyyttä erityisesti kokoomukselle ja SDP:lle (Kuvio 13). Paikallisesta näkökulmasta aihe oli esillä jo syyskuun puolella, ja Ylen ensimmäisessä vaalikeskustelussa siitä käytiin väittelyä ja keskustelua¹⁹⁶. Varsinaisesti valtakunnalliseksi vaaliteemaksi ulkoistaminen nousi lokakuun alussa, kun molemmat päähallituspuolueet korostivat aihetta omissa kampanja-avauksissaan.

SDP:n puheenjohtaja Jutta Urpilainen esitti puolueen kampanja-avauksessa vaatimuksen, jonka mukaan kuntien ei tulisi tehdä hankintoja yhtiöiltä, jotka toimivat veroparatiiseiksi kutsutuissa valtioissa – puolueiden näkyvyys tässä aiheessa näkyy kuviossa 13 kohdassa veronkierto. Aiheen oli aiemmin nostonut esille myös työministeri Lauri Ihalainen (sd.), jonka mukaan laki ei anna mahdollisuutta rajoittaa niin sanottujen veroparatiisiyritysten käyttöä. Tähän ristiriitaan SDP:n viestinnässä tartuttiin niin televisiouutisissa¹⁹⁷ kuin myös useissa lehtikirjoituksissa¹⁹⁸. Vihreiden kansanedustaja Tuija Braxin kommentit aiheeseen esitettiin sekä televisiossa että lehdistössä, sillä hän teki asiasta kirjallisen kysymyksen. Keskustelu aiheen ympärillä jatkui, kun *Ilta-Sanomat* paljasti, että SDP:lle läheisen Tradekan omistajissa oli yhtiöitä, jotka toimivat veroparatiiseissa¹⁹⁹. SDP:n veroparatiisi-avauksen katsottiin herättävän ideologisia ristiriitoja²⁰⁰, ja näillä kommentailla viitattiin nimenomaan oikeiston ja vasemmiston eli kokoomuksen ja SDP:n väliseen kamppailuun.

Kokoomus toi oman kampanjastarttinsa yhteydessä esiin oman kantansa kuntapalvelujen ulkoistamiseen. Lehdistä siteerattiin Kataisen lausuntoa, jossa hän totesi ulkoistamisen lisäävän valinnan vapautta kunnissa²⁰¹. Tämä viesti ei kuitenkaan herättänyt samanlaista mielenkiintoa mediassa kuin

¹⁹⁶ Lähtölaukaus, Yle TV1 20.9.2012.

¹⁹⁷ Yle Uutiset, Yle TV1 4.10.2012.

¹⁹⁸ Ks. esim. Helsingin Sanomat 4.10.2012: ”Sdp:n kuntavaalitavoite on lainvastainen”.

¹⁹⁹ Helsingin Sanomat 7.10.2012: ”IS: Sdp-leirin Tradekalla kytkös veroparatiisifirmaan”.

²⁰⁰ Aamulehti 6.10.2012: ”Poliittinen tahtotila” (pääkirjoitus); Turun Sanomat 5.10.2012: ”Vähempikin into riittäisi” (pääkirjoitus); Savon Sanomat 28.10.2012: ”Poliitiikan ilmapuntari lupaa kihelmöivää iltaa” (pääkirjoitus).

²⁰¹ Satakunnan Kansa 30.9.2012: ”Valinnanvapautta kuntiin” (STT).

SDP:n avaus. Tiedotusvälineiden huomio nimittäin kiinnittyi kokoomuksen puoluevaltuuston laatimaan sairauskarensialoitteeseen. Vaikka aloite ei liittynyt kokoomuksen kuntavaalikampanjaan, puoluevaltuuston päätöksen ajoitus sai aiheen sekoittumaan vaalijulkisuuteen. Useissa lehdistä uutisoitiin rinnakkain kampanja-avauksesta ja sairauskarensialoitteesta, joista jälkimmäisen ympärillä käyty keskustelu jatkui usean päivän ajan pääkirjoituksissa, kolumneissa ja television vaaliohjelmissa²⁰².

Television puheenjohtajatesteissä Jyrki Kataiselle annettiin tilaa kertoa oma näkemyksensä aloitteeseen, ja hänen mukaansa asian käsittely kuului työmarkkinaosapuolille²⁰³. Osassa lehtikirjoituksissa käsiteltiin itse asiaa ja esitettiin lähinnä mielipiteitä esitystä vastaan²⁰⁴. Toinen puoli kirjoituksista käsitteli kuitenkin sitä, onko puoluevaltuuston tekemä aloite merkki kokoomuksen sisäisistä ristiriidoista. Jyrki Kataisen rooli vaalijulkisuudessa kiteytyi hänen tehtävänsä pääministerinä, mutta toisaalta varsinkin sairauskarensikeskustelun yhteydessä nostettiin esiin myös hänen asemansa puoluejohtajana – puoluevaltuuston katsottiin aloitteellaan kävelleen puheenjohtajan ylitse.²⁰⁵

Eduskuntakeskustelu ulkoistamisaiheesta nousi muun muassa Ylen ja MTV3:n uutisiin sekä sanomalehtien pääkirjoituksiin²⁰⁶. Lokakuun puolella esitetyissä puheenjohtajatesteissä ja vaalikeskusteluissa ulkoistaminen oli yksi merkittävimmistä teemoista, ja se liitettiin usein osaksi kunta- ja soteuudistusten käsittelyä²⁰⁷. Vastakkainasettelu syntyi perinteiselle vasem-

²⁰² Ks. esim. Loppukiri, Yle TV1 25.10.2012.

²⁰³ Ylen aamu-tv, Yle TV1 3.10.2012; Huomenta Suomi, MTV3 23.10.2012.

²⁰⁴ Ks. esim. Satakunnan Kansa 9.10.2012: ”Palkattomuus ei ripulia paranna” (pääkirjoitus); Helsingin Sanomat 2.10.2012: ”Sairauspoissaolot ovat ongelma” (pääkirjoitus); Lapin Kansa 3.10.2012: ”Sääsken tappamiseen ei tarvita tykkiä” (pääkirjoitus).

²⁰⁵ Esim. Savon Sanomat 11.10.2012: ”Kuka Suomea johtaa?” (kolumni, Matti Niirainen).

²⁰⁶ Etelä-Suomen Sanomat 5.10.2012: ”Kaunis mutta laiton tavoite” (pääkirjoitus); Etelä-Suomen Sanomat 6.10.2012: ”Julkinen ja yksityinen täydentävät toisiaan” (pääkirjoitus); Etelä-Saimaa 6.10.2012: ”Urpilainen kompastui veroparatiiseihin” (pääkirjoitus); Aamulehti 6.10.2012: ”Poliittinen tahtotila” (pääkirjoitus); Turun Sanomat 5.10.2012: ”Vähempikin into riittäisi” (pääkirjoitus); Hufvudstadsbladet 4.10.2012: ”Äntligen ideologi i valkampen” (pääkirjoitus).

²⁰⁷ Ks. esim. Ylen puheenjohtajatestit ja Huomenta Suomen puheenjohtaja-aamut sekä vaalikeskustelut.

misto-oikeisto-akselille ja palvelujen järjestämiskysymyksestä tuli ponnistuslauta ideologisesti latautuneelle keskustelulle.

Vaaliviikolla kuntapalvelujen ulkoistamista käsiteltiin voimakkaasti sote-uudistuksen yhteydessä, sillä SDP:n katsottiin viivästyttäneen lakiluonnoksen valmistelua nostamalla esiin yksityistämiseen liittyvät kysymykset²⁰⁸. SDP sai toimittajilta syytökset niskaansa: ”Yksityistäminen ei ole uudistuksen ytimessä. – – Näyttää selvältä, että poliittinen tarkoituksenmukaisuus (lue: populismi) voitti maan kokonaishyödyn ja -järjen.”²⁰⁹ Ylen viimeisessä vaalikeskustelussa toimittaja Jan Andersson suorastaan syytti SDP:tä: ”[Jutta Urpilainen], aloititte kuntavaalikampanjan vaatimalla kuntia ulkoistamaan palveluitaan vain yrityksille, jotka maksavat veronsa Suomeen. Jos tarkkoja ollaan, tätä päätöstä ei tehdä kuntatasolla. Miksi te harhautatte äänestäjiä tällaisella puheella?”²¹⁰ Sen pehmeämpää käsittelyä ei tarjonnut myöskään MTV3:n toimittaja Matti Maunu kommentoidessaan SDP:n kannanottoja: ”Joka jumalan vaalien alla nämä asiat ideologisoidaan.”²¹¹

SDP halusi keskustella kuntapalvelujen ulkoistamisesta nostamalla teeman esiin kampanja-avauksessaan, ja aineiston tarkastelu paljastaa, että tiedotusvälineet tarttuivat hanakasti aiheeseen. Luonnollisesti toiseksi näkyväksi puolueeksi nousi ulkoistamiskeskusteluissa kokoomus, sillä se asemoitui kannanotoillaan SDP:n vaatimusten vastapuolelle. Kokoomus tosin pyrki esittämään, että kuntapalvelujen yksityistäminen ei ole ideologinen vaan pragmaattinen kysymys²¹². Lehdissä kokoomuksen kannanotot henkilöitiin ulkoistamiskeskustelussa usein Kataiseen²¹³, ja MTV3:n vaalikeskustelussakin häntä tituleerattiin ”yksityistämisen apostoliksi”²¹⁴.

²⁰⁸ Helsingin Sanomat 24.10.2012: ”Uusi este sote-uudistuksen tiellä”; Aamulehti 25.10.2012: ”Täydellinen mahalasku” (pääkirjoitus).

²⁰⁹ Aamulehti 27.10.2012: ”Populismi voitti järjen” (kainalojuttu, Toni Viljanmaa, yhteistoimitus).

²¹⁰ Loppukiri, Yle TV1 25.10.2012.

²¹¹ Suuri vaalikeskustelu, MTV3 24.10.2012.

²¹² Esim. Hufvudstadsbladet 27.10.2012: ”En värdeladdad valkampanj” (pääkirjoitus).

²¹³ Ks. esim. Helsingin Sanomat 15.10.2012: ”Selvä ei koulujen yksityistämiselle”; Satakunnan Kansa 30.9.2012: ”Valinnanvapautta kuntiin” (STT); Ilkka 26.10.2012: ”Puheenjohtajat kahdessa leirissä” (yhteistoimitus).

²¹⁴ Suuri vaalikeskustelu, MTV3 24.10.2012.

Oppositio puolueet saivat kuntapalvelujen ulkoistamiseen liittyvissä päivälehtien kirjoituksissa yhteensä suunnilleen saman verran näkyvyyttä kuin SDP (Kuvio 13). Selkeän vastakkainasettelun rakentuessa kahden suurimman hallituspuolueen välille²¹⁵ keskusta ja perussuomalaisten kannanotot eivät olleet ulkoistamiskysymyksessä yhtä paljon esillä. Keskusta esitettiin puolueena, joka kritisoi lähinnä hallituspuolueiden välisten erimielisyyksien synnyttämää sote-valmistelun viivästymistä. Sitä, mitä mieltä keskustassa oltiin ulkoistamisesta, ei juurikaan tuotu tiedotusvälineissä esiin. Perussuomalaisten keräämät maininnat lehtiaineistossa selittyvät jutuilla, jotka oli kirjoitettu esimerkiksi vaaliväittelyistä, eikä niissä liitetty perussuomalaisia ulkoistamiskysymyksiin oikeastaan millään tavalla.

Vasemmiston ja oikeiston välistä kamppailua ulkoistamiskeskustelussa terävöitti vasemmistoliiton kohtuullisen hyvä näkyvyys aiheen ympärillä. Vasemmistoliitto korosti teeman tärkeyttä kampanjaviestissään, ja lisäksi puolueen puheenjohtaja Paavo Arhinmäestä laadituissa haastatteluissa nostettiin monesti otsikkotasolla esiin hänen kantansa palvelujen ulkoistamiseen.²¹⁶ Oikeistossa RKP:n puheenjohtaja Carl Haglund kannatti ulkoistamiskehitystä, mutta lehdistössä pienen puolueen heikko näkyvyys jätti kannanotot muun vaaliuutisoinnin varjoon. Sen sijaan television vaalikeskusteluissa ja puheenjohtajatenteissa Haglund onnistui tuomaan puolueen mielipiteet palvelujen järjestämisestä esille²¹⁷.

Kunta- ja sote-uudistusten osalta todettiin aiemmin, että kokoomuksen ja SDP:n hyvä näkyvyys selittyi puolueiden hallitusvastuulla. Kuntapalvelujen ulkoistaminen ei ollut hallitusohjelmassa, mutta tämänkin aihepiirin käsittelyssä samat kaksi puoluetta olivat keskustelujen pääpuhujat. Vasemmiston ja oikeiston välisen ristiriitaulottuvuuden synnyttäminen ja vahvistaminen palvelee niitä puolueita, jotka pystyvät selkeästi profiloitumaan tällä akselilla – eli kokoomusta, SDP:tä ja vasemmistoliittoa. Muut puolueet edustavat selvemmin muilla ulottuvuuksilla, kuten keskusta vs. periferia, kansallinen suuntautuminen vs. kansainvälisyys tai konservatismi vs. libe-

²¹⁵ Ks. esim. Karjalainen 25.10.2012: ”Riitely paljastaa ideologisesti hajanaisen hallituksen” (kainalojuttu, Heikki Vento, yhteistoimitus).

²¹⁶ Ks. esim. Helsingin Sanomat 13.10.2012: ”Palvelut kunnan omana työnä”.

²¹⁷ Loppukiri, Yle TV1 25.10.2012; Ilta-Sanomat 26.10.2012: ”IS-raati”.

ralismi²¹⁸. Nämä ristiriitaulottuvuudet eivät kuitenkaan nousseet minkään aiheen myötä erityisen voimakkaasti esiin kuntavaalien julkisuudessa. Kuntapalvelujen ulkoistamisen nousu merkittäväksi vaaliteemaksi veronkierroavauksen ja sairauskarensialoitteen siivittämänä loi ideologisen jännitteen kokoomuksen ja SDP:n välille.

”Kuntavaaleissa on kyse rahasta ja palveluista” – vai onko?

Keskusta pääsi vaalijulkisuudessa esiin kunta- ja sote-uudistukseen liittyvissä keskusteluissa tuomalla esiin omat kantansa ja vaihtoehtonsa hallituksen esityksille, mutta jäi silti selvästi näkyvyydessä kokoomuksen ja SDP:n jalkoihin. Perussuomalaiset ei osallistunut julkisuudesta piirtyvän kuvan mukaan näiden teemojen käsittelyyn juuri lainkaan. Kumpikaan oppositio- puolue ei noussut voimakkaasti esille myöskään kolmanneksi näkyvim- mässä aiheessa, joka oli kuntapalvelujen ulkoistaminen. Kuntavaalien me- diajulkisuudessa käsiteltiin kuitenkin myös useita muita aiheita. Kysymys kuuluukin, millaista puolueiden julkisuus oli kuntapalveluja, kuntataloutta tai kuntahallintoa käsiteltäessä, jolloin puolueiden määrälliset näkyvyydet olivat hyvin lähellä toisiaan (Kuvio 13).

Euroopan unionin talouskriisi ylsi kymmenen näkyvimmän aiheen jouk- koon, mutta on korostettava, että sitä käsiteltiin vain neljänneksen verran kuntauudistukseen nähden. Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa EU:n talous- kriisi oli näkyvin tema, ja sen on katsottu myötävaikuttaneen perussuoma- laisten saamaan vaalivoittoon²¹⁹. Kuten luvussa ”Vaalien mediajulkisuuden aiheagenda” esitettiin, kuntavaalien mediajulkisuudessa EU:n talouskriisi nousi näkyvimpien aiheiden joukkoon siitä syystä, että toimittajat kertoivat toistuvasti sen olevan irrelevantti vaaliteema. Perussuomalaisten kerrottiin tyrkyttävän aihetta vaalien media-agendalle, mutta toimittajat totesivat var- sin yksimielisesti, ettei siihen ollut syytä paneutua²²⁰.

Timo Soini toi haastatteluissa esiin EU-politiikan, sillä hänen mukaansa ”perussuomalaisten kannattajat ymmärtävät, että on vain yhdenlaisia vero-

²¹⁸ Ks. esim. Mickelsson 2007, 395–403.

²¹⁹ Railo & Välimäki 2012a, 36; Railo 2012b.

²²⁰ Ks. esim. Lapin Kansa 9.10.2012: ”Valtuusto ei päättä Eurooppa-politiikasta” (pää- kirjoitus).

rahoja: ne, jotka kansa maksaa. Ja vaikka eurokriisiä ei ratkaista kunnissa, niin maksajat asuvat kunnissa.”²²¹ Soini toisti näkemyksensä yhdenlaisista verorahoista televisiotenteissä²²², mutta viesti ei päätynyt päivälehtien sivuille. MTV3:n vaalikeskustelussa toimittaja Timo Haapala vastasi Soinin EU-puheeseen: ”Nyt te olette sanoneet sanan euro, onko mieli hyvä?”²²³ Ylen vaaliohjelmassa jo lyhyen EU-aiheisen keskustelun jälkeen toimittaja antoi Jyrki Kataiselle puheenvuoron: ”Mutta nyt tähän saa laittaa pisteen kyllä pääministeri Katainen.” Vaikka kokoomus näkyi kuvion 13 mukaan EU:n talouskriisi -aiheessa puolueista kolmanneksi eniten, käytännössä näissä kirjoituksissa ei käsitelty lainkaan kokoomuksen EU-politiikkaa, vaan ne olivat jutuissa eri asiayhteyksissä. Samalla tavalla oli keskustan kohdalla: sen puheenjohtaja Juha Sipilä ei puhunut EU-politiikasta kuntavaalien alla oikeastaan lainkaan, eikä hän myöskään määritellyt, oliko aihe tarpeellinen vai ei.

Jutta Urpilaisen STT:lle antama haastattelu julkaistiin kahdeksassa päivälehdessä, joista seitsemässä nostettiin otsikkoon se, ettei SDP:n puheenjohtajan mukaan eurokriisiä ratkaista kunnanvaltuustoissa. Urpilaisen mukaan ”Eurokriisin puiminen kuntavaaleissa ei ole kauhean rehellistä, koska kuntapäätäjät eivät pysty tähän asiaan vaikuttamaan.”²²⁴ SDP:n puheenjohtaja nousi esiin EU:n talouskriisi -aiheessa ennen muuta valtionvarainministerin roolissa. Urpilainen oli eräänlainen asiantuntija, joka tunsu aihepiirin ja oli siten vakuuttava henkilö kertomaan, ettei teema ollut kuntavaaleissa merkityksellinen²²⁵. Urpilaisen lisäksi vasemmistoliiton Paavo Arhinmäki nousi esiin EU-teemaa vastustavana henkilönä²²⁶.

Euroopan unionin talouskriisistä ei syntynyt kuntavaaleissa puoluepoliittista keskustelua, jossa perussuomalaiset olisi päässyt väittelemään aiheesta. Näyttäisikin siltä, että yksi puolue ei ole riittävän vahva nostamaan politiikan julkisuuteen tiettyä aihetta, vaan keskustelun syntymiseksi vaadi-

²²¹ Ilta-Sanomat 1.10.2012: ”Sittenkin eurovaalit?”

²²² Ylen puheenjohtajatentti, Yle TV1 5.10.2012; Huomenta Suomi, MTV3 19.10.2012.

²²³ Suuri kuntavaalitentti, MTV3 24.10.2012.

²²⁴ Ks. esim. Ilkka 23.9.2012: ”Eurokriisistä ei vaaliteemaksi” (STT).

²²⁵ Huomenta Suomi, MTV3 18.10.2012.

²²⁶ Ks. esim. Etelä-Saimaa 27.9.2012: ”Terveydellä ei pidä tehdä bisnestä” (STT).

taan vähintään kaksi osapuolta, joilla on mielipiteensä sanottavana. Keskustelun syntymiseksi saattaisi riittää myös se, että media tarttuisi puolueen nostamaan aiheeseen. Näin kävi pitkälti SDP:n veroparatiisiavauksen kohdalla. Kuitenkaan vuoden 2012 kuntavaaleissa sen enempää toimittajat kuin muut puolueetkaan eivät osoittaneet mielenkiintoa ryhtyä väittelemään EU:n talouskriisistä perussuomalaisten kanssa.

Toimittajat itse asiassa työnsivät perussuomalaiset keskeisten asia-aiheiden ulkopuolelle välittämällä viestiä, jonka mukaan perussuomalaisten tärkein vaaliteema on EU:n talouskriisi. Heti perään muistutettiin äänestäjiä siitä, että aihe ei ole merkityksellinen kuntavaaleissa.²²⁷ Tämän väitteen esittäminen oli sinällään helppoa, sillä syksyn 2012 aikana EU-maiden taloustilanteessa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia eikä aihe sinällään ollut pinnalla. Perussuomalaisten kampanjointi saatiin näyttämään siltä, että puolue ei puhunut lainkaan sellaisista asioista, jotka olivat tärkeitä nimenomaan näissä vaaleissa. Toisaalta puolueen kampanjointi saattoi myös olla pitkälti EU-vetoista. *Issue ownership* -teoriaa mukaillen perussuomalaisten haasteeksi kuntavaalien mediajulkisuudessa muodostui se, että puolue ei päässyt puhumaan siitä aiheesta, jossa sillä oli uskottavuutta.

Niin poliitikot kuin toimittajakin nostivat vaalien alla kuntapalvelut tärkeäksi keskustelunaiheeksi. Puheenjohtajat saivat kukin vuorollaan haastateluisissa kertoa, mitkä palveluista on säilytettävä ja kuinka palveluja olisi mahdollista kehittää. Perussuomalaisten Timo Soini lanseerasi vaalikeskustelussa sloganin ”lähipalvelut, lähiruoka ja lähimmäinen.”²²⁸ Hänen haastateluisissaan termi ”lähipalvelut” olikin usein esillä. Kaikilla puheenjohtajilla oli varsin yhtenäinen käsitys siitä, miten terveyspalveluja voitaisiin paran-

²²⁷ Ks. esim. Lapin Kansa 27.10.2012: ”Sisäänvetotuotteena hallintohimmelissä” (kolumni, Jouko Kurppa); Aamulehti 13.10.2012: ”Paniikin partaalla” (pääkirjoitus); Aamulehti 13.10.2012: ”Sote-soppa paloi pahasti pohjaan” (kolumni, Anita Simola, yhteistoimitus); Ilkka 28.9.2012: ”Mallikelpoisia suorituksia” (kolumni, Ari Puuppo); Iltta-Sanomat 20.10.2012: ”Pallo hukassa” (kainalojuttu, Juha Keskinen).

²²⁸ Lähtölaukaus, Yle TV1 20.9.2012. Soinin slogania arvioitiin useissa tenttiä käsittelevissä lehtikirjoituksissa. Asiantuntijat ja toimittajat kyselivät, miksi Soinin listalta puuttuivat lähiöt.

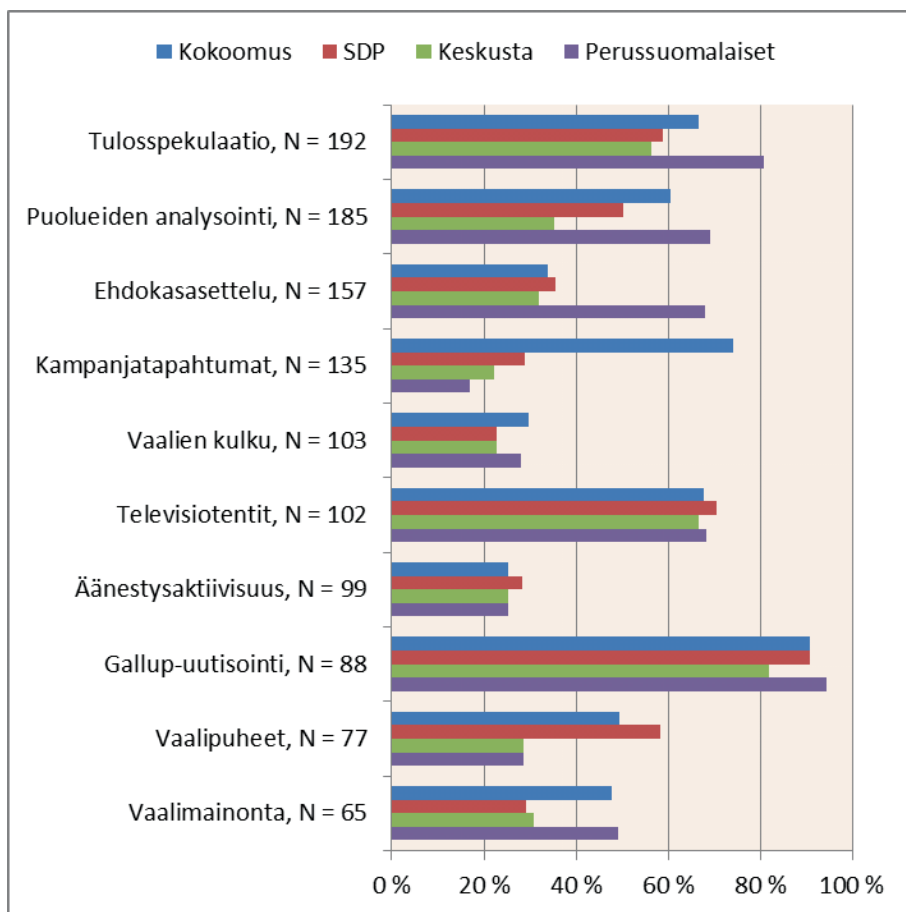
taa: ”kuntien tulisi perustaa terveysterveysbusseja tai -kioskeja”²²⁹. Kukaan ei näitä ideoita tyrmännyt.

Kuntapalvelut, ulkoistamiskysymystä lukuun ottamatta, eivät siis itsessään herättäneet intohimoisia keskusteluja, vaan sekä poliitikot että toimittajat suhtautuivat aiheeseen samalla tavalla: kuntapalveluista on syytä puhua. Tämä yhteisymmärrys selittää osaltaan sen, että kuntapalveluja käsittelevissä jutuissa puolueiden näkyvyyksien määrissä ei ollut suuria eroja (Kuvio 13). Kiivaana käynyt kuntapalvelujen ulkoistamiskeskustelu vei varmaan osittain näkyvyyttä kuntapalvelujen sisältöihin liittyviltä kysymyksiltä. Vaikuttaisi siltä, että tietyn aiheen kokeminen ja nimeäminen tärkeäksi ei vielä riitä puoluepoliittisen keskustelun synnyttämiseen. Sen lisäksi, että teema nimetään relevantiksi vaalien agendan kannalta, on poliitikoilta löydyttävä eriäviä mielipiteitä. Näkemyserojen puuttumista kuntapalvelukeskustelussa, jossa siis käsiteltiin esimerkiksi palvelujen sisältöä eikä järjestämisestä, selittää ainakin osittain se, että puolueet eivät olleet kovin halukkaita esittämään palvelujen leikkauksia tai priorisoimaan tiettyä kunnan tehtäviä toisten edelle.

4.3 Vaalikamppailussa mediaa kiinnostavat kilpailuasetelmat

Kuntavaalien 2012 valtakunnallisesta näkökulmasta laadittujen lehtikirjoitusten ja televisiouutisten näkyvimät kampanja-aiheet esitetään kuviossa 14. Eduskuntapuolueiden prosenttiosuudet kertovat siitä, kuinka suuressa osassa jutuista kukin puolue esiintyi. Edellä kerrottiin, kuinka kokoomus ja SDP hallitsivat vaalijulkisuutta asiakysymysten osalta. Kampanja-aiheisissa kirjoituksissa puolueiden väliset asetelmat muuttuvat. Kuvio 14 osoittaa, että kaikista puolueista perussuomalaiset keräsi eniten mainintoja viidessä käsitellyimmässä aiheessa, jotka olivat puolueen analysointi, tulosspekulaatio, ehdokasasettelu, äänestysaktiivisuus ja gallup-uutisointi.

²²⁹ Ylen puheenjohtajatentti, Yle TV1 5.10.2012; Ylen puheenjohtajatentti, Yle TV1 11.10.2012; Ylen puheenjohtajatentti, Yle TV1 12.10.2012; Ylen puheenjohtajatentti, Yle TV1 18.10.2012; Huomenta Suomi, MTV3 17.10.2012.



Kuvio 14. Neljän suurimman puolueen näkyvyys valtakunnallisen vaalijulkisuuden käsitellyissä kampanja-aiheissa (N = 1 530) (N = juttujen määrä).

Valtakunnallista vaalijulkisuutta, jossa käsiteltiin kampanja-aiheita, tarkastellaan tässä alaluvussa kolmesta näkökulmasta. Ensimmäiseksi tarkastellaan perussuomalaisten näkyvyyttä kampanjajulkisuudessa. Toiseksi eritellään kannatusmittausten pohjalta tehtyjä uutisjuttuja ja spekulatiivisia kirjoituksia, joissa toimittajat ennakoivat puolueiden mahdollisuuksia menestyä vaaleissa. Kolmannessa osiossa käydään läpi, miltä neljän suurimman eduskuntapuolueen kuntavaalikampanjat näyttivät tiedotusvälinejulkisuudessa.

Perussuomalaiset puhuttaa eniten

Kaikista eduskuntapuolueista perussuomalaiset esiintyi useimmin niissä päivälehtien kirjoituksissa, joissa toimittajat analysoivat yhtä tai useampaa puoluetta (Kuvio 14). Puolueen tilannetta kuvaavissa kirjoituksissa kiinnitettiin huomiota ennen muuta puolueen sisäisiin asioihin. Havainto käy yhteen sen kanssa, että perussuomalaiset näkyivät päivälehtien ehdokasasettelua koskevilla kirjoituksilla yli kaksi kertaa enemmän kuin kolme muuta suurinta puoluetta (Kuvio 14). Mitä sellaista perussuomalaisissa tapahtui, että se näkyi kampanja-aiheisissa jutuissa enemmän kuin muut puolueet?

Syyskuun loppupuolella Timo Soinin ja perussuomalaisten kansanedustajan Juha Väätäisen välille syntyi eripuraa, sillä Väätäinen oli julkisesti arvostellut Soinin ylipainoa ja terveydentilaa. Sekä tästä lausunnosta että herrojen myöhemmin tekemästä sovinnosta kerrottiin niin päivälehdissä, iltapäivälehdissä kuin televisiouutisissakin²³⁰. Episodi oli kuntavaalien julkisuudessa ainutlaatuinen, sillä muita valtakunnallisen tason poliitikkojen henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyviä keskusteluja ei käyty.

Tiedotusvälineissä spekulointiin, miten perussuomalaisten puheenjohtaja pärjää kokemattoman ehdokasjoukkonsa kanssa. STT:n vaalisarjassa²³¹ Timo Soinin jutussa oli otsikkoon nostettu sitaatti, jonka mukaan politiikassa tulee sietää persoonallisuuksia²³². Muiden puheenjohtajien haastatte- luissa otsikko viittasi politiikan asiakysymyksiin tai puolueen asemaan muihin puolueisiin nähden²³³. Soinin haastattelun yhteydessä julkaistiin toimittaja Vesa Sompin kommentti: ”Äänestäjien silmissä painaa se, millaisen maineen ehdokkaat ovat aiemmista toimistaan keränneet. – – Hallaa vaalimenestykselle tekee myös eduskuntaryhmän jäsenten epäasialliset

²³⁰ Ks. esim. Kymmenen Uutiset, MTV3 20.9.2012; Hufvudstadsbladet 20.9.2012: ”Soini får skarp kritik av Väätäinen”; Satakunnan Kansa 20.9.2012: ”Timo Soini sai täyslaidallisen Juha Väätäiseltä” (yhteistoimitus); Aamulehti 24.9.2012: ”Terveysoppia Timolle” (kolumni, Matti Mörttinen).

²³¹ Vaalisarjoista, ks. teoksen luku ”Vaalijournalismin määrät, muodot ja näkökulmat”.

²³² Lapin Kansa 1.10.2012: ”Demokratian pitää sietää persoonallisuudet” (STT).

²³³ Etelä-Saimaa 23.9.2012: ”Keskusta hakee nousukäännettä” (STT); Etelä-Saimaa 24.9.2012: ”Eurokriisi ei ole valtuustojuttu” (STT); Etelä-Saimaa 27.9.2012: ”Terveydellä ei pidä tehdä bisnestä” (STT).

irtiotot.”²³⁴ *Helsingin Sanomat* julkaisi artikkelin, jossa ruodittiin puolueiden välisiä ideologisia eroja ehdokkaiden antamien vaalikonevastausten perusteella. Tässäkin pitkässä jutussa perussuomalaiset nostettiin erikseen alaotsikossa esille: ”HS:n vaalikone kertoo, että Timo Soini on puolueensa vasemmistoa.”²³⁵

Television vaalikeskusteluissa Timo Soinin todettiin olleen varsin usein ”Soiniksi vaisu ja hiljainen”²³⁶. Populistijohtajan esiintymistä arvioitiin hänen omalla asteikollaan, eikä ”lähipalvelut, lähiruoka, lähimmäinen” -lausahdus ollut tarpeeksi omaperäinen ja hauska aiempiin sutkautuksiin nähden. Mielenkiintoista on, että Timo Soinia ei mainittu lainkaan kahdessa uutisessa, jotka STT laati Ylen vaaliohjelmista²³⁷. Soini ei ollut yhtä selvästi henkilökohtaisen arvioinnin alaisena kuntavaalien julkisuudessa verrattuna esimerkiksi vuoden 2011 eduskuntavaaleihin. Tuolloin toimittajat kirjoittivat Soinin ulkonäöstä, hänen persoonallisesta olemuksestaan ja henkilökohtaisista kannanotoistaan²³⁸. Vaikka Soini oli valtakunnallisessa kuntavaalijulkisuudessa toiseksi näkyvin poliitikko (Kuvio 12), ei häneen itseensä kohdistettu samanlaista mielenkiintoa kuin aiemmin.

Perussuomalaisten yksittäisistä ehdokkaista ja heidän edesottamuksistaan julkaistiin muutama uutinen²³⁹. Kuitenkin varsinainen selitys perussuomalaisten suureen näkyvyyteen ehdokasasetteluaiheen ympärillä liittyy siihen, että asiasta kysyttiin usein Timo Soinilta, ja toisaalta siitä kirjoitettiin paljon myös toimitusten mielipiteellisissä kirjoituksissa. Esimerkiksi

²³⁴ Turun Sanomat 3.10.2012: ”Vaalivoitto käden ulottuvilla” (kainalojuttu, Vesa Somppi, yhteistoimitus). Ks. myös Karjalainen 20.9.2012: ”Perussuomalaisten ehdokasasetanta ratkaisee nyt paljon” (pääkirjoitus); Karjalainen 27.10.2012: ”Täyttä höyryä viimeiseen asti” (pääkirjoitus).

²³⁵ Helsingin Sanomat 14.10.2012: ”Puolueiden todelliset kasvot”.

²³⁶ Helsingin Sanomat 25.10.2012: ”Näin he pärjäsivät”. Ks. myös Satakunnan Kansa 25.10.2012: ”Hyviä kuunteluoppilaita” (yhteistoimitus).

²³⁷ Ks. esim. Savon Sanomat 21.9.2012: ”Keskustelu meni hulabalooksiksi” (STT); Länsi-Savo 26.10.2012: ”Hallitusrintama repeili Ylen tentissä” (STT).

²³⁸ Railo 2012a, 205.

²³⁹ Keskisuomalainen 19.10.2012: ”Kuntavaaliehdokkaalle syyte työrikkoksesta”; Ilta-lehti 22.10.2012: ”Kohua kuntavaaleista”; Satakunnan Kansa 30.9.2012: ”Jytkyn rakentajasta jytkyn kaatajaksi”; Länsi-Savo 27.10.2012: ”Kuntavaaliehdokas julisti hallitukselle teloitustuomion”; Helsingin Sanomat 25.9.2012: ”Kuntavaaliehdokas kirjoitti ministerien tappamisesta”.

MTV3:n vaalikeskustelussa toimittaja kysyi Timo Soinilta suoraan ehdokkaasta, joka oli verkkokirjoituksissaan kieltänyt holokaustin olemassaolon. Soini pyysi vastauksessaan, että voitaisiin käydä läpi myös muiden puolueiden ehdokaslistoja eikä vain perussuomalaisten.²⁴⁰ Joissain jutuissa toimittajat tarkastelivat ehdokasmääriä ja tekivät vertailua etenkin keskustan ja perussuomalaisten välillä. Saatettiin todeta, että keskustalla on kaikista puolueista eniten ehdokkaita, mutta perussuomalaisilla ehdokkaita on useammassa kunnassa²⁴¹. Utiskynnyksen yllitti myös ehdokas, joka oli vahingossa päätnyt sekä keskustan että perussuomalaisten ehdokaslistoille – ehdokas valitsi lopulta keskustan²⁴². Lehdet kertoivat, että keskustan vaalimenestystä uhkasi ”perussuomalaisten jalkatyö”²⁴³, mutta toisaalta keskustaa ”jyrää perussuomalaiset ehdokasmäärällä”²⁴⁴. Vaikka keskustan vaalimenestyksen katsottiin jossain määrin nojaavan ehdokasmäärään, ei asiaa juuri nostettu esiin esimerkiksi puolueen puheenjohtajan Juha Sipilän haastatteluissa.

Keskustan, kokoomuksen ja SDP:n ehdokkaista ei löytynyt valtakunnallisen uutiskynnyksen ylittäneitä tapauksia, eikä puolueiden vaalimenestyksen katsottu olevan erityisen riippuvainen ehdokaslistojen koostumuksista. Yhtenä poikkeuksena A-studion vaaliviikon lähetyksessä todettiin, että SDP:n ehdokkaat olivat huomattavan iäkkäitä²⁴⁵. Juttu oli erikoinen siinä mielessä, että siinä ei tuotu esiin lainkaan muita puolueita eikä myöskään eritelty laajemmin ehdokkaiden ominaisuuksia.

²⁴⁰ Suuri kuntavaalitenti, MTV3 24.10.2012. Soinin kommentista kerrottiin myös lehdissä, ks. esim. Länsi-Savo 26.10.2012: ”Sote-sotku lämmitti puoluejohtajat” (STT).

²⁴¹ Keskisuomalainen 9.10.2012: ”Perussuomalaiset ehdolla kattavammin”.

²⁴² Iltalehti 21.9.2012: ”Ehdokkaana kahdessa puolueessa”; Turun Sanomat 22.9.2012: ”Kahden puolueen ehdokas valitsi keskustan listan” (STT).

²⁴³ A-studio, Yle TV1 24.10.2012.

²⁴⁴ Yle Uutiset, Yle TV1 27.9.2012.

²⁴⁵ A-studio, Yle TV1 24.10.2012.

Perussuomalaisten sisäistä tilaa pohdittiin myös asiantuntijoiden teksteissä sekä toimittajien laatimissa näkökulmallisissa kirjoituksissa²⁴⁶. *Helsingin Sanomissa* julkaistiin Pekka Vennamon henkilökuva, jossa hän ihmetteli perussuomalaisten EU-politiikkaa²⁴⁷. Jutussa haluttiin tuoda esiin, että perussuomalaisten linja saa kritiikkiä edeltäjäpuolue SMP:n johtohahmolta. Ylen puheenjohtajatentissä Soinilta kysyttiin haastattelun aluksi puolueen aiheuttamista skandaaleista eduskunnassa. Sipilän, Urpilaisen ja Kataisen vastaavissa tenteissä ensimmäiset kysymykset käsitelivät kuntauudistusta, kuntien taloutta ja sairauskarensialoitetta²⁴⁸.

Kokoomus näkyi toiseksi eniten puolueanalyysissä (Kuvio 14), mutta erilaisesta syystä kuin perussuomalaiset. Muiden puolueiden valtakunnalliset toimijat, puheenjohtajat etunenässä, ottivat nimittäin kokoomuksen varsin usein esille omissa haastatteluissaan. Niin keskusta kuin vasemmistoliittokin nimesivät vaalien päävastustajakseen kokoomuksen. Nämä suorasanaiset ulostulot saivat tilaa julkisuudessa, sillä vastakkainasettelusta kyseltiin puheenjohtajilta useissa eri jutuissa. Paavo Arhinmäki perusteli kokoomusvastaisuutta ideologisilla eroilla, kun taas Juha Sipilä katsoi puolueensa olevan kokoomuksen kanssa eri linjoilla varsinkin kuntauudistukseen liittyvissä kysymyksissä.²⁴⁹ Lisäksi SDP:n kerrottiin haastavan kokoomusta ”asiassa kuin asiassa”²⁵⁰. *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa kokoomuksen tilannetta analysoitiin näin: ”[M]uut kiusaavat sillä aikaa kun

²⁴⁶ Aamulehti 23.9.2012: ”Mediassa jo kuin kotonaan” (kolumni, Reima Suomi & Matti Wiberg); *Helsingin Sanomat* 23.10.2012: ”Tuleva kuntajytky ravistelee valtuustoja” (kolumni, Ville Pernaa & Niko Hatakka); Aamulehti 1.10.2012: ”Taas äänestetään väärin” (kolumni, Kari Huoviala); Kaleva 27.9.2012: ”Soinin jutuille riittää tilausta” (pääkirjoitus); Kaleva 29.9.2012: ”Pimeyteen on saatu sähkötkin” (kolumni, Petri Laukka).

²⁴⁷ *Helsingin Sanomat* 21.10.2012: ”Unohdettu kansanjohtaja”.

²⁴⁸ Ylen puheenjohtajatentti, Yle TV1 4.10.2012; Ylen puheenjohtajatentti, Yle TV1 5.10.2012; Ylen puheenjohtajatentti, Yle TV1 11.10.2012; Ylen puheenjohtajatentti, Yle TV1 18.10.2012.

²⁴⁹ Ks. esim. Ylen puheenjohtajatentti, Yle TV1 17.10.2012; Huomenta Suomi, MTV3 22.10.2012; Loppukiri, Yle TV1 25.10.2012; Etelä-Saimaa 27.10.2012: ”Terveydellä ei pidä tehdä bisnestä” (STT); *Iltalehti* 22.9.2012: ”Keskusta haastaa kokoomuksen”.

²⁵⁰ Suuri kuntavaalitentti, MTV3 24.10.2012. Ks. myös esim. *Helsingin Sanomat* 22.9.2012: ”Hallituksen talouslinjassa näkyy rakoilun merkkejä” (pääkirjoitus); *Helsingin Sanomat* 21.10.2012: ”Katkeaako demarien tappiokierre?” (uutisanalyysi, Unto Härmäläinen).

kokoomus yrittää pelastaa isänmaata ja Eurooppaa. – – Asetelma todennäköisesti sopii erinomaisesti myös kokoomukselle.”²⁵¹ Kokoomuksen sisäinen tilanne nousi analyysien kohteeksi sairauskarensisialoitteen myötä, ja toimittajat pohtivat, oliko sairauskarenssialoite kokoomuksen ideologinen avaus vai edustiko puoluevaltuuston teko kokoomuksen sisäisiä ongelmia.²⁵² Aihetta käsitelleet lehtikirjoitukset voi jakaa kahteen leiriin: noin puolet jutuista keskittyi sairauskarenssin vastustamiseen, kun toinen puoli keskittyi nimenomaan kokoomuksen sisäisen tilanteen ruotimiseen.

SDP:n sisäistä tilannetta ei valtakunnallisessa vaalijulkisuudessa käsitelty juurikaan. *Satakunnan Kansa* julkaisi ainoana päivälehtenä jutun, jossa pohdittiin SDP:n mahdollisia ministerivaihdoksia, mutta kirjoituksessa ei eritelty aatteellisia eroja tai puolueen sisäistä tilannetta tarkemmin²⁵³. Jutta Urpilaista pidettiin itsevarmana ja suvereenina johtajana, joka oli valtiovarainministeriuransa aikana kasvanut ”pääministerin mittoihin”²⁵⁴. Televisiion vaaliohjelmissa Urpilaisen rooli valtiovarainministerinä nousi esiin, ja tämä huomioitiin myös lehdissä. Lehtitoimittajat kertoivat SDP:n puheenjohtajan olleen vaalikeskusteluissa ”vakuuttava” varsinkin talouspolitiikkaan liittyneissä väittelyissä²⁵⁵. Puheenjohtajahaastatteluissa Urpilaiselta ei kysytty välttämättä mitään hänen johtajuudestaan tai puolueen sisäisestä tilasta muutenkaan. Toisinaan toimittajat muistuttivat, että Urpilaisella oli ta-

²⁵¹ Helsingin Sanomat 18.10.2012: ”Vaaleissa muut ovat kokoomusta vastaan” (pääkirjoitus). Ks. myös Aamulehti 23.10.2012: ”Kokoomuksen kaverit kaikkoon” (uutisanalyysi, Riitta Järventie).

²⁵² Ks. esim. Länsi-Savo 2.10.2012: ”Kokoomuksen esitys on uhkarohkea” (pääkirjoitus); Satakunnan Kansa 1.10.2012: ”Millainen on todellinen kokoomus?” (kainalokutu, Olli Kemppainen, STT); Aamulehti 7.10.2012: ”Kokoomus nostatti ideologiset inhoimit” (uutisanalyysi, Riitta Järventie); Ilta-Sanomat 1.10.2012: ”Kokoomus alentaisi toipilaiden palkkaa” (pääkirjoitus).

²⁵³ Satakunnan Kansa 30.10.2012: ”SDP pyöräyttää taas ministerirulettia”.

²⁵⁴ Satakunnan Kansa 22.10.2012: ”Kuntavaaleissa alkaa loppukiri” (pääkirjoitus). Ks. myös esim. Länsi-Savo 22.10.2012: ”Sätkyä odotellessa” (uutisanalyysi, Johanna Vesikallio, STT).

²⁵⁵ Satakunnan Kansa 21.9.2012: ”Vaalitaisto sai jo ärhäkkyyttä, oppositio hiillosti” (yhteistoimitus); Satakunnan Kansa 25.10.2012: ”Hyviä kuunteluoppilaita” (yhteistoimitus); Lapin Kansa 26.10.2012: ”Innostuva, itsevarma ja kansantribuuni” (yhteistoimitus).

kanaan useita vaalitappioita²⁵⁶, mutta pääsääntöisesti hän sai puoluejohtajana osakseen kunnioitusta ja kiitosta. Vielä vuoden 2011 eduskuntavaalien alla Urpilaiseen suhtauduttiin varauksellisesti ja vaalivoittoa pidettiin puheenjohtajauran jatkumisen edellytyksenä²⁵⁷. Ilmeisesti Urpilaisen astuminen ministerin saappaisiin toi hänelle riittävästi uskottavuutta myös puolueen johdossa.

Toimittajien analyysit keskittyivät SDP:n kohdalla määrittelemään puolueen toimintaa hallituksen sisäisenä oppositiona, jolla tarkoitettiin nimenomaan kokoomuksen linjan kyseenalaistamista useissa eri kysymyksissä. Puolueen rooli vaalitaistelussa oli tiedotusvälineistä välittyvän kuvan mukaan jälleen haastaja tai peräti riidanhaastaja:

”Jos kokoomus antaa demarialoitteelle periksi, niin hyvä. Mutta jos kokoomus sanoo ei, niin vielä parempi. Silloin tulee riita ja demarit pääsevät profiloitumaan kokoomuksen ideologisenä vastakohtana. – – Demareiden menestyksen salaisuus taitaakin olla se, että puolue onnistuu mahdottomassa: olemaan hallituksessa, mutta samalla käyttäytymään kuin oppositiopuolue.”²⁵⁸

Keskustaa analysoivissa kirjoituksissa oltiin melko yksimielisiä siitä, että puolueella oli kuntavaaleissa tukalat oltavat ja että kokoomuksen ja SDP:n taistellessa vaalien ykköspaikasta oli keskustalla mahdollisuus taistella kolmossijasta perussuomalaisien kanssa. Kun keskustan kerrottiin nimenneen päävastustajakseen kokoomuksen, korostettiin valinnan olevan luonteva kuntauudistuksen näkökulmasta. Kirjoituksissa hallituksen politiikka oli yhtä kuin kokoomuksen politiikka²⁵⁹. Mielenkiintoista on, että SDP:n ja keskustan asemia toisiinsa nähden ei tuotu esille kummankaan puolueen analyyseissa. Yhteistoimituksen vaalisarjassa keskustan entinen kuntami-

²⁵⁶ Helsingin Sanomat 21.10.2012: ”Katkeako demarien tappiokierre?” (uutisanalyysi, Unto Hämäläinen).

²⁵⁷ Pitkänen 2012b, 187.

²⁵⁸ Helsingin Sanomat 23.10.2012: ”Sdp on hallituksessa kuin oppositiossa” (kolumni, Marko Junkkari).

²⁵⁹ Keskisuomalainen 6.10.2012: ”Keskustalla tiukka paikka” (kainalojuttu, Vesa Somppi, yhteistoimitus). Ks. myös Turun Sanomat 30.9.2012: ”On maakuntamallin aika” (pääkirjoitus); Etelä-Suomen Sanomat 9.10.2012: ”Ääripäät osin lähellä toisiaan” (pääkirjoitus).

nisteri Tapani Tölli sai kertoa puolueen maakuntamallista ja verotusratkaisuista. Keskustan tilasta, aatteellisesta pohjasta, henkilöistä tai johtamisesta ei kysytty mitään²⁶⁰. Toimittajat olivatkin varsin usein sitä mieltä, että ”kentän” sijaan keskustan kuntavaalimenestyksestä oli vastuussa ennen muuta uusi puheenjohtaja Juha Sipilä.

”Keskustalle nämä vaalit ovat elämän ja kuoleman kysymys. – Jos keskusta ei menesty näissä vaaleissa – –, niin milloin sitten? Tuore puheenjohtaja yrittää varmaan parhaansa, mutta keskustan tilanne näyttää silti aneemiselta.”²⁶¹

Juha Sipilän todettiin monesti olleen varsin kokematon ja vaisu hallituksen haastaja, eikä hänen esiintymisensä yleensä katsottu parantavan keskustan asemia vaalikamppailussa: ”Outo lintu kokeneiden politiikan kehäkettujen keskellä.”²⁶² Erityisesti iltapäivälehdissä kiinnitettiin huomioita Juha Sipilän esiintymisiin – häntä kehoitettiin ryhdistäytymään ja ärhäköitymään, tai keskusta ei tulisi pärjäämään vaaleissa²⁶³. Vaalipäivän lähestyessä Sipilä saikin parempaa palautetta: ”Kovimmilla kierroksilla höyryisivät Sdp:n Jutta Urpilainen ja keskustan Juha Sipilä.”²⁶⁴ Siinä missä muiden puolueiden puheenjohtajilla oli takanaan jo useammat vaalit, lähti keskusta tavoittelemaan kuntavaalikannatusta tuoreen puheenjohtajan Juha Sipilän johdolla. Sipilän katsottiin nousseen sellaisen puolueen johtoon, jossa toimi lähinnä entisiä toivoja, kuten Seppo Kääriäinen, Juha Rehula ja Tapani

²⁶⁰ Ilkka 6.10.2012: ”Keskustan Tölli siirtäisi osan alv:n tuotosta kuntien kassaan” (yhteistoimitus).

²⁶¹ Länsi-Savo 22.10.2012: ”Sätkyä odotellessa” (uutisanalyysi, Johanna Vesikallio, STT).

²⁶² Lapin Kansa 26.10.2012: ”Innostuva, itsevarma ja kansantribuuni” (yhteistoimitus). Ks. myös Helsingin Sanomat 25.10.2012: ”Näin he pärjäisivät”; Satakunnan Kansa 25.10.2012: ”Hyviä kuunteluoppilaita” (yhteistoimitus); Satakunnan Kansa 22.9.2012: ”Keskusta luottaa Lippos-ilmiöön” (kolumni, Juha Ståhle, yhteistoimitus); Kaleva 23.9.2012: ”Sipilän pitää muuttua poliitikoksi (kolumni, Markku Mantila).

²⁶³ Ilta-Sanomat 21.9.2012: ”Ryhdistäydy, Sipilä” (kainalojuttu, Hellevi Sipilä); Ilta-Sanomat 24.9.2012: ”Herätys, keskusta” (kolumni, Hellevi Sipilä), Ilta-Sanomat 19.10.2012: ”Missä ärhäkkyys, Sipilä?”.

²⁶⁴ Ilta-Sanomat 26.10.2012: ”Nyt kipinöi!”

Tölli²⁶⁵. Keskustaa analysoitiin neljästä suurimmasta puolueesta selvästi vähiten, ja arvioissa keskityttiin useimmiten Juha Sipilän johtajuuteen – joko keskustan sisällä tai oppositiossa²⁶⁶. Siitä huolimatta, että keskustan vaalimenestystä ja Sipilän johtajuutta pidettiin arvoituksena, puolue ei ollut läheskään yhtä usein analyysin kohteena kuin muut suurimmat puolueet (Kuvio 14).

Ilta-Sanomissa julkaistiin vaalipäivän aattona toimittajien laatima analyysi kaikkien eduskuntapuolueiden tilanteesta. Puolueille annetut otsikot kuvaavat toimittajien tulkintoja: kokoomus – ”Hätiä mitään”, keskusta – ”Elossa taas”, SDP – ”Uskottavuus pelissä”, perussuomalaiset – ”Kanava protestille”.²⁶⁷ Vaikka kyseessä on kahden toimittajan laatima pintapuolinen analyysi, eivät heidän valitsemansa ytimekkäät otsikot ole ristiriidassa muun aineiston kanssa.

Perussuomalaiset puhutti puolueista eniten, sillä ehdokkaista riitti kirjoitettavaa ja puolueen puheenjohtajalla Timo Soinilla näytti olevan erimielisyyksiä puoluetovereidensa kanssa. Journalistisesta näkökulmasta puolueiden väliset hankaukset ovat kiinnostavia, mutta puolueen sisäiset kiistat ja ristiriidat kirjoittivat analyysijä vieläkin enemmän. On kuitenkin vaikea arvioida, oliko perussuomalaisissa varsinaisesti enemmän sisäisiä jännitteitä kuin muissa puolueissa. Saattoi olla, että populistipuolueen nopea kannatusnousu ikään kuin velvoitti journalistejä. Kiinnostavan journalismin synnyttäminen vaatii ristiriitojen esiintuomista, ja perussuomalaisten kirjava ja tuore ehdokasjoukko tarjosi siihen tarpeeksi aineksia.

Kannatusmittauksista syntyy kaksi taisteluparia

Kannatusmittaukset ovat kuuluneet politiikan journalismiin jo vuosikymmeniä. Suuret mediatilat tuottavat mielipidekyselyjä ja uutisoivat niistä laajasti. Gallup-tutkimukset ovat journalistisesti houkuttelevia uutisaiheita – prosenttiluvut ja niistä piirtyvät diagrammit täyttävät uutiskriteerit esit-

²⁶⁵ Aamulehti 22.9.2012: ”Keskusta luottaa Lippos-ilmioon” (kolumni, Juha Ståhle, yhteistoimitus).

²⁶⁶ Helsingin Sanomat 3.10.2012: ”Onko Juha Sipilästä oppositiojohtajaksi?”

²⁶⁷ Ilta-Sanomat 27.10.2012: ”Ja voittaja on...” (uutisanalyysi, Mika Koskinen & Seppe Varjus).

täen politiikassa tapahtuvia muutoksia yksinkertaisesti ja ymmärrettävästi.²⁶⁸ Kevään 2011 eduskuntavaaleissa perussuomalaisten voitto tuli monille yllätyksenä, vaikka gallup-mittaukset ennustivat puolueelle suurta nousua. Kuntavaalien 2012 mediajulkisuudessa gallupeja pidettiin varmaankin osittain tästä syystä uskottavina – tulosspekulaatioissa perussuomalaisten vaalivoiton esitettiin olevan vaalien itsestään selvä lopputulos.

Kuviossa 14 näkyvät erikseen puolueiden maininnat jutuissa, jotka olivat gallup-uutisia, ja jutuissa, joissa esitettiin tulosspekulaatioita. Jälkimmäiset lehtikirjoitukset olivat suurilta osin mielipiteellistä aineistoa. Puolueiden väliset erot eivät olleet kovin suuria gallup-uutisissa: neljä suurinta puoluetta mainittiin lähes aina, kun taas pienemmät puolueet enintään joka toisessa kirjoituksessa. Vaikka kannatusmittaukset tuottavat lukemat kaikille eduskuntapuolueille, voidaan gallupeista esittää moninaisia tulkintoja, eikä uutisoinnissa välttämättä tuoda esiin kuin ne puolueet, joiden tuloksissa on muutoksia tai jotka syystä tai toisesta vaikuttavat muuten kiinnostavimmilta.

Tulosspekulaatiot oli toiseksi käsiteltyin kampanja-aihe päivälehtien valtakunnallisesta näkökulmasta laadituissa kirjoituksissa (Kuvio 14). Tulosspekulaatioissa, jotka syntyivät gallup-mittausten ja gallup-uutisoinnin pohjalta, vaalikamppailuun saatiin rakennettua jännitteitä, ja puolueille voitiin määritellä esimerkiksi puolustajan tai haastajan rooleja. Perussuomalaiset oli selvästi eniten esillä tässä aihepiirissä: puolue mainittiin yli 80 prosentissa jutuista. Vastaavasti keskustasta kirjoitettiin vain joka toisessa jutussa.

Tutkimusajanjaksolla julkaistiin yhteensä yhdeksän valtakunnallista puolueiden kannatusmittausta²⁶⁹. Jokaisesta mittauksesta julkaistiin uutinen vähintään viidessä sanomalehdessä. Kaikkein suurimman huomion sai *Ilta-lehden* 20.10.2012 julkaisema gallup, josta kirjoitettiin 10 päivälehdessä. Paradoksaalisesti nimenomaan tämän gallup-mittauksen pääuutinen oli se, että kannatuksissa ei ollut tapahtunut suuria muutoksia²⁷⁰. Kaiken kaik-

²⁶⁸ Suhonen 2006, 48–74.

²⁶⁹ Gallupien teettäjät ja julkaisupäivät: Yle 20.9.2012, Iltalehti 22.9.2012, Ilta-Sanomat 22.9.2012, Helsingin Sanomat 26.9.2012, Ilta-Sanomat 20.10.2012, Iltalehti 20.10.2012, Helsingin Sanomat 23.10.2012, MTV3 24.10.2012 ja Yle 25.10.2012.

²⁷⁰ Ks. esim. Ilkka 21.10.2012: ”IL:n kuntavaaligallupissa ei suuria muutoksia” (STT).

kiaan gallup-uutiset olivat useimmiten lyhyitä kirjoituksia, ja suurin osa niistä perustui STT:n uutiseen, mikä johti siihen, että kannatusmittauksista esitettiin hyvin samankaltaisia tulkintoja kaikissa lehdistä. Esimerkiksi *Helsingin Sanomien* gallupin tuloksesta otsikoitiin samalla tavalla kaikissa niissä lehdistä, joissa mittauksesta uutisoitiin: ”Perussuomalaiset nousussa”²⁷¹. Toisaalta gallup-tulosten uutisotsikoista löytyy myös pari poikkeustapausta. *Yle Uutisten* 20.9.2012 julkaisemasta gallupista *Iltalehti* veti johtopäätöksen: ”Jytky tulossa.”²⁷² Sen sijaan seitsemän eri päivälehdien otsikossa todettiin SDP:n nousseen kokoomuksen kantaan²⁷³. Toinen erikoinisuus oli *Helsingin Sanomien* toisesta mittauksesta laadituissa jutuissa. *Helsingin Sanomat* ja kolme muuta päivälehteä kertoivat kokoomuksen ja SDP:n olevan melkein tasoissa²⁷⁴. Sen sijaan *Turun Sanomat* tulkitsi mittauksen kertovan perussuomalaisten noususta²⁷⁵. Nämä havainnot kertovat siitä, että mittauksista voidaan esittää useita eri tulkintoja.

Valtakunnallisen gallup-uutisoinnin tarkastelu kronologisesti 20.9.–28.10.2012 paljastaa kannatusmittauksista syntyneen tarinan. Aluksi kerrottiin, että SDP oli kirinyt kokoomusta, sen jälkeen uutisoitiin perussuomalaisten noususta ja ennustettiin puolueelle vaalivoittoa²⁷⁶. Lokakuun alkupuoliskolla ei julkaistu ainuttakaan valtakunnallista kannatusmittausta, mutta vaaliviikolla gallupeja teettivät jopa viisi eri tiedotusvälinettä. Näissä jutuissa kerrottiin kokoomuksen etumatkan kasvamisesta, keskustan noususta, kannatuslukujen muuttumattomuudesta, SDP:n ja kokoomuksen välisen eron kaventumisesta sekä vielä vaalipäivän aattona SDP:n kannatuk-

²⁷¹ Helsingin Sanomat 26.9.2012: ”Perussuomalaiset nousussa”.

²⁷² Iltalehti 21.9.2012: ”Yle-gallup: Jytky tulossa”.

²⁷³ Ks. esim. Savon Sanomat 21.9.2012: ”Ylen gallup: SDP noussut lähelle kokoomusta” (STT).

²⁷⁴ Helsingin Sanomat 23.10.2012: ”Kokoomus ja Sdp lähes tasoissa”; Länsi-Savo 24.10.2012: ”HS-gallup: Kokoomus ja SDP melkein tasoissa” (STT); Aamulehti 24.10.2012: ”HS: SDP kiri kokoomusta” (STT); Karjalainen 24.10.2012: ”Kokoomuksen ja SDP:n kannatus melkein tasoissa”.

²⁷⁵ Turun Sanomat 24.10.2012: ”HS-gallup: Perussuomalaiset nousussa” (STT).

²⁷⁶ Esim. Turun Sanomat 21.9.2012: ”Ylen gallup: Sdp noussut kokoomuksen kantaan” (STT); Länsi-Savo 23.9.2012: ”Iltapäivälehdet: Tulossa kuntajytky” (STT); Helsingin Sanomat 26.9.2012: ”Perussuomalaiset nousussa”.

sen laskusta²⁷⁷. Yhteenvedona vaaliviikon gallup-journalismista voidaan todeta, että eniten huomiota sai osakseen SDP:n ja keskustan kannatuksissa tapahtuneet muutokset, kun taas perussuomalaisten saamia mittaustuloksia ei nostettu otsikoihin lainkaan.

Perussuomalaisten kohdalla tulosspekulaatioissa oltiin varmoja siitä, että puolue tulisi saavuttamaan vaalivoiton. Kevään 2011 eduskuntavaaleissa Timo Soini risti historiallisen suuren vaalivoiton jyttyksi, ja tämä sana oli voimakkaasti mukana myös kuntavaalien 2012 gallup-aiheisissa kirjoituksissa. ”Kuntajytty” tarkoitti toimittajien kirjoituksessa sitä, että perussuomalaisten kannatus nousisi merkittävästi vuoden 2008 kuntavaaleihin nähden. Edellisten eduskuntavaalien aikaiset kannatuslukemat olivat vertailuissa mukana vain harvoin.

”Joka tapauksessa yksi asia on selvä jo tässä vaiheessa: perussuomalaiset on viime kuntavaaleihin verrattuna ottamassa valtaisan voiton ja uhkaa jopa keskustaa kuntavaalien kolmanneksi suurimpana puolueena.”²⁷⁸

Vaikka perussuomalaisten ennustettiin kolminkertaistavan kannatuksensa²⁷⁹ ja saavuttavan valtaisan vaalivoiton ympäri Suomea²⁸⁰, katsottiin gallup-lukujen rajaavan puolueen varsinaisen kärkikamppailun ulkopuolelle. Myös keskustalla oli tulosspekulaatioiden perusteella mahdollisuudet enintään kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi. Vuoden 2011 eduskuntavaalitappion ja syksyn aikana julkaistut gallup-luvut painoivat arvioissa paljon enemmän kuin edellisten kuntavaalien tulos tai se, että keskustaa on perinteisesti pidetty nimenomaan vahvana kuntapuolueena.

²⁷⁷ Esim. Savon Sanomat 20.10.2012: ”IS:n vaaligallup: Kokoomuksen etumatka kasvanut”; Helsingin Sanomat 21.10.2012: ”Keskusta nousee edelleen Iltalehden kyselyssä” (STT); Keski-suomalainen 21.10.2012: ”Kansalaisten äänestysmielipiteet eivät ole juuri muuttuneet” (STT); Karjalainen 24.10.2012: ”Kokoomuksen ja SDP:n kannatus melkein tasoissa”; Kaleva 25.10.2012: ”MTV3:n kysely: Keskusta kirinyt SDP:n rinnalle” (STT); Kaleva 26.10.2012: ”Ylen kysely: SDP laskussa, keskusta nousussa” (STT).

²⁷⁸ Karjalainen 28.9.2012: ”Vakiintunut puolueasetelma lupaa tasaista kisaa” (pääkirjoitus).

²⁷⁹ Ilta-Sanomat 22.9.2012: ”Tulossa: kuntajytty”.

²⁸⁰ Karjalainen 3.10.2012: ”Perussuomalaisista on tullut oikeasti suuri puolue” (pääkirjoitus).

”Keskustan puheenjohtaja Juha Sipilä pitää vielä mahdollisena, että keskusta nousisi suurimmaksi puolueeksi. Kannatusosuudella mitattuna se näyttäisi tämän kyselyn perusteella mahdottomalta tavoitteelta. Eduskuntavaaleissa tapahtuneen romahduksen jälkeen perussuomalaisten voittaminen ja kolmas sija olisi sekin tyydyttävä saavutus.”²⁸¹

Vaikka perussuomalaisten ja keskustan kerrottiin kisaavaan vaalien kolmos sijasta, sai perussuomalaiset huomattavasti enemmän näkyvyyttä. Eroa selittää pitkälti kuntavaaleja edeltänyt puolentoista vuoden ajanjakso. Vuoden 2011 eduskuntavaalien julkisuudessa esiintynyt niin kutsuttu perussuomalaiset-ilmiö²⁸² heijastui yhä syksyyn 2012. Tulosspekulaatioissa toimittajat kirjoittivat huomattavasti enemmän siitä puolueesta, joka näyttäisi saavan itselleen suurimman vaalivoiton, kuin puolueesta, jonka kannatus näytti olevan alamaissa.

Vaalien suurimmaksi puolueeksi oli kirjoitusten mukaan mahdollisuuksia vain kokoomuksella ja SDP:llä²⁸³. Toteamus toistui varsin samanlaisena sekä gallup-uutisissa että kirjoituksissa, joissa esitettiin tulosspekulaatioita. Vaalijournalismin näkyvimpien asia-aiheiden, kunta- ja sote-uudistusten sekä kuntapalvelujen yksityistämisen, analysointi puoluepolitiikan näkökulmasta osoitti puolueille tietynlaisia rooleja. Samalla tavoin myös tulosspekulaatioissa SDP oli usein haastaja ja kokoomus puolustaja. Tämä selittyy puolueiden aiemmilla vaalituloksilla ja gallup-mittauksilla: kokoomus oli pysynyt SDP:n edellä sekä kannatuskyselyissä että kunta-, eduskunta- ja presidentinvaaleissa vuodesta 2008. Vaikka taisteluparin todettiin olevan olemassa ja SDP:n kannatuksen katsottiin olevan virhemarginaalin päässä kokoomuksen luvuista, antoivat useat kirjoitukset ymmärtää, että loppuvaiheiseksi kokoomuksen ykkössija oli melko todennäköinen²⁸⁴.

²⁸¹ Helsingin Sanomat 23.10.2012: ”Kuntavaalien kärkisijasta tulee tiukka taisto” (pääkirjoitus).

²⁸² Railo & Välimäki 2012c, 124.

²⁸³ Ks. esim. Savon Sanomat 24.9.2012: ”Kaksi tasaista paria” (pääkirjoitus); Helsingin Sanomat 23.10.2012: ”Kuntavaalien kärkisijasta tulee tiukka taisto” (pääkirjoitus); Helsingin Sanomat 23.10.2012: ”Kokoomus ja Sdp lähes tasoissa”.

²⁸⁴ Ks. esim. Turun Sanomat 8.10.2012: ”Ykkössija ja pieni tappio” (kainalojuttu, Heikki Vento, yhteistoimitus).

Kompasteluja kampanja-avauksissa

Päivälehdissä puolueiden kampanjoita, vaalimainontaa ja vaalipuheita käsiteltiin yhteensä 191:ssä valtakunnallisesta näkökulmasta laaditussa jutussa. Huomionarvoista on, että näistä jutuista 62:ssa kerrottiin Jyrki Kataisen kampanjatilaisuudessa sattuneesta välikohtauksesta, jossa mieshenkilö lähestyi kokoomuksen puheenjohtajaa ja otti yllättäen leipäveitsen esille. Kataiseen ei tietävästi kohdistunut fyysistä vaaraa, mutta tapaus sai laajasti mediahuomiota kaikissa tiedotusvälineissä.²⁸⁵ Välikohtaus selittää sen, miksi kokoomus näkyi kampanjointi-aiheessa selvästi enemmän kuin muut puolueet (Kuvio 14).

Puolueiden kampanjoinnit saivat tiedotusvälineissä toisiinsa nähden eri määrän näkyvyyttä, sillä ainoastaan kokoomuksen, SDP:n, keskustan, vasemmistoliiton ja vihreiden kampanja-avaukset ylittivät uutiskynnyksen. Muiden puolueiden tilaisuudet, jos niitä ylipäättään oli samalla tavoin järjestetty, jäivät ilman valtakunnallisen tason huomiota. Perussuomalaisten kuntavaaliohjelma julkaistiin 1.10.2012, eikä siitä aineistossa ollut ainuttakaan uutista – voi toki olla, että tapahtumasta ei järjestetty kunnollista tiedotustilaisuutta. Toisaalta perussuomalaiset oli avannut ”Kunnat kuntoon”-kampanjansa jo elokuussa, mikä osaltaan selittää sen, että puolueen kampanjasta ei juuri kirjoitettu tutkimusajanjaksolla. Perussuomalaisten vaalislogan mainittiin Timo Soinin STT-haastattelussa, joka julkaistiin useissa lehdissä. Soini sai kertoa iskulauseen tarkoittavan sitä, että talouden pitää olla kunnossa, jotta palvelut voidaan toteuttaa²⁸⁶. Vaikka talousasiat olivat perussuomalaisten kampanjoinnin kärki, niitä ei valittu jutun pääasiaksi eikä otsikkoon. Perussuomalaisten kampanjointiin liittyviä uutisia tai kirjoituksia oli vähän, ja niissä saatettiin lähinnä keskittyä yksittäisten ehdokaiden tekemisiin tai sanomisiin²⁸⁷.

²⁸⁵ Iltapäivälehdissä julkaistiin aiheeseen liittyen yhteensä 25 juttua, ks. esim. Iltalehti 23.10.2012: ”Mies heilutti veistä pääministerille”. Televisiouutisissa aihetta käsiteltiin kahdeksassa eri jutussa, ks. esim. Yle Uutiset, Yle TV1 22.10.2012; Kymmenen Uutiset, MTV3 22.10.2012.

²⁸⁶ Lapin Kansa 1.10.2012: ”Demokratian pitää sietää persoonallisuuksia” (STT).

²⁸⁷ Ks. esim. Helsingin Sanomat 27.10.2012: ”Poliisi tutkii vaalimainosta lahjontari-koksena”; Länsi-Savo 27.10.2012: ”Nokialaista ehdokasta epäillään vaalilahjonnasta” (STT).

Kokoomuksen kampanjastartti järjestettiin 29.9.2012. ”Suomi-uudistus”-ohjelma ei itsessään ollut suuria tunteita herättävä: siitä nostettiin otsikoihin Jyrki Kataisen arvio kuntien määrästä tulevaisuudessa²⁸⁸. Kampanja-avauksen yhteydessä julkistettiin kokoomuksen suunnitelma tehdä vaalityötä ovelta ovelle -periaatteella, mistä kerrottiin useissa lehdissä uutisjutun muodossa²⁸⁹. Samaan aikaan kampanja-avauksen kanssa järjestetty kokoomuksen puoluevaltuuston kokous, jossa tehtiin sairauskarensisaloite, vei kuitenkin pitkälti tiedotusvälineiden huomion itse kampanjaviestiltä. SDP:n kuntavaaliohjelman julkistamistilaisuus sai tiedotusvälineiltä runsaasti huomiota osakseen. Tämä johtui pitkälti kampanjaan sisältyneestä vaatimuksesta rajoittaa niin kutsuttujen veroparatiisiyritysten käyttöä kuntien hankinnoissa. Kuten aiemmin tässä luvussa tuotiin esiin, Jutta Urpilaisen esittämä avaus sai osakseen kritiikkiä sekä muilta puolueilta että toimittajilta. Näin ollen SDP:n kampanja sai julkisuutta osakseen, mutta kärkitaivaitta ei pidetty toteutuskelpoisena.

Keskustan kampanja näkyi myös lehdissä, mutta siihen ei liittynyt samanlaisia ristiriitoja herättäviä aineksia kuin kokoomuksella ja SDP:llä. Keskusta julkisti oman kuntavaaliohjelmansa räsymatto-teemaisen mainoksen kera syyskuun 22. päivä, ja STT:n laatima uutinen päättyi useiden päivälehtien sivuille. Keskustan kampanjaviestistä maakuntamallista, jolla hallituksen ja erityisesti kokoomuksen linja haluttiin haastaa, läpäisi tiedotusvälineet. Otsikot ja kirjoitukset sisälsivät nimenomaan ohjelman ydinsanoman: ”Terveyspalvelut 20 maakuntaan.”²⁹⁰ Pääasiallisesti keskustan poliittisiin linjauksiin suhtauduttiin pragmaattisesti eikä niiden nähty liittävän ideologisiin näkemyseroihin. Tämä näkyi hyvin esimerkiksi puolueen maakuntamallista esitetyssä kritiikissä²⁹¹. Jossain määrin kehuja annettiin myös keskustan valitsemalle iskulauseelle ”On kotiin tulon aika”²⁹².

²⁸⁸ Ks. esim. Turun Sanomat 30.9.2012: ”Suomessa 90–120 kuntaa tulevaisuudessa” (STT); Helsingin Sanomat 30.9.2012: ”Katainen: Kuntia jää ehkä 90–120”.

²⁸⁹ Karjalainen 1.10.2012: ”Ovellasi seisoo kohta kokoomuslainen” (STT).

²⁹⁰ Savon Sanomat 23.9.2012: ”Keskusta: Terveyspalvelut 20 maakuntaan” (STT); Helsingin Sanomat 23.9.2012: ”Keskusta kokoaisi terveyspalvelut 20 maakuntaan” (STT). Ks. myös Yle Uutiset, Yle TV1 27.9.2012.

²⁹¹ Esim. Savon Sanomat 8.10.2012: ”Huuhelot” (kolumni, Jari Tourunen).

²⁹² Savon Sanomat 29.9.2012: ”On kotiin tulon aika” (kolumni, Jari Tourunen).

Puolueiden kampanjoinnista kerrottiin vaalipäivän lähestyessä myös kevyemmällä otteella. Ylen *Ajankohtaisessa kakkosessa* toimitus seurasi neljän suurimman puolueen vaalityötä valittujen ”vaaliveturien” seurassa ympäri Suomea. Vaikka formaatti oli kaikille puolueille sama, tyyli vaihteli. Siinä missä kokoomuksen Olli-Pekka Karjalaista haastateltiin politiikkaan osallistumisesta, tuotiin perussuomalaisten kohdalla ruutuun kansanedustaja Juha Väättäin (ps.) rekrytoimassa puolueelle uusia jäseniä eri kaupungeissa – nopeatempoisen taustamusiikin siivittämänä²⁹³. Samanlaista valtakunnallisen vaalikamppailun tunnelmakuvausta tarjottiin äänestäjille vaalipäivän aattona, kun STT:n uutinen julkaistiin useissa päivälehdissä. Puheenjohtajien viime hetken vaalityöstä kerrottiin yksityiskohtaista tietoa ilman poliittisten asiakysymysten esiintuomista: Sipilä ajoi häikäpönttöautolla, Arhinmäki käytti huopatöppösiä ja Urpilainen oli lähdössä soittamaan kokolalaisten ovikelloja.²⁹⁴

Aineiston laadullisen analyysin perusteella voidaan todeta, että keskustan ”On kotiintulon aika” -kampanja sai tiedotusvälineissä neutraalimman vastaanoton. Perussuomalaisten kampanjan uutisoinnista ei ole tietoa, sillä avaustilaisuus järjestettiin jo elokuussa. Media kiinnitti keskustan kampanjassa huomion asiakokonaisuuteen, maakuntamalliin, kun taas kokoomuksen kohdalla tiedotusvälineet keskittyivät varsinaisen kampanjaviestin ulkopuolelle kuuluvaan aiheeseen – sairauskarensialoitteeseen. SDP:n veroparatiisiavausta kritisoivat sekä muut puolueet että toimittajat, mikä oli varmaankin suurin syy siihen, että kampanja sai niin paljon näkyvyyttä osakseen.

4.4 Vastakkainasettelun aika ei ole ohi

Tässä luvussa analysoitiin sitä osaa kuntavaalien mediajulkisuudesta, jossa journalistinen näkökulma oli valtakunnallinen. Puoluepolitiikka, puolueiden puheenjohtajat ja avainministerit olivat voimakkaasti esillä valtakunnallisessa vaalijulkisuudessa. Puolueiden valtakunnallista vaalijulkisuutta tarkasteltiin kahden eri tematiikan valossa. Ensinnä käsiteltiin sitä, kuinka

²⁹³ Ajankohtainen kakkonen, Yle TV2 23.10.2012.

²⁹⁴ Esim. Etelä-Saimaa 27.10.2012: ”Vaalisoppa maistui pikkupakkasessa” (STT).

puolueet näkyivät niin kutsutuissa politiikan asia-aiheissa. Puolueiden koot, ideologiset erot sekä paikat hallituksessa tai oppositiossa määrittivät pitkälti julkisuuteen piirtynyttä asetelmaa. Toisessa alaluvussa tarkasteltiin vaalijournalismia, jossa analysoitiin kampanja-aiheista julkisuutta. Vaalikampanjointiin liittyvissä aiheissa toimittajien mielenkiinnon kohteena olivat useimmiten erimielisyydet, joita oli havaittavissa sekä puolueiden välillä että puolueiden sisällä.

Kokoomus oli kuntavaalien mediajulkisuudessa näkyvin puolue kaikissa tiedotusvälineissä. Päivälehtiaineiston valtakunnallisen näkökulman kirjoituksissa kokoomus mainittiin joka toisessa kirjoituksessa (51 %). Aineiston laadullisen analyysin perusteella puolueen näkyvyyttä voi selittää kolmella tavalla. Ensinnäkin kokoomus oli pääministeripuolue, jolloin hallitusveitoisten aiheiden, kuten kunta- ja sote-uudistusten, käsittely toivat kokoomusta usein esille. Pääministerin lisäksi hallinto- ja kuntaministeri Henna Virkkunen oli julkisuudessa näkyvimpiä toimijoita. Sekä hallituksen sisäiset ristiriidat että erimielisyydet hallituksen ja opposition välillä kerryttivät kokoomuksen näkyvyyttä.

Toisekseen kokoomuksen näkyvyyttä selittää sen paikka puoluekartan oikealla laidalla. Toimittajien ja puolueiden rakentamat vastakkainasettelut vasemmiston ja oikeiston välille toivat väistämättä näkyvyyttä kokoomukselle. Kuntavaalien ideologiset kysymykset liittyivät ennen muuta kuntapalvelujen järjestämiseen, jossa vastakkaisia linjoja edustivat kokoomus ja vasemmistopuolueet. Myös kokoomuksen puoluevaltuuston sairauskarenssi-aloite sekä SDP:n kampanjointi veroparatiiseja vastaan vahvistivat nimenomaan oikeiston ja vasemmiston välisen ristiriitaisuuden esiintymistä.

Kolmas selitys kokoomuksen näkyvyyteen on puolueen koko. Kokoomus tuli mainituksi useissa sellaisissa kirjoituksissa, joissa analysoitiin muiden puolueiden tilannetta tai arvioitiin puolueiden kannatusta gallupien valossa. Keskusta ja vasemmistoliitto nimesivät kokoomuksen itse päävastustajakseen, ja SDP:n katsottiin haastavan kokoomuksen asemaa maan suurimpana puolueena. Edellisten kuntavaalien, eduskuntavaalien ja presidentinvaalien voittaja sekä gallup-mittausten ykkönen oli puolue, jota muut halusivat haastaa ja joka tästä syystä tuotiin vaalipuheissa useimmiten esiin.

Kokoomuksen puheenjohtajaa Jyrki Kataista voi kutsua kuntavaalien pelikentän puolustajaksi. Vaikka tiedotusvälineissä esiintyi ideologisia vastak-

kainasetteluja, edusti Katainen useimmiten pragmaattisuutta. Hänet esitettiin usein pääministerinä ja laajapohjaisen hallituksen kokoavana voimana. Kataista ei liitetty yksittäisten kysymysten synnyttämiin ristiriitoihin, vaan hänen annettiin niin televisiossa kuin lehdissäkin asettua tilanteiden yläpuolelle.

Sosiaalidemokraatit näkyivät valtakunnallisessa vaalijulkisuudessa toiseksi eniten. Poliitiikan asia-aiheista sote-uudistuksessa SDP sai puolueista eniten mainintoja, mikä selittyi ensinnäkin sillä, että hankkeesta vastuussa ollut sosiaali- ja terveysministeri Maria Guzenina-Richardson oli sosiaalidemokraatti, ja toisekseen uudistus ei edennyt vaalien alla odotusten mukaisesti. Guzenina-Richardsonin epäkiitolliseksi tehtäväksi jäi levällään olleen uudistuksen puolustaminen, kun sekä toimittajat että oppositiopuolueet tarttuivat aiheeseen.

Siinä missä kokoomus oli vaalikamppailussa puolustusasemissa, määriteltiin SDP:n rooli hyökkääjäksi ja haastajaksi. Puolueen kerrottiin toimivan hallituksen sisäisenä oppositiona, ja sen nähtiin pyrkivän maan suurimmaksi puolueeksi kokoomuksen paikalle. Asiakysymyksistä etenkin kuntapalvelujen ulkoistaminen voimisti tätä kahdenvälistä kamppailua. Vaikka kannatusmittaukset toivat SDP:n lähelle kokoomusta, ja kahdenvälinen kilpailuasetelma tuotiin eri tiedotusvälineissä usein esille, ei SDP:n nousua kokoomuksen edelle kuntavaaleissa pidetty viime kädessä todennäköisenä vaihtoehtona.

SDP:n puheenjohtaja Jutta Urpilainen näkyi lehtiaineistossa kaikista poliitikoista kolmanneksi eniten. Urpilainen oli vaalijulkisuudessa läsnä sekä valtiovarainministerinä että puolueensa puheenjohtajana. Edellä mainittu tehtävä näkyi hyvin Euroopan unionin talouskriisin käsittelyssä sekä myös vaalikeskustelujen liittyessä talouskysymyksiin. Puheenjohtajuus korostui Urpilaisen sellaisissa kommenteissa, joissa hän toi esiin oman puolueensa ja kokoomuksen välisiä ideologisia eroja. Urpilaisen arvioitiin olleen television vaalikeskusteluissa vakuuttava, eikä hänen asemaansa puolueen johtohenkilönä juurikaan kyseenalaistettu.

Perussuomalaisten vaalijulkisuus valtakunnallisen näkökulman jutuissa oli kaksijakoinen. Puolue sai vain vähän huomiota osakseen politiikan asia-aiheissa, eikä siitä sen vuoksi piirtynyt julkisuudessa kuvaa vahvana oppositiopuolueena. Perussuomalaisten kampanjoinnin kärki liittyi kuntatalou-

teen, joka ei kuitenkaan noussut kaikkein puhutuimpien aiheiden joukkoon. Toisin kuin perussuomalaisen Timo Soini asian esitti, Euroopan unionin talouskriisi määriteltiin kaikissa tiedotusvälineiksi teemaksi, josta ei ollut mielekäästä puhua kuntavaalien alla. Puolue ei siis näkynyt hallitusvetoisissa aiheissa, eikä se saanut julkisuudessa tilaa omille avauksilleen.

Tästä huolimatta perussuomalaiset oli kokonaisuudessaan valtakunnallisessa vaalijulkisuudessa kolmanneksi näkyvin – ja Timo Soini lehdissä poliitikoista toiseksi eniten esillä. Puolueen kuntavaaliohjelma, poliittiset linjaukset tai kannanotot käsillä olleisiin asiakysymyksiin eivät olleet läheskään niin paljon esillä kuin kampanjointiin liittyvät kysymykset. Perussuomalaisen ehdokkaat herättivät huomiota, puolueen sisäiset ristiriidat olivat usein esillä ja ”kuntajytkyllä” spekulointi oli yleistä.

Perussuomalaisen rooli valtakunnallisessa vaalijulkisuudessa oli hyvin toisenlainen kuin muilla suurilla puolueilla. Syyt tähän löytyvät sekä puolueen tilanteesta itsessään että journalistisista lähtökohdista. Perussuomalaiset oli saavuttanut edellisissä eduskuntavaaleissa yllättävän suuren vaalivoiton, jonka vuoksi puolueen kannatuslukemat olivat suurennuslasin alla myös kuntavaaleissa. Toisaalta perussuomalaisen populistinen aatepohja saattoi houkutella keskivertoa kirjavampaa ehdokasjoukkoa, josta löytyi aineksia tiedotusvälineiden vaalijournalismiin. Toimittajat puolestaan tasapainoilevat vaalijulkisuudessa asiallisuuden ja viihteellisyyden välillä kerätäkseen jutuille mahdollisimman suuren yleisön. Pelkkien asiakysymysten käsittely ei riitä, vaan politiikankin julkisuuteen on sisällytettävä ainakin joissain määrin draaman aineksia²⁹⁵. Perussuomalaisen ja puolueen puheenjohtajan Timo Soinin avulla vaalitentit, ehdokkaat ja gallupit saatiin näyttämään ainakin hitusen verran jännittävämmiltä. Vaalijulkisuuden viihteellisempi puoli syntyi useimmiten niistä kirjoituksista, joissa käsiteltiin perussuomalaisia.

Keskustan näkyvyys valtakunnallisessa vaalijulkisuudessa oli neljän suuren puolueen osalta määrällisesti heikoin. Keskusta keräsi lähes 20 prosenttiyksikköä vähemmän mainintoja kuin näkyvin puolue kokoomus. Tästä huolimatta ero pienempiin puolueisiin oli selvä, ja kuntavaalien mediajulkisuuden voi katsoa pyörineen voimakkaasti neljän suurimman eduskun-

²⁹⁵ Ks. esim. Herkman 2011, 57–59.

tapuolueen ympärillä. Toisin kuin perussuomalaisten tapauksessa, keskusta näkyi enemmän politiikan asia-aiheissa ja vähemmän niin kutsutuissa kampanja-aiheissa. Keskustasta ja puolueen vastavalitusta puheenjohtajasta Juha Sipilästä syntyi varsin asiakeskeinen kuva.

Hallitusvetoiset aiheet antoivat keskustalle mahdollisuuden profiloitua pääoppositiipuolueena, vaikka sen kansanedustajamäärä oli perussuomalaisia pienempi. Tiedotusvälineet toivat vaalien alla toistuvasti esiin, kuinka keskusta haastoi hallituksen uudistushankkeita jättäen perussuomalaiset keskustelussa varjoon. Kampanja-aiheissa keskusta oli lähes kaikkien teemojen osalta vähemmän esillä kuin muut suurimmat puolueet. Keskustan taistelupariksi määriteltiin perussuomalaiset, joka keräsi merkittävästi huomiota kampanja-aiheissa jutuissa. Keskustan heikompaa näkyvyyttä selittää muun muassa se, että muut puolueet eivät juuri haastaneet sitä. Siinä missä kokoomuksen asema suurimpana puolueena toi sille näkyvyyttä, kärsi keskusta ilmeisesti edelleen edellisten vaalien heikosta tuloksesta. Kannatusluvut eivät riittäneet nostamaan keskustaa mukaan kärkikamppailuun, minkä vuoksi se voitiin jättää voittajaspekulaatioiden ulkopuolelle.

Keskustan vaalimenestyksen katsottiin rakentuvan pitkälti puheenjohtajan Juha Sipilän varaan. Vaikka keskustan ehdokasjoukko oli ylivoimaisesti suurin ja vaikka keskusta on perinteisesti ollut erityisen vahva kuntapuolue, nähtiin valtakunnallisen näkökulman jutuissa, että puheenjohtajan työllä oli ratkaiseva vaikutus. Sipilän arvioitiin kuitenkin olevan politiikan untuvikko ja outo lintu ja hänellä kerrottiin olevan edessään lohduton tehtävä. Vaalijulkisuudessa keskustan kannatuksen katsottiin riittävän enintään kolmossijaan. Voidaankin huomata, että niin keskustan kuin muidenkin suurimpien puolueiden osalta tiedotusvälineissä kannatusmittausten pohjalta esitetyt tulosspekulaatiot osuivat hyvin lähelle valtakunnallista vaalitulosta.

5 Paikallisen julkisuuden toimijat: kansalaiset ja poliitikot

Tässä luvussa tarkastellaan kuntavaalien toimijoiden näkyvyyttä paikallisen näkökulman julkisuudessa kuntavaaleja edeltävän viiden viikon aikana. Paikallisen näkökulman journalismi ja kaantuu alueellisen ja kunnallisen näkökulman juttuihin.

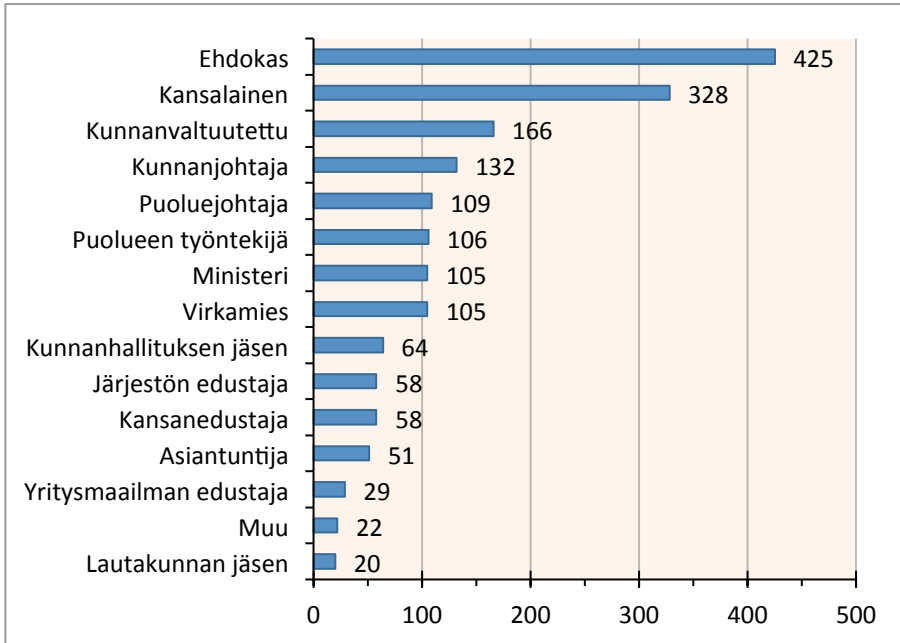
Alueellinen näkökulma tarkoittaa konkreettisesti laajahkoa Suomen osaa, kuten Oulun vaalipiiriä, Varsinais-Suomea tai Lappia. Kunnallisen näkökulman julkisuudessa on kysymys tätä suppeammasta paikasta, tyypillisesti yhdestä kunnasta tai kaupungista. Termillä ”toimija” tarkoitetaan niin puoluepoliittisia kuin muitakin toimijoita. Puoluepoliittisia toimijoita ovat esimerkiksi kuntavaaliehdokkaat, kunnanvaltuutetut, kunnanjohtajat sekä puolueiden muut edustajat mukaan lukien puoluejohtajat ja ministerit. Muita kuin puoluepoliittisia toimijoita ovat virkamiehet, asiantuntijat, yhdistysten ja järjestöjen edustajat sekä yksittäiset kansalaiset. Luvussa vastataan kysymykseen, millä tavoin eri toimijoiden julkisuus poikkesi toisistaan määrältään ja laadultaan sekä selitetään eroja ja samankaltaisuuksia. Lisäksi havaintoja verrataan toimijoiden valtakunnallisessa julkisuudessa saamaan huomioon. Luvun alussa tarkastellaan toimijoiden näkyvyyttä paikallisessa julkisuudessa määrällisen analyysin keinoin. Sen jälkeen edetään kunkin toimijaryhmän yksityiskohtaisempaan laadulliseen tarkasteluun.

Paikallista julkisuutta on aiheellista tarkastella erikseen verrattuna valtakunnalliseen julkisuuteen, koska ne ovat perusluonteeltaan erilaisia. Tässä luvussa paneudutaan tähän eroon ja vastataan kysymykseen, minkälaista tietoa tiedotusvälineet antoivat oman alueensa toimijoista. Toimittajien tapa kuvata alueellisia ja kunnallisia toimijoita vaikutti olennaisella tavalla siihen ilmapiiriin, jossa suomalaisia kuntavaaleja käytiin. Lopussa arvioidaan, minkä takia paikallisen julkisuuden toimijoita käsiteltiin sillä tavalla kuin heitä käsiteltiin ja mitä seurauksia tällä oli kuntavaalien politiikan julkisuudelle. Samalla analysoidaan, voisivatko kuntavaalien paikallisen julkisuuden erikoispiirteet selittää kansalaisten heikkoa kiinnostusta kunnalliseen päätöksentekoon ja vaaleihin.

Luvussa käytetty materiaali painottuu vahvasti päivälehtiin. Kuten aikaisemmat tutkimukset osoittavat ja tämänkin kirjan edellisissä luvuissa on käynyt ilmi, television ja iltapäivälehtien politiikan julkisuus keskittyy valtakunnallisiin aiheisiin, jolloin alueellisten ja kunnallisten aiheiden käsitteily jää pitkälti päivälehtien vastuulle.²⁹⁶ Kuntavaalien päivälehtiaineistoon sisältyy 1 430 viittautusta, joissa kuntavaaleja käsitellään alueellisesta tai kunnallisesta näkökulmasta. Alueelliseen politiikan viittauksia oli 329 ja kunnallisen 1 101.

Kuviosta 15 ilmenee, miten paikallisen näkökulman julkisuus jakautui eri toimijoiden kesken. Se osoittaa, että kymmenestä eniten näkyvästä toimijasta kahdeksalla oli suora puoluepoliittinen sidos. Nämä ryhmät olivat ehdokkaat, kunnanvaltuutetut, kunnanjohtajat, puolueiden työntekijät, ministerit, puoluejohtajat, kunnanhallituksen jäsenet ja kansanedustajat. Nämä ryhmät näkyivät runsaassa kahdessa kolmanneksessa (70,8 %) kaikista paikallisen näkökulman jutuista. Puoluepoliittisesti sitoutumattomia toimijoita mahtui kymmenen eniten näkyvän toimijan joukkoon kaksi: kansalaiset ja virkamiehet. Kansalaiset esitettiin toimijoina runsaassa viidenneksessä (22,9 %) jutuista ja virkamiehet runsaassa yhdessä jutussa kahdestakymmenestä (6,0 %). Käytännössä tämä tarkoittaa, että puoluepoliittiset toimijat hallitsivat paikallista julkisuutta.

²⁹⁶ Berg 2009, 37–61. Ks. myös teoksen luku ”Vaalijournalismin määrät, muodot ja näkökulmat”.



Kuvio 15. Toimijoiden näkyvyys päivälehkien paikallisessa vaalijulkisuudessa (N = 1 430) (N = juttujen määrä).

Paikallisen julkisuuden kirjoituksista noin kymmenesosassa ei mainittu yhtäkään edellä mainituista ryhmistä. Näissä kirjoituksissa näkyvimpiä ryhmiä olivat ammattiyhdistykset ja muut edunvalvontaryhmät (4,1 %), asiantuntijat (2,9 %), yritysmaailman edustajat (1,6 %) sekä lautakuntien jäsenet (1,1 %).

Miten valtakunnallinen ja paikallinen julkisuus erosivat toisistaan toimijoiden osalta? Kuten luvussa ”Puolueiden valtakunnallinen vaalijulkisuus” osoitetaan, valtakunnallista julkisuutta hallitsivat valtakunnalliset poliitikot: ministerit, puoluejohtajat ja kansanedustajat. Paikallisen näkökulman kirjoituksissa hallitsevassa asemassa olivat sen sijaan kunnallispolitiikan ja kuntavaalien keskeiset tahot: ehdokkaat, kunnanvaltuutetut ja kunnanjohtajat. On kuitenkin todettava, että ministereillä, kansanedustajilla ja puoluejohtajilla on olennaisesti hallitsevampi asema valtakunnallisessa julkisuudessa kuin valtuutetuilla, ehdokkailla ja kunnanjohtajilla on paikallisessa julkisuudessa. Samoin asiantuntijat näkyivät valtakunnallisessa julkisuudessa.

nessa merkittävästi enemmän kuin paikallisissa uutisissa (8,4 % ja 2,9 %). Sitä vastoin kansalaiset olivat toimijaryhmä, joka näkyi paikallisessa julkisuudessa suurin piirtein kymmenen kertaa useammin kuin valtakunnallisissa uutisissa (22,9 % ja 2,1 %). Luvuista voi päätellä, että tiedotusvälineet tarkastelevat valtakunnallisissa uutisissa asioita ja ilmiöitä valtakunnanpolitiikan johtavien tahojen sekä asiantuntijoiden kautta, mutta paikallisia tapahtumia kansalaisten ja kunnallisten päätöksentekijöiden näkökulmasta. Valtakunnallisen ja paikallisen julkisuuden uutiset poikkeavat toisistaan kuitenkin myös laadullisesti, mutta tähän palataan myöhemmin.

5.1 Kansalaisten hajanainen ääni

Kuten todettua, kuntalaiset näkyivät paikallisessa julkisuudessa merkittävästi. Tätä voi pitää tärkeänä havaintona, sillä suomalaisessa politiikan journalismissa kansalaiselle on yleensä varattu sivustakatsojan rooli²⁹⁷. Toisaalta tiedotusvälineet ovat tiedostaneet, että kuntavaalit ovat aihe, jossa kuntalaisten mielipiteet ja ajatukset kannattaa tuoda esille. Vuoden 2008 kuntavaalien aikaan haastatellut politiikan toimittajat painottivat, että he halusivat tietoisesti tuoda kansalaiset mukaan politiikan julkisuuteen. Tavoitteena oli tuoda kunnallispolitiikkaa lähelle kansalaisia ja tarjota heille vertailupohjaa omien mielipiteiden muodostamiseen.²⁹⁸ Kaikki tiedotusvälineet eivät kuitenkaan olleet kansalaisten ajatuksista yhtä kiinnostuneita.

Kansalaiset esitettiin toimijoina politiikan julkisuudessa karkeasti jaoteltuna kahdella eri tavalla, joissa kummassakin oli tavoitteena tuoda ”kansan” mielipide julkisuuteen. Ensimmäinen tapa tehdä tämä oli teettää mielipidemittaus ja julkaista sen tulokset. Mielipidemittauksilla tarkoitetaan usean kymmenen, sadan tai jopa tuhansien ihmisten haastatteluita, joiden tulokset julkaistiin graafisessa muodossa. Toinen tapa oli julkaista yksittäisten kansalaisten tai perheiden vastauksia ajankohtaisiin kysymyksiin. Haastatteluihin vastanneet esiteltiin lehdissä tavallisesti kuvan ja nimen kera. Näitä jälkimmäisiä kutsutaan tässä tutkimuksessa henkilöhaastatteluiksi. Henkilöhaastatteluiden suppein muoto olivat ns. katugallupit, joissa yksittäiset

²⁹⁷ Väliverronen & Kunelius 2009, 235.

²⁹⁸ Niemi 2009, 117–120.

kansalaiset vastasivat yhteen kysymykseen kuvalla ja nimellä varustetussa jutussa.

Mielipidemittauksia on kahdenlaisia. Ensinnäkin on puoluekannatusmittauksia, joissa selvitetään, kuinka paljon kannatusta eri puolueilla on kansalaisten keskuudessa. Toisaalta on myös asia-aiheisiin liittyviä mielipidemittauksia, joissa arvioidaan kansalaisten suhtautumista ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin aiheisiin. Kummankinlaisia mielipidemittauksia julkaistiin kuntavaalien alla. *Kaleva* julkaisi 6. lokakuuta uutisen mielipidemittauksesta, jossa oli kysytty Oulun vaalipiirin äänestäjiltä mielipiteitä kuntatalouden tasapainottamisesta. Uutisen mukaan ylivoimainen enemmistö kansalaisista olisi halunnut mieluummin supistaa menoja kuin nostaa veroja: ”Kansa haluaa menot alas”²⁹⁹. Kuntatalouden lisäksi kansalaisilta kysyttiin palveluiden ulkoistamisesta, äänestyspäätöksen perusteista ja terveyskeskusmaksuista³⁰⁰. Tiedotusvälineet olivatkin kiinnostuneita kuulemaan kansalaisten mielipiteitä nimenomaan kuntapalveluiden tilasta ja kehittämistarpeista. Kansalaiset olivat ylivoimaisesti näkyvin toimijaryhmä kuntapalveluita käsittelevissä uutisissa. Tämän lisäksi kansalaiset näkyivät jonkun verran myös kuntaliitoksiin ja kuntatalouden tasapainottamiseen liittyvissä kirjoituksissa.

Mielipidemittausten teettäminen on kuitenkin kallista³⁰¹, mikä saattaa olla syynä siihen, että niitä julkaistiin vaalien alla melko vähän. Suuret päivälehdet laativat vaalien alla tyypillisesti yhden tai kaksi sellaista mielipidetutkimusta, joissa selvitettiin kansalaisten mielipiteitä vaalien asia-aiheista. *Kalevan* tavoin vain yhden mielipidemittauksen teetti *Aamulehti*, joka selvitti kansalaisten mielipidettä kuntien lukumäärästä: ”Kansalaiset eivät lämpene alle sadan kunnan Suomelle”³⁰². *Helsingin Sanomilla* oli tässä suhteessa käytössään aivan toisenlaiset resurssit kuin muilla päivälehdillä. Se julkaisi yhteensä viiden mielipidemittauksen tulokset, jotka käsittelivät esimerkiksi palveluiden ulkoistamista ja terveyskeskusmaksuja. Sen sijaan

²⁹⁹ Kaleva 6.10.2012: ”Kansa haluaa menot alas”.

³⁰⁰ Helsingin Sanomat 24.10.2012: ”Kansa ehdokkaita valmiimpi ulkoistamaan palveluja”; Helsingin Sanomat 25.10.2012: ”Äänestyspäätös saa tukea sanomalehdistä ja verkosta”; Helsingin Sanomat 25.10.2012: ”Kansa haluaa maksaa lääkäristä”.

³⁰¹ Railo & Välimäki 2012b, 82.

³⁰² Aamulehti 6.10.2012: ”Kansalaiset eivät lämpene alle sadan kunnan Suomelle.”

pienemmät päivälehdet, esimerkiksi *Satakunnan Kansa*, *Lapin Kansa*, *Savon Sanomat* ja *Etelä-Saimaan Sanomat*, eivät teettäneet tai julkaisseet sellaisia mielipidemittauksia, joissa olisi kysytty kansalaisten mielipiteitä ajankohtaisiin aiheisiin. Tätä voi pitää ongelmallisena, sillä asia-aiheisiin liittyvät mielipidemittaukset ovat keskeinen osa kansalaisten ja poliitikkojen välistä viestintää. Ne kertovat poliitikoille, mitä kansalaiset haluavat tai eivät halua. Samalla ne oikeuttavat tiettyjä päätöksiä muiden kustannuksella kertomalla kansalaisille, millä päätöksillä on kansalaisten enemmistön tuki. Siten ne muokkaavat maaperää poliittisille päätöksille niin poliitikkojen kuin kansalaistenkin keskuudessa. Samanaikaisesti mielipidemittausten herättämä keskustelu antaa kansalaisille välineitä selkiyttää tai muuttaa omaa kantansa.³⁰³

Mielipidemittauksia paljon tavallisempi tapa tuoda kuntalaisten mielipiteet julkisuuteen oli julkaista henkilöhaastatteluita eli yhden tai useamman kuntalaisen vastauksia ja ajatuksia ajankohtaisista kuntopoliittisista aiheista. Tällaisia kirjoituksia julkaistiin monissa suomalaisissa päivälehdissä vaaleja edeltävien viikkojen aikana liki päivittäin. Tässäkin kohtaa sanomalehdillä oli erilaisia vaihtoehtoja. Yhtäältä lehdet saattoivat julkaista perinpohjaisia, jopa koko sivun mittaisia yhden tai useamman henkilön haastatteluita, joissa kunnan asiat käytiin perusteellisesti läpi haastateltujen näkökulmasta. Esimerkiksi *Aamulehti* julkaisi vaalien alla ”Kuntavaalikiertue”-nimistä vaalisarjaa, jossa käytiin järjestelmällisesti läpi Tampereen lähikuntien kuntavaalikysymyksiä ja jossa myös ”tavalliset” kansalaiset saivat ottaa kantaa ajankohtaisiin aiheisiin.³⁰⁴ *Keskisuomalainen* puolestaan kävi yksittellen läpi Keski-Suomen kuntia haastatteleamalla jokaisessa kunnassa yhtä

³⁰³ Holtz-Bacha 2012, 267–271.

³⁰⁴ Ks. esim. *Aamulehti* 29.9.2012: ”Itsellinen Kihniö houkuttaa Kurussa”; *Aamulehti* 2.10.2012: ”Juupajoelta tuli lupa veronkorotukseen”. Samantyyppistä formaattia hyödynsi myös Helsingin Sanomat. Ks. esim. Helsingin Sanomat 17.10.2012: ”Sanottua kuntatorilta”.

perhettä ja tarkastelemalla kunnan tilannetta kyseisen perheen näkökulmasta.³⁰⁵

Toinen, suppeampi tapa lähestyä kansalaisia oli jutuissa, joissa kuvan ja lyhyen tekstin avulla oli tuotu yksittäisten kuntalaisten mielipiteet julki. Jotkut lehdet turvautuivat teatraalisilta vaikuttaviin eleisiin tuodessaan esiin kuntalaisten mielipiteitä. Esimerkiksi *Kaleva* hankki ”vaaliauton”, joka kiersi Oulun vaalipiiriä keräämässä kansalaisilta palautetta päättäjille. Vaaliauton avulla luotu juttusarja oli otsikoitu ”Äänestäkö nää”, ja sen alla julkaistiin yksi tai useampi yhden tai kahden lauseen haastattelu miltei joka päivä.³⁰⁶ *Lapin Kansa* puolestaan keräsi kansalaisten mielipiteitä äänestämisestä ja ajankohtaisista aiheista ”Vaalikuumemittari”-juttusarjaan.³⁰⁷ Vaalisarjoissa esitetyt kysymykset käsittelivät monenlaisia aiheita. Kysymykset saattoivat olla hyvin laajoja, kuten ”Mikä on opiskelijalle tärkeää kuntavaaleissa?”³⁰⁸ tai hyvin yksityiskohtaisia, esimerkiksi kuntaliitokseen³⁰⁹ tai yksittäiseen rakennusprojektiin liittyviä³¹⁰.

Yksittäisten kansalaisten henkilökohtaisten kokemusten vaikutus julkiin keskusteluun oli kuitenkin todennäköisesti pienempi kuin mielipidemittausten vaikutus. Yksittäisten kansalaisten mielipide tuottaa toki vaikutelman, että lehti on kiinnostunut ”tavallisten” ihmisten ajatuksista ja asettuu heidän asemaansa. Muut lukijat voivat tällöin miettiä mielessään, mitä mieltä he ovat kyseisestä asiasta, jolloin haastatteluilla on vaikutusta kansalaisten mielipiteenmuodostukseen. Tällaiset tekstit eivät kuitenkaan palvele muita mielipidemittausten tavoitteita. Yksittäiset, muutaman rivin mit-

³⁰⁵ Ks. esim. Keski-suomalainen 10.10.2012: ”Palvelut tuovat asukkaita”; Keski-suomalainen 11.10.2012: ”Väljällä tontilla viihtyy koko perhe”; Keski-suomalainen 5.10.2012: ”Vakituinen kodinhoitaja auttaisi lapsiperheitä”; Keski-suomalainen 8.10.2012: ”Huoli opinahjon puolesta”; Keski-suomalainen 10.10.2012: ”Palvelut tuovat asukkaita”. Ks. myös teoksen luku ”Vaalijournalismin määrät, muodot ja näkökulmat”.

³⁰⁶ Ks. esim. *Kaleva* 5.10.2012: ”Tule koppiin ja puhu päättäjille”; *Kaleva* 6.10.2012: ”Kalevan vaalikiertue starttasi”; *Kaleva* 10.10.2012: ”Lakeudella ollaan tyytyväisiä”; *Kaleva* 11.10.2012: ”Byrokratian pompotus jatkuu”.

³⁰⁷ *Lapin Kansa* 28.9.2012: ”Vaalikuumemittari”. Karjalaisella oli samantyyppinen juttusarja otsikolla ”Kysely”, ks. esim. *Karjalainen* 15.10.2012: ”Kysely: Terveyspalveluista pidettävä huolta”; *Karjalainen* 11.10.2012: ”Palvelujen paranemiseen on toiveita”.

³⁰⁸ *Karjalainen* 28.9.2012: ”Mikä on opiskelijalle tärkeää kuntavaaleissa?”

³⁰⁹ Keski-suomalainen 29.9.2012: ”Kysely: Etelä vai pohjoinen Saarijärven kaveriksi?”

³¹⁰ *Aamulehti* 9.10.2012: ”6 syytä, miksi uimahalli Vammalaan”.

taiset haastattelut on helppo ohittaa vain yksittäisinä mielipiteinä, jotka eivät kerro laajemmasta kansalaismielipiteestä mitään. Ne eivät auta poliitikkoja arvioimaan, mitä kansalaiset haluavat tai mihin he suostuvat eivätkä ne myöskään valmista muita kansalaisia sopeutumaan enemmistön mielipiteeseen.

Kaikki lehdet eivät kuitenkaan tuoneet kansalaisten mielipidettä erityisen vahvasti esille millään edellä kuvatulla tavalla. *Satakunnan Kansa* julkaisi vaalisarjaa, jossa käytiin läpi Satakunnan alueen kuntien tilannetta, mutta näissä kirjoituksissa ääneen pääsivät ennen muuta ehdokkaat³¹¹, eivät niinkään ”tavalliset” kansalaiset. Pohjanmaalainen *Ilkka* ei käynyt alueensa kuntien tilannetta järjestelmällisesti läpi tai julkaissut lainkaan mielipidemittauksia kuntalaisten suhtautumisesta vaalien asia-aiheisiin. Sen sijaan se julkaisi muutaman yksittäisen henkilöhaastattelun ja hajanaisia katugallupeja³¹². Vaalien lähestyessä *Ilkka* keskittyi lähinnä kysymään kansalaisilta, millä perusteella nämä ovat äänestyspäätöksensä tehneet³¹³. Toisin sanoen *Ilkka* kylläkin kannusti ihmisiä äänestämään, muttei vaikuttanut erityisen kiinnostuneelta ihmisten poliittisista mielipiteistä. Taustalla saattoi olla pelko siitä, että nostamalla esille tiettyjä mielipiteitä lehti ottaisi samalla kantaa poliittisiin kiistanaiheisiin. Tähän varovaisuuteen palataan myöhemmin.

Sanomalehtien tavasta tuoda julki kansalaisten mielipide voidaan kuitenkin tehdä kaksi johtopäätöstä. Ensinnäkin sanomalehdillä ei näytä olevan kiinnostusta tai resursseja selvittää kansalaisten mielipiteitä ajankohtaisista poliittisista aiheista mielipidemittausten keinoin. Osa lehdistä korvasi tämän puutteen laajoilla henkilöhaastatteluilla, joissa syvällisesti perehdyttiin kuntien asioihin. Paljon tavallisempaa kuitenkin oli, että päivälehdet turvautuivat katugallupeihin halutessaan tuoda kansalaisten mielipiteen julki.

³¹¹ Ks. esim. *Satakunnan Kansa* 2.10.2012: ”Ehdokkailta vain vähän lupauksia”; *Satakunnan Kansa* 2.10.2012: ”Elämää sairaalaan ja liikekeskukseen”.

³¹² *Ilkka* 20.9.2012: ”Mitä terveisiä lähetät kunnan päättäjille?”; *Ilkka* 27.9.2012: ”Päättäjät: Nämä asiat pitää saada kuntoon”; *Ilkka* 17.10.2012: ”Vain äänestämällä syntyy uutta”.

³¹³ *Ilkka* 18.10.2012: ”Teuvan uurnilla käydään tiuhaan”; *Ilkka* 25.10.2012: ”Vielä ehtii tuumata ehdokasta”; *Ilkka* 28.10.2012: ”Tänään käydään arvojen kamppailu”.

Sekä laajempien henkilöhaastatteluiden että katugallupien painoarvo on kuitenkin todennäköisesti vähäinen.

Mielipidemittausten vähäinen määrä saattaa kertoa siitä, että suomalaisten sanomalehtien riippumattomuus suhteessa poliittiseen valtaan on vähäisempää paikallisella kuin valtakunnallisella tasolla. Mielipidemittaukset ovat tiedotusvälineiden keino auttaa itsenäisen kansalaismielipiteen muodostumista, arvostella poliitikkoja ja ylipäättään kehittää omaa itsenäistä institutionaalista asemaansa suhteessa poliittiseen valtaan³¹⁴. Mikäli päivälehdet eivät teetä ja julkaise mielipidemittauksia tai muutoin tuo kansalaisten ajatuksia julkisuuteen, on mahdollista, että ne jättävät mielipiteenmuodostuksen pelkästään poliitikkojen ja viranomaisten harteille. Seuraavaksi tarkastellaan, miltä paikallinen julkisuus näytti silloin, kun ääneen päästettiin puolueiden edustajat.

5.2 Puolueet esillä tasapuolisesti

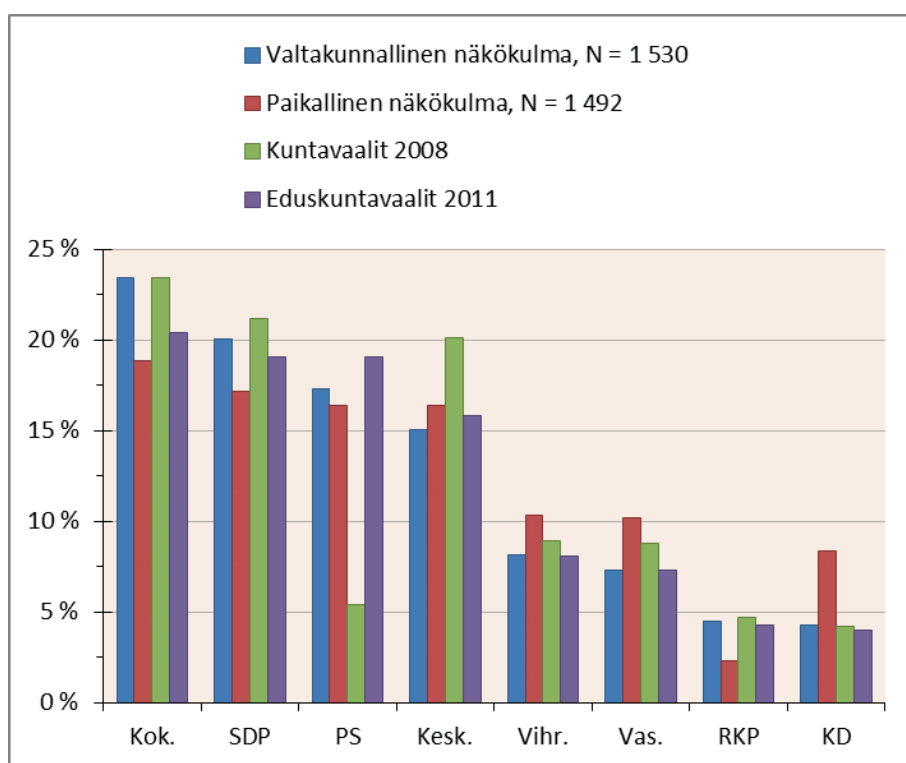
Kuviossa 16 on verrattu keskenään eduskuntapuolueiden näkyvyyttä valtakunnallisessa ja paikallisessa julkisuudessa sekä niiden suhteellista ääni-osuutta vuoden 2008 kuntavaaleissa ja vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. Kuvion ensimmäinen pylväs osoittaa, mikä oli kunkin puolueen suhteellinen osuus kuntavaalien 2012 valtakunnallisessa julkisuudesta ja toinen pylväs vastaavan osuuden paikallisesta julkisuudesta. Kuvion luvut myötäilevät sitä aikaisemmin tehtyä havaintoa, että puolueiden näkyvyyden määrä tavallisesti korreloi niiden kannatuksen kanssa³¹⁵. Ensimmäisen ja toisen pylvään vertailu osoittaa, että puolueiden saaman julkisuuden määrälliset erot ovat olennaisesti vähäisemmät paikallisessa julkisuudessa verrattuna valtakunnalliseen julkisuuteen.

Useimpien puolueiden näkyvyyden määrät erosivat toisistaan merkittävästi valtakunnallisessa ja paikallisessa julkisuudessa. Kuten kuvio 16 osoittaa, kokoomus sai 23,4 % osuuden kaikista puolueisiin tehdyistä viittauksista valtakunnallisessa julkisuudessa ja 18,9 % osuuden paikallisissa uutisissa. SDP:llä vastaavat luvut ovat 20 % ja 17,2 % sekä perussuomalaisilla

³¹⁴ Suhonen 2006.

³¹⁵ Berg et al. 2009, 56–64; Railo & Välimäki 2012c.

17,3 % ja 16,4 %. Mielenkiintoista kyllä, keskusta näkyi paikallisessa julkisuudessa enemmän kuin valtakunnallisen näkökulman jutuissa (16,4 % ja 15,1 %). Vihreillä, vasemmistoliitolla ja kristillisdemokraateilla oli sama tilanne kuin keskustalla. Nämä puolueet näkyivät paikallisissa uutisissa olennaisesti enemmän kuin valtakunnallisessa julkisuudessa. Vihreät sai valtakunnallisesta julkisuudesta 8,2 % osuuden, mutta paikallisissa uutisissa sen osuus oli 10,3 %. Vasemmistoliiton vastaavat luvut olivat 7,3 % ja 10,2 % ja kristillisdemokraateilla peräti 4,3 % ja 8,4 %.



Kuvio 16. Puolueiden suhteellinen näkyvyys valtakunnallisen ja paikallisen näkökulman journalismissa (N = juttujen määrä) sekä puolueiden kannatusosuudet kuntavaaleissa 2008 ja eduskuntavaaleissa 2011 (%).

Vuoden 2012 erikoinen piirre oli, että kolmen puolueen paikallisen näkyvyyden määrä ei korreloinut niiden valtuustopaikkojen määrän tai eduskuntavaalikannatuksen kanssa. Nämä puolueet olivat perussuomalaiset,

kristillisdemokraatit ja ruotsalainen kansanpuolue. Perussuomalaiset sai paikallisen näkökulman julkisuudessa moninkertaisesti enemmän näkyvyyttä kuin sen vuoden 2008 kuntavaalien tulos olisi antanut olettaa. Samoin kristillisdemokraatit sai paikallisissa uutisissa liki kaksinkertaisen määrän näkyvyyttä suhteessa sen valtuustopaikkojen tai eduskuntavaalikannatuksen määrään.

Ruotsalainen kansanpuolue puolestaan kärsi päinvastaisesta ilmiöstä. Sen näkyvyys oli päivälehtien paikallisissa uutisissa merkittävästi vähäisempää kuin valtakunnallisen näkökulman jutuissa ja selvästi vähäisempää kuin sen valtuustopaikkojen tai eduskuntavaalikannatuksen määrä olisi antanut olettaa. Ruotsalaisen kansanpuolueen julkisuuden määrän epäsuhta puolueen kannatukseen sekä asemaan valtuustoissa ja eduskunnassa on todennäköisesti seurausta siitä, että puolueella on kannatusta vain muutamassa suuressa kaupungissa sekä kapealla rannikkokaistaleella. Näiden kaupunkien ja tämän kaistaleen ulkopuolella RKP sai vain vähän näkyvyyttä, koska puolueella ei ollut ehdokkaita, joita haastatella päivälehtien julkaisemissa vaalisarjoissa ja muissa paikallisia tapahtumia kuvaavissa jutuissa.

Kristillisdemokraattien tilanne oli päinvastainen. Vaikka kristillisdemokraattien valtakunnallinen kannatus kattoi vuoden 2008 kuntavaaleissa vain 4,2 % äänistä ja 351 valtuustopaikkaa, oli sillä kuitenkin ehdokkaita useimmissa suomalaisissa kunnissa. Kuten luvussa ”Vaalijournalismin määrät, muodot ja näkökulmat” todettiin, paikallisesta vaalijulkisuudesta huomattavan osan muodostivat erilaiset vaalisarjat, joissa tuotiin järjestelmällisesti julki kaikkien eduskuntapuolueiden – paitsi RKP:n – ehdokkaiden kannat. Näin kristillisdemokraatit sai miltei saman verran näkyvyyttä kuin vihreät ja vasemmistoliitto, jotka kuitenkin kannatukseltaan ja eduskuntapaikkojen määrältään olivat suurin piirtein kaksi kertaa suurempia.

Perussuomalaisten asema paikallisessa julkisuudessa oli ristiriitainen. Yhtäältä se sai paikallisessa julkisuudessa paljon enemmän näkyvyyttä kuin mitä sen kuntavaaleissa 2008 saavutettujen valtuustopaikkojen määrä olisi antanut aiheita olettaa. Toisaalta perussuomalaiset sai vähemmän näkyvyyttä kuin kokoomus, SDP ja keskusta verrattuna sen kannatukseen mielipidemittauksissa tai eduskuntapaikkojen määrään. Tämä ristiriita on selitettävissä sillä, että perussuomalaisilla oli vuoden 2012 kuntavaaleihin saavuttaessa selvästi vähemmän valtuutettuja kuin muilla neljällä suurella puo-

lueella. Siinä missä perussuomalaisilla oli vuoden 2008 kuntavaalien jäljiltä 443 valtuutettua, kokoomuksella oli 2 020 valtuutettua, SDP:llä 2 066 ja keskustalla peräti 3 518 valtuutettua. Samoin ehdokkaiden määrässä perussuomalaiset jäivät selvästi jälkeen pahimmista kilpailijoistaan. Perussuomalaiset lähtivät vuoden 2012 kuntavaaleihin 4 394 ehdokkaan voimin, kun taas kokoomuksella heitä oli 6 874, SDP:llä 6 987 ja keskustalla peräti 8 401. Myöhempi laadullinen analyysi osoittaa myös, ettei perussuomalaisilla ollut vastaavaa uskottavuutta politiikan asia-aiheissa kuin muilla ”suurilla” puolueilla. Nämä seikat todennäköisesti vaikuttivat siihen, etteivät toimittajat aina löytäneet sopivaa perussuomalaisten ehdokasta tai valtuutettua kommentoimaan ajankohtaisia aiheita.

Perussuomalaiset sai kuitenkin paljon julkisuutta siihen nähden, että se oli kunnallispolitiikassa edelleen pieni puolue. Vuoden 2008 kuntavaalien jälkeen se oli hiukan suurempi puolue kuin vihreät, jolla oli 370 valtuutettua, mutta perussuomalaisten julkisuuden määrä oli pikemminkin verrannollinen kokoomuksen, SDP:n ja keskustan näkyvyyteen. Toisin sanoen perussuomalaisten julkisuuden määrä heijasteli sen vahvuutta mielipidemittauksissa sekä vuoden 2011 eduskuntavaaleissa saavutettua voittoa, ei niinkään vuoden 2008 kuntavaalien lopputulosta.

Olennaista kuitenkin on, että paikallisessa julkisuudessa eri puolueiden näkyvyyden määrälliset erot olivat merkittävästi vähäisemmät kuin valtakunnallisen näkökulman uutisissa. Ilmiön selitys on, että päivälehdet kohtelivat puolueita paikallisessa julkisuudessa korostetun tasapuolisesti, erityisesti mitä tulee kuntavaalien uutisointiin. Tämä ilmenee hyvin erilaisissa vaalisarjoissa, jotka olivat monien päivälehtien jokapäiväistä materiaalia vaaleja edeltävinä viikkoina. Esimerkiksi *Aamulehden* ”Kuntavaalikiertue”-sarjassa pääsivät toistuvasti ääneen kaikkien niiden puolueiden edustajat, joilla oli kunnassa ehdokkaita. Samanlaista lähestymistapaa käytettiin myös *Satakunnan Kansan* ”Vaalit kunnassasi”-sarjassa³¹⁶.

Korostetun tasapuolisuuden taustalla on ainakin kaksi seikkaa: median yhteiskunnallinen tehtävä ja suomalainen päivälehtirakenne. Kuten aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, toimittajat kokevat tärkeäksi yhteiskun-

³¹⁶ Satakunnan Kansa 1.10.2012: ”Siikainen porskuttaa maaseutua vaalien”; Satakunnan Kansa 2.10.2012: ”Talous huolettaa Honkajoella”.

nalliseksi tehtäväksi tuoda julki poliitikkojen ja puolueiden mielipiteet ja siten ylläpitää mielekästä yhteiskunnallista keskustelua³¹⁷. Toiseksi suomalainen päivälehtirakenne on jo pitkään ollut sellainen, jossa jokaisella alueella on yksi hallitseva päivälehti. Tällaisessa tilanteessa lehdet pyrkivät korostetusti sitoutumattomuuteen ollakseen ärsyttämättä lukijoita ja palvellackseen mahdollisimman laajaa yleisöä. Erityisesti paikallisissa aiheissa on syytä varoa leimautumasta tietyn puolueen kannattajaksi tai toisen puolueen vastustajaksi. Lopputuloksena on journalismia, jossa tuodaan kaikkien puolueiden kannat julki, mutta lehdet eivät itse halua ottaa kantaa puolueisiin tai niiden ehdokkaisiin. Havainto korostuu entisestään, kun perehdytään tarkemmin siihen, miten eri puolueiden näkyvyys vaihteli eri politiikan asia-aiheissa paikallisessa julkisuudessa.

5.3 Aiheet eivät tee eroja puolueiden välille

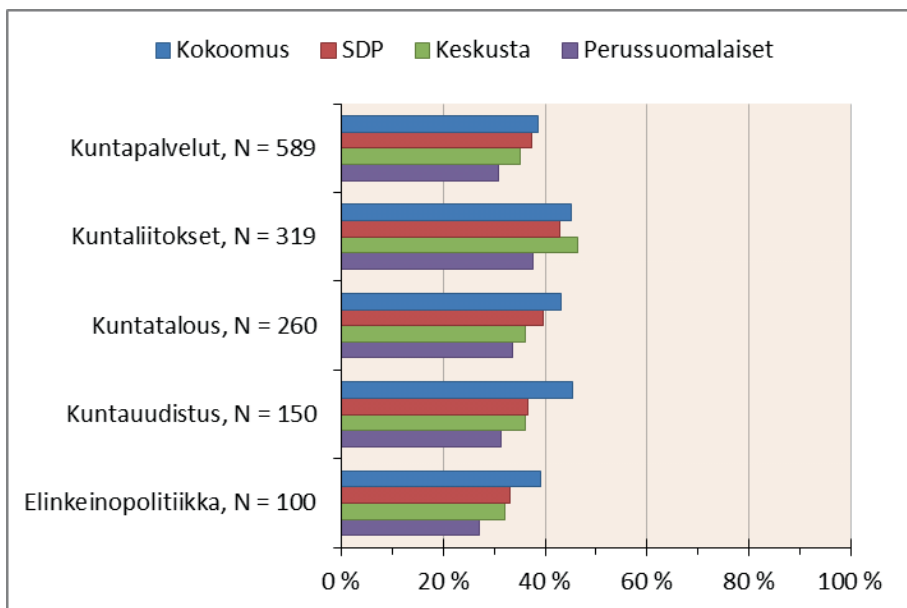
Niin kutsutun *issue ownership* -teorian mukaan puolueiden saaman julkisuuden määrä ja laatu on riippuvaista siitä, millaisissa asioissa niillä on uskottavuutta. Tiettyyn aiheeseen liittyvä uskottavuus johtaa siihen, että puolue saa ajatuksensa läpi julkisuudessa, koska tiedotusvälineet ajattelevat niillä olevan jotain merkittävää sanottavaa.³¹⁸ Esimerkiksi vihreillä on ympäristökysymyksiin liittyvää uskottavuutta, ja sosiaalidemokraatteihin luotetaan hyvinvointivaltioon ja sosiaalisectoriin liittyvissä teemoissa. Perussuomalaiset puolestaan näkyi kevään 2011 eduskuntavaalien alla vahvasti Euroopan unionia koskevissa uutisissa.³¹⁹ Kun uskottavuus kohtaa ajankohittaisen yhteiskunnallisen ongelman, puolue saa paljon näkyvyyttä ja erityisesti liikkuvat äänestäjät antavat sille äänensä vaaleissa. Näin kävi esimerkiksi vuoden 2011 eduskuntavaaleissa, jolloin EU:n talouskriisi hallitsi tiedotusvälineiden uutisia. Talouskriisi tuki perussuomalaisten uskottavuutta, koska puolue oli jo pitkään puheenjohtajansa Timo Soinin suulla ennustanut euroalueen tuhoa. Lopputuloksena perussuomalaiset myös näkyi julkisuudessa enemmän kuin pääoppositiipuolue SDP³²⁰.

³¹⁷ Pitkänen 2009a.

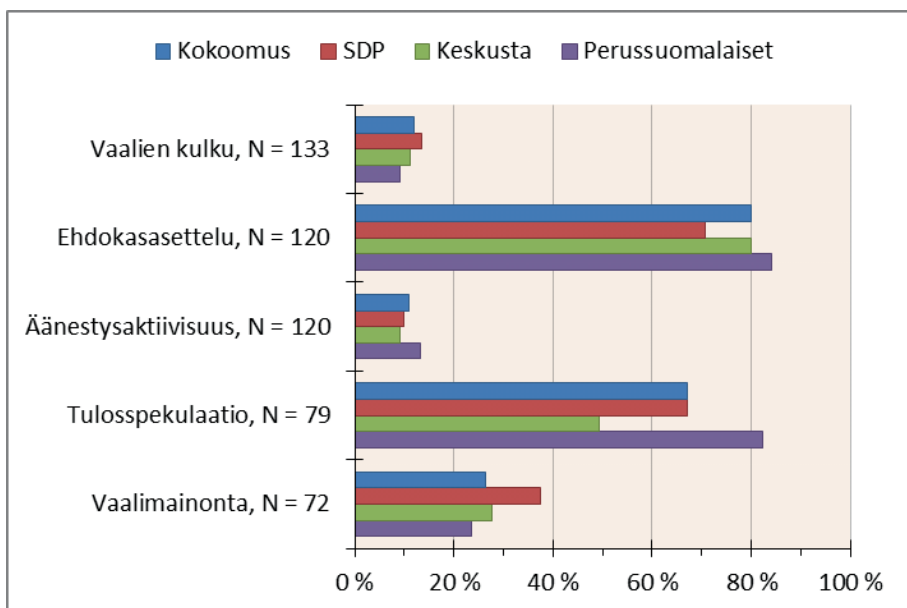
³¹⁸ Petrocik 1996.

³¹⁹ Railo & Välimäki 2012c, 120–124, vrt. myös Borg 2012, 240–252.

³²⁰ Railo & Välimäki 2012c, 120–124.



Kuvio 17. Neljän suurimman puolueen näkyvyys päivälehkien paikallisen julkisuuden käsitellyissä asia-aiheissa (N = 1 430) (N = juttujen määrä).



Kuvio 18. Neljän suurimman puolueen näkyvyys päivälehkien paikallisen julkisuuden käsitellyissä kampanja-aiheissa (N = 1 430) (N = juttujen määrä).

Paikallisessa julkisuudessa nämä uskottavuuserot näyttävät kuitenkin olevan selkeästi pienemmät kuin valtakunnallisessa julkisuudessa. Kuvioon 17 on koottu neljän suurimman puolueen näkyvyys kuntavaalijulkisuuden viiden yleisimmin mainitun aiheen piirissä. Siitä ilmenee, että kokoomuksen, SDP:n, keskustan ja perussuomalaisten välillä oli melko pieniä määrällisiä eroja siinä, missä aiheissa ne näkyivät päivälehtien paikallisessa julkisuudessa.

Tiettyjä eroja toki esiintyi. Kuvio 17 osoittaa, että paikallisessa julkisuudessa kokoomus näkyi eniten neljässä aiheesta viidestä: kuntapalveluissa, kuntataloudessa, kuntauudistuksessa ja elinkeinopolitiikassa. Vain yhdessä aiheessa toinen puolue ohitti kokoomuksen: keskusta kuntaliitoksissa. Havainnot istuvat hyvin aikaisempaan tutkimukseen, jotka osoittavat, että kansalaiset luottavat erityisesti kokoomukseen talousasioissa³²¹. Keskustan näkyvyys kuntaliitoksiin liittyvissä teemoissa osoittaa, että tiedotusvälineet tuottivat julkisuudessa mielikuvaa keskustasta pienten kuntien puolustajana ja kuntarakenneuudistuksen vastustajana.

Keskustan näkyvyyttä kuntaliitosten vastustajana voi selittää kahdella rinnakkaisella tavalla. Kuntavaalikamppailun käynnistyessä syyskuun jälkimmäisellä puoliskolla keskustan puheenjohtaja Juha Sipilä ilmoitti, että keskusta vastustaa kuntien pakkoliitoksia. Sipilän Suomen tietotoimiston vaalisarjassa antama julistus ”Hallituksen kuntaremontti olisi katastrofi” julkaistiin haastattelusarjan osana isona uutisena useassa päivälehdessä³²². Siinä Sipilä korosti, että kuntien rajoista tulee päättää paikallisella tasolla eikä valtiovallan määräyksillä. Keskustan puheenjohtaja asettui selkeänaisesti vastustamaan hallituksen suunnitelmia yhdistää kuntia väkisin. Tiedotusvälineiden lisäksi puolueen johdon valitsema kielteinen asenne välittyi myös puolueen virallisia kanavia pitkin jokaisen ehdokkaan tiedoksi ja heijastui sitä kautta päivälehtien kunnallisia ja alueellisia asioita koskeviin uutisiin.

³²¹ Borg 2012, 248.

³²² Ks. esim. Aamulehti 20.9.2012: ”Keskusta hakee vaaleista käännettä nousuun.” (STT). Helsingin Sanomat nosti omassa haastattelussaan otsikkoon Sipilän torjuvan asenteen kuntien pakkoliitoksiin, ks. Helsingin Sanomat 18.10.2012: ”Sipilältä täystyrmäys suurkunnille.”

Toinen rinnakkainen selitys toimittajien tavalle esittää keskusta kuntaliitosten vastustajana on, että toimittajilla oli olemassa tietty mielikuva siitä, mitä arvoja ja asenteita keskusta edustaa. Lehtien julkaisemissa vaalisarjoissa nostettiin tyypillisesti esille yksi selkeä mielipide jokaisen puolueen ehdokkaalta. *Keskisuomalainen* esitteli keskeisiä paloja puolueiden vaaliohjelmista lokakuun puolella välissä. Keskustan kohdalla korostettiin, että keskustan valtuustoryhmä vastustaa uusia kuntaliitoksia Jyväskylän ja sen ympäryskuntien välillä³²³. Porissa ilmestynyt *Satakunnan Kansa* käsitteli useassa artikkelissa Porin ympäryskuntien suunnitelmia tai haluttomuutta yhdistyä naapurikuntiin. Teksteissä mainittiin, että esimerkiksi Pomarkussa keskustalaiset vastustivat suunnitelmia liittää Pomarkku osaksi Poria³²⁴. Rannualla ja Kittilässä kuntien itsenäisyyttä puolustivat *Lapin Kansan* mukaan kaikkein tarmokkaimmin keskustalaiset kunnanvaltuutetut³²⁵. *Aamulehden* toimittaja lainasi keskustan Simo Vehmasta Urjalasta: ”Kuntaliitoksista ei tule olemaan urjalaisille mitään hyötyä”³²⁶. Päivälehtien materiaalista on vaikea löytää esimerkkiä tilanteesta, jossa keskustan valtuutetut olisivat tukeneet kuntaliitosta. Kuten sanottua, tähän saattoi vaikuttaa sekä valtakunnallisen puolueen valitsema linja että toimittajien halu yksinkertaistaa ja tehdä ymmärrettävämmäksi paikallispolitiikkaa liittämällä kuntaliitosten vastustaminen nimenomaan keskustan ehdokkaisiin ja valtuutettuihin.

Perussuomalaisten näkyvyys erottui paikallisissa uutisissa kolmen muun suurimman eduskuntapuolueen julkisuudesta mielenkiintoisella tavalla. Perussuomalaiset sai vaalien asia-aiheiden julkisuudessa vähemmän näkyvyyttä kuin kokoomus, SDP tai keskusta. Kärjekkäin ero oli kuntapalveluita käsittelevissä teksteissä, mutta tilanne oli samansuuntainen kaikissa vaalien asia-aiheita käsittelevissä jutuissa: perussuomalaiset sai neljästä suurimmasta puolueesta vähiten julkisuutta, olipa sitten kysymys kuntapalveluista, kuntaliitoksista, kuntatalouden tilasta, kuntauudistuksesta tai elin-

³²³ Keskisuomalainen 16.10.2012: ”Enää ei luvata, nyt vaaditaan”. Ks. myös Lapin Kansa 16.10.2012: ”Kuntaliitos vain hätätilassa”; Satakunnan Kansa 13.10.2012: ”Eura-joella ei eripuraa”.

³²⁴ Satakunnan Kansa 5.10.2012: ”Politiikkaa rankkasateessa”.

³²⁵ Lapin Kansa 10.10.2012: ”Sivukyliin apua laajakaistasta”; Lapin Kansa 12.10.2012: ”Leivistä syntyi kova vääntö”.

³²⁶ Aamulehti 27.9.2012: ”Urjala uskoo yhteistyön voimaan”.

keinopolitiikasta. Vaikuttaa siltä, ettei puolueella ollut vakiintunutta uskotavuutta missään kuntavaalien paikallisen julkisuuden aiheessa. Valtakunnallisessa julkisuudessa perussuomalaiset saattoi toivoa näkyvänsä EU:n talouskriisiä koskevissa uutisissa, mutta paikallisessa julkisuudessa talouskriisi ei näkynyt senkään vertaa kuin valtakunnallisissa uutisissa.

Sen sijaan perussuomalaiset näkyi kampanja-aiheisissa kirjoituksissa eli niissä päivälehtien paikallisuutisissa, joissa käsiteltiin vaaleja tapahtumana (ks. kuvio 18). Tällaisia tekstejä olivat esimerkiksi ehdokasasettelua käsittelevät jutut tai puolueiden kannatukseen liittyvät spekulatiot. Osassa kampanja-aiheita puolueet tosin mainittiin erittäin harvoin. Näitä olivat esimerkiksi vaalien kulkua yleisesti esittelevät kirjoitukset sekä jutut, joissa kannustettiin ihmisiä äänestämään.

Perussuomalaisten ehdokasasettelu ja ehdokkaiden vaalipuheet olivat tapetilla useissa tiedotusvälineissä. Mediassa kiinnitettiin huomiota perussuomalaisten vetovoimaan ehdokasasettelussa. *Turun Sanomat* kertoi: ”Vain Perussuomalaisilla [sic] ja vihreillä lisää ehdokkaita Varsinais-Suomessa”³²⁷. Siinä missä valtakunnallisissa uutisissa käsiteltiin perussuomalaisten menestystä kannatusmittauksissa, paikallisella tasolla tarkasteltiin puolueen ehdokkaiden edesottamuksia. Uutiskynnyksen ylittivät erityisesti ehdokkaiden tölväisyt kuten *Helsingin Sanomien* uutinen ”Kuntavaaliehdokas kirjoitti ministerien tappamisesta” osoittaa³²⁸. Timo Soinin epäkiitolliseksi tehtäväksi jäi paikkailla, kaunistella tai jopa tuomita puolueensa yksittäisten kuntavaaliehdokkaiden möläytyksiä: ”Puheenjohtaja Timo Soinia jurppii sekä omiensa tyhmyydet että median osoittelu”³²⁹. *Aamulehdessä* pohdittiin myös yleisemmin perussuomalaisten ehdokkaiden kansalaisvalmiuksia valtuustotyöskentelyyn, joskin lehti samalla rauhoitteli lukijoitaan todeten, että kokemattomuus saattaisi olla valtuustossa jopa etu, koska se saattaisi johtaa uusiin ja ennakkoluulottomiin ratkaisuihin³³⁰.

³²⁷ Turun Sanomat 22.9.2012: ”Vain Perussuomalaisilla ja vihreillä lisää ehdokkaita Varsinais-Suomessa”.

³²⁸ Helsingin Sanomat 25.9.2012: ”Kuntavaaliehdokas kirjoitti ministerien tappamisesta”.

³²⁹ Aamulehti 26.9.2012: ”Nyt potuttaa, tietysti tuomitsen jyrkästi”.

³³⁰ Aamulehti 14.10.2012: ”Noviisien kiihdytyskiset”.

Vuoden 2011 eduskuntavaalien mediajulkisuutta tarkastelevassa tutkimuksessa havaittiin, että perussuomalaisten kannatuksen voimakas kasvu johti myös heitä koskevien kirjoitusten määrän nopeaan lisääntymiseen. Toimittajat pohtivat pääkirjoituksissa, kolumneissa ja uutisissa sitä, minkä takia perussuomalaisten kannatus kasvaa ja mitä seurauksia suomalaisille ja suomalaiselle politiikalle siitä on.³³¹ Myös kuntavaalien 2012 mediajulkisuuden paikallisissa uutisissa oli nähtävissä jossain määrin samanlainen ilmiö. Tiedotusvälineet havaitsivat, että mielipidemittaukset ennustivat perussuomalaisille vaalivoittoa verrattuna 2008 kuntavaaleihin ja puntaroivat tilannetta kukin omalla alueellaan ja sen kunnissa.

Toki myös paikallisessa julkisuudessa saatettiin ottaa esille, että perussuomalaisten vahva kannatus johtanee valtuuston voimasuhteiden muutokseen. Näin tekivät esimerkiksi *Helsingin Sanomat* ja *Aamulehti*, jotka arvioivat oman alueensa tulevia valtuustojen kokoonpanoja mielipidemittausten perusteella. *Aamulehden* kirjoituksessa nostettiin esille erityisesti perussuomalaisten ”rynnistys”, jota pohdittiin myös saman päivän pääkirjoituksessa³³². Oulussa *Kaleva* nosti paikallisen mielipidemittauksen tuloksesta otsikkoon perussuomalaisten kannatuksen ennustetun kasvun: ”Perussuomalaiset kakkoseksi”³³³.

Sosiaalidemokraattien tilanne oli siinä mielessä erikoinen, ettei puolue ollut näkyvin missään paikallisen julkisuuden aiheessa. Kuten luvussa ”Puolueiden valtakunnallinen vaalijulkisuus” osoitetaan, valtakunnallisissa uutisissa sosiaalidemokraattien hyvä näkyvyys liittyi pitkälti paljon puhuttaneen sote-uudistuksen käsittelyyn. Päivälehtien paikallisissa uutisissa sote-uudistusta käsiteltiin kuitenkin vain vähän: se mainittiin vain 47 kirjoituksessa. Voi siis todeta, että paikalliset uutisaiheet eivät suosineet so-

³³¹ Railo & Välimäki 2012c, 124–130.

³³² *Helsingin Sanomat* 7.10.2012: ”Helsingin valtuustossa luvassa kunnon keikaus”; *Helsingin Sanomat* 7.10.2012: ”Perussuomalaisilla raju nousu”; *Helsingin Sanomat* 11.10.2012: ”Perussuomalaisten kannatus kasvaa Espoossa”; *Helsingin Sanomat* 11.10.2012: ”Kilpa kakkospuolueen paikasta”; *Helsingin Sanomat* 12.10.2012: ”Perussuomalaiset näyttävät nousevan myös Vantaalla”; *Helsingin Sanomat* 12.10.2012: ”Vantaan politiikka voi järkkyyä”; *Aamulehti* 26.9.2012: ”Sdp lähtee Pirkanmaalla kärkipaikalta kuntavaaleihin”; *Aamulehti* 25.9.2012: ”Ps rymistelee Pirkanmaalla”.

³³³ *Kaleva* 10.10.2012: ”Perussuomalaiset kakkoseksi”. Ks. myös *Turun Sanomat* 4.10.2012: ”Perussuomalaiset juhlii – Sdp ja keskusta kärsivät”.

siaalidemokraatteja, mutta toisaalta erot eri puolueiden julkisuuden määrässä olivat vähäiset.

Kuntapalveluista kirjoitettujen paikallisten uutisten lähempi analyysi osoittaa, että teemaa hallitsi kaksi aihetta yli muiden: terveydenhuolto ja koulut. Kuntapalveluita käsittelevistä 590 kirjoituksesta terveydenhuolto mainittiin 301 artikkelissa ja koulujen tilanne 195 jutussa muiden teemojen jäädessä vain noin sataan viittaukseen tai sen alle. SDP oli näkyvin toimija terveydenhuoltoa koskevissa jutuissa, mutta erot muihin puolueisiin olivat erittäin pienet. Siinä missä SDP mainittiin 117 terveystalvaeluita koskevassa jutussa, kokoomukseen viitattiin 113 ja keskustaan 102 kirjoituksessa.

Merkittävin paikallista julkisuutta koskeva havainto kuitenkin on, että neljää suurinta puoluetta koskevien uutisten määrälliset erot olivat päivälehtien paikallisissa uutisissa vähäisiä aiheesta riippumatta. Toisin sanoen paikallinen julkisuus erosi valtakunnallisten aiheiden käsittelystä siinä, että valtakunnallisessa julkisuudessa puolueilla oli selkeät *issue ownership* -vahvuusalueensa, mutta paikallisissa uutisissa näin ei ollut. Tärkeä syy tähän oli, että kuntavaaleja käsiteltiin erilaisissa vaalisarjoissa, joissa kaikki puolueet pääsivät ääneen kaikissa aiheissa. Näin puolueiden väliset erot jäivät vähäisiksi.

Kuntavaaleja käsittelevien artikkeleiden tarkempi laadullinen analyysi paljastaa kuitenkin, että puolueiden samankaltaisella julkisuudella oli merkittäviä seurauksia siinä, miltä suomalainen paikallispolitiikka päivälehdissä näytti. Näihin seurauksiin paneudutaan seuraavaksi.

5.4 Kritiikittömyys ohjaa toimitustyötä

Kuntavaalien paikallisen julkisuuden juttuja yhdisti se, että niissä haettiin yhteisymmärrystä kirjoituksissa mainittujen tahojen välille ja vältettiin toimijoiden välisten vastakkainasetteluiden luomista. Kuntien tilannetta käsitteleviin juttuihin oli tyypillisesti nostettu aihe, joka yhdisti kunnan päättäjiä. Esimerkiksi *Aamulehden* ”Kuntavaalikiertue”-juttusarjan otsikko oli tavallisesti muotoiltu siten, että se yhdisti haastateltuja poliitikkoja. Välillä otsikot olivat vetoamuksia puoluerajat ylittävän yhteistyön puolesta. Valkeakosken tilannetta tarkasteleva kirjoitus oli otsikoitu: ”Kun ei ole rahaa,

olisiko yhteistyötä?”³³⁴. Vaalipaneelien otsikot Urjalasta ”Urjala uskoo yhteistyön voimaan”³³⁵, Sastamalasta ”Aluesairaala pidetään kiinni”³³⁶ sekä Akaasta ”Ainoa kyläkoulu jää henkiin Akaassa”³³⁷ kertovat samasta ilmiöstä. Yhteistyön ja yhteisten tavoitteiden joukossa ainoa selkeästi erimielisyyttä korostava otsikko oli ”Yöpäivystys jakaa mielipiteitä Nokialla”³³⁸. Silloinkin, kun otsikot osoittivat mielipiteiden hajanaisuuden, sanomalehdet varoivat kritisoimasta poliitikkoja ja ehdokkaita. Tiedotusvälineet toivat julki ehdokkaiden mielipiteen, mutta välttivät ottamasta niihin kantaa.

Suomalaisten päivälehtien kuntavaaleja koskevaa paikallista julkisuutta voi siis kutsua konsensuaaliseksi siinä mielessä, että siinä vältettiin vastakainasetteluita eri puolueiden välillä eivätkä toimittajat liioin kritisoineet puolueita ankarasti.³³⁹ Tämä on merkittävä ero verrattuna valtakunnalliseen politiikan julkisuuteen, jossa toimittajat suhtautuvat poliitikkoihin pääsääntöisesti erittäin kriittisesti. Ilmiön taustalla on nähty monia eri tekijöitä, kuten toimittajien entistä korkeampi ammattitaito, ammatti-identiteetin kehittyminen kohti ”neljäntenä valtiomahtina” toimimista sekä kaupalliset syyt. Toimittajat asettuvat mielellään kansalaisten asemaan ja poliittisia päättäjiä vastaan osoittaakseen riippumattomuuttaan vallanpitäjistä ja haluaan ajaa tavallisten kansalaisten asiaa.³⁴⁰

Suomalaisten päivälehtien paikallisessa julkisuudessa konsensuaalinen tyyli hallitsi kaikkea politiikan julkisuutta riippumatta siitä, millaisen lähestymistavan eri lehdet olivat valinneet. Sanomalehtien tapa lähestyä kuntien poliittista tilannetta voidaan karkeasti jakaa kahteen. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat ne lehdet, jotka julkaisivat jonkinlaista vaalisarjaa oman alueensa kuntien tilanteesta. Tällaisia tiedotusvälineitä olivat esimerkiksi *Helsingin Sanomat*, *Satakunnan Kansa*, *Keskisuomalainen* ja *Aamulehti*. Joukkoon voidaan lisätä myös *Kaleva*, jonka vaalisarjassa tosin lähinnä

³³⁴ Aamulehti 19.10.2012: ”Kun ei ole rahaa, olisiko yhteistyötä?”

³³⁵ Aamulehti 27.9.2012: ”Urjala uskoo yhteistyön voimaan”.

³³⁶ Aamulehti 10.10.2012: ”Aluesairaala pidetään kiinni”.

³³⁷ Aamulehti 11.10.2012: ”Ainoa kyläkoulu jää henkiin Akaassa”.

³³⁸ Aamulehti 24.10.2012: ”Yöpäivystys jakaa mielipiteitä Nokialla”.

³³⁹ Sama havainto on tehty myös YLE:n aluetoimitusten eduskuntavaalien aikaisesta politiikan julkisuudesta. Ks. Railo & Välimäki 2012a, 84–89.

³⁴⁰ Railo & Välimäki 2012c, 114–120. Ks. myös Kantola 2011, 134–141.

haastateltiin yksittäisiä kansalaisia ja tuotiin julki kansalaisten mielipiteitä kuntavaalien aiheista.

Toiseen ryhmään kuuluvat ne tiedotusvälineet, jotka uutisoivat oman alueensa tilanteesta kokonaisuutena. Tähän ryhmään kuuluivat esimerkiksi *Turun Sanomat* tai *Ilkka*, jotka eivät julkaisseet ilmestymisalueeltaan kuntakohtaisia vaalisarjoja tai käyneet muuten järjestelmällisesti läpi oman alueensa kuntien poliittisia asetelmia. Nämä lehdet julkaisivat sen sijaan runsaasti mielipidemittauksiin liittyviä uutisia ja kommentaareja erityisesti oman alueensa tärkeimmän kaupungin valtuuston tilanteesta.³⁴¹

Olipa valittu lähestymistapa kumpi hyvänsä, sen käytännön lopputulos oli, että puolueiden julkisuuskuvat eivät juuri eronneet toisistaan. Jos sanomalehdet julkaisivat vaalisarjoja, joissa käsiteltiin yksittäisten kuntien ja niiden poliitikkojen mielipiteitä, kaikille poliittisille ryhmille annettiin tilaa tuoda julki mielipiteensä käsillä oleviin asioihin eikä puolueita kritisoitu tai ajettu vasten toinen toistaan, kuten valtakunnallisessa julkisuudessa säännömukaisesti tehdään.

Sen sijaan niissä sanomalehdissä, joissa vaaleja tarkasteltiin yleisemmällä tasolla, uutisissa painottui eräänlainen *horse race* -journalismi. Sillä tarkoitetaan vaalien tarkastelemista kilpailuna, jossa puolueiden poliittiset arvot ja asenteet ovat toisarvoisessa asemassa. *Horse race* -journalismissa esimerkiksi seurataan puolueiden kannatuslukuja ja niiden muutoksia miettimättä tarkemmin, mitä asioita puolue ajaa tai vastustaa. Usein *horse race* -journalismissa painottuu pinnallinen näkökulma politiikkaan. Puolueiden kannatuksen kehitystä pyritään esimerkiksi ymmärtämään puoluejohtajan yksittäisten toimien tai puheenvuorojen perusteella ajattelematta yhteiskunnallisia rakenteita tai puolueen ajamia asioita. *Horse race* -journalismia on pidetty tiedotusvälineiden kiristyneen kilpailun tyypillisenä seurauksena. Se ei edellytä lukijoilta mitään ennakkotietoja politiikasta, minkä lisäksi se on helppoa ja jännittävää seurattavaa. Paikalliset uutiset osoittavat kuitenkin, että *horse race* -journalismia on mahdollista tuottaa ilman, että puolueita asetetaan varsinaisesti vastakkain. Esimerkiksi puolueiden ehdokas-

³⁴¹ Mielipidemittausten lisäksi *Turun Sanomat* tarkasteli esimerkiksi ehdokkaiden vaalirahoitusta. *Turun Sanomat* 13.10.2012: ”Kärkiehdokkailla riittää yhä kampanjarahaa Turussa”; *Turun Sanomat* 13.10.2012: ”Turun puolueiden vaalibudjetit ennallaan”; *Turun Sanomat* 27.10.2012: ”Kolmannes Turun ehdokkaista kertonut vaalirahansa”.

asettelua seurattiin monessa lehdessä tiiviisti. Yksi tapa oli tarkastella, kuinka paljon naisia, maahanmuuttajia tai nuoria oli asettunut ehdolle eri kunnissa ja eri puolueissa³⁴². Toisaalta ehdokasasettelun vaikeutta ja haasteita päiviteltiin monessa tekstissä³⁴³.

Valtakunnantason *horse race* -uutisissa on tyypillistä, että puolueiden kilpailu äänestäjien kannatuksesta henkilöidään puolueiden puoluejohtajiin pohtimalla, mitä he ovat tehneet oikein, mitä he ovat tehneet väärin tai mitä he ovat jättäneet tyystin tekemättä. Paikallisessa julkisuudessa tämä ilmiö puuttuu miltei täysin. Paikallisia tapahtumia kuvailevissa uutisissa puolueiden johtajia tai kunnanvaltuutettuja ei haastettu heikkenevistä kannatusluvuista eikä niissä pohdittu heidän suosionsa salaisuutta. Tämän seurauksena puolueiden poliittiset mielipide-erot jäivät varjoon, mikä varmasti vaikeutti kansalaisten mahdollisuuksia ymmärtää puolueiden poliittisia linjauksia. Toisaalta puolueet tai niiden valtuutetut eivät näyttäneet olevan vastuussa politiikasta: puolueita ei syytetty epäonnistuneista ratkaisuksista, mutta ei myöskään kiiteltu onnistuneista valinnoista. Sen sijaan ehdokkaiksi ryhtyneitä tai valtuutettuina toimineita saatettiin kehua yleisellä tasolla valmiudesta ryhtyä aikaa vievään luottamustehtävään³⁴⁴.

Toki päivälehdet yrittivät välillä tuoda julki puolueiden ristiriitoja. Esimerkiksi *Turun Sanomat* julkaisi kuusiosaisen vaalisarjan, jossa käsiteltiin Varsinais-Suomen suurimpien kaupunkien valtuustoryhmien merkittävimpiä ristiriitoja. Nämä olivat kuitenkin juttuja, joiden poikkeuksellisuutta lehti erityisesti korosti. Esimerkiksi kirjoituksessa ”Turussa kyttee uusi kamppailu terveyskeskusmaksusta” todettiin, että Turussa SDP ja vasemmistoliitto ovat eri mieltä kokoomuksen ja vihreiden kanssa siitä, tulisiko Turussa periä terveyskeskusmaksua vai ei. Kuvaavaa kuitenkin oli, että toimittaja Jari Heino totesi jutun yhteyteen kirjoittamassaan kommentissa puolueiden sitoutuneen yhteiseen hallitussopimukseen. Tämän sopimuk-

³⁴² Satakunnan Kansa 20.9.2012: ”Naisehdokkaiden osuus kunnallisvaaleissa puolueittain”; Karjalainen 25.9.2012: ”Kahdessa kunnassa ei yhtään”; Kaleva 14.10.2012: ”Nuorten ääni kuuluviin”; Helsingin Sanomat 25.9.2012: ”Miehet jyräävät puolueiden ehdokaslistoilla”.

³⁴³ Ks. esim. *Turun Sanomat* 22.9.2012: ”Vain Perussuomalaisilla ja vihreillä lisää ehdokkaita Varsinais-Suomessa”.

³⁴⁴ *Etelä-Saimaa* 27.9.2012: ”Tarjolla tuhat hyvää ehdokasta. Valitut tekevät kovia päätöksiä.” (uutisanalyysi, Timo Laitakari).

sen seurauksena terveyskeskusmaksuista, toimittajan mukaan, tuskin syntyi mitään todellista riitaa.³⁴⁵

Toimittaja Jari Heino tuokin ilmi yhden todennäköisen syyn siihen, miksi paikallinen politiikan julkisuus on niin erilaista kuin valtakunnantason politiikan julkisuus. Paikallisen tason julkisuus heijastelee kunnallispolitiikan konsensushakuista perusluonnetta. Toisin kuin valtakunnantason politiikka, jossa on selkeä hallitus–oppositio–vastakkainasettelu, kunnallispolitiikka perustuu puolueiden väliseen yhteistyöhön. Asioita valmistelevat virkamiesten avustuksella lautakunnat, johon osallistujat valitaan valtuustopaikkojen voimasuhteiden mukaan. Myös kunnan- tai kaupunginhallituksessa ovat tyypillisesti edustettuna kaikki tai ainakin miltei kaikki valtuustoon paikkoja saaneet puolueet tai ryhmät. Asioiden hoitaminen ja ongelmien ratkaiseminen edellyttää valtakunnantason politiikkaa olennaisesti laajempaa yhteistyötä ja kykyä tehdä kompromisseja. Tämä asetelma heijastuu myös julkisuuteen, jossa puolueiden vastakkainasettelu on hankalaa.

On kuitenkin olemassa myös toinen rinnakkainen selitys. Poliitikkojen ja toimittajien suhteita tarkastelleiden Risto Kuneliuksen, Elina Nopparin ja Esa Reunasen mukaan johtavat suomalaiset tiedotusvälineet sekä poliittinen ja taloudellinen eliitti ovat varsin lähellä toisiaan³⁴⁶. Pienessä maassa kaikki tuntevat toisensa. Jos tämä on totta valtakunnallisella tasolla, se lie-nee vielä enemmän totta kunnallispolitiikassa, jossa johtavien poliitikkojen ja tiedotusvälineiden toimittajien on todennäköisesti liki mahdotonta olla tuntematta toisiaan. Tämä tekee johdonmukaisesta paikallispoliittikkoihin kohdistuvasta kritiikistä hankalaa. Vaara leimautua yhden puolueen tai tietyn aatesuunnan kannattajaksi on suuri, ja toisaalta toimittaja saattaa herkästi tärvellä suhteensa keskeisiin poliittikkoihin eli omiin tietolähteisiinsä.

Samaan suuntaan vaikuttaa myös se, että suomalaisissa päivälehdissä alueellisia ja kunnallisia uutisia laatii tyypillisesti pari toimittajaa. Esimerkiksi *Turun Sanomien* toimittajat Jari Heino ja Ossi Rajala kirjoittivat kuntavaalien alla kaikista kunnallispolitiikkaan liittyvistä uutisista vajaan kol-

³⁴⁵ Turun Sanomat 27.9.2012: ”Turussa kyttee uusi kamppailu terveyskeskusmaksuista”; Turun Sanomat 27.9.2012: ”Muutos vaatii lehmänkaupan” (kainalojuttu, Jari Heino).

³⁴⁶ Kunelius et al. 2009, 315–318.

manneksen (29 %). *Lapin Kansan* toimittajat Niina Pasula ja Pekka Rytkönen kirjoittivat kuntavaaleihin liittyvistä artikkeleista yhtälailla vajaan kolmanneksen (30 %). Luvuissa on otettava huomioon se, että huomattavaa osaa kirjoituksista – esimerkiksi pääkirjoitukset ja pikku-uutiset – ei ole merkitty kenenkään yksittäisen toimittajan nimiin, mikä vähentää edellä mainittujen toimittajien suhteellista osuutta kaikista kirjoituksista. Jos nimettömät ja mielipiteelliset tekstit jätetään syrjään ja tarkastellaan vain suu- rimpia uutistekstejä, mainitut toimittajat kirjoittivat yli puolet lehtiensä kunnallispolitiikan uutisteksteistä. Niissä sanomalehdissä, joissa kuntavaaleja koskevia uutisia oli enemmän, myös toimittajia oli enemmän ja työt jakautuivat heidän kesken tasaisemmin. Näin oli vaikkapa *Aamulehdessä*, jossa kunnallispolitiikan uutisia oli laatimassa ainakin viisi toimittajaa: Riitta-Liisa Pirttikoski, Aki Taponen, Aulis Alatalo, Sirkka Iso-Ettala ja Jorma Huovinen.

Paikallispolitiikkaa käsittelevien toimittajien pieni lukumäärä merkitsee käytännössä, että toimittajien mahdollisuudet ryhtyä kirjoittamaan toistuvasti kriittisiä kirjoituksia paikallisista vallanpitäjistä ovat vähäiset. Paikallispolitiikassa toimittajat ovat erityisen riippuvaisia siitä, että heidän henkilökohtaiset suhteensa poliitikoihin ovat kunnossa. Tilanne valtakunnanpolitiikassa on aivan toinen, kun tiedotusvälineillä on yhteensä kymmeniä toimittajia kirjoittamassa kotimaan politiikan tapahtumista. Isossa ryhmässä suhteiden tärveäntymistä tarvitsee pelätä vähemmän.

5.5 Konsensuaalinen julkisuus ja kansalaisten osallistuminen

Tässä luvussa on vastattu kysymyksiin, mitkä toimijat näkyvät tiedotusvälineiden paikallisessa julkisuudessa, miten eri toimijoiden näkyvyys eroaa toisistaan ja miten näitä eroja tulisi ymmärtää. Samalla havaintoja verrattiin valtakunnalliseen julkisuuteen, jotta paikallisen julkisuuden erityispiirteet tulisivat paremmin esiin. Luvussa havaittiin, että kuntien puoluepoliittiset toimijat hallitsivat kuntavaaleja edeltävää politiikan julkisuutta paikallisissa uutisissa. Ehdokkaat ja valtuutetut olivat näkyvimvät toimijaryhmät, koska teksteissä toistuvasti kysyttiin ehdokkaiden ja valtuutettujen mielipiteitä ajankohtaisista aiheista.

Lisäksi todettiin, että kansalaiset olivat näkyvä ryhmä paikallisessa julkisuudessa, joskin eri lehtien välillä oli tässä suhteessa merkittäviä eroja. Kansalaisten mielipiteet pääsivät esiin kahdella eri tavalla. Ensinnäkin tiedotusvälineet tekivät mielipidemittauksia, jotka tuottivat otoksen ja tarkkuuden mukaan vähintään suuntaa antavan käsityksen siitä, mitä mieltä kansalaiset olivat ajankohtaisista poliittisista aiheista. Tällaiset mielipidemittaukset antavat poliitikoille käsityksen siitä, mitä kansalaiset haluavat. Lisäksi ne selkeyttävät myös kansalaisille itselleen, millaisilla ratkaisuilla on kannatusta ja millä ei, mikä parantaa kansalaisten mahdollisuutta tarkkailla, tekevätkö poliitikot kansalaisten tahdon mukaisia päätöksiä. Samalla ne lisäävät poliittisten päätösten legitimitettä, koska myös monta mieltä olevat kansalaiset saavat käsityksen siitä, mitä enemmistö haluaa. Kuntavaalijulkisuuden erityispiirre kuitenkin on, että tällaisia mielipidemittauksia julkaistiin vaalien alla perin vähän. Vain suurimmat sanomalehdet kykenivät tuottamaan poliitikoille mielipidemittauksiin perustuvaa tietoa päätöksentekoa varten.

Toinen tapa tuoda kansalaisten mielipide esiin oli haastatella yksittäisiä ihmisiä tai perheitä. Kirjoitusten tavoitteena oli synnyttää vaikutelma siitä, että sanomalehdet asettuivat ”tavallisten” ihmisten asemaan ja toivat julki heidän mielipiteensä. Laajimmillaan tällaiset tekstit olivat sivun mittaisia analyysieja kunnan tilanteesta, joihin haastattelut toivat konkreettisia esimerkkejä. Suppeimmillaan haastattelut olivat katugallupeja, jolloin kysymys ja vastaus julkaistiin yhdessä haastatellun henkilön kuvan kanssa. On kuitenkin epätodennäköistä, että tällaiset haastattelut antaisivat poliitikoille tai muille kansalaisille käsityksen siitä, mikä on enemmistön mielipide jostain poliittisesta kysymyksestä. Yhtälailla epätodennäköistä on, että tällaiset jutut auttaisivat muita kansalaisia muodostamaan oman perustellun mielipiteensä aiheesta.

Kuntavaalien paikalliselle julkisuudelle on ominaista, että puoluepoliittisten toimijoiden julkisuuden määrälliset erot ovat paljon pienempiä kuin puolueiden kokoero antaisi olettaa ja selkeästi vähäisemmät kuin valtakunnallisessa julkisuudessa. Tämä on seurausta siitä, että kuntavaaleja käsitellään sanomalehdissä tavallisesti ehdokasesittelyiden ja vaalipaneelien kautta. Niissä jokaiselle kunnassa edustetulle puolueelle annetaan yhtä paljon tilaa esittää mielipiteensä. Korostettu tasapuolisuus koski erityisesti nel-

jää suurinta puoluetta: kokoomusta, SDP:tä, keskustaa ja perussuomalaisia. Pienemmillä puolueilla tilanne oli monimutkaisempi. Ainoa puolue, joka sai paikallisessa julkisuudessa selvästi vähemmän julkisuutta kuin sen koko antaisi olettaa, oli ruotsalainen kansanpuolue. Tämä oli seurausta siitä, että ruotsalaisella kansanpuolueella ei ollut ehdokkaita tai valtuutettuja suurimassa osassa Suomen kuntia. Samankokoinen kristillisdemokraatit oli tässä suhteessa RKP:n vastakohta. Se näkyi suurin piirtein saman verran kuin sitä noin kaksi kertaa suuremmat vihreät ja vasemmistoliitto, koska puolueella oli edustus tai ehdokkaita miltei kaikissa kunnissa.

Puolueiden julkisuuden laadulliset erot ovat paikallisessa julkisuudessa yhtälailla vähäiset. Kokoomus näkyi kuntapalveluita ja kuntien taloutta koskevista uutisista aavistuksen verran enemmän kuin muut puolueet, keskusta puolestaan sai muita puolueita enemmän näkyvyyttä kuntaliitoksia käsittelevissä jutuissa. Perussuomalaisista puhuttiin erityisen paljon vaalitulannetta ja puolueiden ehdokasasettelua arvioivissa teksteissä, kun pääkirjoitustoimittajat ja kolumnistit pohtivat puolueen mahdollisuutta toistaa ”suuri jytky”, vuoden 2011 eduskuntavaalien vaalivoitto. Perussuomalaisilla ei kuitenkaan ollut mitään selkeää politiikan asia-aihetta, joka olisi nostanut sen esille paikallisessa julkisuudessa. Päinvastoin kokoomus, SDP ja keskusta näkyivät politiikan asia-aiheissa olennaisesti enemmän kuin perussuomalaiset.

Sosiaalidemokraattien julkisuus paikallisissa uutisissa oli siinä mielessä erikoista, ettei sillä näyttänyt olevan selkeää vahvuusaluetta missään vaalien ajankohtaisessa aiheessa. Toisin kuin keskusta ja kokoomus, SDP ei erottunut edukseen missään erityisessä politiikan asia-aiheessa. Siinä missä valtakunnallisissa uutisissa SDP näkyi sote-uudistuksessa, paikallisessa politiikan julkisuudessa ei ollut sellaista aihetta, jossa SDP:llä olisi ollut vahva asema – paikallisissa uutisissa sote-uudistusta ei juuri käsitelty.

Puolueiden julkisuuden laadulliset erot olivat seurausta yhtäältä siitä jo mainitusta seikasta, että paikallinen julkisuus oli korostetun tasapuolista. Toisaalta monissa lehdistä ei käsitelty yksittäisten kuntien tilannetta, vaan keskityttiin alueelliseen julkisuuteen sekä maakunnan keskuskaupungin tilanteen käsittelyyn. Tällaisessa julkisuudessa korostui ns. *horse race* -journalismi. Se tarkoittaa, että julkisuudessa kirjoitettiin runsaasti puolueiden välisistä voimasuhteista ja niiden kehityksestä, mutta politiikan asia-aiheis-

sa puolueet eivät leimautuneet tietyn asian tai aatteen edustajiksi samalla tavalla kuin valtakunnallisessa julkisuudessa. Tämä todennäköisesti tekee kunnallispolitiikan seuraamisesta vaikeampaa kuin valtakunnallisen politiikan ymmärtämisestä. Tietyn aatteen tai asian edustajaksi leimautuminen on tietysti yksinkertaistus, jonka voi tulkita jopa vääristävän ihmisten käsitystä politiikasta ja puolueista. Toisaalta se seikka, että puolueet ja jopa yksittäiset poliitikot symboloivat julkisuudessa tiettyjä poliittisia aatteita ja tavoitteita, helpottaa politiikan ymmärtämistä ja äänestyspäätöksen tekemistä.

Tässä luvun johtopäätös siis on, että kuntavaalien paikallinen julkisuus oli luonteeltaan konsensuaalista eli korostetun tasapuolista ja vastakkainasetteluita välttelevää. Tulosta voi pitää jossain määrin yllättävänä: onhan eri tutkimuksissa havaittu joukkotiedotusvälineiden kehittyneen vähitellen itsenäisiksi ja kriittisiksi instituutioiksi suhteessa politiikan instituutioihin³⁴⁷. Vuoden 2011 eduskuntavaalien politiikan julkisuutta tarkastelleessa tutkimuksessa havaittiin, että toimittajilla on suoran arvostelun lisäksi käytössään useita muita keinoja poliitikkojen haastamiseksi ja kritisoinmiseksi. Ensinnäkin toimittajat saattoivat asettaa poliitikot vastakkain. Toisten poliitikkojen arvostelu on kiinteä osa politiikkaa, ja toimittajat hyödynsivät tätä piirrettä halutessaan kyseenalaistaa ja kritisoida poliitikkojen lausuntoja. Toiseksi toimittajat vetosivat muiden itsenäisten instituutioiden mielipiteisiin. Tällaisia instituutioita olivat esimerkiksi evankelisluterilainen kirkko, tutkimuslaitokset, kansalaisjärjestöt sekä ulkomaiden poliitikot ja viranomaiset. Euroopan unioniin liittyvissä kysymyksissä toimittajat vetosivat toistuvasti Euroopan unionin poliitikkojen ja virkamiesten mielipiteeseen kyseenalaistaakseen ja haastaakseen kotimaan poliitikkojen esittämät väitteet.

Kolmanneksi tiedotusvälineet saattoivat tilata mielipidemittauksia, joissa joko selvitettiin kansalaisten mielipidettä jostain ajankohtaisesta yhteiskunnallisesta aiheesta tai kartoitettiin kansalaisten tukea eri puolueille ja poliitikoille. Olipa mielipidemittauksen kohde mikä hyvänsä, niitä oli mahdollista käyttää puolueiden ja poliitikkojen arvosteluun. Mikäli puolueella meni huonosti, oli mahdollista väittää, että tämä oli seurausta puolueen

³⁴⁷ Hyvä yhteenveto näistä tutkimuksista, ks. Kunelius et al. 2009, 18–93.

harjoittamasta väärästä politiikasta. Mikäli puolueella meni hyvin, saattoi sen perusteella vaatia muilta puolueilta samanlaista politiikkaa. Mieli-
pidemittauksia tulkitsemalla kyettiin luomaan käsitys ”yleisestä mielipiteestä”,
joka pakotti tai velvoitti poliitikkoja toimimaan tietyllä tavalla.³⁴⁸

Paikalliselle politiikan julkisuudelle oli kuitenkin ominaista, että näitä
keinoja ei ollut käytössä tai niitä ei ainakaan käytetty. Kuntapolitiikkaa kä-
sitelleet päivälehdet eivät tavallisesti asettaneet kunnanvaltuutettuja toi-
siaan vastaan, vaan pikemminkin korostivat valtuutettujen yksituumaisuut-
ta. Poliitikkoja ei myöskään tyypillisesti kritisoitu huonoista tai vääristä
päätöksistä. Paikallispolitiikan uutisoinnin tueksi ei ollut olemassa sellaisia
itsenäisiä instituutioita, joihin päivälehdissä olisi voitu vedota poliittisten
päättäjien kritisoimiseksi. Tutkimuslaitokset, asiantuntijat ja kansalaisjär-
jestöjen edustajat loistivat poissaolollaan paikallisesta näkökulmasta laadi-
tussa julkisuudessa. Kolmanneksi päivälehdet eivät – *Helsingin Sanomia* lu-
kuun ottamatta – teettäneet sellaisia paikallisia mielipidemittauksia, joilla
ne olisivat voineet haastaa tai kyseenalaistaa kunnallisten poliitikkojen toi-
minnan. Monet päivälehdet toki vertailivat valtakunnallisen tason mieli-
pidemittauksia kunnanvaltuustojen voimasuhteisiin ja päättelivät tämän pe-
rusteella, millaisia muutoksia kunnanvaltuustojen kokoonpanoissa toden-
näköisesti syntyy. Tällaiset vertailut eivät kuitenkaan antaneet mahdolli-
suutta vetää kunnanvaltuustoja vastuuseen toimistaan mielipidemittauksen
avulla. Se olisi edellyttänyt kansalaisten kunnallisen tason mielipiteen seu-
raamista ja tulkitsemista.

Ilmiötä voi selittää kolmella tavalla. Yhtäältä kuntahallinto on rakenteel-
taan sellaista, jossa päätöksenteko edellyttää puolueiden pääsemistä yhteis-
ymmärrykseen käsiteltävistä asioista. Sanomalehtien uutisointi todennä-
köisesti ilmentää tätä kunnallisen päätöksentekojärjestelmän peruspiirret-
tä. Toiseksi maakunnallisilla päivälehdillä on sekä taloudellisia että aatteel-
lisia syitä palvella alueensa asukkaita tasapuolisesti. Päivälehtien taloudelli-
nen kannattavuus riippuu osittain kyvystä palvella tasapuolisesti kaikkia
alueen asukkaita, ja toimittajat myös itse mieltävät tehtäväkseen oman
alueensa asukkaiden tasapuolisen palvelun.³⁴⁹ Maakunnalliset päivälehdet

³⁴⁸ Railo & Välimäki 2012b, 100–161.

³⁴⁹ Salovaara-Moring 2004, 60–85.

ilmeisesti tulkitsevat näitä tavoitteita siten, että kuntapolitiikkaa käsittelevissä teksteissä vältetään voimakkaita kannanottoja.

Kolmanneksi suomalaiset paikalliset taloudelliset ja poliittiset eliitit ovat todennäköisesti hyvin lähellä toisiaan. Suomalaisissa kunnissa ja kaupungeissa politiikan ja talouselämän vaikutusvaltaiset ihmiset tuntevat toisensa, mikä kaventaa toimittajien liikkumavaraa. Tilannetta vaikeuttaa edelleen se, että suuren suomalaisen päivälehdden politiikan paikallisuutisista vastaa vain muutama ihminen ja usein päävastuu on vain yhdellä toimittajalla. Yhden toimittajan mahdollisuudet haastaa johdonmukaisesti ja pitkällä aikavälillä ne poliitikot, joiden toimista hänen on tarkoitus kirjoittaa, ovat vähäiset. On todettu, että valtakunnanpolitiikan julkisuudessa poliitikot ja toimittajat tarvitsevat toisiaan, mikä luo näiden kahden ryhmän välille jännitteisen yhteistyösuhteen³⁵⁰. Jos tämä on totta valtakunnanpolitiikassa, niin tilanne pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa kaupungeissa on paljon vaikeampi, kun toimittajia on vain pari ja johtavia poliitikkojakin kourallinen.

Politiikan filosofi Chantal Mouffe on todennut, että politiikan olemassaolo edellyttää vastakkainasetteluita. Mouffen mukaan politiikka vaatii vaihtoehtoja, joista kansalaiset voivat valita ja joihin he voivat sitoutua. Ilman näitä vaihtoehtoja politiikka muuttuu pelkäksi asioiden hoitamiseksi, jossa kulloinkin toteutetaan mielekkääksi koettua linjaa.³⁵¹ Tällöinkin taustalla ovat tietyt poliittiset arvot, mutta niiden ideologinen sidonnaisuus ei tule ilmi, koska niitä ei haasteta tai niille ei esitetä julkisuudessa vaihtoehtoja. Näin kansalaisille jää vain sivustakatsojan rooli. Tiedotusvälineet eivät anna heille mahdollisuutta arvioida tehtyjen päätösten mielekkyyttä tai todellista järkevyyttä eikä heillä siten ole myöskään keinoja kritisoida tai arvostella vallanpitäjiä. Tämä on se kuva, joka päivälehtien alueellisen ja kunnallisen politiikan uutisista kansalaisille välittyy. Poliitiikan toimijat eivät edusta selkeästi erottuvaa poliittista linjaa, heitä ei aseteta toisiaan vastaan eikä heitä kritisoida tehtyjen päätösten mielekkyydestä. Päivälehtien paikallisissa uutisissa korostuvat tiedotusvälineiden toisenlaiset tehtävät kuin valtakunnallisessa julkisuudessa. Jos valtakunnallisella tasolla media toimi val-

³⁵⁰ Kunelius et al. 2009, 307–318.

³⁵¹ Mouffe 2005.

lan vahtikoirana ja neljäntenä valtiomahtina, paikallispolitiikan uutisissa se keskittyi tuottamaan yhteisöllisyyden kokemusta ja kohottamaan kansalaisten luottamusta poliittista järjestelmää kohtaan.

Nämä ovat sinänsä kunnioitettavia tavoitteita, mutta samalla paikallispolitiikasta syntyy auttamatta vaikeaselkoinen kuva, joka ei kannusta seuraamaan politiikkaa tai äänestämään. Valtakunnallista politiikan julkisuutta on syystä arvosteltu liiasta kriittisyydestä. Johtaahan se kansalaisten kyyniseen suhtautumiseen poliitikkoihin. Paikallispolitiikan julkisuuden ongelmat ovat päinvastaiset. Liiallinen varovaisuus, korostunut yhteisöllisyys, ristiriitojen ja kritiikin välttäminen ovat piirteitä, jotka johtavat kansalaisten kokemukseen, ettei äänestämällä voi vaikuttaa. Puolueiden välillä ei näytä olevan selkeitä eroja, eikä poliittinen vastuu lankea selkeästi yhdellekään poliitikolle tai puolueelle. Tässä lienee osaselitys myös kuntavaalien alhaiselle äänestysprosentille. Ilman ärhäkkää ja kriittistä paikallista mediaa demokratia on vajaa.

6 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin vuoden 2012 kuntavaalien politiikan julkisuutta viiden viikon ajalta ennen 28. lokakuuta pidettyjä vaaleja. Tutkimuksen johtava kysymys oli, miten kuntavaaleja 2012 käsiteltiin mediassa. Tutkimuksessa selvitettiin, missä määrin kuntavaalit olivat tiedotusvälineissä esillä, millaisista aiheista keskusteltiin, ketkä toimijat saivat äänensä kuuluviin ja miten eri puolueet julkisuudessa näyttäytyivät. Tutkimustulokset esitellään tässä johtopäätösluvussa tuomalla esiin viisi keskeisintä havaintoa, jotka nousivat aineiston analyysistä esiin.

Ensimmäinen havainto, joka nousi esiin jo aineiston koodausvaiheessa ja vahvistui entisestään aineistoanalyysin syvetessä, oli kuntavaalien mediajulkisuuden jakaantuminen monella tavalla kahtia. Tämän kahtiajaon puolet olivat yhtäältä valtiollinen politiikka, aiheet, toimijat ja tiedotusvälineet ja toisaalta paikalliset aiheet, toimijat ja paikallisiin tapahtumiin keskittyneet uutiset. Kaksijakoisuus siis tuli esiin, tarkasteltiinpa sitten tiedotusvälineineissä näkyneitä aiheita, toimijoita tai näkökulmia. Tutkimuksen jokainen osa tuki päähavaintoa, jonka mukaan kuntavaaleja käsiteltiin kahdella tavalla, ja selityksiä tälle ilmiölle löydettiin niin kuntopolitiikan ominaisuuksista, kuntavaalien erityispiirteistä kuin median rakenteesta-kin.

Tutkimuksen toinen havainto oli, että kuntavaalit olivat vaaleja edeltäneessä journalismissa hyvin esillä. Juttumäärissä mitattuna journalismi jatkautui melko tarkkaan kahtia paikallisen ja valtakunnallisen näkökulman julkisuuteen. Valtakunnallisen näkökulman jutuissa korostettiin vaalien sellaisia piirteitä, jotka olivat yleistettävissä kaikkiin Suomen kuntiin. Paikallisen näkökulman vaalijournalismissa paneuduttiin puolestaan yksittäisten alueiden ja kuntien asetelmiin ja debatteihin. Aineiston määrällinen analyysi osoitti, että päivälehdillä oli televisiota ja iltapäivälehdistöä merkittävämpi rooli kunnallisten ja alueellisten näkökulmien ylläpitämisessä. Eri-tyisesti suunnitelmallisilla vaalisarjoilla päivälehdet pystyivät lisäämään vaalijournalismin kuntalähtöisyyttä. Kunnallisesti ja alueellisesti vahvin agenda oli *Keskisuomalaisella, Länsi-Savolla, Etelä-Saimaalla, Aamulehdellä, Karjalaisella, Turun Sanomilla* ja *Satakunnan Kansalla*. Päivälehdistä valtakunnallisia näkökulmia korostivat eniten *Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet, Ilkka* ja *Kaleva*. Yhteistoimitusten laatimien juttujen ja STT:n uutismateriaalin käyttö lisäsivät valtakunnallista painotusta. Myös päätoimittajilla ja kolumnisteilla oli taipumus kirjoittaa kuntavaaleista enemmän valtakunnallisesta kuin paikallisesta näkökulmasta.

Kolmas tutkimushavainto oli, että julkisuuden jakautuminen kahtia valtakunnalliseen ja paikalliseen näkyi näkökulmien lisäksi myös käsitellyissä aiheissa. Valtakunnallisista politiikan asiakysymyksistä olivat eniten esillä hallituksen kaksi keskeneräistä rakenneuudistusta eli kunta- ja sote-uudistus. Lisäksi esiin nousi Euroopan unionin talouskriisi, mutta lähinnä siksi, että poliitikot ja toimittajat pyrkivät määrittelemään, että kyseessä *ei* ole kuntavaalien kannalta relevantti aihe. Valtakunnallisten aiheiden yhteydessä eri toimijaryhmistä näkyvyyttä saivat eniten ministerit ja kansanedustajat. Kunnallisen tason aiheista oli eniten esillä kuntapalveluiden riittävän tason varmistaminen kuntataloudellisesti vaikeassa tilanteessa. Kuntapalveluista ylivoimaisesti tärkeimmiksi määriteltiin terveyspalvelut, koulutoimi sekä vanhustenhoito. Huomionarvoista on, että eniten mediajulkisuudessa käsitellyt kuntapolitiikan aiheet olivat myös kuntalaisten mielestä tärkeimpiä³⁵². Kunnallisia aiheita käsitelleissä jutuissa esiintyivät eniten ehdokkaat ja kansalaiset. Median aiheagendalla käsiteltiin myös vaalien kil-

³⁵² KAKS 2012b.

pailullisia asetelmia. Kampanja-aiheisten juttujen tarkoituksena oli lisätä vaalien kiinnostavuutta sekä kannustaa ihmisiä äänestämään ja osallistumaan kuntademokratiaan.

Vaalien äänestysprosentti jäi kuitenkin poikkeuksellisen matalaksi, vaikka toimittajat olivat teroittaneet kansalaisille, että esillä olleiden politiikan kysymysten osalta kyseessä olivat tärkeimmät kuntavaalit vuosikymmeniin. Jos valtakunnalliset politiikan aiheet valtaavat kuntavaalien media-agendaa kuntopoliittisten aiheiden kustannuksella, voi kuntavaalien tosiasiallinen tarkoitus ja merkitys hämärtyä. Kuntavaaleista saattaisi muodostua eduskuntavaalikauden välivaalit, ja julkinen keskustelu liukuisi yhä kauemmas kuntatasolla päätettävistä asioista.

Neljäs tutkimuksessa tehty havainto liittyy valtakunnallisesta näkökulmasta laaditun journalismin tapaan käsitellä puolueita ja poliitikkoja. Valtakunnallisessa vaalijulkisuudessa puoluepolitiikka ja puolueiden väliset asetelmat olivat enemmän esillä kuin paikallisessa julkisuudessa. Julkinen keskustelu kiihtyi, kun puolueiden välillä oli havaittavissa selkeitä mielipide-eroja. Erityisesti kuntapalvelujen ulkoistamiskeskustelun ympärillä oli havaittavissa ideologinen vastakkainasettelu vasemmiston ja oikeiston välillä, jolloin ristiriidat näkyivät etenkin kahden päähallituspuolueen kokoomuksen ja SDP:n välillä. Toisaalta julkisuudessa nähtiin myös tavallinen kilpailuasetelma hallituksen ja opposition välillä, kun oppositio haastoi hallitusta kunta- ja sote-uudistuksista. Tällöin erityisesti keskustan ajama politiikka näyttäytyi vaihtoehtona hallituksen hankkeille. Asia-aiheet ja kannanotot olivat lehtikirjoituksissa ja varsinkin television vaaliohjelmissa useimmiten sytykettä, jolla poliittiset erimielisyydet saatiin esiin. Puolueiden roolit olivat lähes aina teemasta riippumatta pääministeripuolue kokoomus, kokoomuksen haastaja SDP, hallituksen haastaja keskusta ja linjaton perussuomalaiset.

Paradoksaalisesti asiakysymysten ulkopuolelle jätetty tai jätettyynyt perussuomalaiset oli kuitenkin kampanja-aiheisissa kirjoituksissa puolueista kaikkein kiinnostavin. Journalistit tulivatkin tuottaneeksi kahdenlaista kuvaa valtakunnallisesta vaalikamppailusta: toisessa kuvassa puolueet taistelivat asiakysymyksissä, toisessa vaalien kiinnostavuutta lisättiin keskittymällä erityisesti perussuomalaisten ja sen vaalimenestyksen analysointiin. Useissa jutuissa nämä erilaiset tavat tuottaa vaalijournalismia tietenkin se-

koittuivat toisiinsa. Puolueet saivat kuntavaalien valtakunnallisessa julkisuudessa näkyvyyttä silloin, kun ne pystyivät riittävästi erottautumaan kilpailijoistaan. Vastakkainasettelujen ja ristiriitojen näkyminen puolueiden välillä tai niiden sisällä toi medianäkyvyyttä niin asiakysymyksissä kuin kampanja-aiheisissa uutisissa.

Viides tutkimushavainto oli, että paikallisessa politiikan julkisuudessa tiedostusvälineet korostivat toimijoiden välistä yhteistyötä. Sen sijaan, että päivälehdet olisivat kritisoineet kunnanvaltuutettuja heidän tekemistään päätöksistä tai nostaneet esille kuntapoliitikkojen toinen toisiinsa suuntautuvaa kritiikkiä, lehdet pääosin painottivat valtuutettujen ja ehdokkaiden keskinäistä yhteisymmärrystä käsiteltävänä olevista ongelmista ja niiden ratkaisuksista. Kuntavaaliehdokkaat olivat paikallisessa julkisuudessa näkyvin toimijaryhmä, ja heitä pyrittiin tuomaan esiin mahdollisimman tasapuolisesti. Tämän vuoksi puolueiden väliset erot näkyvyydessä olivat paikallisessa julkisuudessa selvästi pienemmät kuin valtakunnallisessa julkisuudessa. Tästä huolimatta perussuomalaisten näkyvyys oli samankaltaista paikallisessa kuin valtakunnallisessa julkisuudessa – kampanja-aiheisissa, kuten ehdokasasettelua käsittelevissä, kirjoituksissa perussuomalaiset olivat näkyvimmin esillä.

Päivälehtien laadullisen analyysin perusteella tutkimuksessa esitettiin, että paikallisen julkisuuden konsensushakuinen tyyli johtui kolmesta eri seikasta. Ensinnäkin kunnallisen tason julkisuus todennäköisesti heijastelee kunnallisen päätöksenteon konsensuaalista rakennetta. Päätöksenteon tavoitteena on kompromissien löytyminen ja ideaalitulanteena kaikkien mielipiteiden huomioon ottaminen. Toisena syynä voidaan pitää päivälehdistön rakennetta, jossa suuremmissa suomalaisissa kaupungeissa on tyyppillisesti yksi sitoutumaton päivälehti, joka on samalla alueensa ykköslehti ja palvelee suurinta osaa alueen asukkaista ja ilmoittajista. Paikallisten toimittajien ja tiedotusvälineiden vähäinen lukumäärä saattaa rajoittaa kritiikin esittämistä. Kolmantena selityksenä konsensuaaliseen julkisuuteen esitettiin toimittajien ja poliitikkojen melko läheinen riippuvaisuussuhde toisiinsa.

Kaksijakoinen kuntavaalijulkisuus selittyy pitkälti sillä, että tiedotusvälineiden tehtävä on toimia sekä valtakunnallisina että alueellisina informaatiolähteinä ja keskustelunherättäjinä. On luonnollista, että iltapäivälehdet ja

televisio sekä päivälehtien yhteistoimitukselliset jutut käsittelevät vaaleja valtakunnallisesta näkökulmasta ja toisaalta päivälehtien oma tuotanto painottuu alueellisiin ja kunnallisiin kysymyksiin. Tutkimuksessa tehty päähavainto kaksijakoisesta vaalijulkisuudesta liittyy kuitenkin myös siihen, että vaaliasetelmat tärkeimpine kysymyksineen näyttäytyivät erilaisina sen mukaan, kumpaa kolikon puolta julkisesta keskustelusta tarkasteltiin. Esimerkiksi puolueiden osalta paikallisesta näkökulmasta laadituissa jutuissa painottui konsensuaalinen, puolueiden yksituumaisuutta painottava sävy, mutta valtakunnallisessa politiikan julkisuudessa puolueiden ja poliitikkojen ristiriitoja ja vastakkainasetteluja korostava tyyli.

Vuoden 2012 vaaleissa valtakunnallisen julkisuuden ongelma oli, ettei poliitikoilta saatu ajoissa tarvittavaa informaatiota rakenteellisista uudistuksista. Paikallisen julkisuuden haaste puolestaan oli, ettei poliitikkoja halettu tai kyetty haastamaan heidän edustamistaan poliittisista linjoista. Toisaalta on toki todettava, että monet päivälehdet tekivät lujasti töitä kertoakseen kansalaisille valtuutettujen ja ehdokkaiden mielipiteistä. Julkisten keskustelutilaisuuksien lisäksi useat joukkotiedotusvälineet tuottivat vaaliko- neita auttaakseen äänestyspäätöksen tekemisessä.

Viime vuosina suomalainen mediarakenne on kehittynyt suuntaan, jossa työnjako maakuntien päivälehtien ja valtakunnallisten medioiden – television, radion, iltapäivälehtien ja *Helsingin Sanomien* – välillä on korostunut. Tämä kehitys saattaa johtaa tilanteeseen, jossa päivälehdet aikaisempaa selkeämmin pyrkivät palvelemaan oman alueensa asukkaita, panostavat siihen lisää resursseja ja jättävät valtakunnallisen julkisuuden yhteistoimitusten, STT:n, muutaman valtakunnallisen sanoma- ja aikakauslehden sekä sähköisten tiedotusvälineiden huoleksi.

Lähteet

- AIM Research Consortium (2007). *Reporting and Managing European News: Final Report of the Project "Adequate Information Management in Europe", 2004–2007*. Projekt Verlag.
- Airaksinen, Outi (2010). Mihin sinä suostut? *Journalisti* 17/2010, s. 19–21.
- Berg, Laura (2009). Kampanjajulkisuus. Teoksessa Laura Berg & Mari K. Niemi (toim.): *Kenen kuntavaalit?* Kunnallisalan kehittämissäätiö, s. 21–61.
- Berg, Laura & Niemi, Mari K. (2009a). Kuntavaalien mediajulkisuus tutkimuskohteena. Teoksessa Laura Berg & Mari K. Niemi (toim.): *Kenen kuntavaalit?* Kunnallisalan kehittämissäätiö, s. 11–20.
- Berg, Laura & Niemi, Mari K. (2009b). Kuntavaalit mediajulkisuudessa. Teoksessa Laura Berg & Mari K. Niemi (toim.): *Kenen kuntavaalit?* Kunnallisalan kehittämissäätiö, s. 127–131.
- Berg, Laura, Niemi, Mari K., Pernaa, Ville, Pitkänen, Ville & Railo, Erkki (2009). Poliitiikan julkisuuden perusvirta. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Politiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora, s. 33–78.
- Borg, Sami (2012). Tärkeimmät asiakysymykset ja vakavimmat ongelmat. Teoksessa Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisuja, s. 240–252.
- Cutler, Fred (2002). The simplest shortcut of all: Sociodemographic characteristics and electoral choice. *Journal of Politics*, 64(2), 466–490.
- Eduskuntatutkimuksen keskuksen ”Mediajulkisuuden agenda vuoden 2008 kuntavaaleissa” -hankkeen toimittajahaastattelut.
- Hatakka, Niko (2009). Kuntavaalikoneiden valtti jäi osittain käyttämättä. Laura Berg & Mari K. Niemi (toim.): *Kenen kuntavaalit?* Kunnallisalan kehittämissäätiö, s. 62–66.

- Hatakka, Niko (2013). Ihan tavallisia nettimarinoita vai merkityksellistä yhteiskunnallista debattia? *Media & Viestintä* 1/2013, s. 145–155.
- Haukio, Jenni (2012). Suomalaisten vaalikoneiden sisällöt: mediajatkeista kohti yksilöllistä yhteisöllisyyttä. *Politiikka* 1/2012, s. 5–23.
- Helsingin Sanomien kuntavaalikone 2012 (www.vaalikone.fi). Luettu 11.5.2013.
- Heikura, Minna (2012). ”Eihän suomalaista sanomalehteä voi lukea edes sängyssä.” *Tutkimus Pohjolan Sanomien toimitushenkilökunnan suhtautumisesta tabloidiin*. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.
- Herkman, Juha (2011). *Politiikka ja mediajulkisuus*. Vastapaino.
- Herkman, Juha (2005). *Kaupallisen television ja iltapäivälehtien avoliitto. Median markkinoituminen ja televisioituminen*. Vastapaino.
- Hirvonen, Heinimäijä (2011). *Pakosta mahdollisuus. Lehtiyhteistyöstä viiden maakuntalehden ajankohtaistoimituksen yhteistuotannon ja juttuvaihdon näkökulmasta*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Holtz-Bacha, Christina (2012). Polls, Media and the Political System. Teoksessa Christina Holtz-Bacha & Jesper Strömbäck (toim.): *Opinion Polls and the Media: Reflecting and Shaping Public Opinion*. Palgrave, s. 267–280.
- KAKS (2011). *Kansalaismielipide ja kunnat – Ilmapuntari 2010–2011*. Kunnallisanalan kehittämissäätiö.
- KAKS (2012a). *Kansalaismielipide ja kunnat – Ilmapuntari 2011–2012*. Kunnallisanalan kehittämissäätiö.
- KAKS (2012b). *Kansalaismielipide ja kunnat – Ilmapuntari 2012*. Kunnallisanalan kehittämissäätiö.
- Kantola, Anu (2002). *Markkinakuri ja managerivalta: poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun talouskriisissä*. Helsingin yliopisto.
- Kantola, Anu; Vesa, Juho & Hakala, Salli (2011). Notkean myrskyn silmässä: vaalirahaskandaali. Teoksessa Anu Kantola (toim.): *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus, s. 65–88.
- Kunelius, Risto, Noppari, Elina & Reunanen, Esa (2009). *Media vallan verkoissa*. Tampereen yliopisto.
- Mickelsson, Rauli (2007). *Suomen puolueet – Historia, muutos ja nykypäivä*. Vastapaino.
- Mouffe, Chantal (2005). *On the political*. Routledge.
- McCombs, Maxwell & Shaw, Donald (1972). The Agenda-Setting Function of Mass Media. *The Public Opinion Quarterly* 36, s. 176–187.
- McCombs, Maxwell (2004). *Setting the agenda. The Mass Media and Public Opinion*. Polity Press.
- Niemi, Mari K. (2012). Timo Soini perussuomalaisen identiteetin isäntänä. Teoksessa Ville Pernaa & Erkkä Railo (toim.): *Jytky – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Kirja-Aurora, s. 324–349.
- Niemi, Mari K. (2009). Sanomalehtien kuntavaaliuutisoinnin tavoitteet ja onnistuminen. Teoksessa Laura Berg & Mari K. Niemi (toim.): *Kenen kuntavaalit?* Kunnallisanalan kehittämissäätiö, s. 109–126.

- Niemi, Mari K. & Pitkänen Ville (2005). *Median valitsemat. Eurovaalit 2004 mediaseuranta*. Turun yliopisto.
- Niemi, Tapani (2010). Apeat tunnelmat. *Journalisti* 14/2010, s. 8–9.
- Nieminen, Hannu, Aslama, Minna & Pantti, Mervi (2005). *Media ja demokratia Suomessa – Kriittinen näkökulma*. Oikeusministeriön julkaisuja.
- Pernaa, Ville, Niemi, Mari K. & Pitkänen, Ville (2007) (toim.). *Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien media-ilmiöt*. Kirja-Aurora.
- Pernaa, Ville & Railo, Erkka (2007) (toim.). *Jytty – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Kirja-Aurora.
- Petrocik, John. R. (1996). Issue ownership in presidential elections, with a 1980 case study. *American Journal of Political Science* 40, s. 825–850.
- Pitkänen, Ville (2012a). Asiasisältöjen raportoinnista esiintymisanalyysiin. *Media ja viestintä* 2/2012, s. 57–79.
- Pitkänen, Ville (2012b). Television vaaliohjelmat kampanjajulkisuudessa. Teoksessa Ville Pernaa & Erkka Railo (toim.): *Jytty – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Kirja-Aurora, s. 164–196.
- Pitkänen, Ville (2009a). Poliitiikan journalismin yhteiskunnallinen tehtävä. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora, s. 79–108.
- Pitkänen, Ville (2009b). Mullistaako internet poliitiikan journalismin? Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora, 109–144.
- Railo, Erkka (2012a). Tiedotusvälineet mielipidemittausten tulkitsijoina. Teoksessa Ville Pernaa & Erkka Railo (toim.): *Jytty – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Kirja-Aurora, s. 197–230.
- Railo, Erkka (2012b). Euroopan unionin talouskriisin julkisuus – kritiikistä konsensusseen. Teoksessa Ville Pernaa & Erkka Railo (toim.): *Jytty – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Kirja-Aurora, s. 231–263.
- Railo, Erkka & Välimäki, Matti (2012a). Vaalien media-agenda. Teoksessa Ville Pernaa & Erkka Railo (toim.): *Jytty – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Kirja-Aurora, s. 32–66.
- Railo, Erkka & Välimäki, Matti (2012b). Yhteinen julkisuutemme. Teoksessa Ville Pernaa & Erkka Railo (toim.): *Jytty – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Kirja-Aurora, s. 67–99.
- Railo, Erkka & Välimäki, Matti (2012c). Kamppailu julkisuuden hallinnasta. Teoksessa Ville Pernaa & Erkka Railo (toim.): *Jytty – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Kirja-Aurora, s. 100–161.
- Raittila, Pentti & Kupari, Katri (1999). Pakko vai mahdollisuus? Kokemuksia sanomalehtiyhtyritysten kaupallisesta yhteistyöstä. Teoksessa Mari Maasilta (toim.): *Journalismin muutoskaruselli*. Journalismin tutkimuskeskus, s. 13–44.
- Salovaara-Moring, Inka (2004). *Media geographies. Regional newspaper discourses in Finland in the 1990s*. Viestinnän julkaisuja 9. Department of Communication, University of Helsinki.

- Scheufele, Dietram (2000). Agenda-Setting, Priming, and Framing Revisited: Another Look at Cognitive Effects of Political Communication. *Mass Communication & Society* 3/2000, s. 297–316.
- Sederholm, Eeva (2002). Juttukierrätystä ja konsernijournalismia. Teoksessa Touko Perko, Raimo Salokangas & Heikki Luostarinen (toim.): *Median varjossa*. Jyväskylän yliopisto, s. 48–65.
- Suhonen, Pertti (2006). Mielipidetutkimukset ja yhteiskunta. Tampere University Press.
- Suikkanen, Risto & Syrjälä, Hanna (2010). *Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2010*. Tampereen yliopisto.
- Suojanen, Maria & Talponen, Jarno (2007) (toim.). *Vallaton vaalikone*. SoPhi.
- Uimonen, Risto (2009). *Median mahti*. WSOY.
- de Vreese, Claes, Lauf, Edmund & Jochen, Peter (2007). The media and European Parliament elections: Second-rate coverage of a second-order event? Teoksessa Wouter van der Brug & Veas van der Eijk (toim.): *European Elections & Domestic politics. Lessons from the past and scenarios for the future*. University of Notre Dame, s. 116–130.
- de Vreese, Claes (2003). *Framing European news. Television news and European integration*. Het Spinhuis.
- Väliaverronen, Esa & Kunelius, Risto (2009). Poliittikan journalismi medioitumisen aikakaudella. Teoksessa Esa Väliaverronen (toim.): *Journalismi murroksessa*. Gaudeamus, s. 225–247.
- Windia, Merja (2010). *Ketä kiinnostaa! Kuntavaaliuutisointi Helsingin Sanomissa 1992–2008*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuviot

Kuvio 1. Vaalijournalismin näkökulmien jakautuminen media- tyypeittäin (%) (N = juttujen määrä).	Sivu 31
Kuvio 2. Vaalijournalismin näkökulmien jakautuminen tiedo- tusvälineittäin (%) (N = juttujen määrä).	Sivu 34
Kuvio 3. Voimakkaimmin valtakunnallisiin näkökulmiin ohjanneet uutisointitavat sanomalehdistössä ja televisiossa (%) (N = juttujen määrä).	Sivu 35
Kuvio 4. Näkökulmien jakautuminen päivälehtien uutisjutuissa ja mielipiteellisissä sisällöissä (%) (N = juttujen määrä).	Sivu 36
Kuvio 5. Näkökulmien jakautuminen päivälehtien oman tuotannon sekä yhteistoimitusten ja STT:n juttujen välillä (%) (N = juttujen määrä).	Sivu 37
Kuvio 6. Voimakkaimmin paikallisiin näkökulmiin ohjanneet uutisointitavat sanomalehdistössä ja televisiossa (%) (N = juttujen määrä).	Sivu 40
Kuvio 7. Vaalijournalismissa käsitellyt aiheyyypit (%) (N = juttujen määrä).	Sivu 51
Kuvio 8. Vaalijournalismin (N = 3 022) käsitellyimmät asia- aiheet (N = juttujen määrä).	Sivu 53

Kuvio 9. Vaalijournalismin (N = 3022) käsitellyimmät kampanja-aiheet (N = juttujen määrä).	Sivu 56
Kuvio 10. Kolmen suurimman toimijaryhmän näkyvyys eri aiheissa (%) (N = juttujen määrä).	Sivu 62
Kuvio 11. Puolueiden näkyvyys eri näkökulmista laaditussa vaalijournalismissa (%) (N = juttujen määrä).	Sivu 82
Kuvio 12. Kymmenen näkyvintä poliitikkoa koko aineistossa (N = 3 022) (N = juttujen määrä).	Sivu 83
Kuvio 13. Neljän suurimman puolueen näkyvyys valtakunnallisen vaalijulkisuuden käsitellyimmissä asia-aiheissa (N = 1 530) (N = juttujen määrä).	Sivu 85
Kuvio 14. Neljän suurimman puolueen näkyvyys valtakunnallisen vaalijulkisuuden käsitellyimmissä kampanja-aiheissa (N = 1 530) (N = juttujen määrä).	Sivu 99
Kuvio 15. Toimijoiden näkyvyys päivälehtien paikallisessa vaalijulkisuudessa (N = 1 430) (N = juttujen määrä).	Sivu 121
Kuvio 16. Puolueiden suhteellinen näkyvyys valtakunnallisen ja paikallisen näkökulman journalismissa (N = juttujen määrä) sekä puolueiden kannatusosuudet kuntavaaleissa 2008 ja eduskuntavaaleissa 2011 (%).	Sivu 128
Kuvio 17. Neljän suurimman puolueen näkyvyys päivälehtien paikallisen julkisuuden käsitellyimmissä asia-aiheissa (N = 1 430) (N = juttujen määrä).	Sivu 132
Kuvio 18. Neljän suurimman puolueen näkyvyys päivälehtien paikallisen julkisuuden käsitellyimmissä kampanja-aiheissa (N = 1 430) (N = juttujen määrä).	Sivu 132

Taulukot

Taulukko 1. Vaalijournalismin määrä sanomalehdittäin 20.9.–28.10.2012 (N = juttujen määrä).	Sivu 24
Taulukko 2. Tulosuutisoinnin määrä sanomalehdittäin 29.10.–31.10.2012 (N = juttujen määrä).	Sivu 25
Taulukko 3. Vaalijournalismin jakautuminen juttutyypeittäin sanomalehdistössä (N = juttujen määrä).	Sivu 26

Taulukko 4. Päivälehtien vaalijournalismin laatijat (N = juttujen määrä).	Sivu 27
Taulukko 5. Vaalijournalismissa esiintyneet toimijat (N = juttujen määrä).	Sivu 60
Taulukko 6. Kuntapalveluiden käsittely kuntavaali- journalismissa.	Sivu 66
Taulukko 7. Tutkimuksessa käytetty aineisto. Aineisto kerätty aikaväliltä 20.9.2012–31.10.2012.	Liite 1
Taulukko 8. Aineiston sanomalehtien lukijamäärät, levikit, julkaisupaikat ja kustantajat (Lähde: Levikintarkastus Oy:n verkkosivut (<a href="http://www.levikintarkastus.fi/levikkietietokan-
ta/">http://www.levikintarkastus.fi/levikkietietokan- ta/). Luettu 17.6.2013.)	Liite 1
Taulukko 9. Television vaalikeskustelut vuoden 2012 kunta- vaaleissa.	Liite 1
Taulukko 10. Television vaalitentit vuoden 2012 kuntavaaleissa.	Liite 1
Taulukko 11. Aineiston sanomalehtien julkaisemat vaalisarjat.	Liite 1
Taulukko 12. Vaalijournalismissa esiintyneet toimijat media- tyypeittäin (N = 3 022).	Liite 2
Taulukko 13. Aineiston aihekoodit.	Liite 3
Taulukko 14. Aineiston näkökulma-, juttutyypin- ja vaali- kontekstikoodit.	Liite 3
Taulukko 15. Aineiston puolue- ja poliittikkokoodit.	Liite 3
Taulukko 16. Aineiston toimijakoodit jaoteltuna instituutioit- tain.	Liite 3
Taulukko 17. Aineiston toimijakoodit jaoteltuna ammatti- ryhmittäin.	Liite 3

Liitteet

Liite 1

Taulukko 7.

Tutkimuksessa käytetty aineisto. Aineisto kerätty aikaväliltä 20.9.2012–31.10.2012.

Sanomalehdet	Televisio-ohjelmat
Aamulehti	Ajankohtainen kakkonen, Yle TV2
Etelä-Saimaa	A-studio, Yle TV1
Etelä-Suomen Sanomat	Haastajat, Yle TV1
Helsingin Sanomat	Huomenta Suomi, MTV3
Hufvudstadsbladet	Kymmenen Uutiset, MTV3
Ilkka	Loppukiri, Yle TV1
Iltalehti	Lähtölaukaus, Yle TV1
Ilta-Sanomat	Ottelu Salossa, Yle Tv1
Kaleva	Suuri kuntavaalitentti 2012, MTV3
Karjalainen	Ylen aamu-tv, Yle TV1
Keskisuomalainen	Ylen puheenjohtajatentti, Yle TV1
Lapin Kansa	Yle Uutiset, Yle TV1 (20.30)
Länsi-Savo	
Satakunnan Kansa	
Savon Sanomat	
Turun Sanomat	

Taulukko 8.

Aineiston sanomalehtien lukijamäärät, levikit, julkaisupaikat ja kustantajat (Lähde: Levikintarkastus Oy:n verkkosivut (<http://www.levikintarkastus.fi/levikkitietokanta/>). Luet-
tu 17.6.2013.)

Sanomalehti	Lukijamäärä / levikki	Julkaisupaikka / kustantaja
Aamulehti	279 000 / 121 135	Tampere / Alma Media Oyj
Etelä-Saimaa	70 000 / 27 345	Lappeenranta / Sanoma News Oy
Etelä-Suomen Sanomat	121 000 / 53 463	Lahti / Mediatulo ESA
Helsingin Sanomat	859 000 / 337 962	Helsinki / Sanoma News Oy
Hufvudstadsbladet	99 000 / 43 101	Helsinki / KSF Media Ab
Ilkka	120 000 / 50 527	Seinäjoki / Ilkka-Yhtymä Oyj
Iltalehti	533 000 / 91 219	Helsinki / Alma Media Oyj
Ilta-Sanomat	576 000 / 132 253	Helsinki / Sanoma News Oy
Kaleva	176 000 / 72 107	Oulu / Kaleva Oy
Karjalainen	106 000 / 42 396	Joensuu / Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oyj
Keskisuomalainen	162 000 / 65 327	Jyväskylä / Keskisuomalainen Oyj
Lapin Kansa	79 000 / 30 113	Rovaniemi / Alma Media Oyj
Länsi-Savo	58 000 / 23 319	Mikkeli / Länsi-Savo Oy
Satakunnan Kansa	123 000 / 47 831	Pori / Alma Media Oyj
Savon Sanomat	145 000 / 59 289	Kuopio / Keskisuomalainen Oyj
Turun Sanomat	224 000 / 99 220	Turku / TS-Yhtymä Oy

Taulukko 9.

Television vaalikeskustelut vuoden 2012 kuntavaaleissa.

Ohjelma	Kanava	Päivämäärä	Osallistujat
Lähtölaukaus	Yle TV1	to 20.9.2012	KD, Kesk., Kok., PS, RKP, SDP, Vihr., Vas., IPU, KA, KTP, M11, PP, SKP, STP, VP (puheenjohtajat)
Ottelu Salossa	Yle TV1	to 27.9.2012	Satu Hassi (vihr.), Pirkko Ruohonen-Lerner (ps.), Jan Vapaavuori (kok.), Mikaela Nylander (r.), Kimmo Tiilikainen (kesk.), Sauli Ahvenjärvi (kd.), Risto Kalliorinne (vas.), Antti Lindtman (sd.)
Haastajat	Yle TV1	pe 19.10.2012	IPU, KA, KTP, M11, PP, SKP, STP, VP (puheenjohtajat)
Suuri kuntavaalitentti 2012 – puheenjohtajat studiossa	MTV3	ke 24.10.2012	KD, Kesk., Kok., PS, RKP, SDP, Vihr., Vas. (puheenjohtajat)
Loppukiri	Yle TV1	to 25.10.2012	KD, Kesk., Kok., PS, RKP, SDP, Vihr., Vas. (puheenjohtajat)

Taulukko 10.

Television vaalitentit vuoden 2012 kuntavaaleissa.

Ohjelma	Kanava	Päivämäärä	Osallistujat
Ylen aamu-tv	Yle TV1		
		ma 24.9.2012	Päivi Räsänen (kd.)
		ti 25.9.2012	Carl Haglund (r.)
		ke 26.9.2012	Ville Niinistö (vihr.)
		to 27.9.2012	Paavo Arhinmäki (vas.)
		pe 28.9.2012	Juha Sipilä (kesk.)
		ma 1.10.2012	Timo Soini (ps.)
		ti 2.10.2012	Jutta Urpilainen (sd.)
		ke 3.10.2012	Jyrki Katainen (kok.)
Ylen puheenjohtajatentti	Yle TV1		
		ke 3.10.2012	Carl Haglund (r.)
		to 4.10.2012	Juha Sipilä (kesk.)
		pe 5.10.2012	Timo Soini (ps.)
		ke 10.10.2012	Ville Niinistö (vihr.)
		to 11.10.2012	Jyrki Katainen (kok.)
		pe 12.10.2012	Päivi Räsänen (kd.)
		ke 17.10.2012	Paavo Arhinmäki (vas.)
		to 18.10.2012	Jutta Urpilainen (sd.)
Huomenta Suomi	MTV3		
		pe 12.10.2012	Carl Haglund (r.)
		ma 15.10.2012	Juha Sipilä (kesk.)
		ti 16.10.2012	Päivi Räsänen (kd.)
		ke 17.10.2012	Ville Niinistö (vihr.)
		to 18.10.2012	Jutta Urpilainen (sd.)
		pe 19.10.2012	Timo Soini (ps.)
		ma 22.10.2012	Paavo Arhinmäki (vas.)
		ti 23.10.2012	Jyrki Katainen (kok.)

Taulukko 11.

Aineiston sanomalehtien julkaisemat vaalisarjat.

Lehti vaalisarjoiheen	Sarjojen osia yht.
Aamulehti – Kuntavaalikiertue (48 osaa) – Puheenjohtajahaastattelu (8 osaa) (STT)	56
Satakunnan Kansa – Vaalit kunnassasi -kiertue (49 osaa)	49
Helsingin Sanomat – Vaaliiheinen gallup (14 osaa) – Kehyskuntakierros (10 osaa) – Kuntatori (9 osaa) – Puheenjohtajahaastattelu (8 osaa) – Päätöksentekoselvitys (4 osaa)	45
Turun Sanomat – Puolue-esittely (9 osaa) – Tähtäimessä valtuusto (7 osaa) – N päivää vaaleihin (7 osaa) – Kuuma peruna (6 osaa) – Kuntatuntija (8 osaa) (yhteistoimitus)	37
Keskisuomalainen – Kuntakiertue (26 osaa) – Kuntatuntija (8 osaa) (yhteistoimitus)	34
Kaleva – Äänestäkö nää (12 osaa) – Äänestyspaikalla (7 osaa) – Kuntatuntija (8 osaa) (yhteistoimitus)	27
Savon Sanomat – Alueellinen kuntavaalisivu (7 osaa) – Vaalitorikiertue (3 osaa) – Kuntatuntija (8 osaa) (yhteistoimitus) – Puheenjohtajahaastattelu (8 osaa) (STT)	26
Länsi-Savo – Vaalikiertue (18 osaa) – Puheenjohtajahaastattelu (8 osaa) (STT)	26
Lapin Kansa – Vaalipaneeli (12 osaa) – Vaalikuumemittari (4 osaa) – Puheenjohtajahaastattelu (8 osaa) (STT)	24
Karjalainen – Kuntakiertue (14 osaa) – Kuntatuntija (8 osaa) (yhteistoimitus)	22
Etelä-Suomen Sanomat – Kuntavaaliasetelmat-kiertue (13 osaa) – Puheenjohtajahaastattelu (8 osaa) (STT)	21

Lehti vaalisarjoineen	Sarjojen osia yht.
Etelä-Saimaa – Etelä-Saimaan kuntavaalikiertue (10 osaa) – Puheenjohtajahaastattelu (8 osaa) (STT)	18
Ilkka – Kuntatuntija (8 osaa) (yhteistoimitus) – Puheenjohtajahaastattelu (8 osaa) (STT)	16
Ilta-Sanomat – Puheenjohtajahaastattelu (8 osaa) – Vastaväittäjät (6 osaa)	14
Hufvudstadsbladet – Puheenjohtajahaastattelu (8 osaa) – Puolueanalyysi (5 osaa)	13
Iltalehti – Puheenjohtajahaastattelu (4 osaa)	4

Liite 2

Taulukko 12.

Vaalijournalismissa esiintyneet toimijat mediatyypeittäin (N = 3 022).

Toimija	kaikki (N)	kaikki (%)	PL, N= 2 641	IPL, N = 274	TV, N = 107
Valtakunnallinen taso	1 198	40 %	35 %	72 %	53 %
Ministeri	817	27 %	24 %	47 %	48 %
Kansanedustaja	689	23 %	19 %	43 %	48 %
Ministeriön virkamies	77	3 %	2 %	3 %	3 %
Presidentti	33	1 %	1 %	7 %	0 %
Ministeriön viraston virkamies	24	1 %	0 %	3 %	3 %
Kunnallinen taso	891	29 %	30 %	17 %	21 %
Ehdokas	548	18 %	18 %	14 %	12 %
Kunnanvaltuutettu	189	6 %	7 %	4 %	3 %
Kunnanjohtaja	144	5 %	5 %	1 %	2 %
Kunnanhallituksen jäsen	68	2 %	2 %	1 %	0 %
Kuntien hallintovirkamies	64	2 %	2 %	1 %	0 %
Kuntien edunvalvontajärjestön edustaja	45	1 %	2 %	0 %	3 %
Kunnan suorittava virkamies	41	1 %	1 %	2 %	6 %
Lautakunnan jäsen	24	1 %	1 %	1 %	0 %
Kansalaisyhteiskunta	417	14 %	14 %	7 %	19 %
Kansalainen	390	13 %	13 %	7 %	17 %
Kansalaisjärjestön edustaja	35	1 %	1 %	0 %	2 %
Politiikan ulkopuoliset toimijat	279	9 %	8 %	15 %	14 %
Asiantuntija	180	6 %	6 %	6 %	9 %
Yritys- ja pankkimaailman edustaja	59	2 %	2 %	4 %	5 %
Entinen poliitikko	44	1 %	1 %	6 %	1 %
Puolueet	268	9 %	8 %	14 %	7 %
Puolueen työntekijä: keskustoimisto	146	5 %	4 %	10 %	6 %
Puolueen työntekijä: paikallistaso	80	3 %	3 %	3 %	1 %
Puolueen työntekijä: piiritaso	64	2 %	2 %	2 %	1 %
Työmarkkinajärjestöt	33	1 %	1 %	4 %	1 %
Palkansaajajärjestön edustaja	26	1 %	1 %	3 %	1 %
Työnantajajärjestön edustaja	8	0 %	0 %	1 %	0 %

Toimija	kaikki (N)	kaikki (%)	PL, N= 2 641	IPL, N = 274	TV, N = 107
Valtion alueellinen ja paikallinen taso	22	1 %	1 %	0 %	0 %
Paikallishallintotason virkamies	9	0 %	0 %	0 %	0 %
Maakuntatason muut virkamies	7	0 %	0 %	0 %	0 %
Maakuntahallituksen tai -valtuuston jäsen	3	0 %	0 %	0 %	0 %
Sairaanhoitopiirien virkamies	3	0 %	0 %	0 %	0 %
Maakuntaliiton edustaja	1	0 %	0 %	0 %	0 %
Euroopan unioni	13	0 %	0 %	0 %	0 %
Europarlamentaarikko	12	0 %	0 %	0 %	0 %
Komission edustaja	1	0 %	0 %	0 %	0 %
Oikeusjärjestelmä	0	0 %	0 %	0 %	0 %

Liite 3

Aineiston koodausperusteet

Kuntavaalien mediajulkisuuden aineistoa eriteltiin tutkimuksessa käyttäen Atlas Ti -ohjelmaa. Jokaiselle aineiston sanomalehtikirjoitukselle ja tv-uutisten jutulle annettiin ohjelmassa yksi tai useampia oheisista koodista. Koodattuja muuttujia olivat journalismin aiheet, näkökulmat, juttutyypit, vaalikontekstit sekä puolueiden ja toimijoiden näkyvyys. Kaikki kirjassa esitetyt taulukot ja kuviot perustuvat tähän koodaukseen.

Aiheet

Aihekoodauksen kautta tarkasteltiin sitä, mitkä politiikan aiheet olivat kuntavaalijournalismissa esillä. Kun jutussa käsiteltiin mitä tahansa politiikan aihetta, juttu sai kyseistä aihetta vastaavan koodimerkinnän. Koska jutuissa vain harvoin käsiteltiin pelkästään yhtä aihetta, jutut saivat lähes poikkeuksetta useampia aihekoodeja. Asia-aihekoodit jaoteltiin kahteen kokonaisuuteen sen mukaan, minkä poliittisen instituution vastuulle kukin aihe kuului.

Taulukko 13.

Aineiston aihekoodit.

Kunnallisen tason asia-aiheet	
Asumispolitiikka	Kuntapalvelut: koulutoimi
Kuntien elinkeinopolitiikka	Kuntapalvelut: kulttuuripalvelut
Kaavoitus	Kuntapalvelut: liikuntapalvelut
Kuntahallinto	Kuntapalvelut: nuorisotoimi
Kuntaliitokset	Kuntapalvelut: päivähoido
Kuntapalvelujen ulkoistaminen	Kuntapalvelut: terveydenhoito
Kuntatalous	Kuntapalvelut: toimeentulotuki
Kuntien omaisuus	Kuntapalvelut: vanhustenhoito
Kuntapalvelut: infrastruktuuri ja tekniset palvelut	Kuntapalvelut: yleistä
Kuntapalvelut: julkinen liikenne	
Valtakunnallisen tason asia-aiheet	
Ajokorttiuudistus	Poliisi- ja pelastustoimi
Aluepolitiikka	Päihdepolitiikka
Arvopolitiikka	Rahoitusmarkkinavero
Ay-politiikka	Rasismi ja vihapuhe
Eläkkeet	Sairauskarenssialoite
Energiapolitiikka	Sote-uudistus
EU:n talouskriisi	Sukupuolten tasa-arvo
Kala-, riista- ja porotalous	Syrjäytyminen
Kauppa- ja elinkeinopolitiikka	Taloudellinen kilpailukyky
Kieli- ja vähemmistöpolitiikka	Tavallisia asioita -kampanja
Korruptio ja sidonnaisuudet	Teollisuuspolitiikka
Koulutuspolitiikka	Tulvien torjunta
Kriminaalipolitiikka	Työelämän järjestäminen
Kulttuuripolitiikka	Työllistämistakuu
Kuntauudistus	Työttömyys
Lapsikiista	Ulkopolitiikka
Liikennepolitiikka	Urheilupolitiikka
Lähidemokratia	Vaalijärjestelmä
Lähihuoka	Valtionhallinto
Maahanmuuttopolitiikka ja maahanmuuttajat	Valtionosuudet
Maanpuolustus	Valtiontalous
Metsä- ja maatalouspolitiikka	Vanhuspalvelulaki

Muu ulkopolitiikka	Veronkierto
Muu EU-politiikka	Verotus (valtakunnallinen)
Muuttoliike	Viestintäpolitiikka
Omaishoito	Virkanimitykset
Opintotuki ja muut opiskelijoiden etuudet	Ympäristöpolitiikka
Perhepolitiikka	YK:n turvallisuusneuvoston jäsenyys
Perustulo	
Kampanja-aiheet	
Ehdokasasettelu	Tulosspekulaatio
Gallup-uutisointi	Vaalien kulku
Kampanjatapahtumat	Vaalimainonta
Median rooli vaaleissa	Vaalipuheet
Pintajulkisuus	Vaalirahoitus
Puolueiden analysointi	Vaalit internetissä
Televisiotentit	Äänestysaktiivisuus

Juttujen näkökulmat, juttutyypit ja vaalikontekstit

Näkökulmakoodauksessa kuvattiin juttujen toimituksellista näkökulmaa politiikan aiheiden käsittelemiseen. Kukin juttu sai vain yhden näkökulmakoodin. Valtakunnallisella näkökulmalla tarkoitettiin juttuja, jotka voitiin sisältönsä puolesta julkaista käytännössä missä päin Suomea tahansa. Alueellisella näkökulmalla tarkoitettiin juttuja, joissa aiheita käsiteltiin useamman kunnan, koko vaalipiirin tai maakunnan näkökulmasta. Kunnallisella näkökulmalla tarkoitettiin juttuja, joissa aiheita käsiteltiin yksittäisten kuntien näkökulmasta. Juttutyypikoodilla kuvattiin juttujen journalistista formaattia ja juttujen alkuperää. Muut kuin kainalojutut, kolumnit, pääkirjoitukset ja uutisanalyysit laskettiin uutisjutuiksi. STT- ja yhteistoimitus-koodilla merkittiin jutut, jotka joko olivat peräisin Suomen tietotoimistolta tai olivat osa lehtien välistä sisältöyhteistyötä. Vaalikontekstikoodilla kuvattiin sitä, miten juttu liittyi kuntavaaleihin. Kukin juttu sai yhden tai useamman konteksti-koodin.

Taulukko 14.

Aineiston näkökulma-, juttutyypit- ja vaalikontekstikoodit.

Näkökulmat		
Alueellinen	Kunnallinen	Valtakunnallinen
Juttutyypit		
Kainalojuttu	Pääkirjoitus	Uutisanalyysi
Kolumni	STT	Yhteistoimitus
Vaalikontekstit		
Ehdokasasettelu	Vaalit internetissä	
Ehdokashaastattelu	Tulosspekulaatio	
Kampanjatapahtumat	Televisiotenttien analysointi	
Kannatusmittaus	Tuloksen analysointi	
Median rooli vaaleissa	Tunnelmia vaalikentiltä	
Median omat vaalitapahtumat	Vaalien kulku	
Mielipidekyselyt ja katugallupit	Vaalijuttu (logo)	
Paneelikeskustelut	Vaalimainonta	
Puheenjohtajahaastattelu	Vaalipuheet ja -sanomiset	
Puolue-esittely	Vaalirahoitus	
Puolueiden analysointi	Vaalisarja	
Puolueiden kantojen vertailu	Vaalitilaisuudet	
Puolueiden vaaliohjelmat	Yleinen maininta vaaleista	
Vaalikoneet	Äänestysaktiivisuus	

Toimijat ja puolueet

Toimija- ja puoluekoodeilla kuvattiin puolueiden ja yhteiskunnallisten toimijoiden näkyvyyttä kuntavaaleja edeltäneessä julkisuudessa. Jutut saivat toimija- tai puoluekoodin aina, kun henkilöt tai heidän edustamansa tahot tulivat mainituiksi. Jutut saivat yleensä enemmän kuin yhden toimija- ja puoluekoodin. Henkilöiden toimijuus koodattiin aineistoon sen perusteella, minä heidät jutuissa esiteltiin. Nimeltä henkilöistä eriteltiin ainoastaan puolueiden puheenjohtajat ja ministerit.

Taulukko 15.

Aineiston puolue- ja poliitikkokoodit.

Puolueet	Puolueiden puheenjohtajat
Eduskunnan ulkopuolinen puolue	Paavo Arhinmäki (vas.)
Keskusta	Carl Haglund (r.)
Kristillisdemokraatit	Jyrki Katainen (kok.)
Kokoomus	Ville Niinistö (vihr.)
Perussuomalaiset	Päivi Räsänen (kd.)
Ruotsalainen kansanpuolue	Juha Sipilä (kesk.)
Sosiaalidemokraattinen puolue	Timo Soini (ps.)
Vasemmistoliitto	Jutta Urpilainen (sd.)
Vihreät	
Ministerit	
Paavo Arhinmäki (vas.)	Jari Koskinen (kok.)
Jukka Gustafsson (sd.)	Merja Kyllönen (vas.)
Maria Guzenina-Richardson (sd.)	Ville Niinistö (vihr.)
Carl Haglund (r.)	Paula Risikko (kok.)
Heidi Hautala (vihr.)	Päivi Räsänen (kd.)
Anna-Maja Henriksson (r.)	Alexander Stubb (kok.)
Jyri Häkämies (kok.)	Erkki Tuomioja (sd.)
Lauri Ihalainen (sd.)	Jutta Urpilainen (sd.)
Jyrki Katainen (kok.)	Henna Virkkunen (kok.)
Krista Kiuru (sd.)	

Taulukko 16.

Aineiston toimijakoodit jaoteltuna instituutioittain.

Toimijat instituutioittain
EUROOPAN UNIONIN TOIMIJAT – Euroopan komissio – Europarlamentaarikko
KANSALAISYHTEISKUNNAN TOIMIJAT – Kansalainen – Kansalaisjärjestön edustaja
KUNNALLISEN TASON TOIMIJAT – Ehdokas – Kunnan hallintovirkamies – Kunnanhallitus – Kunnanjohtaja – Kunnan suorittava virkamies – Kunnanvaltuutettu – Kuntien edunvalvontajärjestön edustaja – Lautakunnan jäsen
OIKEUSJÄRJESTELMÄN TOIMIJAT – Tuomioistuimet
POLITIIKAN ULKOPUOLISET TOIMIJAT – Asiantuntija – Entinen poliitikko – Yritys- ja pankkimaailman edustaja
PUOLUEIDEN TOIMIJAT – Puolueen työntekijä: alueellinen – Puolueen työntekijä: paikallinen – Puolueen työntekijä: valtakunnallinen
TYÖMARKKINAJÄRJESTÖJEN TOIMIJAT – Palkansaajajärjestön edustaja – Työnantajajärjestön edustaja
VALTION ALUEELLISEN JA PAIKALLISEN TASON TOIMIJAT – Maakuntahallituksen tai -valtuuston jäsen – Maakuntaliitto – Maakuntatason muu virkamies – Paikallishallintotason virkamies¹ – Sairaanhoidopiirin virkamies
VALTIOLLISEN TASON TOIMIJAT – Kansanedustaja – Ministeri – Ministeriön virkamies – Ministeriön viraston virkamies – Presidentti

¹ Poliisi, maistraatti, ulosotto, työ- ja elinkeinotoimistot, syyttäjänvirasto.

Taulukko 17.

Aineiston toimijakoodit jaoteltuna ammattiryhmittäin.

Toimijat ammattiryhmittäin
ASiantuntija
Ehdokas
Entinen poliitikko
Europarlamentaarikko
Kansalainen
Kansanedustaja
Kunnanhallituksen jäsen
Kunnanjohtaja
Kunnanvaltuutettu
Kuntien edunvalvontajärjestön edustaja
Lautakunnan jäsen
Ministeri
Muu – Maakuntahallituksen tai -valtuuston jäsen – Maakuntaliiton edustaja – Euroopan komission edustaja – Sairaanhoidopiirin virkamies – Tuomioistuimen edustaja
Puolueen edustaja – Puolueen työntekijä: alueellinen – Puolueen työntekijä: paikallinen – Puolueen työntekijä: valtakunnallinen
Presidentti
Puoluejohtaja
Työmarkkinaedustaja – Palkansaajajärjestön edustaja – Työnantajajärjestön edustaja
Virkamies – Kunnan hallintovirkamies – Kunnan suorittava virkamies – Maakuntatason muu virkamies – Ministeriön viraston virkamies – Ministeriön virkamies – Paikallishallintotason virkamies
Yhdistykset ja edunvalvontajärjestöt – Kansalaisjärjestön edustaja – Edunvalvontajärjestö
Yritys- tai pankkimaailman edustaja

Kunnallisan kehittämissätiön tutkimusjulkaisujen sarjassa ovat ilmestyneet

- 1 Pirjo Mäkinen
KUNTARAKENNESELVITYS (1992)
- 2 HYVINVOINTIYHTEISKUNNAN TULEVAISUUS
Kolme näkökulmaa (1992)
- 3 Maria Lindbom
KUNNAT JA EUROOPPALAINEN ALUEKEHITYS (1994)
- 4 Jukka Jääskeläinen
KUNTA, KÄYTTÄJÄ, MARKKINAVOIMA
Kunnallisen monopolin ohjaus ja johtaminen (1994)
- 5 Torsti Kivistö
KEHITYKSEN MEGATRENDIT JA KUNTIEN TULEVAISUUS
Kohti ihmisläheistä kansalaisyhteiskuntaa (1995)
- 6 Kari Ilmonen–Jouni Kaipainen–Timo Tohmo
KUNTA JA MUSIIKKIJUHLAT (1995)
- 7 Juhani Laurinkari–Pauli Niemelä–Olli Pusa–Sakari Kainulainen
KUNTA VALINTATILANTEESSA
Kuka tuottaa ja rahoittaa palvelut? (1995)
- 8 Pirjo Mäkinen
KUNNALLISEN ITSEHALLINNON JÄLJILLÄ (1995)
- 9 Arvo Myllymäki–Asko Uoti
LEIKKAUKSET KUNTIEN UHKANA
Vaikeutuuko peruspalvelujen järjestäminen? (1995)
- 10 Heikki Helin–Markku Hyypiä–Markku Lankinen
ERILAISET KUNNAT
Kustannuserojen taustat (1996)
- 11 Juhani Laurinkari–Tuula Laukkanen–Antti Miettinen–Olli Pusa
VAIHTOEHDOKSI OSUUSKUNTA
– yhteisö kunnan palvelutuotannossa (1997)
- 12 Jari Hyvärinen–Paavo Okko
EMU – ALUEELLISET VAIKUTUKSET JA KUNTATALOUS (1997)
- 13 Arvo Myllymäki–Juha Salomaa–Virpi Poikkeus
MUUTTUMATON – MUUTTUVA KANSANELÄKELAITOS (1997)

- 14 Petri Böckerman
ALUEET TYÖTTÖMYYDEN KURIMUKSESSA (1998)
- 15 Heikki Helin–Seppo Laakso–Markku Lankinen–Ilkka Susiluoto
MUUTTOLIIKE JA KUNNAT (1998)
- 16 Kari Neilimo
STRATEGIAPROSESSIN KEHITTÄMINEN MAAKUNTATASOLLA
– case Pirkanmaa (1998)
- 17 Hannu Pirkola
RAKENNERAHASTOT
– ohjelmien valmistelu, täytäntöönpano ja valvonta (1998)
- 18 Marja-Liisa Nyholm–Heikki Suominen
PALVELUVERKOSSA YÖTÄPÄIVÄÄ (1999)
- 19 Jarmo J. Hukka–Tapio S. Katko
YKSITYISTÄMINEN VESIHUOLLOSSA? (1999)
- 20 Salme Näsi–Juha Keurulainen
KUNNAN KIRJANPITOUUDISTUS (1999)
- 21 Heikki Heikkilä–Risto Kunelius
JULKISUUSKOE
Kansalaiskeskustelun opetuksia koneistoille (2000)
- 22 Marjaana Kopperi
VASTUU HYVINVOINNISTA (2000)
- 23 Lauri Hautamäki
MAASEUDUN MENESTYJÄT
Yritykset kehityksen vetureina (2000)
- 24 Paavo Okko–Asko Miettälä–Elias Oikarinen
MUUTTOLIIKE PAKOTTAA RAKENNEMUUTOKSEEN (2000)
- 25 Olavi Borg
TIEDON VAJE KUNNISSA (2000)
- 26 Max Arhippainen–Perttu Pyykkönen
KIINTEISTÖVERO KUNNALLISTALOUEDESSA (2000)
- 27 Petri Böckerman
TYÖPAIKKOJEN SYNTYMINEN
JA HÄVIÄMINEN MAAKUNNISSA (2001)
- 28 Aimo Ryyänen
KUNTAYHTEISÖN JOHTAMINEN (2001)

- 29 Ilkka Ruostetsaari–Jari Holttinen
LUOTTAMUSHENKILÖ JA VALTA
Edustuksellisen kunnallisdemokratian mahdollisuudet (2001)
- 30 Terho Pursiainen
KUNTAETIIKKA
Kunnallisen arvokeskustelun kritiikkiä (2001)
- 31 Timo Tohmo–Jari Ritsilä–Tuomo Nenonen–Mika Haapanen
JARRUA MUUTTOLIIKKEELLE (2001)
- 32 Arvo Myllymäki–Eija Tetri
RAHA-AUTOMAATTIYHDISTYS KANSALAISPALVELUJEN RA-
HOITTAJANA (2001)
- 33 Anu Pekki–Tuula Tamminen
LAPSEN EHDOILLA (2002)
- 34 Lauri Hautamäki
TEOLLISTUVA MAASEUTU
– menestyvät yritykset maaseudun voimavarana (2002)
- 35 Pertti Kettunen
KUNTIEN ELOONJÄÄMISEN TAITO (2002)
- 36 MAAKUNTIEN MERKITYS JA TEHTÄVÄT (2003)
- 37 Marko Taipale–Max Arhippainen
ANSIOTULOVAHENNYS, JAETTAVAT YRITYSTULOT
JA KUNTIEN VEROPOHJA (2003)
- 38 Jukka Lassila–Tarmo Valkonen
HOIVARAHASTO (2003)
- 39 Pekka Kettunen
OSALLISTUA VAI VAIKUTTAA? (2004)
- 40 Arto Ikola–Timo Rothovius–Petri Sahlström
YRITYSTOIMINNAN TUKEMINEN KUNNISSA (2004)
- 41 Päivi Kuosmanen–Pentti Meklin–Tuija Rajala–Maarit Sihvonen
KUNNAT ERIKOISSAIRAANHOIDOSTA SOPIMASSA (2004)
- 42 Pauli Niemelä
SOSIAALINEN PÄÄOMA SUOMEN KUNNISSA (2004)
- 43 Ilkka Ruostetsaari–Jari Holttinen
TARKASTUSLAUTAKUNTA KUNNAN PÄÄTÖKSENTEOSSA (2004)
- 44 Aimo Ryynänen
KUNNAT VALTION VALVONNASSA (2004)

- 45 Antti Peltokorpi–Jaakko Kujala–Paul Lillrank
KESKENERÄISEN POTILAAN KUSTANNUKSET
Menetelmä kunnille terveystalveluiden tuotannon suunnitteluun ja
ohjaukseen (2004)
- 46 Pentti Puoskari
KUNTA JA AMMATTIKORKEAKOULU (2004)
- 47 Timo Nurmi
KUNTIEN ARVOPERHEET (2005)
- 48 Jarna Heinonen–Kaisu Paasio
SISÄINEN YRITTÄJYYS KUNTATYÖSSÄ (2005)
- 49 Soili Keskinen
TUTKIMUS ALAISTAIDOISTA KUNNISSA
(verkkojulkaisu 2005)
- 50 Heikki A. Loikkanen–Ilkka Susiluoto
PALJONKO VERORAHOILLA SAA? (2005)
- 51 Arvo Myllymäki–Päivi Kalliokoski
VALTIO, KUNTA JA EUROOPAN UNIONI
Unionijäsenyyden vaikutus valtion ja
kuntien taloudelliseen päätösvaltaan (2006)
- 52 Aini Pehkonen
MAAHANMUUTTAJAN KOTIKUNTA (2006)
- 53 Toivo Pihlajaniemi
KUNTARAKENNE MURROKSESSA
(verkkojulkaisu 2006)
- 54 Satu Nivalainen
PENDELÖINKÖ VAI MUUTANKO?
Työvoiman liikkuvuus kuntien välillä (2006)
- 55 Jouni Kaipainen
KUNTIEN ROSKASOTA (2006)
- 56 Vesa Vesterinen
KUNTA JA YHTIÖITTÄMINEN (2006)
- 57 Maria Solakivi–Matti Virén
KUNTIEN HENKILÖSTÖ, TEHOKKUUS JA KUNTAKOKO (2006)
- 58 Jarmo J. Hukka–Tapio S. Katko
VESIHUOLLON HAAVOITTUVUUS
(verkkojulkaisu 2007)

- 59 Elina Viitanen–Lauri Kokkinen–Anne Konu–Outi Simonen–
Juha V. Virtanen–Juhani Lehto
JOHTAJANA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA (2007)
- 60 Jouni Ponnikas–Timo Tiainen–Johanna Hätälä–Jarmo Rusanen
SUOMI JA ALUEET 2030
– toteutunut kehitys, ennakointia ja skenaariot (2010)
- 61 Ritva Pihlaja
KOLMAS SEKTORI JA JULKINEN VALTA (2010)
- 62 Pekka Pietilä–Tapio Katko–Vuokko Kurki
VESI KUNTAYHTEISTYÖN VOITELUAINEENA (2010)
- 63 Pasi Holm–Janne Huovari
KUNNAT VEROUUDISTUKSEN MAKSAJINA? (2011)
- 64 Irene Roivainen–Jari Heinonen–Satu Ylinen
KÖYHÄ BYROKRATIAN RATTAISSA (2011)
- 65 Anu Hakonen–Kiisa Hulkko-Nyman
KUNNASTA HOUKUTTELEVA TYÖPAIKKA? (2011)
- 66 Markku Sotarauta–Toni Saarivirta–Jari Kolehmainen
MIKÄ ESTÄÄ KUNTIEN UUDISTUMISTA? (2012)
- 67 Eero Lehto
VOIKO ÄÄNESTÄMÄLLÄ VAIKUTTA KUNTAVEROIHIN? (2012)
- 68 Kirsi Kuusinen–James
TUOKO PALVELUSETELI VALINNANVAPAUTTA? (2012)
- 69 Leena Forma–Marja Jylhä–Mari Aaltonen–Jani Raitanen–
Pekka Rissanen
VANHUUDEN VIIMEISET VUODET
– pitkäaikaishoito ja siirtymät hoitopaikkojen välillä (2012)
- 70 Niina Mäntylä–Jonna Kivelä–Seija Ollila–Laura Perttola
PELASTAKAA KOULUKIUSATTU!
– koulun vastuu, puuttumisen muodot ja ongelmat oikeudellisessa
tarkastelussa (2013)
- 71 Juhani Laurinkari–Kirsi Rönkä–Anja Saarinen–Veli-Matti Poutanen
PALVELUT TOIMIMAAN
– tapaturmissa vammautuneiden nuorten puheenvuoro (2013)
- 72 Signe Jauhiainen–Janne Huovari
KUNTARAKENNE JA ALUEIDEN ELINVOIMA
– laskelmia väestöstä, työpaikoista ja kuntataloudesta (2013)

- 73 Riitta Laakso
MISTÄ KOTI HUOSTAANOTETULLE LAPSELLE?
(verkkajulkaisu 2013)
- 74 Vuokko Niiranen–Minna Joensuu–Mika Martikainen
MILLÄ TIEDOLLA KUNTIA JOHDETAAN? (2013)
- 75 Niko Hatakka–Erkka Railo–Sini Ruohonen
KUNTAVAALIT 2012 MEDIASSA (2013)



KAKS – Kunnallisalan kehittämissäätiö rahoittaa kuntia palvelevaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Tavoitteena on tukea ja parantaa kuntien ja niiden organisaatioiden toimintamahdollisuuksia.

Rahoitamme hankkeita ja tutkimuksia, joiden arvioimme olevan kuntien tulevaisuuden kannalta keskeisimpiä. Tuloksien tulee olla sovellettavissa käytäntöön. Rahoitettavilta hankkeilta edellytetään ennakkoluulotonta ja uutta uraa luovaa otetta.

Säätiöllä on *Polemiikki*-niminen asiakaslehti ja kaksi julkaisusarjaa:

Polemia-sarja, jossa käsitellään kunnille tärkeitä strategisia kysymyksiä ajattelua herättävällä tavalla.

Tutkimusjulkaisut-sarja, jossa julkaistaan osa säätiön rahoittamista tutkimuksista. Pääosa säätiön rahoittamista tutkimuksista julkaistaan tekijätahon omissa julkaisusarjoissa.

Toimintamme ja julkaisumme esitellään tarkasti kotisivuillamme www.kaks.fi.

Vuonna 1990 perustettu itsenäinen säätiö rahoittaa toimintansa sijoitus-tuotoilla.

Osoite	Fredrikinkatu 61 A 00100 Helsinki
Asiamies	Antti Mykkänen, antti.mykkanen@kaks.fi , p. 0400 570 087
Tutkimusasiames	Veli Pelkonen, veli.pelkonen@kaks.fi , p. 0400 815 527
Taloudenhoitaja	Anja Kirves, anja.kirves@kaks.fi , p. 0400 722 682
Tutustu kotisivuihimme (www.kaks.fi)!	

Niko Hatakka, Erkkä Railo ja
Sini Ruohonen

Kuntavaalit 2012 mediassa

Millaista oli vuoden 2012 kuntavaalikamppailun mediajulkisuus? Paljonko kuntavaalit olivat maan eri tiedotusvälineissä esillä? Mistä aiheista keskusteltiin, ja ketkä saivat äänensä kuuluviin? Miten kuntavaalien paikallinen luonne näkyi tiedotusvälineissä?

Kuntavaalit 2012 mediassa -tutkimuksessa on analysoitu keskeisten suomalaisten sanomalehtien ja television vaalikamppailun aikainen uutisointi syksyllä 2012. Tutkimuksessa osoitetaan, että kuntavaalien mediajulkisuus oli jakautunut kahtia journalististen näkökulmien, aiheiden, toimijoiden ja puolueiden käsittelytapojen osalta. Ilmiötä selittävät sekä kuntopolitiikan erityispiirteet että mediakentän rakenne.

Teos on "Mediajulkisuuden agenda vuoden 2012 kuntavaaleissa" -tutkimushankkeen loppuraportti. Raportti on jatkoa KAKSin vuonna 2009 julkaisemalle "Kenen kuntavaalit?" -tutkimukselle. Hanke on toteutettu Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskuksessa, jonka tutkijoita raportin kirjoittajat ovat.



9 789525 801880